

Starostwo Powiatowe w Parczewie
Ul. Warszawska 24
21-200 Parczew

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO
NA LATA 2026-2029
z perspektywą do 2033 roku**

LUBLIN 2025 r.

Główni autorzy opracowania:

**„EKO-GEO” Michał Smuszkiewicz
z zespołem**

EKO-GEO Michał Smuszkiewicz

Adres biura: 36-110 Majdan Królewski, ul. Strażacka 6

tel.: +48 699 712 046

email: info@ekogeo.com.pl,

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

SPIS TREŚCI

1. WYKAZ SKRÓTÓW	4
2. WSTĘP.....	5
3. STRESZCZENIE	7
4. CHARAKTERYSTYKA POWIATU.....	8
5 REALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2021-2024.....	19
6. OCENA STANU ŚRODOWISKA	23
6.1. POWIETRZE	23
6.2. ZAGROŻENIE HAŁASEM	46
6.3. POLE ELEKTROMAGNETYCZNE	54
6.4. GOSPODAROWANIE WODAMI	61
6.5. GOSPODARKA WODNO – ŚCIEKOWA	78
6.6. ZASOBY GEOLOGICZNE	81
6.7. GLEBY	85
6.8. GOSPODARKA ODPADAMI I ZAPOBIEGANIE POWSTAWANIU ODPADÓW	90
6.9. ZASOBY PRZYRODNICZE	114
6.10. ZAGROŻENIE POWAŻNYMI AWARIAMI	167
6.11. ADAPTACJA DO ZMIAN KLIMATU I NADZWYCZAJNE ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA	170
6.12. EDUKACJA EKOLOGICZNA	172
7. CELE PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA, ZADANIA I ICH FINANSOWANIE	176
7.1 CELE PROGRAMU	176
7.2.HARMONOGRAM REALIZACJI ZADAŃ ORAZ ŹRÓDŁA ICH FINANSOWANIA DO 2033 R.	191
8. SYSTEM REALIZACJI PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA.....	212
8.1. SYSTEM INSTYTUCJI ZAANGAŻOWANYCH W REALIZACJĘ PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA	212
8.2 WYKAZ INTERESARIUSZY ZAANGAŻOWANYCH W PRACĘ NAD PROGRAMEM OCHRONY ŚRODOWISKA.....	215
8.3 UWARUNKOWANIA REALIZACYJNE PROGRAMU	216
8.4 PROCEDURY MONITORINGU, PRZEGLĄDU STOPNIA REALIZACJI PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA.....	218
9.ZAŁĄCZNIKI	223
SPIS RYSUNKÓW	229
SPIS TABEL	229
SPIS WYKRESÓW	231

1. WYKAZ SKRÓTÓW

BaP benzo(a)piren
GUS BDL Główny Urząd Statystyczny Baza danych lokalnych
GZWP Główny Zbiornik Wód Podziemnych
JCWP Jednolite Części Wód Powierzchniowych
JCWPd Jednolite Części Wód Podziemnych
KPOŚK Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych
KZGW Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej
Mpzp Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego
MŚ Ministerstwo Środowiska
OZE Odnawialne Źródła Energii
PEM Pole Elektromagnetyczne
PIOŚ Państwowa Inspekcja Ochrony Środowiska
PIP Państwowa Inspekcja Pracy
PM10 Pył zawieszony o średnicy ziaren do 10 mikrometra
PM 2,5 Pył zawieszony o średnicy ziaren do 2,5 mikrometrów
POŚ Program Ochrony Środowiska
PSP Państwowa Straż Pożarna
PSZOK Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych.
PZO Plan Zadań Ochronnych
RDOŚ Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
SDF Standardowy Formularz Danych
SUiKZP Studium uwarunkowań i kierunki zagospodarowania przestrzennego
WFOŚiGW Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
WIOŚ Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska
OŚ Oczyszczalnia Ścieków
ZDR Zakład O Dużym Ryzyku Wystąpienia Poważnej Awarii Przemysłowej
ZZR Zakład O Zwiększonym Ryzyku Wystąpienia Poważnej Awarii Przemysłowej

2. WSTĘP

W związku z wejściem w życie nowelizacji ustawy *Prawo ochrony środowiska* zmianie uległ sposób realizacji krajowej polityki ochrony środowiska. Obecnie polityka ta jest prowadzona w oparciu o strategię rozwoju, programy i dokumenty programowe, a także poprzez wojewódzkie, powiatowe i gminne programy ochrony środowiska.

Podstawę prawną opracowania dokumentu **„Program ochrony środowiska dla Powiatu Parczewskiego na lata 2026–2029 z perspektywą do 2033 roku”** stanowi art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. *Prawo ochrony środowiska* (Dz. U. z 2025 r. poz. 647, z późn. zm.). Zgodnie z jego zapisami organy wykonawcze województw, powiatów i gmin są zobowiązane do opracowywania programów ochrony środowiska właściwych dla danego szczebla samorządu. Dokumenty te stanowią narzędzie realizacji polityki ochrony środowiska w zgodzie z obowiązującymi przepisami prawa.

Dotychczas obowiązującym dokumentem był **„Program ochrony środowiska dla Powiatu Parczewskiego na lata 2021–2024”**, opracowany na podstawie ustawy *Prawo ochrony środowiska* (Dz. U. z 2025 r. poz. 647).

Nowy **Program ochrony środowiska dla Powiatu Parczewskiego na lata 2026–2029 z perspektywą do 2033 roku** został przygotowany na zlecenie Starostwa Powiatowego w Parczewie. Stanowi on kluczowe narzędzie realizacji polityki ekologicznej na poziomie powiatu, określając cele i zadania środowiskowe uporządkowane według priorytetów. Realizacja Programu ma na celu poprawę stanu środowiska przyrodniczego oraz wdrożenie efektywnego systemu zarządzania środowiskowego w Powiecie Parczewskim.

Program ochrony środowiska został opracowany w oparciu o Wytyczne do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska (Ministerstwo Środowiska, 2 września 2015 r.) oraz **Załączniki do Wytycznych do opracowania wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów ochrony środowiska (styczeń 2020)**.

Wytyczne Ministerstwa Środowiska porządkują kluczowe elementy, które powinny zostać uwzględnione w **Programie Ochrony Środowiska (POŚ)**. Określają one podstawowe zasady opracowywania tego dokumentu, jego strukturę oraz zakres merytoryczny, ze szczególnym uwzględnieniem dziesięciu głównych **obszarów interwencji**, w ramach których realizowane są zadania z zakresu ochrony środowiska:

- (I) ochrona klimatu i jakości powietrza,
- (II) zagrożenia hałasem,
- (III) pola elektromagnetyczne,
- (IV) gospodarowanie wodami,
- (V) gospodarka wodno-ściekowa,
- (VI) zasoby geologiczne,
- (VII) gleby,
- (VIII) gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów,
- (IX) zasoby przyrodnicze,
- (X) zagrożenia poważnymi awariami;

w ramach których będą realizowane zadania z zakresu ochrony środowiska.

Wytyczne Ministerstwa Środowiska zawierają również zestaw **proponowanych wskaźników monitorowania** realizacji celów i postępów wdrażania POŚ, które zostały wykorzystane w niniejszym programie. Ponadto dokument określa zalecenia dotyczące **kategoryzacji zadań** realizowanych w ramach Programu według głównych kierunków interwencji, przyporządkowanych do celów ochrony środowiska w poszczególnych dziesięciu obszarach tematycznych.

Zgodnie z ustawą z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (w brzmieniu jednolitym: Dz. U. z 2024 r. poz. 1112) program podlega procedurze strategicznej oceny oddziaływania na środowisko – na podstawie art. 46 ust. 3 tej ustawy.

Zalecenia dotyczące zawartości strategicznej oceny oddziaływania na środowisko zostały przedstawione w pismach wystosowanych do Starosty powiatu parczewskiego przez Lubelski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Lublinie (pismo z dnia 20.08.2025 r. znak DNS-NZ.7016.165.2025) oraz Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie (pismo z dn. 25.08.2025 r. znak WSTI.411.24.2025.AC).

3. STRESZCZENIE

Opracowanie **Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Parczewskiego** wynika z art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. *Prawo ochrony środowiska* (Dz. U. z 2025 r. poz.1647). Dokument ten stanowi **podstawowe narzędzie realizacji zadań własnych i koordynowanych powiatu** w zakresie ochrony środowiska, których finansowanie odbywa się w całości lub częściowo ze środków będących w jego dyspozycji.

Program został opracowany w oparciu o obowiązujące **strategie, programy i polityki rozwoju**, które wyznaczają kierunki prowadzenia polityki ekologicznej oraz zrównoważonego rozwoju na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym.

W niniejszym opracowaniu dokonano analizy **aktualnego stanu środowiska Powiatu Parczewskiego** w odniesieniu do kluczowych **obszarów interwencji**, takich jak: ochrona klimatu i jakości powietrza, klimat akustyczny, pola elektromagnetyczne, zasoby i jakość wód, gospodarka wodno-ściekowa, zasoby geologiczne, gleby, gospodarka odpadami i zapobieganie ich powstawaniu, zasoby przyrodnicze, a także zagadnienia horyzontalne obejmujące adaptację do zmian klimatu, nadzwyczajne zagrożenia środowiska, działania edukacyjne oraz monitoring środowiska.

Analiza została przeprowadzona na podstawie dostępnych **materiałów źródłowych i literaturowych**, danych opublikowanych na stronach internetowych instytucji publicznych oraz **informacji uzyskanych od jednostek samorządu terytorialnego i administracji publicznej**, w tym: Urzędów Gmin Dębowa Kłoda, Jabłoń, Milanów, Podedwórze, Siemień, Sosnowica, Urzędu Miejskiego w Parczewie, Starostwa Powiatowego w Parczewie oraz Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska.

Program zawiera **analizę SWOT**, obejmującą identyfikację mocnych i słabych stron, a także szans i zagrożeń dla środowiska Powiatu Parczewskiego. Ponadto przedstawiono w nim **propozycje zadań i działań niezbędnych do kompleksowego rozwiązania problemów środowiskowych** na obszarze powiatu, wraz z rekomendowanymi kierunkami działań i możliwymi rozwiązaniami.

4. CHARAKTERYSTYKA POWIATU

4.1 Położenie

Powiat Parczewski został utworzony 13 listopada 1954 roku w województwie lubelskim jako jedna z pierwszych jednostek administracyjnych nowego podziału terytorialnego, wprowadzonego po zastąpieniu gmin tzw. gromadami (29 września 1954 r.). W jego skład weszło jedno miasto oraz piętnaście gromad wyodrębnionych z dwóch sąsiednich powiatów:

- z powiatu włodawskiego: miasto Parczew oraz gromady Chmielów, Dębowa Kłoda, Jedlanka, Kodeniec, Plebania Wola, Sosnowica i Tyśmienica,
- z powiatu radzyńskiego: gromady Działyń, Gęś, Jabłoń, Jezioro, Milanów, Przewłoka, Rudno i Siemień.

Po likwidacji gromad i przywróceniu gmin z dniem 1 stycznia 1973 roku, obszar powiatu podzielono na 1 miasto i 7 gmin: Parczew (miasto), Dębowa Kłoda, Jabłoń, Milanów, Parczew, Siemień, Sosnowica i Uścimów.

W wyniku reformy administracyjnej z 1 czerwca 1975 roku powiat parczewski został zniesiony, a jego terytorium włączono głównie do nowo utworzonego województwa białkopodlaskiego. Wyjątek stanowiły:

- gmina Sosnowica, która znalazła się w województwie chełmskim,
- gmina Uścimów, włączona do województwa lubelskiego.

Obecny powiat parczewski został przywrócony 1 stycznia 1999 roku w wyniku reformy administracyjnej państwa. Jego granice i struktura organizacyjna są zbliżone do kształtu z 1975 roku, z tą różnicą, że gmina Uścimów została przyłączona do powiatu lubartowskiego, natomiast miasto i gmina Parczew połączono wcześniej – 1 stycznia 1992 roku – w gminę miejsko-wiejską Parczew.

Powiat Parczewski położony jest w północnej części województwa lubelskiego i zajmuje powierzchnię 95 219 ha (952 km²). Graniczy z:

- powiatem radzyńskim od północnego zachodu,
- lubartowskim od południowego zachodu,
- łęczyńskim od południa,
- włodawskim od wschodu,
- oraz białkopodlaskim od północy.

Dzięki swojemu położeniu powiat stanowi istotny element północno-wschodniej części regionu lubelskiego, łącząc funkcje administracyjne, rolnicze i przyrodnicze.

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Powiat składa się z siedmiu gmin (dane z 2024 roku z GUS):

- Gmina Dębowa Kłoda (Gmina wiejska) (powierzchnia 18 839 ha tj. 188 km²)
- Gmina Jabłoń (Gmina wiejska)(powierzchnia 11 035 ha tj. 110 km²)
- Gmina Milanów (Gmina wiejska) (powierzchnia 11 672 ha tj. 117 km²)
- Gmina Parczew (Gmina miejsko-wiejska) (powierzchnia 14 680 ha, tj. 147 km²)
- Gmina Podedwórze (Gmina wiejska) (powierzchnia 10 713 ha tj. 107 km²)
- Gmina Siemień (Gmina wiejska) (powierzchnia 11 121 ha tj. 111 km²)
- Gmina Sosnowica (Gmina wiejska) (powierzchnia 17 159 ha, tj.172 km²)

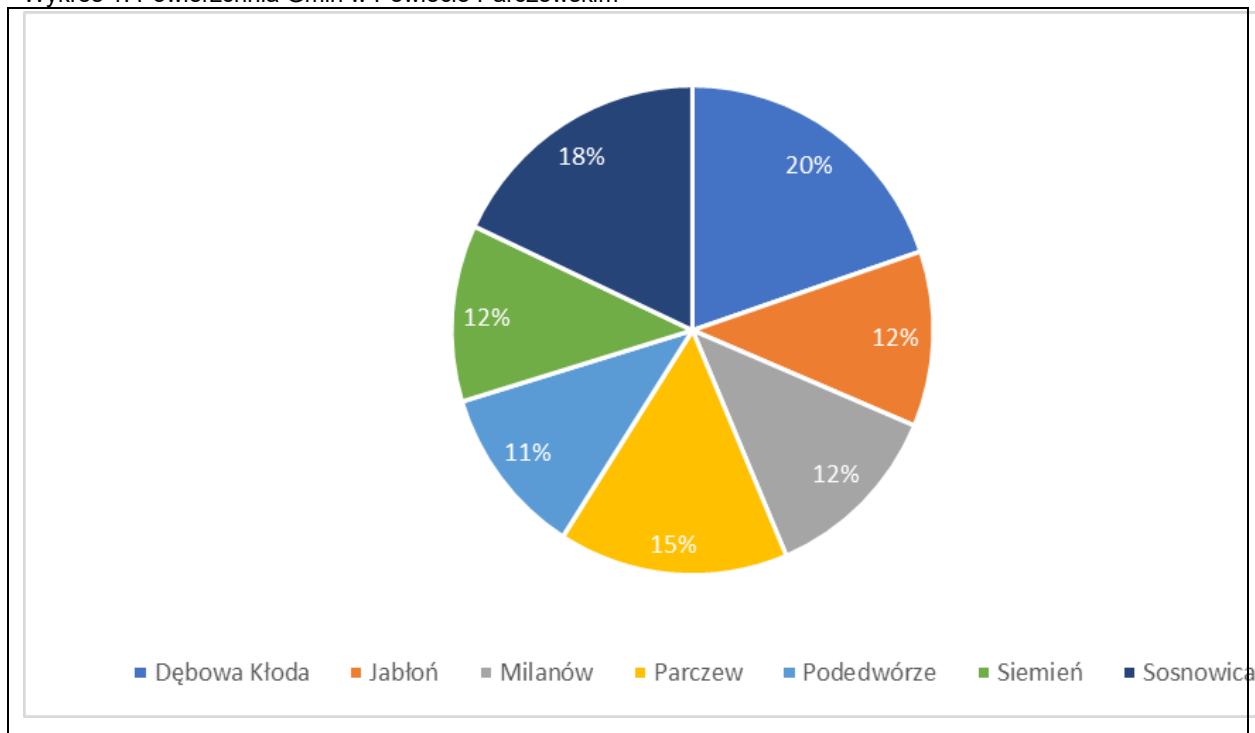
Największą pod względem powierzchni jest gmina Dębowa Kłoda, a najmniejszą gmina Podedwórze.

Rysunek 1. Położenie Gmin na tle Powiatu parczewskiego

Źródło: www.gminy.pl

Wykres 1. Powierzchnia Gmin w Powiecie Parczewskim

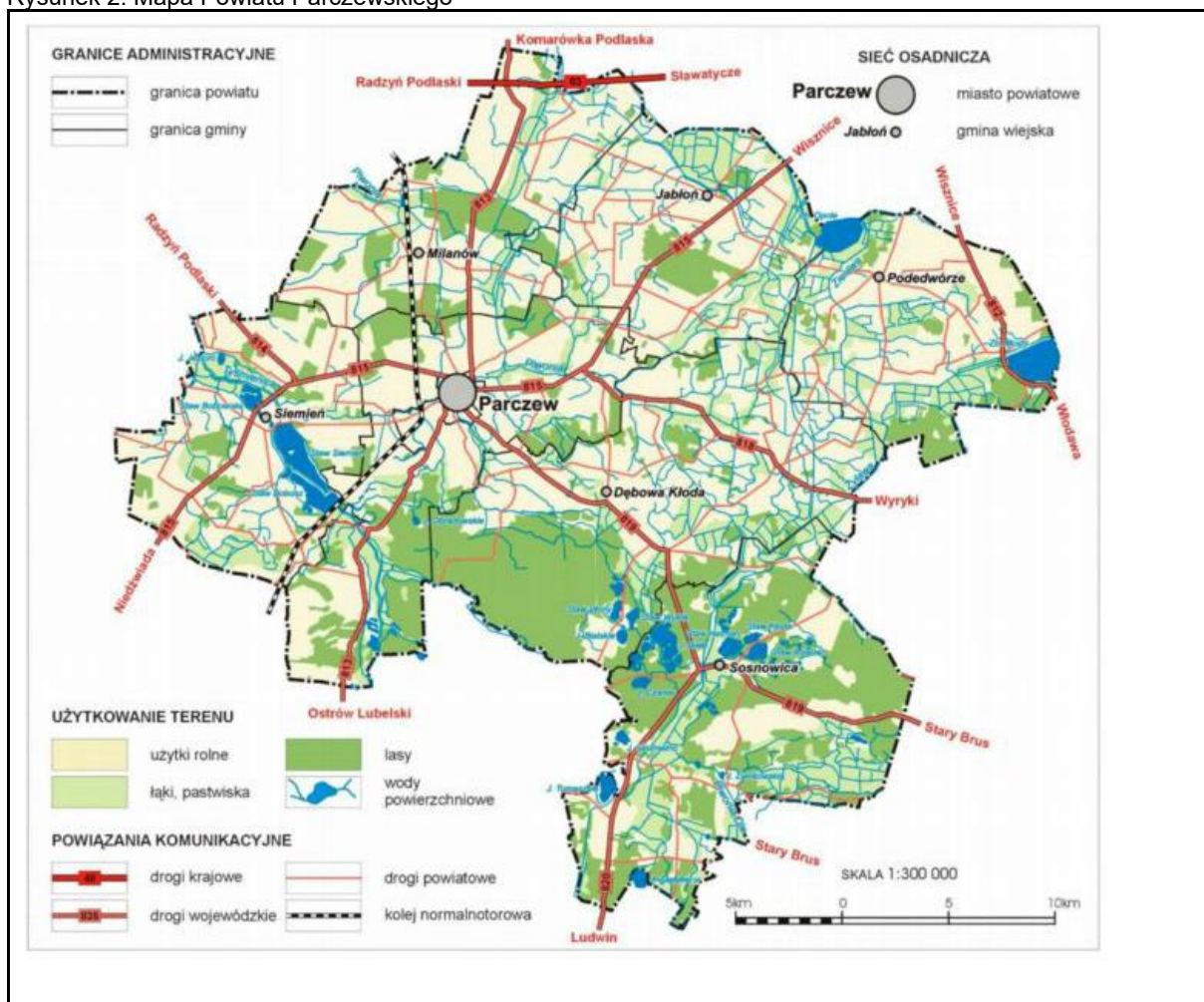
Źródło: Opracowanie własne-dane GUS.

Powiat parczewski, biorąc pod uwagę podział Polski na jednostki fizyczno-geograficzne, obejmuje następujące krainy:

- Równina Parczewska obejmująca północno-wschodnią część powiatu;
- Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie obejmujące południową część powiatu;
- Garb Włodawski wsuwający się klinem od wschodu pomiędzy Równinę Parczewską i Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie, będącymi częścią makroregionu Polesie Zachodnie.

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Rysunek 2. Mapa Powiatu Parczewskiego

Źródło: <https://powiat.parczew.pl/p,92,obszar-i-polozenie>

4.2. Ludność

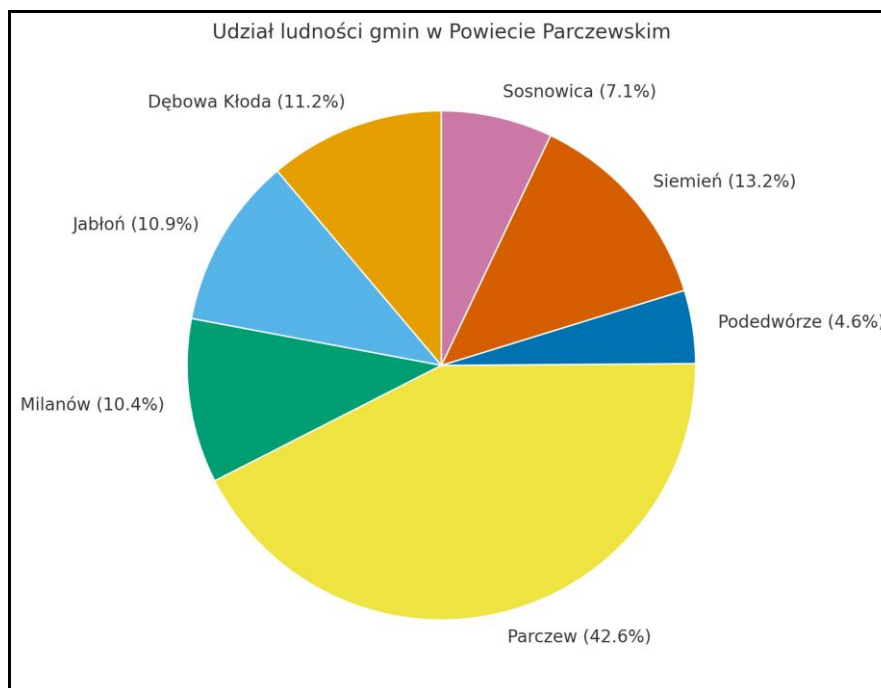
Powiat parczewski zamieszkuje wg stanu na koniec 2024 roku 31 832 mieszkańców. 50,74% mieszkańców stanowią kobiety (16 148) i 49,26 % stanowią mężczyźni (15 684). W 2024 roku gęstość zaludnienia na terenie powiatu parczewskiego wynosi 33,4 os/km².

Tabela 1 Ludność w Powiecie Parczewskim

Lp.	Gmina	Liczba ludności	Ludność na 1 km ²	Zmiana liczby ludności na 1000 mieszkańców	Największa miejscowość
1.	powiat parczewski	31 832	33,4	-12,1	Siedziba Parczew
2.	Dębowa Kłoda	3 557	18,9	-7,5	Uhnin
3.	Jabłoń	3 465	31,4	16,5	Jabłoń
4.	Milanów	3 324	28,5	-13,4	Milanów
5.	Parczew	13 572	92,5	-9,5	Parczew
6.	Podedwórze	1 479	13,7	-18,7	Podedwórze
7.	Siemień	4 195	37,7	-20,1	Gródek Szlachecki
8.	Sosnowica	2 250	13,1	-7,5	Sosnowica

Źródło: Opracowanie własne-dane GUS.

Tabela 2 . Ludność % ogółem w 2024 roku

Źródło: Opracowanie własne

4.3 Wodociągi, kanalizacja i oczyszczalnie ścieków

Systemy zaopatrzenia w wodę oraz odprowadzania i oczyszczania ścieków stanowią jeden z kluczowych elementów infrastruktury technicznej powiatu, decydujący o jakości życia mieszkańców i stanie środowiska wodnego. Prawidłowe funkcjonowanie sieci wodociągowych i kanalizacyjnych ma bezpośredni wpływ na ochronę zasobów wodnych, gleb oraz ekosystemów. Rozwój tej infrastruktury jest niezbędny dla zapewnienia zrównoważonego gospodarowania wodami i ograniczenia presji na środowisko.

W roku **2024** na terenie **Powiatu Parczewskiego** funkcjonowała dobrze rozwinięta, choć wymagająca dalszej modernizacji infrastruktura kanalizacyjna.

Łączna długość czynnej sieci kanalizacyjnej wyniosła **220,6 km**, z czego:

- **143,1 km** znajdowało się w zarządzie lub administracji gmin,
- a **36,2 km** było eksploatowane przez jednostki gospodarki komunalnej.

Na terenie powiatu zarejestrowano **4 249 przyłączy** prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania, co odzwierciedla wysoki poziom dostępności infrastruktury sanitarnej.

W 2024 roku odnotowano **254 awarie sieci kanalizacyjnej**, co daje średnio **1,15 awarii na 1 km sieci**, wskazując na konieczność sukcesywnej modernizacji i wymiany wyeksploatowanych odcinków sieci.

W ciągu roku **odprowadzono 547,2 dam³ ścieków bytowych** siecią kanalizacyjną, natomiast **łącznie ścieki oczyszczone** wyniosły **645,0 dam³**, co potwierdza skuteczność systemu oczyszczania i jego zdolność do obsługi bieżących potrzeb mieszkańców.

Z kanalizacji korzystało ogółem **15 722 mieszkańców powiatu**, w tym:

- **8 798 osób w miastach,**
- **6 924 osoby na terenach wiejskich.**

Oznacza to, że **82,1% ludności powiatu** ma dostęp do instalacji kanalizacyjnych, co stanowi wysoki poziom skanalizowania w porównaniu z innymi regionami województwa lubelskiego.

W roku **2024** odsetek ludności **korzystającej z instalacji kanalizacyjnej** na terenie **Powiatu Parczewskiego** wyniósł **49,4% ogółu mieszkańców**.

W roku **2024** na terenie **Powiatu Parczewskiego** system zaopatrzenia w wodę był dobrze rozwinięty i obejmował znaczną część mieszkańców.

Łączna długość eksploatowanej sieci wodociągowej (rozdzielczej i przesyłowej) wyniosła **642,2 km**, co świadczy o szerokim zasięgu infrastruktury wodociągowej w powiecie. Do sieci podłączonych było **9 308 przyłączy** prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania.

W 2024 roku zarejestrowano **64 awarie sieci wodociągowej**, co oznacza relatywnie niską awaryjność w stosunku do długości sieci, świadczącą o jej dobrym stanie technicznym i sprawnym systemie eksploatacji.

Łączna ilość **wody dostarczonej odbiorcom** wyniosła **1 201,5 dam³**, z czego **1 025,7 dam³** trafiło do **gospodarstw domowych**. Na terenie powiatu funkcjonowało również **5 źródeł ulicznych**, zapewniających ogólnodostępny dostęp do wody pitnej.

Średnie zużycie wody w gospodarstwach domowych wyniosło **32,0 m³ na mieszkańca rocznie**, co odpowiada przeciętnemu poziomowi konsumpcji w województwie lubelskim.

Z instalacji wodociągowej korzystało **87,6% ogółu ludności powiatu**, co wskazuje na wysoki poziom zaopatrzenia w wodę i dobrze rozwiniętą infrastrukturę wodociągową.

Dane te potwierdzają, że **system wodociągowy Powiatu Parczewskiego** funkcjonuje w sposób stabilny i efektywny, zapewniając mieszkańcom bezpieczeństwo dostaw wody pitnej oraz stanowiąc ważny element infrastruktury technicznej wspierającej rozwój społeczno-gospodarczy regionu.

4.4. Powietrze

Jakość powietrza atmosferycznego jest jednym z kluczowych czynników wpływających na stan środowiska i zdrowie mieszkańców. Zanieczyszczenia powietrza oddziałują negatywnie nie tylko na organizmy żywe, ale także na glebę, wodę, infrastrukturę techniczną oraz zasoby przyrodnicze. Ocena stanu powietrza stanowi zatem istotny element polityki ekologicznej powiatu i jest podstawą planowania działań na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców.

Na terenie powiatu parczewskiego głównymi źródłami emisji zanieczyszczeń są **lokalne źródła powierzchniowe i liniowe**, charakterystyczne dla obszarów o rozproszonej zabudowie i niskim stopniu uprzemysłowienia. Do emisji zanieczyszczeń przyczyniają się przede wszystkim:

- spalanie paliw stałych w indywidualnych piecach i kotłach, zwłaszcza niskiej jakości węgla i drewna,
- emisje komunikacyjne związane z ruchem drogowym,
- działalność drobnych zakładów usługowych i produkcyjnych,
- procesy rolnicze, w tym wypalanie odpadów roślinnych i emisje amoniaku (**przechowywanie i stosowanie nawozów naturalnych** tj. obornika, gnojówki, gnojowicy, **stosowanie nawozów mineralnych** zawierających azot, **utrzymanie zwierząt gospodarskich**),

Na jakość powietrza znaczący wpływ ma **emisja powierzchniowa**, związana ze stosowaniem paliw o niskiej jakości w paleniskach domowych oraz z działalnością małych zakładów, niepodlegających obowiązkowi posiadania pozwolenia na emisję do powietrza gazów i pyłów.

W **strefie lubelskiej**, do której należy powiat parczewski, wystąpiły przekroczenia **poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu**, będącego wskaźnikiem zanieczyszczeń pochodzących ze spalania paliw stałych. Wpływa to na konieczność podejmowania działań naprawczych i edukacyjnych, ukierunkowanych na ograniczanie tzw. „niskiej emisji” oraz promocję odnawialnych źródeł energii i efektywnych technologii grzewczych.

4.5. Gazyfikacja powiatu, zaopatrzenie w ciepło

System gazyfikacji oraz zaopatrzenia w ciepło stanowi istotny element infrastruktury technicznej, wpływający zarówno na komfort życia mieszkańców, jak i na jakość powietrza atmosferycznego. Rozwój sieci gazowych oraz modernizacja źródeł ciepła odgrywają kluczową rolę w ograniczaniu tzw. *niskiej emisji*, pochodzącej głównie z indywidualnych palenisk domowych opalanych węglem i drewnem.

W roku **2024** długość czynnej sieci gazowej na terenie **Powiatu Parczewskiego** wyniosła **46 km**. Z infrastruktury gazowej korzystało **1 751 mieszkańców**, co świadczy o stopniowym, lecz wciąż ograniczonym zasięgu gazyfikacji powiatu.

Na koniec 2024 roku liczba **odbiorców gazu w gospodarstwach domowych** wyniosła **637**, z czego **559 gospodarstw** wykorzystywało gaz ziemny do **ogrzewania mieszkań**.

Łączne **zużycie gazu przez gospodarstwa domowe** w analizowanym okresie osiągnęło poziom **7 672,9 MWh**, co odzwierciedla zarówno potrzeby cieplne mieszkańców, jak i rozwijające się zastosowanie gazu jako źródła energii w celach bytowych.

Dane te wskazują na potrzebę dalszej **rozbudowy sieci gazowej** w powiecie, co przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców, ograniczenia emisji zanieczyszczeń oraz zwiększenia udziału czystszych nośników energii w bilansie energetycznym regionu.

4.6. Wody podziemne

Wody podziemne stanowią główne źródło zaopatrzenia mieszkańców powiatu parczewskiego w wodę pitną i odgrywają kluczową rolę w utrzymaniu równowagi przyrodniczej oraz funkcjonowaniu lokalnych ekosystemów. Ich ochrona ma fundamentalne znaczenie dla bezpieczeństwa ekologicznego i zdrowia publicznego. Na terenie powiatu parczewskiego wodonośne poziomy użytkowe związane są z utworami czwartorzędu, trzeciorzędu i kredy górnej.

Powiat parczewski znajduje się w zasięgu dwóch JCWPd: PLGW200067 i PLGW200075. Celem środowiskowym dla JCWPd jest dobry stan ilościowy i chemiczny, cel środowiskowy dla obu JCWPd został osiągnięty.

W obrębie powiatu parczewskiego znajdują się dwa główne zbiorniki wód podziemnych GZWP nr 407 Niecka lubelska (Chełm – Zamość) oraz GZWP 215 Subniecka Warszawska.

4.7. Wody powierzchniowe

Podstawą kształtowania polityki wodnej w Polsce są Plany gospodarowania wodami (PGW), aktualizowane co 6 lat. Od 17.02.2023 r. obowiązuje rozporządzenie dotyczące aktualizacji PGW dla dorzecza Wisły, które wprowadziło nowy podział jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) oraz zmienione granice zlewni na obszarze powiatu parczewskiego.

Sieć wodną powiatu parczewskiego, zgodnie z II aktualizacją PGW, stanowi 15 jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) rzecznych (w tym 11 naturalnych, 3 silnie zmienione i 1 sztuczna) oraz 4 JCWP jeziorne.

Żadna z JCWP Powiatu Parczewskiego nie osiągnęła wyznaczonych celów środowiskowych, termin osiągnięcia celów środowiskowych został przesunięty do 2027 r.

4.8. Hałas

Hałas środowiskowy stanowi istotny czynnik wpływający na jakość życia mieszkańców oraz na stan środowiska akustycznego powiatu. Długotrwałe oddziaływanie nadmiernego hałasu może prowadzić do pogorszenia zdrowia ludzi, obniżenia komfortu życia, a także zakłócenia funkcjonowania ekosystemów. Na terenie powiatu parczewskiego głównym źródłem hałasu jest ruch drogowy, szczególnie wzdłuż dróg wojewódzkich i powiatowych o największym natężeniu pojazdów. W mniejszym stopniu wpływ na klimat akustyczny mają hałas kolejowy, działalność zakładów przemysłowych oraz okresowe imprezy masowe. Z uwagi na rolniczy i małomiasteczkowy charakter powiatu, zanieczyszczenie hałasem nie stanowi problemu o dużej skali, jednak lokalnie — zwłaszcza w sąsiedztwie dróg o dużym natężeniu ruchu lub zakładów produkcyjnych — może przekraczać wartości dopuszczalne.

4.9. Pola elektromagnetyczne

Pola elektromagnetyczne są nieodłącznym elementem współczesnego środowiska technicznego, wynikającym z rozwoju infrastruktury elektroenergetycznej, telekomunikacyjnej i informatycznej. Ich obecność jest naturalnym skutkiem funkcjonowania urządzeń i instalacji przesyłających energię elektryczną oraz sygnały radiowe, telewizyjne i telefoniczne.

Na terenie powiatu parczewskiego zarejestrowano 51 stacji bazowej telefonii komórkowej.

Na terenie powiatu parczewskiego źródła promieniowania elektromagnetycznego to przede wszystkim:

- linie elektroenergetyczne wysokiego i średniego napięcia,
- stacje transformatorowe,
- stacje bazowe telefonii komórkowej,
- oraz urządzenia radiokomunikacyjne i nadawcze.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, w tym z ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. 2025, poz. 647), poziomy pól elektromagnetycznych w środowisku podlegają stałemu nadzorowi i pomiarom prowadzonym przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie. Wyniki badań prowadzonych w województwie lubelskim wskazują, że wartości natężeń pól elektromagnetycznych w powiecie parczewskim nie przekraczają dopuszczalnych poziomów, określonych w przepisach krajowych.

4.10. Gleby

Powiat parczewski charakteryzuje się rolniczym profilem użytkowania ziemi, z dominacją użytków rolnych zajmujących 67,7% powierzchni, w tym gruntów ornych – 41,8%. Pokrywa glebowa jest zróżnicowana, jednak przeważają gleby średniej jakości (IV klasa bonitacyjna). Gleby wyższej jakości (II–III klasa) występują punktowo, głównie w gminach Jabłoń i Milanów oraz w mniejszym zakresie w gminie Dębowa Kłoda.

Najślabsze gleby (V klasa) dominują na obszarze gmin Siemień i Sosnowica. Na terenie powiatu występują głównie: gleby bielcowe, czarne ziemie zdegradowane, gleby pseudobielcowe, brunatne oraz rdzawe, kształtujące się na zróżnicowanych utworach geologicznych – od piasków luźnych po gliny lodowcowe. Obszar powiatu objęty jest krajowym monitoringiem chemizmu gleb ornych, prowadzonym co pięć lat w ramach ogólnopolskiej sieci pomiarowej. Na terenie powiatu funkcjonuje 1 stały punkt pomiarowo - kontrolny, zlokalizowany w miejscowości Siedliki (gmina Parczew). Ostatnie dostępne wyniki pochodzą z roku 2020.

4.11. Zasoby geologiczne

Powiat parczewski charakteryzuje się występowaniem cennych zasobów geologicznych, wśród których dominują złoża kruszywa naturalnego wykorzystywane na potrzeby lokalnego budownictwa i infrastruktury. Aktualnie na terenie powiatu eksploatowanych jest sześć złóż kruszywa, a wydobywanie odbywa się zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa geologicznego i górniczego.

Przestrzeganie tych zasad umożliwia ograniczenie negatywnego wpływu działalności wydobywczej na środowisko, zapobiegając jego degradacji zarówno w obrębie złóż, jak i na terenach przyległych.

Istotnym elementem gospodarki zasobami geologicznymi jest rekultywacja terenów poeksploatacyjnych. Obecnie prowadzone są działania rekultywacyjne na czterech złożach, realizowane zgodnie z właściwymi przepisami oraz na podstawie wiążących decyzji Starosty Parczewskiego. Rekultywacja stanowi kluczowy etap przywracania wartości przyrodniczych i użytkowych obszarów przekształconych przez działalność górnictw, wpisując się w zasady zrównoważonego gospodarowania zasobami naturalnymi.

4.12. Ochrona przyrody

Z form ochrony przyrody w myśl Ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. (Dz.U. 2024, poz. 1478) na terenie powiatu parczewskiego znajdują się: park narodowy, 7 rezerwatów przyrody, park krajobrazowy, obszar chronionego krajobrazu, 10 obszarów Natura 2000, 36 pomników przyrody, 22 użytki ekologiczne oraz zespół przyrodniczo – krajobrazowy. Na terenie powiatu parczewskiego znajduje się północno – zachodni fragment Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery „Polesie Zachodnie”.

Planistyczną formę ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu stanowią Systemy Przyrodnicze Gmin oraz korytarze ekologiczne.

Działania w zakresie ochrony przyrody w powiecie parczewskim koncentrują się na utrzymaniu równowagi pomiędzy rozwojem gospodarczym a zachowaniem zasobów naturalnych, ochronie ekosystemów wodno–torfowiskowych, zrównoważonym gospodarowaniu lasami oraz edukacji ekologicznej lokalnych społeczności.

5 REALIZACJA PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2021-2024

W Programie Ochrony Środowiska dla Powiatu Parczewskiego na lata 2021-2024 na podstawie analizy dokumentów regulujących sytuację ekologiczną w państwie, województwie i powiecie wymienione poniżej zostały cele i priorytetowe działania ekologiczne.

Program Ochrony Środowiska na lata 2021-2024 został zatwierdzony uchwałą nr XXII/127/2021 Rady Powiatu w Parczewie w sprawie „Programu ochrony środowiska dla Powiatu Parczewskiego na lata 2021-2024” z dnia 26 marca 2021 i zakładał następujące cele:

Klimat i powietrze

Cel: Zmniejszenie niskiej emisji

Kierunki interwencji:

- Zmniejszenie niskiej emisji z transportu.
- Zmniejszenie niskiej emisji z budynków mieszkalnych jednorodzinnych.
- Zmniejszenie niskiej emisji z budynków użyteczności publicznej.

Cel: Kontrola nad wprowadzanymi zanieczyszczeniami do atmosfery.

Kierunek interwencji:

- Ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza.

Cel: Rozwój odnawialnych źródeł energii.

Kierunek interwencji:

- Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Cel: Redukcja zużytej energii.

- Modernizacja energochłonnej infrastruktury oświetlenia ulic.

Cel: Osiągnięcie wymaganych standardów jakości powietrza.

- Prowadzenie monitoringu powietrza.

Klimat akustyczny

Cel: Zapewnienie mieszkańcom dobrego klimatu akustycznego.

- Zmniejszenie emisji hałasu komunikacyjnego.
- Wprowadzenie monitoringu hałasu na terenach zagrożonych hałasem komunikacyjnym.

Pole elektromagnetyczne

Cel: Minimalizacja oddziaływania promieniowania elektromagnetycznego na zdrowie człowieka i środowisko.

Kierunki interwencji:

- Prowadzenie monitoringu stanu środowiska pod kątem PEM.
- Prowadzenie bazy danych o urządzeniach będących emitorem PEM.

Gospodarka wodno-ściekowa

Cel: Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych.

Kierunki interwencji:

- Modernizacja infrastruktury oczyszczania ścieków.
- Zapewnienie dostępu do czystej wody dla społeczeństwa i gospodarki.

Gleby

Cel: Racjonalne użytkowanie gruntów.

Kierunki interwencji:

- Podniesienie poziomu wiedzy rolników w zakresie ochrony i racjonalnego użytkowania gleb.
- Dostosowanie upraw do specyfikacji gleb.

Gospodarka odpadami

Cel: Racjonalna gospodarka odpadami.

Kierunki interwencji:

- Ograniczenie ilości odpadów trafiających bezpośrednio na składowisko oraz zmniejszenie uciążliwości odpadów.
- Likwidacja wyrobów azbestowych.

Zasoby przyrodnicze

Cel: Ochrona walorów przyrodniczych i krajobrazowych.

Kierunki interwencji:

- Ochrona form ochrony przyrody i innych obszarów cennych przyrodniczo,
- Ochrona różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów, w tym m.in. przywrócenie/ utrzymanie właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych i gatunków fauny i flory w ramach sieci Natura 2000
- Ochrona pomników przyrody.
- Tworzenie zielonej infrastruktury.

Zagrożenia poważnymi awariami

Cel: Przeciwdziałanie awariom i zagrożeniom środowiska

Kierunek interwencji:

- Przeciwdziałanie awariom i zagrożeniom środowiska

Adaptacja do zmian klimatu i nadzwyczajne zagrożenia środowiska

Cel: Przeciwdziałanie nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska.

Kierunki interwencji:

- Przeciwdziałanie nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska.

Edukacja ekologiczna

Cel: Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców gminy

Kierunek interwencji:

- Pobudzenie u mieszkańców odpowiedzialności za otaczające środowisko i wyeliminowanie negatywnych zachowań.

Na podstawie analizy danych zawartych w **Programie Ochrony Środowiska dla Powiatu Parczewskiego na lata 2021–2024** oraz wyników przedstawionych w **raportach z realizacji POŚ za lata 2021–2022 i 2023–2024**, stwierdza się, że **realizacja celów i kierunków interwencji przewidzianych w Programie przebiegła zgodnie z założeniami**, a zaplanowane wskaźniki zostały osiągnięte lub są w końcowej fazie realizacji.

1. Obszar: Klimat i powietrze

Cel: zmniejszenie niskiej emisji

W POS na lata 2021-2024 wskazano cele obejmujące m.in.:

- przebudowę i modernizację dróg,
- modernizacja budynków/wymiana źródeł ciepła,
- modernizację i rozbudowę sieci gazowej.

W latach 2021–2024 zrealizowano liczne inwestycje infrastrukturalne, w tym budowy i przebudowy dróg gminnych i powiatowych, co przyczyniło się do poprawy płynności ruchu i redukcji emisji komunikacyjnej. Dodatkowo przygotowano dokumentacje projektowe związane z modernizacją oświetlenia ulicznego oraz infrastruktury transportowej, wpisując się w działania na rzecz redukcji niskiej emisji.

Obszar: Klimat i powietrze

Cel: Rozwój odnawialnych źródeł energii

Program przewidywał zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii kluczowe działanie w obszarze poprawy jakości powietrza i redukcji emisji.

Analiza danych z raportów z realizacji POŚ za lata 2021–2022 oraz 2023–2024 pozwala stwierdzić, że cel został zrealizowany, ponieważ na terenie powiatu podejmowano liczne działania służące bezpośredniemu zwiększeniu udziału energii pochodzącej z OZE oraz wspierające rozwój infrastruktury niezbędnej do ich stosowania.

2. Obszar: Gospodarka odpadami

Cel: racjonalne gospodarowanie odpadami

Program ustalił cele dotyczące m.in.: selektywne zbiórki odpadów, likwidacji dzikich wysypisk, kontynuacji usuwania wyrobów zawierających azbest. Raporty z lat 2021–2024 potwierdzają, że:

- powiat osiągał wymagane prawem poziomy recyklingu,
- prowadzone były działania związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest,

- realizowano zbiórki odpadów wielkogabarytowych i budowlanych,
 - podejmowano liczne działania edukacyjne w zakresie prawidłowej segregacji odpadów.
- Działania te są w pełni zgodne z kierunkami interwencji określonymi w Programie.

4. Obszar: Gospodarka wodno-ściekowa

Program określał konieczność rozbudowy i modernizacji sieci wodociągowych i kanalizacyjnych oraz poprawy jakości wód. Raporty z lat 2021–2024 wykazują, że przygotowano i realizowano dokumentacje projektowe dotyczące budowy sieci kanalizacyjnych oraz przebudowy istniejącej infrastruktury wodno-ściekowej. Działania te odpowiadają celom „zapewnienia dostępu do czystej wody” oraz „rozbudowy infrastruktury oczyszczania ścieków”.

Obszar: Zasoby przyrodnicze

Cel: Ochrona walorów przyrodniczych i krajobrazowych

Program wskazywał cele obejmujące: ochronę form przyrody, rozwój zielonej infrastruktury, pielęgnację terenów zielonych. Raporty za lata 2021–2024 potwierdzają realizację wskazanych kierunków poprzez systematyczne nasadzenia drzew, krzewów i kwiatów, regularne utrzymanie terenów zielonych oraz prowadzenie zabiegów pielęgnacyjnych w drzewostanie. Działania te w pełni realizują cele Programu w zakresie ochrony zasobów przyrodniczych i rozwoju zielonej infrastruktury.

5. Obszar: Edukacja ekologiczna

Cel: Wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców gmin

W Programie ustanowiono cel „wzrost świadomości ekologicznej mieszkańców”. W latach 2021–2024 zrealizowano liczne działania edukacyjne, w tym: warsztaty, konkursy, pogadanki, akcje ekologiczne i działania informacyjne, programy edukacyjne prowadzone w szkołach, kampanie dotyczące segregacji odpadów i ochrony powietrza. Raporty podkreślają, że działania te miały „szczególnie istotne znaczenie dla podnoszenia świadomości ekologicznej mieszkańców”.

Podsumowanie

Analiza danych z raportów z lat 2021–2024 potwierdza, że cele środowiskowe ujęte w Programie Ochrony Środowiska dla Powiatu Parczewskiego są skutecznie wdrażane zgodnie z harmonogramem, a zaplanowane kierunki interwencji znajdują odzwierciedlenie w podejmowanych działaniach. Realizacja obejmuje zarówno działania inwestycyjne (drogi, sieci, oświetlenie, ochrona przyrody), jak i społeczne (intensywna edukacja ekologiczna), co świadczy o skutecznym wdrażaniu założeń Programu na lata 2021–2024.

6. OCENA STANU ŚRODOWISKA

6.1. POWIETRZE

Celem uzyskania informacji o poziomach stężeń substancji zanieczyszczających powietrze co roku wykonywana jest ocena jakości powietrza.

Podstawowymi krajowymi aktami prawnymi, określającymi obowiązki, zasady i kryteria w zakresie prowadzenia oceny jakości powietrza w Polsce są:

- ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 54 z późn. zm.),
- rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 845),
- rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 11 grudnia 2020 r. w sprawie oceny poziomów substancji w powietrzu (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 870).

Z wykonywaniem oceny powiązane są również inne przepisy prawa krajowego:

- rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 14 listopada 2022 r. w sprawie sposobu obliczania wskaźników średniego narażenia oraz sposobu oceny dotrzymania pułapu stężenia ekspozycji (Dz. U. z 2022 r. poz. 2430),
- rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 15 lutego 2023 r. w sprawie zakresu i sposobu przekazywania informacji dotyczących zanieczyszczenia powietrza (Dz. U. z 2023 r. poz. 350),
- rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 21 grudnia 2020 r. w sprawie systemu informatycznego Inspekcji Ochrony Środowiska „Ekoinfonet” (Dz. U. z 2020 r. poz. 2386),
- ustawa z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 425).

Ocenę jakości powietrza wykonuje się w strefach. Zgodnie z ustawą POŚ (Dz. U. 2025 r., poz. 647) w województwie lubelskim strefy stanowią: aglomeracja lubelska i strefa lubelska (obszar województwa poza aglomeracją).

Ocenę jakości powietrza dokonuje się ze względu na ochronę zdrowia i ochronę roślin.

Celem prowadzenia rocznych ocen jakości powietrza jest uzyskanie informacji o stężeniach zanieczyszczeń na obszarze poszczególnych stref, w zakresie umożliwiającym:

1. Dokonanie klasyfikacji stref, według określonych kryteriów (poziom dopuszczalny substancji, poziom docelowy, poziom celu długoterminowego).

Wartości kryterialne zostały określone w rozporządzeniu Ministra Środowiska w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu.

Wynik klasyfikacji jest podstawą do określenia potrzeby podjęcia i prowadzenia określonych działań na rzecz utrzymania lub poprawy jakości powietrza w danej strefie (w tym opracowywania lub aktualizacji programów ochrony powietrza (POP)).

2. Uzyskanie informacji o przestrzennych rozkładach stężeń zanieczyszczeń na obszarze strefy, w zakresie umożliwiającym wskazanie obszarów przekroczeń wartości kryterialnych oraz określenie poziomów stężeń występujących na tych obszarach.

Informacje te są niezbędne do określenia obszarów wymagających podjęcia działań na rzecz poprawy jakości powietrza (redukcji stężeń zanieczyszczeń) lub - w przypadku uznania posiadanych informacji za niewystarczające – do przeprowadzenia dodatkowych badań we wskazanych rejonach.

3. Wskazanie prawdopodobnych przyczyn występowania ponadnormatywnych stężeń zanieczyszczeń w określonych rejonach (w zakresie możliwym do uzyskania na podstawie posiadanych informacji).

Określenie przyczyn występowania ponadnormatywnych stężeń, w rozumieniu wskazania źródeł lub grup źródeł emisji odpowiedzialnych za zanieczyszczenie powietrza w danym rejonie, często wymaga przeprowadzenia złożonych analiz, np. z wykorzystaniem obliczeń za pomocą modeli matematycznych. Analizy takie stanowią element programu ochrony powietrza (POP). W niektórych przypadkach, informacje zgromadzone na potrzeby rocznej oceny jakości powietrza, w połączeniu z wynikami wieloletnich badań oraz znajomością rejonu i doświadczeniem osób wykonujących ocenę, mogą pozwolić na wskazanie przyczyn przekroczeń norm jakości powietrza na określonych obszarach.

Roczna ocena jakości powietrza, dokonywana przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska, jest prowadzona w odniesieniu do wszystkich substancji, dla których obowiązek taki wynika z rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 11 grudnia 2020 r. w sprawie dokonywania oceny poziomów substancji w powietrzu (Dz.U. 2024 poz. 870). Są to równocześnie substancje, dla których w prawie krajowym (rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz.U. 2021 poz. 845) i w dyrektywach UE (2008/50/WE i 2004/107/WE), określono normatywne stężenia w postaci poziomów dopuszczalnych/docelowych/celu długoterminowego w powietrzu, ze względu na ochronę zdrowia ludzi i ochronę roślin.

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Ocenę jakości powietrza dokonuje się ze względu na ochronę zdrowia i ochronę roślin.

Lista zanieczyszczeń, jakie należy uwzględnić w ocenie dokonywanej pod kątem spełnienia kryteriów określonych w celu ochrony zdrowia ludzi, obejmuje 12 substancji: dwutlenek siarki SO₂, dwutlenek azotu NO₂, tlenek węgla CO, benzen C₆H₆, ozon O₃, pył PM₁₀, pył PM_{2,5}, ołów Pb w PM₁₀, arsen As w PM₁₀, kadm Cd w PM₁₀, nikiel Ni w PM₁₀, benzo(a)piren B(a)P w PM₁₀.

W ocenach dokonywanych pod kątem spełnienia kryteriów odniesionych do ochrony roślin uwzględnia się 3 substancje: dwutlenek siarki (SO₂), tlenki azotu (NO_x) i ozon (O₃).

Wynikowe klasy dla poszczególnych zanieczyszczeń dla strefy lubelskiej, uzyskane w ocenie rocznej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia:

Ocena wykonana ze względu na ochronę zdrowia ludzi

Tabela 3 Klasyfikacja strefy lubelskiej wg kryterium ochrony zdrowia w ocenie za rok 2023- 2024

Rok	Symbol klasy wynikowej dla poszczególnych zanieczyszczeń dla obszaru strefy lubelskiej											
	SO ₂	NO ₂	CO	C ₆ H ₆	O ₃ ¹⁾	PM ₁₀	Pb	AS	Cd	Ni	B(a)P	PM _{2,5} ²⁾
2023	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A1
2024	A	A	A	A	A	A	A	A	A	A	C	A1

Źródło: WIOŚ Lublin

- 1) Dla ozonu – poziom celu długoterminowego, strefy uzyskały klasę D2,
- 2) Dla pyłu zawieszonego PM_{2,5} – poziom dopuszczalny i faza, strefa uzyskała klasę A

Jak widać w powyższej tabeli w strefie lubelskiej występuje niski poziom zanieczyszczenia powietrza: dwutlenkiem siarki, dwutlenkiem azotu, benzenem, tlenkiem węgla oraz oznaczanymi w pyłe zawieszonym PM₁₀ metalami: ołowiem, arsenem, kadmem i niklem (stwierdzono dla nich klasę wynikową A).

W 2023 roku stężenia średnie roczne benzo(a)pirenu zawartego w pyłe zawieszonym PM₁₀ na wszystkich stanowiskach pomiarowych nie przekroczyły poziomu docelowego. Analiza wyników pomiarów jakości powietrza na terenie województwa lubelskiego wykazała, że po raz pierwszy od 2014 roku na wszystkich stanowiskach pomiarowych został dotrzymany poziom docelowy benzo(a)pirenu zawartego w pyłe zawieszonym PM₁₀, co wskazuje na poprawę jakości powietrza w roku 2023. W porównaniu do roku 2022 wartości stężeń tego zanieczyszczenia się obniżyły. Natomiast w roku 2024 na 2 stacjach pomiarowych wystąpiło przekroczenie poziomu docelowego B(a)P. W związku z tym strefa otrzymała klasę C.

Przeprowadzona ocena jakości powietrza wykazała brak przekroczeń w latach 2023-2024 poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM_{2,5}. Na wszystkich stanowiskach pomiarowych został dotrzymany poziom dopuszczalny pyłu zawieszonego PM_{2,5} dla fazy II (20 µg/m³) i strefa lubelska uzyskała klasę A1. W porównaniu do roku 2022 wartości stężeń tego zanieczyszczenia, podobnie jak pyłu zawieszonego PM₁₀, znacznie się obniżyły.

Natomiast w roku 2024 stężenia pyłu zawieszonego PM_{2,5}, podobnie jak pyłu zawieszonego PM₁₀, utrzymywały się poniżej poziomu dopuszczalnego, chociaż wystąpił niewielki wzrost wartości stężeń w porównaniu do roku poprzedniego.

W sezonie letnim rejestrowany był wzrost stężeń ozonu, spowodowany obecnością w atmosferze jego prekursorów oraz w dużej mierze, warunkami meteorologicznymi. W latach 2023-2024 roku nie stwierdzono przekroczenia poziomu docelowego ozonu określonego dla kryterium ochrony zdrowia ludzi. Stwierdzono jednak, podobnie jak w latach poprzednich, przekroczenie poziomu celu długoterminowego na stacjach pomiarowych w województwie.

Ocena wykonana ze względu na ochronę roślin

Ocenę ze względu na ochronę roślin wykonano dla 3 zanieczyszczeń.

Tabela 4 Klasyfikacja strefy lubelskiej wg kryterium ochrony roślin w latach 2023-2024

Rok	Symbol klasy wynikowej dla poszczególnych zanieczyszczeń dla obszaru strefy lubelskiej		
	SO ₂	NO _x	O ₃ *
2023	A	A	A
2024	A	A	A

Źródło: WIOŚ Lublin

* Dla ozonu – poziom celu długoterminowego strefa lubelska uzyskała klasę D2

W odniesieniu do kryterium ochrony roślin, w latach 2023-2024 pomiary jakości powietrza oraz wyniki obiektywnego szacowania w oparciu o wyniki modelowania nie wykazały przekroczeń poziomów dopuszczalnych określonych dla dwutlenku siarki i tlenków azotu oraz poziomu docelowego ozonu. Przekroczenie w strefie lubelskiej stwierdzono w przypadku ozonu w odniesieniu do poziomu celu długoterminowego.

Na jakość powietrza wpływ mają:

- emisja punktowa – emisja ze źródeł energetycznych i technologicznych, odprowadzających substancje do powietrza emitorem (kominem) w sposób zorganizowany,
- emisja powierzchniowa – emisja związana z ogrzewaniem mieszkań w sektorze komunalno – bytowym,
- emisja liniowa – emisja ze źródeł ruchomych związanych z transportem pojazdów samochodowych i paliwami.

W powiecie parczewskim w emisji zanieczyszczeń gazowych SO_x i NO_x największy udział mają źródła punktowe. W przypadku zanieczyszczeń pyłowych: pyłu PM₁₀, PM_{2,5} oraz B(a)P największy udział ma emisja pochodząca ze źródeł komunalno – bytowych. Znaczącym źródłem emisji zanieczyszczeń do powietrza (głównie NO_x oraz pyłu PM₁₀) jest transport drogowy. Największa emisja występuje w sąsiedztwie głównych dróg.

Emisja punktowa

Gminy powiatu parczewskiego mają charakter przede wszystkim rolniczy, udział przemysłu na ich terenie nie jest znaczący. Listę większych zakładów gospodarczych, funkcjonujących na terenie powiatu, przedstawiono w rozdziale 6.2.

Na terenie powiatu parczewskiego znajduje się 6 Instalacji, które wymagają uzyskania pozwolenia na wprowadzenie gazów i pyłów do powietrza oraz 3 zakłady, które podlegają obowiązkowi uzyskania pozwolenia zintegrowanego.

Pozwolenie na wprowadzenie gazów i pyłów do powietrza posiadają następujące zakłady:

1. Fabryka Kabli ELPAR Sp. z o. o. 21-200 Parczew, ul. Laskowska 1.
2. Zakład Usług Komunalnych Spółka z o.o. 21-200 Parczew, ul. Piwonia 73 - pozwolenie na wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza z instalacji eksploatowanej na ul. Polnej 68 w Parczewie.
3. Spółdzielcza Mleczarnia „SPOMLEK” ul. Kleeberga 12, 21-300 Radzyń Podlaski - pozwolenie na wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza z instalacji eksploatowanej na terenie Oddziału Produkcyjnego ul. Strażacka 15, 21-200 Parczew.
4. Przedsiębiorstwo Robót Drogowo-Mostowych Parczew S. A. ul. 11-go Listopada 170, 21-200 Parczew - pozwolenie na wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza z instalacji eksploatowanej na terenie wytwórni mas bitumicznych.
5. Małgorzata Sobiecka, Dawidy 97, 21-205 Jabłoń - pozwolenie na wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza z wędzarni.
6. Damian Dąbrowski, ZPH „Kabex” ul Polna 71, 21-200 Parczew, pozwolenie na wprowadzenia gazów i pyłów do powietrza z instalacji do produkcji granulatu pcv.

Pozwolenia zintegrowane są wymagane w związku z eksploatacją instalacji przemysłowych, których rodzaje zostały wymienione w załączniku do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 27 sierpnia 2014 r. W sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości (Dz.U. z 2014 r., poz. 1169). Pozwolenia zintegrowane powinny zapewniać wysoki poziom ochrony, uwzględniając wymagania najlepszych dostępnych technik (BAT). Na terenie Powiatu Parczewskiego znajdują się 4 zakłady podlegające obowiązkowi uzyskania pozwolenia zintegrowanego.

1. Decyzja NR PZ 3/2017 z dnia 11 stycznia 2017 roku, znak: RŚ-V.7222.7.2016.ILU, którą udzielono pani Wioletcie Korulczyk oraz panu Jarosławowi Korulczyk pozwolenia zintegrowanego na eksploatację instalacji do chowu lub hodowli drobiu o więcej niż 40 000 stanowisk dla drobiu, zlokalizowanej w Parczewie przy ul. Lipowej na działkach o nr ewid. 65, 79 i 80.
2. Decyzja NR PZ 10/2023, z dnia 2023-03-15, znak: DŚ-III. 7222.4.2021.MCHW – udzielająca panu Wiesławowi Sidorczukowi pozwolenia zintegrowanego na eksploatację instalacji do chowu lub hodowli świń o więcej niż 2 000 stanowisk dla świń o wadze ponad 30 kg lub 750 sztuk macior, zlokalizowanej w miejscowości Planta, gmina Milanów na działce o nr ew. 261.
3. Decyzja DŚ-III.7222.2.2022.MCHW – udzielająca panu Grzegorzowi Sawickiemu prowadzącemu gospodarstwo rolne w miejscowości Radcze gmina Milanów, pozwolenia zintegrowanego na eksploatację instalacji do chowu lub hodowli trzody o więcej niż 2 000 stanowisk dla świń o wadze powyżej 30 kg, zlokalizowanej w miejscowości Radcze, gmina Milanów na działkach o nr. ew. 271 i 272/1.
4. Decyzja NR PZ 26/2015, z dnia 28 października 2015, znak: RŚ-V.7222.4.2015.ILU – udzielająca Gospodarstwu Rolnemu Burzec Dariusz pozwolenia zintegrowanego na eksploatację instalacji do chowu lub hodowli świń o więcej niż 2 000 stanowisk dla świń o wadze ponad 30 kg, zlokalizowanej w miejscowości Rudzieniec, gmina Milanów.

Emisja powierzchniowa

Na jakość powietrza znaczący wpływ ma emisja powierzchniowa. Jej cechą charakterystyczną jest to, iż powodowana jest przez liczne, rozproszone źródła, z emitorów o niewielkiej wysokości. Zanieczyszczenia gromadzą się wokół miejsca powstawania, bardzo często na obszarach o zwartej zabudowie mieszkaniowej, co powoduje utrudniony proces rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń. Problemy związane z niską emisją wynikają przede wszystkim ze stosowania w mieszkalnictwie indywidualnym niskosprawnych urządzeń grzewczych, spalania słabej jakości paliw energetycznych jak i złego stanu technicznego urządzeń i instalacji kotłowych.

W sieć ciepłowniczą wyposażony jest tylko Parczew – długość sieci ciepłowniczej wynosi 6,2 km, a długość przyłączy do budynków 10,6 km. W pozostałych gminach, ze względu na specyfikę zabudowy: mieszkaniowo-usługową lub mieszkaniową (w tym siedliskowo – zagrodową), mieszkańcy zaopatrują się w energię ciepłą indywidualnie. Budynki użyteczności publicznej oraz zakłady przemysłowe przeważnie posiadają własne kotłownie.

Sieć gazowa w Powiecie Parczewskim obejmuje przede wszystkim Parczew (miasto i gminę) oraz gminę Milanów. W pozostałych gminach powiatu sieć nie istnieje. Na terenie Powiatu Parczewskiego dystrybucją zajmuje się firma EWE Energia Sp. z o.o. Jakość sieci określa się jako bardzo dobrą, ze względu na zastosowanie nowej generacji materiałów i wykorzystanie gazu ziemnego wysokometanowego typu E (dawniej GZ-50). Jest to gaz o wysokiej zawartości metanu (około 98%) oraz śladowych ilościach azotu (około 1%) i gazów palnych (około 1%). Spośród wszystkich paliw kopalnych gaz uznawany jest za najbardziej ekologiczne źródło energii. W wyniku jego spalania nie powstają pyły, a do atmosfery emitowana jest względnie niska ilość CO₂.

Długość czynnej sieci gazowej na terenie Powiatu Parczewskiego w roku 2024 wyniosła 46 251 m. Ilość odbiorców korzystających z gazu wyniosła 628 gospodarstw, z czego 504 to odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem. Zaznacza się sukcesywny rozwój sieci gazowej.

Niska emisja na terenie Powiatu związana jest z indywidualnymi źródłami ciepła w gospodarstwach domowych, które w przeważającej ilości wykorzystują jako źródło energii węgiel kamienny, niekiedy gorszego gatunku. Pomimo wejścia w życie Uchwały Antysmogowej (Uchwała Nr XXIII/388/2021 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 19 lutego 2021 r. w sprawie wprowadzenia na obszarze województwa lubelskiego ograniczeń i zakazów w zakresie eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw) nadal zdarza się niedopuszczalne przepisami prawa spalanie różnego rodzaju materiałów

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

odpadowych, w tym odpadów komunalnych, które mogą być źródłem emisji dioksyn, ponieważ proces spalania jest niepełny i zachodzi w niższych temperaturach. Lokalne systemy grzewcze i piece domowe praktycznie nie posiadają urządzeń ochrony powietrza. Wielkość emisji z tych źródeł jest trudna do oszacowania i wykazuje zmienność sezonową, związaną z okresem grzewczym.

Uchwała antysmogowa w województwie lubelskim nakładała na mieszkańców obowiązek wymiany starych pieców i stosowania określonych rodzajów paliw. Do 31 grudnia 2023 r. należało wymienić kotły pozaklasowe oraz klasy 1 i 2. Od 1 stycznia 2024 r. w całym województwie obowiązywał zakaz stosowania "kopciuchów", a od 1 stycznia 2026 r. wchodzi zakaz używania kotłów klasy 3 i 4. Od 1 maja 2021 r. wprowadzono zakaz używania nieodpowiednich paliw, takich jak węgiel niespełniający norm oraz wilgotna biomasa.

Gospodarka niskoemisyjna

W celu poprawy jakości powietrza dla wszystkich gmin Powiatu Parczewskiego zostały opracowane plany gospodarki niskoemisyjnej:

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej to dokument strategiczny, opisujący kierunki działań zmierzających do osiągnięcia celów pakietu klimatyczno-energetycznego tj. redukcji gazów cieplarnianych, zwiększenia udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, zwiększenia efektywności energetycznej, poprawy jakości powietrza oraz zmiany postaw konsumpcyjnych użytkowników energii. W tabeli ustawa odo 5 zestawione zostały cele główne oraz zadania, mające na celu poprawę stanu powietrza w gminach powiatu parczewskiego.

Tabela 5 Cele szczególne wskazane w planach gospodarki niskoemisyjnej dla gmin Powiatu Parczewskiego

Gmina	Wizja/Cele główny	Zadania/zakres
Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Dębowa Kłoda (Aktualizacja projekt 31 lipca 2020 r.) uchwała Nr XXII/141/20 Rady Gminy Dębowa Kłoda z dnia 29 października 2020 r.	<i>Dębowa Kłoda gminą o zrównoważonej i zintegrowanej gospodarce energetycznej, wykorzystującej odnawialne źródła energii, dążącej do redukcji zużycia energii oraz emisji dwutlenku węgla o 50% w perspektywie do 2030 r.</i>	Sektor publiczny: - budynki, wyposażenie/urządzenia komunalne, - budynki mieszkalne, - komunalne oświetlenie publiczne, - tabor gminny, - transport publiczny. Sektor prywatny: - budynki, wyposażenie / urządzenia usługowe, - budynki mieszkalne, - transport prywatny i komercyjny.
Plan gospodarki niskoemisyjnej dla Gminy Jabłoń	<i>Poprawa jakości powietrza na terenie całej gminy, szczególnie w wyznaczonych</i>	1.ograniczanie wielkości tzw. niskiej emisji, 2.ograniczanie zadymienia, 3.ograniczanie zagrożeń dla zdrowia ludzi związanych z zanieczyszczeniami ze źródeł komunikacyjnych, 4.wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych,

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Gmina	Wizja/Cele główny	Zadania/zakres
uchwała Nr XIII/97/20 Rady Gminy Jabłoń z dnia 13 lutego 2020 r.	<i>obszarach, na których odnotowano przekroczenia, poprzez redukcję emisji zanieczyszczeń.</i>	5.zmiana nośników energii na bardziej ekologiczne, takie jak: gaz, olej opałowy, alternatywne źródła energii: energia słoneczna, energia z biomasy (m.in. wykorzystanie odpadów porolniczych, odpadów z terenów leśnych, własnych plantacji roślin energetycznych - w formie zrębek, peletu, brykietów, odpadów z terenów zielonych i ogrodów), 6.wprowadzanie programu oszczędności energii poprzez termomodernizację budynków użyteczności publicznej i budynków mieszkalnych, 7.edukacja mieszkańców na temat zanieczyszczeń z niskiej emisji i szkodliwości spalania odpadów komunalnych w piecach domowych, 8.promocja budownictwa pasywnego i/lub stosowanie energooszczędnych materiałów i technologii przy budowie nowych obiektów, 9. sukcesywna realizacji programu gazyfikacji gminy, 10.wspieranie rozwoju ruchu rowerowego poprzez likwidację barier technicznych oraz tworzenie ścieżek rowerowych, 11.bieżąca modernizacja dróg i ciągów komunikacyjnych, w tym budowa stref zieleni izolacyjnej wzdłuż ciągów komunikacyjnych (strefy te powinny być komponowane z gatunków o dużej odporności na zanieczyszczenia oraz właściwie pielęgnowane, a ubytki uzupełniane). 12.podniesienie świadomości społecznej i budowa instalacji produkujących energię odnawialną, 13.stworzenie sprawnie funkcjonującego systemu konsultacji dotyczących OZE, 14.popularyzacja i wdrożenie najlepszych praktyk w dziedzinie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych.
Plan Gospodarki Niskoemisyjnej Gminy Milanów	<i>Poprawa jakości powietrza na terenie całej gminy, szczególnie w wyznaczonych obszarach, na których odnotowano przekroczenia, poprzez redukcję emisji zanieczyszczeń.</i>	1.ograniczenie wielkości tzw. niskiej emisji, 2. ograniczanie zadymienia, 3. ograniczanie zagrożeń dla zdrowia ludzi związanych z zanieczyszczeniami ze źródeł komunikacyjnych, 4. wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych, 5. zmiana nośników energii na bardziej ekologiczne, takie jak: gaz, olej opałowy, alternatywne źródła energii: energia słoneczna, energia z biomasy (m.in. wykorzystanie odpadów porolniczych, odpadów z terenów leśnych, własnych, plantacji roślin energetycznych - w formie zrębek, peletu, brykietów, odpadów z terenów zielonych i ogrodów), 6. wprowadzanie programu oszczędności energii poprzez termomodernizację budynków użyteczności publicznej i budynków mieszkalnych, 7. edukacja mieszkańców na temat zanieczyszczeń z niskiej emisji i szkodliwości spalania odpadów komunalnych w piecach domowych, 8. promocja budownictwa pasywnego i/lub stosowanie energooszczędnych materiałów i technologii przy budowie nowych obiektów, 9. sukcesywna realizacji programu gazyfikacji gminy, 10. wspieranie rozwoju ruchu rowerowego poprzez likwidację barier technicznych oraz tworzenie ścieżek rowerowych, 11. bieżąca modernizacja dróg i ciągów komunikacyjnych, w tym budowa stref zieleni izolacyjnej wzdłuż ciągów komunikacyjnych (strefy te powinny być komponowane

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Gmina	Wizja/Cele główny	Zadania/zakres
		z gatunków o dużej odporności na zanieczyszczenia oraz właściwie pielęgnowane, a ubytki uzupełniane), 12. podniesienie świadomości społecznej i budowa instalacji produkujących energię odnawialną, 13. stworzenie sprawnie funkcjonującego systemu konsultacji dotyczących OZE, 14. popularyzacja i wdrożenie najlepszych praktyk w dziedzinie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych.
Plan Gospodarki niskoemisyjnej Gminy Parczew -uchwała z dnia 22.10.2015r. Rada Miejska w Parczewie Uchwałą Nr XIII/90/2015	<i>Poprawa jakości środowiska naturalnego Gminy Parczew dzięki działaniom na rzecz redukcji emisji dwutlenku węgla.</i>	1. termomodernizacja gminnych obiektów użyteczności publicznej, 2. produkcja energii elektrycznej sektorach komunalnych oraz użyteczności publicznej, 3. modernizacja komunalnej infrastruktury ciepłowniczej oraz wodno-kanalizacyjnej, 4. modernizacja oświetlenia ulic, 5. termomodernizacja obiektów mieszkalnych, 6. ograniczenie emisji zanieczyszczeń powstających ze spalania paliw na potrzeby c.o. oraz c.w.u. obiektów mieszkalnych, 7. produkcja energii elektrycznej w instalacjach prosumenckich, 8. wzrost konkurencyjności lokalnej przedsiębiorczości poprzez wdrożenie inwestycji proekologicznych, 9. modernizacja oraz budowa dróg lokalnych, 10. tworzenie infrastruktury technicznej dla rozwoju turystyki rekreacyjnej, 11. rozwój transportu niskoemisyjnego, 12. kampanie promocyjne gospodarki niskoemisyjnej, 13. szkolenia w zakresie gospodarki niskoemisyjnej, 14. zielone zamówienia publiczne.
Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Gminy Siemień -uchwała NR XI/80/2020 Rady Gminy Siemień z dnia 6 sierpnia 2020 r.	<i>Redukcja do 2022 roku poziomu emisji CO2 o 20% w stosunku do roku bazowego. Redukcja emisji dwutlenku węgla będzie wynikiem zmniejszenia zużycia energii finalnej, a także zwiększenia udziału odnawialnych źródeł energii w wytwarzaniu energii na terenie Gminy Siemień.</i>	1. poprawa bezpieczeństwa energetycznego Gminy Siemień, 2. zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii o 19% w ogólnym bilansie energetycznym Gminy Siemień do 2022 roku w stosunku do roku bazowego, 3. wysoka efektywność wytwarzania, dystrybucji i wykorzystania energii, 4. działania prowadzące do redukcji zużycia energii finalnej do 2022 roku o 14% w stosunku do roku bazowego oraz ograniczające emisję w sektorze publicznym, 5. promocja ekoenergetyki oraz zwiększenie ekologicznej świadomości mieszkańców gminy prowadząca do redukcji zużycia energii finalnej.

Źródło: Plany Gospodarki Niskoemisyjnej dla gmin: Dębowa Kłoda, Jabłoń, Milanów, Parczew, Siemień,

Realizacja ww. celów wpłynie na poprawę stanu środowiska i jakości życia mieszkańców Gmin poprzez kontynuację rozpoczętych wiele lat temu działań w zakresie m.in. ograniczenia emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych, termomodernizacji budynków mieszkalnych, użyteczności publicznej, modernizacji i rozbudowy infrastruktury drogowej, zmniejszenia energochłonności oświetlenia ulicznego oraz innych dziedzin funkcjonowania Gmin.

Odnawialne źródła energii

We wszystkich ww. planach gospodarki niskoemisyjnej zakłada się na wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Uważa się, że OZE są technologiami z natury mniej niebezpiecznymi dla środowiska naturalnego od konwencjonalnych metod pozyskiwania energii. Niemniej i one niekiedy stanowią zagrożenie dla środowiska i przyrodniczego.

Wszelkie inwestycje z zakresu OZE powinny być realizowane z zachowaniem wymogów wynikających z przepisów prawa. Obiekty i urządzenia energetyki odnawialnej są inwestycjami, których lokalizacja, oprócz dostępności do odpowiednich źródeł i zasobów energii, uwarunkowana jest istotnymi ograniczeniami wynikającymi z konieczności ochrony cennych obszarów przyrodniczych oraz spełnienia określonych standardów i warunków ochrony zasobów środowiska oraz obszarów zabudowy.

Małe kolektory słoneczne oraz pompy ciepła traktowane są jako element instalacji i wyposażenia technicznego budynków, w związku z czym nie podlegają dodatkowym rygorom prawnym. Odmienne natomiast kwalifikowane są urządzenia wykorzystujące energię wiatru, instalacje fotowoltaiczne o charakterze farm, a także biogazownie – mogą one zostać uznane za przedsięwzięcia mogące potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko, zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz.U. 2019 poz. 1839). Zarówno na etapie realizacji, jak i eksploatacji wymagają one przeprowadzenia indywidualnej oceny oddziaływania na środowisko.

Na terenie powiatu parczewskiego możliwe jest wykorzystywanie różnych odnawialnych źródeł energii, w tym: energii promieniowania słonecznego, energii wiatru, energii pozyskiwanej z biomasy oraz energii geotermalnej.

Energia promieniowania słonecznego

Energię słoneczną wykorzystuje się do produkcji energii elektrycznej z promieniowania słonecznego przy wykorzystaniu zjawiska fotoelektrycznego oraz do produkcji energii cieplnej.

Instalacje fotowoltaiczne mogą być wykorzystywane zarówno jako duże obiekty komercyjne (tzw. farmy fotowoltaiczne), jak i lokalne – rozproszone źródła energii o mocy kilku kilowatów, wykorzystywane do zasilenia domów i obiektów komercyjnych. Wdrożenie inwestycji przyczyni się nie tylko do znacznej redukcji emisji dwutlenku węgla, ale również spowoduje odciążenia sieci elektroenergetycznej lokalnego operatora dystrybucyjnego. Istotnym kryterium wyboru lokalizacji instalacji elektrowni fotowoltaicznej jest ukształtowanie terenu, jego pokrycie oraz czystość powietrza. Ważne jest, aby powierzchnia absorbująca energię słoneczną (panele fotowoltaiczne lub kolektory słoneczne) była wystawiona w jak najdłuższym czasie na oddziaływanie słońca oraz aby na drodze promieni słonecznych nie znajdowały się przeszkody rzucające cień. Preferowane są lokalizacje na stokach, z dala od przeszkód terenowych, takich jak budynki, drzewa lub inne wzniesienia. Niewskazane są natomiast lokalizacje na obszarach o znacznym zapyleniu powietrza, które zmniejsza ilość promieniowania słonecznego docierającego do powierzchni Ziemi.

Instalacje niewielkich rozmiarów wykorzystujące zasoby energii słonecznej lokalizowane w obrębie posesji, głównie na dachach budynków, wykorzystywane na potrzeby odbiorców indywidualnych nie stwarzają zagrożeń dla środowiska, gdyż na etapie eksploatacji nie emitują żadnych szkodliwych substancji. Pewne uciążliwości natomiast mogą być związane z dużymi instalacjami, np. elektrowniami słonecznymi, lokalizowanymi w terenie otwartym i zajmującymi znaczne powierzchnie. Instalacje te mogą negatywnie wpływać na krajobraz wywołując uczucie niepokoju optycznego, co ma szczególne znaczenie na terenach ochrony krajobrazowej.

Według Urzędu Regulacji Energetyki w rejestrze wytwórców energii w małej instalacji znajdują się 2 przedsiębiorstwa, wykorzystujące panele fotowoltaiczne, które zlokalizowane są w Zbójnie (gmina Sosnowica):

- SOL-TECH Marzena Półkośnik;
- Eco-Energia Andrzej Półkośnik.

W miejscowości Zaliszcze (gmina Podedwórze) znajduje się Elektrownia Fotowoltaiczna PV Zaliszcze o mocy 339,66 kW. Jej Roczna produkcja wynosi 450 MWh. Farmy fotowoltaiczne znajdują się również na terenie miasta Parczew:

- przy ul. Laskowskiej – Onyx Energy (1,425 MW),
- przy ul. Polnej – Elpar,
- przy ul. 11-go Listopada – prywatny właściciel.

W miejscowości Dębowa Kłoda znajduje się farma fotowoltaiczna o łącznej mocy do 1 MW, powierzchnia terenu objętego zabudową nie przekracza 1,00 ha inwestorem jest firma Elektrownia PV 50 Sp. z o.o.

W roku 2007 zostało zawarte porozumienie o współpracy przez samorządy pięciu gmin – w tym dwóch z powiatu parczewskiego – Jabłoń i Podedwórze, w roku 2017 porozumienie zostało rozszerzone o gminę Milanów. Partnerstwo zawiązane zostało w celu współpracy na rzecz rozwoju oraz wspólnej promocji swoich gmin na terenie województwa i kraju. Gminy Partnerskie są właścicielami spółki Energia Doliny Zielawy Sp. z o.o z siedzibą w Wisznicach, która została utworzona w dniu 23 maja 2012 roku. Podstawowym przedmiotem działalności Spółki jest wytwarzanie energii elektrycznej oraz jej sprzedaż. Działalność spółki koncentruje się wokół eksploatacji wybudowanej w 2014 r. farmy fotowoltaicznej o mocy 1,4 MW. Całkowite koszty projektu budowy farmy fotowoltaicznej wyniosły 7 639 072,57 złotych brutto (wydatki kwalifikowane netto 6 085 694,38 zł), a z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na ten cel Energia Dolina Zielawy Sp z o. o. uzyskała dofinansowanie unijne w wysokości 3 042 847,19 zł. Wysokość zaciągniętego w 2014 r. kredytu wynosiła 3,35 mln zł. Po zakończeniu roku 2024 do spłaty pozostało 300 000,00 zł kapitału. Całkowita spłata kredytu powinna nastąpić we wrześniu 2025 roku, w zależności od cen sprzedaży energii oraz cen świadectw pochodzenia energii, czyli tzw. Zielonych certyfikatów. Po spłaceniu kredytu zysk netto spółki będzie wypłacany gminom jako udziałowcom w formie dywidendy, proporcjonalnie do posiadanych udziałów w spółce.

Łączna moc zainstalowanych na elektrowni modułów słonecznych wynosi 1,4 MW czyli 1400 kW, co sprawia, iż jest to jedna z największych elektrowni słonecznych w Polsce, największa w województwie lubelskim. Biorąc pod uwagę, iż Lubelszczyzna jest najbardziej nasłonecznionym obszarem kraju, Spółka szacuje roczną produkcję energii elektrycznej na poziomie 1400 - 1500 MWh. Panele fotowoltaiczne zainstalowane są na konstrukcjach stalowych wbijanych w grunt na głębokość 130 cm. Konstrukcje rozmieszczone zostały tak, żeby rzędy modułów nie powodowały zacienienia modułów sąsiadujących (rzędy paneli odsunięte od siebie są o 6,3 m). Kąt nachylenia paneli wynosi 35° względem poziomu. Cały obszar, na którym zainstalowane są panele fotowoltaiczne wynosi 3,5 ha, natomiast łączna powierzchnia samych paneli fotowoltaicznych wynosi ponad 8 750 m².

Jednym z czynników, który znacznie zdynamizował rozwój energetyki prosumenckiej jest program Mój Prąd. Celem programu Mój Prąd jest zwiększenie mikroinstalacji fotowoltaicznych i zachęcenie polskich gospodarstw domowych (szczególnie tych znajdujących się na terenach słabiej zurbanizowanych) do produkcji własnej energii.

2 września 2024 roku ruszył nabór wniosków w programie "Mój Prąd 6.0", który zakończył się 12 września 2025 roku (przedterminowo) z powodu wyczerpania środków. Początkowo nabór wniosków był planowany do 20 grudnia 2024 r., a budżet wynosił 400 mln zł, jednak z uwagi na ogromne zainteresowanie naborem NFOŚiGW zwiększył jego budżet już dwa razy łącznie o 1,4 mld zł i wydłużył termin składania wniosków. Decyzja o kolejnym przedłużeniu naboru do końca października miała na celu umożliwienie większej liczbie prosumentów skorzystania z programu

Zgodnie z informacjami z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, uruchomienie siódmej odsłony programu przewidziano na początek 2026 roku. Aktualnie trwają zaawansowane prace nad koncepcją funkcjonowania nowej edycji oraz zabezpieczeniem odpowiedniego budżetu na ten cel.

Jednym z kluczowych priorytetów rządu jest rozwój przydomowych magazynów energii. Obecnie w Polsce funkcjonuje ok. 60 tys. magazynów, a celem jest osiągnięcie 200 tys. do końca kadencji. Nowy program ma umożliwić również dofinansowanie zakupu magazynów energii dla prosumentów, którzy już posiadają instalacje fotowoltaiczne, co pomoże im w efektywniejszym zarządzaniu zużyciem energii i zwiększeniu autokonsumpcji.

Program Mój Prąd 7.0 wprowadza nowy pakiet warunków i zasad skoncentrowanych na efektywniejszym wykorzystaniu energii odnawialnej. Choć NFOŚiGW nie zatwierdził jeszcze oficjalnie warunków naboru, znane są główne założenia tej edycji.

Kluczową zmianą jest funkcjonowanie programu wyłącznie w ramach systemu net billing, co stanowi istotne odejście od pierwszych edycji obejmujących również rozliczenia opustowe. System ten zakłada wycenę energii według jej wartości rynkowej, zachęcając do bieżącego wykorzystywania wyprodukowanego prądu. Szczególne wsparcie otrzymają prosumenci inwestujący w kompleksowe rozwiązania łączące fotowoltaikę z magazynami energii. Takie podejście odzwierciedla strategiczny cel programu – zwiększenie autokonsumpcji i zużycia energii w miejscu jej wytworzenia, co odciąży krajową sieć elektroenergetyczną i wzmocni energetyczną niezależność gospodarstw domowych.

Warto zaznaczyć, że już w szóstej edycji programu dotacja na samą fotowoltaikę była dostępna wyłącznie dla instalacji zgłoszonych do przyłączenia do 31 lipca 2024 roku, natomiast inwestycje realizowane po tej dacie musiały być uzupełnione o magazyn energii lub ciepła, co wyznaczyło kierunek rozwoju kolejnej odsłony – Mój Prąd 7.0.

Główne kategorie objęte dotacjami w siódmej edycji programu to:

- mikroinstalacje fotowoltaiczne w systemie net billing,
- magazyny energii elektrycznej,
- magazyny ciepła.

Należy zauważyć, że wsparcie nie obejmuje pomp ciepła, co wynika z celowej koncentracji środków na rozwiązaniach bezpośrednio związanych z produkcją i magazynowaniem energii elektrycznej.

Energia wiatru

Decydujące znaczenie dla oceny opłacalności inwestycji elektrowni wiatrowych ma oszacowanie zasobów energetycznych wiatru. Jedną z metod oceny zasobów energetycznych wiatru jest metoda szacunkowa oparta na danych uzyskanych ze stacji meteorologicznych i standardowych rozkładach prędkości wiatru. Według tej klasyfikacji obszar gminy Parczew zaliczony został do strefy III – korzystnej. Przyjmuje się, że wykorzystanie zasobów wiatru w energetyce jest uzasadnione ekonomicznie jedynie przy prędkościach wiatru powyżej 4 m/s na wysokości 30 m nad powierzchnią ziemi.

Elektrownie wiatrowe, wbrew potocznemu określeniu zielona energia, nie są inwestycjami całkowicie obojętnymi dla środowiska. Praca elektrowni wiatrowych jest źródłem hałasu, migotań oraz infradźwięków mających wpływ na organizmy żywe. Ruch łopat wiatraków stanowi zagrożenie dla ptaków oraz nietoperzy, a sama inwestycja oddziałuje na krajobraz.

Na terenie Gminy Parczew znajdują się dwie elektrownie wiatrowe zlokalizowane w Jasionce i Wierzbówce. W roku 2017 prezes Urzędu Regulacji Energetyki udzielił firmie EKO-FARM sp. z o.o. z Wierzbówki koncesję na użytkowanie elektrowni wiatrowych. Postawienie wiatraków wywołało liczne protesty mieszkańców, w sprawie elektrowni wiatrowych prowadzone było postępowanie sądowe.

Zgodnie z danymi przedstawionymi w Programie Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Lubelskiego, przeważająca część powiatu parczewskiego położona jest w obrębie obszarów z istotnymi ograniczeniami mogącymi uniemożliwić realizację inwestycji. W obszarach predysponowanych do rozwoju energetyki wiatrowej znajduje się północna część gminy Milanów.

Południowo – zachodni fragment gminy Siemień położony jest w obrębie obszarów, na których możliwy jest rozwój energetyki wiatrowej, ale z ograniczeniami w zakresie skali inwestycji.

Przeznaczenie terenów dla rozwoju energetyki wiatrowej uwarunkowane jest analizą, oceną i stwierdzeniem (w prognozie oddziaływania na środowisko) braku możliwości wystąpienia znaczącego negatywnego oddziaływania na środowisko przyrodnicze w tym obszarach i gatunki chronione, ptaki, nietoperze oraz klimat akustyczny i krajobraz.

Przed sporządzeniem raportu o oddziaływaniu elektrowni wiatrowych na środowisko, konieczne jest wykonanie monitoringu ornitologicznego i chiropterycznego oraz monitoringu wietrzności, a w przypadku termomodernizacji – monitoringu ornitologicznego i chiropterycznego (oprócz audytu energetycznego).

Regulacje dotyczące elektrowni wiatrowych zawiera ustawa z dnia 20 maja 2016 r. o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych (Dz.U. 2024, poz. 317). Ustawa ta wprowadziła kluczową zmianę polegającą na ustaleniu minimalnej odległości turbin wiatrowych od zabudowań mieszkalnych na 700 metrów. Wcześniej obowiązywała zasada 10H (10-krotność wysokości turbiny). Ustawa wprowadziła również kilka innych istotnych zmian, m.in. ograniczając możliwość budowy wiatraków do planów miejscowych oraz zobowiązując inwestorów do zaoferowania części wyprodukowanej energii mieszkańcom gminy.

24 marca 2025 wpłynął do Sejmu Rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy o inwestycjach w zakresie elektrowni wiatrowych oraz niektórych innych ustaw. Ustawa została uchwalona przez Sejm i w dniu 6 sierpnia 2025 skierowana do podpisu prezydenta. W wyniku weta prezydenta z dnia 21 sierpnia 2025 ustawa nie weszła w życie. Proces legislacyjny nie został zakończony, w dniu 5 września 2025 ustawa została skierowana do sejmowych Komisji do Spraw Energii, Klimatu i Aktywów Państwowych oraz Komisji Infrastruktury.

Energia otrzymywana z biomasy

Biomasę można stosować do produkcji bioenergii w formie biogazu, ciepła, energii elektrycznej lub łącznego wytwarzania energii cieplnej i elektrycznej.

Do produkcji tego rodzaju energii można wykorzystywać stałe i ciekłe odpady rolnicze, wióry drzewne, osady ściekowe, uprawy roślin energetycznych, biomasę przemysłową. W wyniku przetwarzania biomasy otrzymuje się trzy rodzaje biopaliw wykorzystywanych do produkcji energii:

- biopaliwa gazowe (biogaz rolniczy, biogaz z oczyszczalni ścieków, gaz wysypiskowy, gaz drzewny);
- biopaliwa ciekłe (estry oleju rzepakowego, alkohol);
- biopaliwa stałe (przetworzone i nieprzetworzone: drewno, słoma, ziarno zbóż i inne).

Zgodnie z Program Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Lubelskiego gmina Parczew należy do obszarów o średnim potencjale do pozyskiwania biomasy do produkcji biogazu i średnim potencjale do pozyskiwania biomasy do spalania.

Na terenie województwa lubelskiego produkcja bioenergii prowadzona jest głównie w biogazowniach. Wynika to z dużej dostępności substratów używanych do procesu fermentacji tj. biomasy roślinnej (roślin uprawnych, wykorzystywanych przede wszystkim, jako surowce żywnościowe), odchodów zwierzęcych, odpadów organicznych (na przykład z przemysłu spożywczego), odpadów poubojowych lub osadu biologicznego ze ścieków. Często do produkcji biogazu wykorzystuje się celowe uprawy energetyczne (rzepak i inne rośliny oleiste, kukurydza, zboża). Nie jest to korzystne zjawisko – podstawowym zadaniem rolnictwa jest zaspokojenie potrzeb żywnościowych i z tego względu dla celów energetycznych w pierwszej kolejności powinny być wykorzystane lokalnie dostępne produkty uboczne pochodzące z rolnictwa i odpadowe z przemysłu rolno-spożywczego oraz płynne i stałe odchody zwierzęce.

Biogazownie mogą być potencjalnym źródłem uciążliwości dla otoczenia, szczególnie uciążliwości odorowej. Potencjalnymi źródłami odorów są głównie substraty używane do procesu fermentacji, ale także nieszczelność zbiorników, składowanie masy pofermentacyjnej bez przykrycia czy też nieprawidłowości w funkcjonowaniu instalacji. Z tego względu przy lokalizacji biogazowni należy zachować odpowiednią odległość od zabudowy mieszkaniowej

Na terenie powiatu parczewskiego działają dwie biogazownie: w Uhninie (gmina Dębowa Kłoda) i w Koczergach (gmina Parczew). Moc biogazowni w Uhninie wynosi 1,2 MW, a w Koczergach 2,4 MW. W Uhninie produkuje się energię elektryczną z biogazu rolniczego w układzie kogeneracyjnym, substratem wykorzystywanym w biogazowni są m.in. kiszonki z kukurydzy, żyta czy wywary gorzelniane. W biogazowni w Koczergach produkuje się zarówno energię elektryczną jak i ciepłą. Jako wsad stosowana jest głównie kiszka kukurydziana.

Energia geotermalna

Energia geotermalna może być pobierana za pomocą gruntowych pomp ciepła lub głębszych odwiertów, które z reguły służą eksploatacji głęboko położonych warstw wodonośnych z gorącą wodą. Na terenie powiatu parczewskiego brak jest korzystnych warunków do wykorzystania wód geotermalnych, natomiast korzystnym może być wykonanie gruntowych pomp ciepła.

Energia wody

Hydroenergetyczne wykorzystanie zasobów dyspozycyjnych wód polega na przetwarzaniu energii wody na energię mechaniczną, a następnie elektryczną przy użyciu turbin wodnych i hydrogeneratorów. Zasoby energetyczne wód zależą od dwóch czynników: wielkości przepływu i spadków rzek.

Na terenie Powiatu Parczewskiego istnieją ograniczone możliwości do wykorzystania energii wody. Rzeki Powiatu o przepływach większych niż 0,5 m³/s to: Tyśmienica, Piwonia i Zielawa. Planowana jest budowa jazów piętrzących Tyśmienica (na rzece Tyśmienica w Gminie Parczew) i Nietiahy (na rzece Piwonii w Gminie Dębowa Kłoda). Wskazany Jaz Tyśmienica położony jest w obrębie obszaru Natura 2000, istnieje duże prawdopodobieństwo wykazania w procedurze oceny oddziaływania na środowisko, negatywnego wpływu tej inwestycji na obszar chroniony w sieci Natura 2000.

Termomodernizacja

Termomodernizacja obejmuje zmiany zarówno w systemach ogrzewania i wentylacji, jak i strukturze budynku oraz instalacjach doprowadzających ciepłą wodę. Zakres termomodernizacji, podobnie jak jej parametry techniczne i ekonomiczne, określane są poprzez przeprowadzenie audytu energetycznego. Najczęściej przeprowadzane działania to:

- docieplanie ścian zewnętrznych i stropów,
- wymiana okien, drzwi zewnętrznych,
- wymiana lub modernizacja systemów grzewczych.

Na terenie powiatu parczewskiego planuje się realizację programu termomodernizacji budynków użyteczności publicznej (budynki oświatowe, kulturowe), a także termomodernizację budynków mieszkalnych.

Prace związane z termomodernizacją budynków powinny być poprzedzone nie tylko audytem energetycznym, konieczne jest również przeprowadzeniem inwentaryzacji przyrodniczej lub monitoringu na etapie planowania konkretnego przedsięwzięcia. Prowadzenie prac termomodernizacyjnych wiąże się z wypełnieniem materiałem docieplającym otworów, szczelin w budynkach, co powoduje ograniczenie dostępnych dla awifauny schronień. W przypadku stwierdzenia obecności gatunków chronionych należy, zgodnie z zapisami ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2014 roku (Dz.U. 2024, poz. 1478, z późn. zm.), wystąpić do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska o wydanie zezwolenia na odstępstwa od zakazów, tj. zezwolenia na zniszczenie siedlisk chronionych gatunków.

Wszelkie prace remontowe oraz izolacja termiczna budynków powinny uwzględniać okres lęgowy, okres karmienia i wyprowadzania piskląt itp. W przypadku stwierdzenia obecności gniazd chronionych gatunków ptaków prace remontowe nie powinny być prowadzone w okresie lęgowym (marzec – sierpień), a w przypadku stwierdzenia stanowisk nietoperzy prace należy prowadzić poza sezonem hibernacji (listopad – marzec).

Od września 2018 został wdrożony program nazwany „Czyste Powietrze”. Celem tego programu jest poprawa jakości powietrza poprzez wsparcie finansowe dla właścicieli domów jednorodzinnych w wymianie starych, nieefektywnych źródeł ciepła na nowoczesne, ekologiczne urządzenia grzewcze oraz realizację działań termomodernizacyjnych. Program „Czyste Powietrze” ma na celu nie tylko zmniejszenie emisji szkodliwych substancji, ale także poprawę efektywności energetycznej budynków, co przekłada się na mniejsze zużycie energii i niższe koszty ogrzewania.

Nowa wersja programu obowiązuje od 31 marca 2025 roku. Program obejmuje lata 2018–2032.

Program "Czyste Powietrze" w 2025 r. działa na nowych zasadach od 31 marca 2025 r. i oferuje dofinansowanie w trzech poziomach (do 40%, 70% lub nawet 100% kosztów), w zależności od progu dochodowego i sytuacji beneficjenta. Nowe przepisy wprowadzają też kryterium posiadania nieruchomości przez co najmniej 3 lata oraz wykluczają dofinansowanie fotowoltaiki, która teraz jest wspierana przez program "Mój Prąd".

Program skierowany jest do właścicieli i współwłaścicieli jednorodzinnych domów mieszkalnych lub lokali mieszkalnych wydzielonych w budynkach jednorodzinnych posiadających wyodrębnioną księgę wieczystą. Minimalny okres tej własności musi wynosić 3 lata przed złożeniem wniosku o dofinansowanie. Wymóg ten nie dotyczy sytuacji spadkowych.

Fundusze mogą być przeznaczone na kompleksową termomodernizację, wymianę kopciucha na nowe, efektywne i ekologiczne źródło ciepła, a także na obowiązkową ocenę stanu energetycznego domu i wskazanie najlepszego rozwiązania.

W nowym programie Czyste Powietrze obowiązuje wymóg potwierdzenia standardu energetycznego budynku – zarówno przed, jak i po przeprowadzeniu inwestycji. Posłużą do tego:

- przed realizacją przedsięwzięcia – audyt energetyczny wraz z dokumentem podsumowującym audyt energetyczny (określą, jaki jest stan energetyczny budynku i jakie prace należy wykonać, żeby zmniejszyć zapotrzebowanie na energię do ogrzewania),
- po realizacji przedsięwzięcia – świadectwo charakterystyki energetycznej (potwierdzi zmniejszenie zapotrzebowania na energię do ogrzewania).

Oba te dokumenty muszą być podpisane przez osobę wpisaną do rejestru osób uprawnionych do sporządzania świadectw charakterystyki energetycznej (dotację na audyt i świadectwo można również pozyskać z programu Czyste Powietrze).

W ramach rządowych działań na rzecz proekologicznego ogrzewania równolegle z programem Czyste Powietrze działa Program Moje Ciepło 2025. Jego celem jest wsparcie rozwoju ogrzewnictwa indywidualnego i rozwoju energetyki prosumenckiej w obszarze powietrznych, wodnych i gruntowych pomp ciepła w nowych budynkach mieszkalnych jednorodzinnych, a ponadto wzrost udziału OZE w finalnym zużyciu energii. Program zakłada ograniczenie niskiej emisji powstającej w wyniku ogrzewania domów jednorodzinnych nieefektywnymi źródłami ciepła wykorzystującymi paliwa kopalne.

W ramach programu właściciele nowych domów mogą liczyć na wysokie dotacje, które pokryją część kosztów zakupu nowoczesnych pomp ciepła – urządzeń zapewniających ogrzewanie oraz przygotowanie ciepłej wody użytkowej w sposób ekologiczny i ekonomiczny.

Na poprawę bezpieczeństwa energetycznego i zmniejszenie zanieczyszczenia środowiska (prócz w/w zadań działań) wpłynie planowana modernizacja oświetlenia ulicznego i wymiana energochłonnego oświetlenia w obiektach publicznych. Modernizacja oświetlenia ulicznego polegać będzie na wymianie opraw na oprawy typu LED. Oświetlenie półprzewodnikowe LED jest najbardziej innowacyjną technologią dostępną komercyjnie w technice świetlnej – wykorzystywaną szczególnie często w ramach modernizowanego oświetlenia drogowego i ulicznego. Wymierne korzyści może przynieść wymiana energochłonnego oświetlenia w obiektach publicznych. Oświetlenie stanowi ważny punkt w budżetach wielu budynków użyteczności publicznych na terenie powiatu. Oświetlenie tego typu budynków bardzo często jest przestarzałe, niskiej jakości i wymaga modernizacji. Planuje się zainstalowanie energooszczędnych świetlówek i opraw, które pozwalają zmniejszyć koszt oświetlenia budynków i podnoszą komfort pracy ludzi.

Do kierunków działań związanych z ochroną powietrza zalicza się również modernizację i budowę nowych ulic. Poprawa płynności ruchu pojazdów oraz lepszy stan nawierzchni spowoduje zmniejszenie ilości emitowanych spalin i pyłów, co w konsekwencji doprowadzi do zmniejszenia zanieczyszczenia powietrza.

Uciążliwość zapachowa

Uciążliwość zapachowa to stan subiektywnego dyskomfortu odczuwanego przez człowieka w sferze fizycznej i psychicznej powodowany zapachem substancji wprowadzonej do powietrza. Uciążliwość zapachowa jest wynikiem oddziaływania źródeł emitujących związki odorowe, które są rozpoznawane przez receptory ludzkiego narządu węchu.

Dla instalacji wprowadzających gazy lub pyły do powietrza wymagane może być uzyskanie pozwolenia zintegrowanego albo pozwolenia na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza, natomiast brak jest odniesienia do substancji odorotwórczych.

Mimo że odoranty są wprowadzanymi do powietrza gazami bardzo niekorzystnie wpływającymi na jego jakość, ograniczeń ich oddziaływania dotychczas nie określono.

Do najbardziej uciążliwych występujących źródeł emisji odorów należy zaliczyć: chów i hodowlę trzody chlewnej i drobiu oraz przetwórstwo owocowo – warzywnicze, w mniejszym stopniu oczyszczalnię ścieków i gospodarowanie odpadami, gastronomię.

Chów zwierząt wiąże się w powstawania odorantów w budynkach inwentarskich, a także produkowaniem dużej ilości nawozów naturalnych. Niewłaściwe ich przechowywanie i stosowanie może stanowić źródło zanieczyszczeń środowiska powodując skażenie powietrza i doprowadzić do zakwaszenia gleby i wód powierzchniowych. Szczególnie uciążliwe jest jednak oddziaływanie odoroczynne nawozów naturalnych. Praktyki, zasady i procedury działań w zakresie ochrony powietrza, mających na celu ograniczenie emisji substancji zapachowoczynnych z produkcji rolniczej, poprzez prawidłowe stosowanie nawozów i utrzymywanie budynków inwentarskich, określono w Kodeksie dobrej praktyki rolniczej.

Ogólne zasady dotyczące właściwego przechowywania nawozów oraz stosowania nawozów i środków wspomagających uprawę roślin w rolnictwie regulują przepisy ustawy z dnia 10 lipca 2007 r. o nawozach i nawożeniu (Dz.U. 2024, poz. 105).

Istotne znaczenie w zapobieganiu uciążliwości zapachowych ma również planowanie przestrzenne. Właściwie opracowany i uchwalony miejscowy plany zagospodarowania przestrzennego gmin może w dużym stopniu przyczynić się do ograniczenia uciążliwości zapachowych. Wskazane jest wyodrębnienie w mpzp terenów przeznaczonych pod rozwój rolnictwa intensywnego.

Rolnictwo intensywne, szczególnie związane z hodowlą zwierząt, jest źródłem różnych zanieczyszczeń, które stanowią zagrożenie nie tylko dla środowiska, ale także wpływają na jakość życia okolicznych mieszkańców. Z tego względu w przypadku takich inwestycji należy szczególną uwagę zwrócić na ich lokalizację. Decyzja o budowie fermy powinna więc być podejmowana rozważnie, a analizy jej oddziaływania powinny obejmować większy obszar niż tylko granica działki.

Decyzja środowiskowa jest wymagana, gdy planowane przedsięwzięcie może znacząco oddziaływać na środowisko. W przypadku chowu lub hodowli zwierząt, próg ten wynosi co najmniej 40 DJP w obszarze zabudowy lub 60 DJP poza nim, chyba że dla konkretnych rodzajów zwierząt obowiązują inne wartości (np. 210 DJP dla niektórych rodzajów produkcji, a nawet 105 DJP dla norek). Kluczowe jest, że nie dotyczy to tylko dużych gospodarstw, a przekroczenie progu 40 DJP (nawet przy drobnej rozbudowie) może wymagać uzyskania decyzji.

Rolnictwo intensywne może wpływać na wody powierzchniowe i podziemne, powietrze, poziom hałasu, łączy się z wytwarzaniem odpadów, produkcją nawozów naturalnych, a także wiąże się ze zmianami w krajobrazie.

Z uwagi na ochronę wód inwestycje nie powinny być umiejscawiane na terenach o wysokim poziomie wód gruntowych oraz w bezpośrednim sąsiedztwie cieków i zbiorników wodnych.

Duża uciążliwość wiążąca się z chowem zwierząt wynika z powstawania gnojowicy bądź obornika. Są to nawozy naturalne, ale zarówno ich przechowywanie jak i wywożenie wiąże się z emisją odorów. Z tego względu fermy powinny być usytuowane w pewnym oddaleniu od obiektów mieszkalnych.

W przypadku hodowli bydła wskazana jest lokalizacja w sąsiedztwie użytków zielonych. Z uwagi na oddziaływanie ferm na walory estetyczne przestrzeni, nie należy ich lokalizować w sąsiedztwie obszarów o wysokich walorach krajobrazowych.

Należy zadbać o to, aby powstające obiekty wykorzystywały najnowsze technologie w produkcji zwierzęcej i były bezpieczne dla środowiska.

Korzystnym rozwiązaniem problemu związanego z odorami z ferm może być budowa biogazowni rolniczej, wytwarzającej biogaz z gnojowicy. Produktem ubocznym utylizacji gnojowicy na drodze fermentacji metanowej, w wyniku której produkuje się biogaz, jest pozostałość pofermentacyjna wykorzystywana do nawożenia pól. W ten sposób gnojowica staje się cennym surowcem do produkcji energii odnawialnej i ekologicznego nawozu naturalnego. Po „obróbce” gnojowicy, obornika czy odchodów zwierzęcych w biogazowni znika też ich fetor. Dużą zaletą biogazowni jest wytwarzanie energii elektrycznej i ciepła przez 24 godziny na dobę niezależnie od pory roku. Dzięki temu w znacznym stopniu pokrywają zapotrzebowanie gospodarstw i zapewniają im niezależność energetyczną.

Na koniec należy zaznaczyć, że zadaniem wsi jest produkcja dobrej żywności. Powinna ona zabezpieczyć samowystarczalność Polski, a nadwyżkę można sprzedać.

W roku 2017 Minister Środowiska, ze względu na priorytetowość zagadnienia uciążliwości zapachowej, udzielił Głównemu Inspektorowi Ochrony Środowiska upoważnienia do opracowania i prowadzenia procesu legislacyjnego projektu ustawy, która regulować będzie postępowanie mające na celu przeciwdziałanie uciążliwości zapachowej.

Obecnie ustawa odorowa 2025 jest w fazie przygotowań. Rząd zapowiada, że projekt ustawy zostanie opracowany do końca 2025 roku, a jego fundamentem ma być analiza poziomów emisji odorantów w różnych gałęziach przemysłu. Nowe przepisy mają określić dopuszczalne normy stężenia odorantów oraz minimalne odległości inwestycji rolniczych od zabudowań mieszkalnych. Podobne rozwiązania funkcjonują już w krajach takich jak Niemcy czy Holandia.

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Od 1 stycznia 2026 roku każda gmina będzie zobowiązana do uchwalenia planu ogólnego, który precyzyjnie określi, gdzie mogą powstawać inwestycje związane z hodowlą zwierząt. Może to oznaczać poważne utrudnienia dla rolników, którzy już teraz napotykają wiele biurokratycznych przeszkód przy rozwoju swojej działalności. Obawy budzi także fakt, że gminy mogą kierować się nie tylko analizą wpływu zapachowego, ale również presją społeczną, co może prowadzić do ograniczenia terenów dostępnych dla rolnictwa.

Choć intencje Ministerstwa Klimatu i Środowiska wydają się słuszne, trudno nie zauważyć, że nowe regulacje mogą uderzyć przede wszystkim w małe i średnie gospodarstwa. Duże koncerny posiadają środki na dostosowanie się do nowych wymogów, natomiast indywidualni hodowcy mogą znaleźć się w sytuacji, w której rozwój ich działalności stanie się niemożliwy. Istnieje ryzyko, że ustawa odorowa 2025 zamiast chronić mieszkańców, doprowadzi do dalszej marginalizacji polskiego rolnictwa na rzecz zagranicznych producentów.

Korzystny wpływ na jakość powietrza będzie miało wdrożenie Aktualizacji Programu ochrony powietrza dla strefy lubelskiej ze względu na przekroczenia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM₁₀ i PM_{2,5} oraz docelowego benzo(a)piranu (Uchwała nr XLIX/716/2023 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 28 czerwca 2023 r.). Działania naprawcze, wskazane w POP, są skoncentrowane głównie na ograniczeniu emisji zanieczyszczeń, które obejmuje źródła powierzchniowe, w tym niską emisję ze źródeł komunalno-bytowych, źródła liniowe – związane z transportem samochodowym. Część działań ma na celu dekoncentrację obecnych źródeł i przeniesienie ich poza obszary o dużej gęstości zaludnienia w celu zmniejszenia liczby narażonej ludności (źródła liniowe).

Dalsza realizacja zapisów Planów Gospodarki Niskoemisyjnej, przyjętych uchwałami samorządów) oraz ww. uchwał Sejmiku Województwa Lubelskiego wpłynie na poprawę jakości powietrza i umożliwi dotrzymywanie norm.

Tabela 6 Analiza SWOT, obszar interwencji – powietrze

Mocne strony (czynniki wewnętrzne)	Słabe strony (czynniki wewnętrzne)
- wdrażanie i realizacja planów gospodarki w gminach, - termomodernizacja budynków użyteczności publicznej i budynków mieszkalnych, - duża świadomość mieszkańców o stanie powietrza.	- przekroczenia dopuszczalnych stężeń benzo(a)pirenu w pyłe PM₁₀, - przekroczenia poziomu celu długoterminowego dla ozonu, - wykorzystanie nieekologicznych nośników energii, - niewystarczająca ilość środków finansowych na wykonanie wszystkich potrzebnych prac, - słabo rozwinięta sieć komunikacji zbiorowej, - nierozbudowana sieć tras rowerowych.
Szanse (czynniki zewnętrzne)	Zagrożenia (czynniki zewnętrzne)
- zwiększenie udziału energii ze źródeł odnawialnych, - realizowanie wytycznych Planów gospodarki niskoemisyjnej dla gmin z powiatu parczewskiego (Dębowa Kłoda, Jabłoń,	- wysokie ceny paliw ekologicznych, - wzrost liczby samochodów na drogach, - duże narażenie na występowanie ekstremalnych zjawisk pogodowych w tym wichury i trąby powietrzne.

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Milanów, Parczew, Podedwórze, Siemień, Sosnowica), • dostępność funduszy wsparcia dla instalacji OZE i likwidacji źródeł niskiej emisji, • edukacja ekologiczna młodzieży i dorosłych w zakresie ochrony powietrza.	
---	--

Źródło: Opracowanie własne

Ocena potrzeby realizacji celów rekomendowanych w Wytycznych MŚ

Tabela 7 Cele rekomendowane w Wytycznych MŚ w kontekście potrzeb wynikających z oceny stanu w obszarze interwencji ochrona klimatu i jakości powietrza – ocena

Rekomendowany cel	Zasadność realizacji celu wynikająca z oceny stanu TAK/NIE
Zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych i innych zanieczyszczeń emitowanych do powietrza m.in. poprzez przejście na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach, rozwój rozproszonych odnawialnych źródeł energii, rozwój i modernizację zbiorowych systemów ciepłowniczych, modernizację transportu publicznego w kierunku transportu przyjaznego dla środowiska, termomodernizację, rozbudowę energooszczędnych systemów oświetlenia dróg publicznych, modernizację/ wymianę indywidualnych źródeł ciepła.	TAK
Jeżeli na terenie powiatu istnieje strefa, w której poziom substancji w powietrzu przekracza poziom celu długoterminowego, jednym z celów wojewódzkiego POŚ musi być osiągnięcie poziomu celu długoterminowego.	TAK
Jeżeli na terenie powiatu przekroczony jest pułap stężenia ekspozycji, jednym z celów wojewódzkiego POŚ musi być osiągnięcie krajowego celu redukcji narażenia. w takim też wypadku wprowadza się dodatkowe działania w obszarze ochrony powietrza.	TAK

Źródło: Opracowanie własne

6.2. ZAGROŻENIE HAŁASEM

Charakterystyka obszaru przyszłej interwencji

Hałas stanowi jedno z istotnych zagrożeń środowiskowych, mających bezpośredni wpływ na jakość życia mieszkańców oraz stan zdrowia populacji. Nadmierne natężenie dźwięków w otoczeniu może powodować dyskomfort, zaburzenia snu, stres, a w dłuższej perspektywie – negatywnie oddziaływać na układ nerwowy i krążenia.

Ocena klimatu akustycznego jest zatem ważnym elementem zarządzania środowiskiem, gdyż umożliwia identyfikację obszarów szczególnie narażonych na przekroczenia dopuszczalnych poziomów hałasu oraz planowanie działań ograniczających jego oddziaływanie.

Na terenie Powiatu Parczewskiego źródła hałasu mają głównie charakter **komunikacyjny** (ruch drogowy, kolejowy) oraz **przemysłowy**, związany z działalnością zakładów produkcyjnych i usługowych. W niniejszym rozdziale przedstawiono charakterystykę głównych źródeł hałasu, jego przestrzenne zróżnicowanie, a także działania podejmowane w celu minimalizacji uciążliwości akustycznych.

Hałas komunikacyjny/drogowy

Hałas komunikacyjny, a w szczególności hałas drogowy, stanowi jedno z najpowszechniejszych źródeł uciążliwości akustycznych w środowisku. Powstaje on w wyniku ruchu pojazdów samochodowych i transportowych poruszających się po drogach publicznych, z wyłączeniem infrastruktury kolejowej.

Na poziom hałasu drogowego wpływa szereg czynników, spośród których najistotniejsze to: natężenie ruchu pojazdów, układ i charakterystyka dróg, rodzaj oraz stan nawierzchni, a także stan techniczny i prędkość poruszania się pojazdów. Dodatkowe znaczenie mają także elementy zagospodarowania przestrzennego, takie jak zabudowa mieszkaniowa zlokalizowana w bezpośrednim sąsiedztwie dróg czy brak naturalnych i sztucznych barier dźwiękochłonnych.

Hałas drogowy jest szczególnie uciążliwy na terenach miejskich i wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych, gdzie natężenie ruchu jest największe. Jego ograniczanie wymaga podejmowania działań o charakterze technicznym, organizacyjnym i planistycznym, w tym m.in. modernizacji nawierzchni, wprowadzania stref uspokojonego ruchu oraz stosowania rozwiązań akustycznych chroniących zabudowę mieszkaniową.

Kryteria dopuszczalnych poziomów hałasu drogowego zostały określone w **Obwieszczeniu Ministra Środowiska z dnia 15 października 2013 r.**, dotyczącym ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (*Dz. U. 2014 poz. 112*).

Rozporządzenie to wskazuje dopuszczalne równoważne poziomy hałasu **LAeqD** w porze dziennej oraz **LAeqN** w porze nocnej, osobno dla poszczególnych rodzajów terenów, wyróżnionych według sposobu zagospodarowania i pełnionej funkcji. Zalicza się do nich m.in.:

- tereny zabudowy mieszkaniowej,
- tereny szpitali i domów opieki społecznej,
- tereny szkół i obiektów oświatowych,
- tereny rekreacyjno – wypoczynkowe,
- tereny uzdrowisk.

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Podstawą ustalenia dopuszczalnego poziomu hałasu dla danego obszaru jest jego właściwa klasyfikacja do jednej z wymienionych kategorii, zgodnie z faktycznym sposobem użytkowania terenu.

W przypadku hałasu pochodzącego od ruchu drogowego dopuszczalne poziomy kształtują się następująco:

- w porze dziennej: od 50 do 65 dB,
- w porze nocnej: od 45 do 56 dB,
- w zależności od przeznaczenia i funkcji danego terenu.

Zestawienie obowiązujących dopuszczalnych poziomów hałasu – z podziałem na kategorie terenów – przedstawiono w tabeli 8.

Tabela 8 Dopuszczalne poziomy hałasu w zależności od przeznaczenia terenu.

Przeznaczenie terenu	Dopuszczalny poziom hałasu w dB			
	Drogi lub linie kolejowe*		Pozostałe obiekty i działalność będąca źródłem hałasu	
	LAeqD	LAeqN	LAeqD	LAeqN
a) Obszary A ochrony uzdrowiskowej b) Tereny szpitali poza miastem	50	45	45	40
a) Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej b) Tereny zabudowy związanej ze stałym lub wielogodzinnym pobytem dzieci i młodzieży** c) Tereny domów opieki d) Tereny szpitali w miastach	61	56	50	40
a) Tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i zamieszkania zbiorowego b) Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami rzemieślniczymi c) Tereny rekreacyjno-wypoczynkowe poza miastem d) Tereny zabudowy zagrodowej	65	56	55	45
Tereny w strefie śródmiejskiej miast powyżej 100 tys. mieszkańców ***	68	60	55	45

gdzie:

* Wartości określone dla dróg i linii kolejowych stosuje się także dla torowisk tramwajowych poza pasem drogowym i kolei linowych.

** w przypadku niewykorzystywania tych terenów, zgodnie z ich funkcją, w porze nocy, nie obowiązują na nich dopuszczalne poziomy hałasu w porze nocy.

*** Strefa śródmiejska miast powyżej 100 tys. mieszkańców to teren zwartej zabudowy mieszkaniowej z koncentracją obiektów administracyjnych, handlowych i usługowych. W przypadku miast, w których występują dzielnice o liczbie mieszkańców powyżej 100 tys., można wyznaczyć w tych dzielnicach strefę śródmiejską, jeżeli

charakteryzuje się ona zwartą zabudową mieszkaniową z koncentracją obiektów administracyjnych, handlowych i usługowych

źródło: Obwieszczenie Ministra Środowiska z dnia 15 października 2013 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. 2014 poz. 112)

W ostatnich latach natężenie ruchu drogowego na terenie powiatu parczewskiego systematycznie wzrasta, co skutkuje nasileniem negatywnego oddziaływania akustycznego. Hałas generowany przez pojazdy staje się istotnym czynnikiem wpływającym na komfort życia mieszkańców, szczególnie na obszarach zlokalizowanych w bezpośrednim sąsiedztwie ciągów komunikacyjnych. W rezultacie hałas drogowy pozostaje głównym źródłem presji akustycznej w gminie, zarówno pod względem jego natężenia, jak i zasięgu oddziaływania. Drogi dojazdowe i osiedlowe cechują się wysoką zmiennością natężenia ruchu w ciągu doby – największy ruch obserwuje się w godzinach dziennych, natomiast nocą znacząco on maleje. Odnaczają się one również niewielkim udziałem pojazdów ciężkich, z wyjątkiem kursujących autobusów. Poziom zagrożenia hałasem w obszarach położonych w pobliżu dróg zależy od wielu czynników, w tym przede wszystkim od intensywności i struktury ruchu, rodzaju i klasy drogi, stanu technicznego oraz typu nawierzchni, a także od uwarunkowań terenowych, które mogą wzmacniać lub tłumić rozprzestrzenianie się dźwięku.

Najważniejszymi drogami samochodowymi na terenie powiatu parczewskiego są:

✓ **droga wojewódzka:**

- **Droga wojewódzka nr 813** – *Międzyrzec Podlaski – Parczew – Ostrów Lubelski – Łęczna*,
długość odcinka: **94,47 km**.
Stanowi jedno z głównych połączeń komunikacyjnych w kierunku wschód–zachód, łącząc północną część województwa z obszarem Lubelszczyzny centralnej.
- **Droga wojewódzka nr 814** – *Radzyń Podlaski – Suchowola – Żminne*,
długość odcinka: **20,98 km**.
Pełni funkcję drogi uzupełniającej, zapewniającej komunikację pomiędzy powiatem parczewskim, a radzyńskim.
- **Droga wojewódzka nr 815** – *Wisznice – Parczew – Siemień – Lubartów*,
długość odcinka: **61,62 km**.
Jest jedną z głównych osi transportowych regionu, obsługując ruch lokalny i tranzytowy, a także stanowi połączenie z ważnymi węzłami drogowymi województwa.
- **Droga wojewódzka nr 819** – *Parczew – Kołacze – Wola Uhruska*,
długość odcinka: **70,50 km**.

Łączy centralną część powiatu z południowo-wschodnimi obszarami województwa, pełniąc istotną rolę w obsłudze ruchu turystycznego i gospodarczego.

- **Droga wojewódzka nr 820 – Sosnowica Dwór – Łęczna**,
długość odcinka: **29,68 km**.

✓ **drogi powiatowe**

Gmina Dębowa Kłoda:

1096L Łyniew - Podedwórze - Kodeniec - Uhnin
1567L Lubiczyn - Żmiarki - Stępków - Makoszka - Nowa Jedlanka
1569L Uhnin - Białka - Jedlanka Podleśna - dr. pow.1566L
1607L dr. woj.815 - Michałówka - Stępków
1608L Parczew (ul. Mickiewicza, ul. Witosa) - Stępków
1613 L Przewłoka - Dębowa Kłoda
1614L Chmielów - Bednarzówka
1615 L Podedwórze - Zaliszcze - Kodeniec
1616L Chmielów - Bednarzówka
1622L Uhnin - Mościska - Hola - Wołoskowola - dr. woj.819

Gmina Jabłoń:

1095L dr. pow.1700L - Holeszów - Mosty - Jabłoń - Rudno
1099L Polubicze Wiejskie - Jabłoń
1228 L Radzyń Podlaski - Zbulitów - Wohyń - Milanów - Kostry - Gęś -dr.pow.1600L
1261L od dr.63 Radcze - Gęś
1600L Dawidy - Gęś - Kolano - Kalinka
1604L Parczew - Jasionka - Zaniówka - Kolano - Puchowa Góra - Paszenki - dr. woj.815
1605 L Jabłoń - Gęś
1606L dr. woj.815 - Łubno - dr. pow.1600L

Gmina Milanów:

1095L dr.po w.1700L - Holeszów - Mosty - Jabłoń - Rudno
1228 L Radzyń Podlaski - Zbulitów - Wohyń - Milanów -Kostry - Gęś - dr. pow.1600L
1247 L Wólka Zduńkówka - Milanów
1601 L Kopina - Zabłocie - Milanów - Parczew (ul. Lipowa - dr. woj.815)
1602L Augustówka - Cichostów
1603L Czeberaki - Zaniówka

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Gmina Parczew:

- 1250 L dr. kraj.19 - Stara Wieś - Tchórzew - Belcząc - Czemierniki - Siemień - Parczew
(ul. Siemieńska, ul. Kolejowa) - dr. woj.813
- 1601 L Kopina - Zabłocie - Milanów - Parczew (ul. Lipowa - dr. woj.815)
- 1603L Czeberaki - Zaniówka
- 1604L Parczew - Jasionka - Zaniówka - Kolano - Puchowa Góra - Paszenki - dr. woj.815
- 1607L dr. woj.815 - Michałówka - Stępków
- 1608L Parczew (ul. Mickiewicza, ul. Witosza) - Stępków
- 1609L Glinny Stok - Brudno
- 1610 L Siemień - Tyśmienica
- 1612L Gródek - Buradów
- 1613 L Przewłoka - Dębowa Kłoda
- 1628 L Parczew ul. Strażacka
- 1629 L Parczew ul. Bema
- 1630 L Parczew ul. Polna
- 1635 L Parczew ul. Aleja Jana Pawła II
- 1636 L Parczew ul. Aleja Zwycięstwa
- 1637 L Parczew ul. Ogrodowa

Gmina Podedwórze:

- 1095L dr. pow.1700L - Holeszów - Mosty - Jabłoń - Rudno
- 1096L Łyniew - Podedwórze - Kodeniec - Uhnin
- 1615L Podedwórze - Zaliszcze - Kodeniec
- 1616L Kodeniec - Pachole - Zaliszcze - Kaniuki
- 1617L Niecielin - Opole
- 1618L Piechy - Hołowno
- 1619L Grabówka - Bojary
- 1620L Mosty - Antopol
- 1621L dr. woj.812 - Zahajki – Lipówka

Gmina Siemień:

- 1248L Wólka Zduńkówka - Jezioro
- 1250L dr. kraj.19 Stara Wieś - Tchórzew - Belcząc - Czemierniki - Siemień - Parczew (ul. Siemieńska, ul. Kolejowa) - dr. woj.813
- 1258L Czemierniki - Działyń - Juliopol - Sewerynówka - Gródek - dr. pow.1610L
- 1555L Niedźwiada - Brzeźnica Książęca - Gródek
- 1602 Augustówka - Cichostów
- 1609L Glinny Stok - Brudno

1610L Siemień - Tyśmienica

1611L Wola Tulnicka - Sewerynowka

1612L Gródek - Buraków

Gmina Sosnowica

1566L Ostrów Lubelski (ul. Lubelska, ul. Batorego, ul. Mickiewicza) - Jedlanka Podleśna - Sosnowica;

1572L Maśluchy - Orzechów Stary – Zienki;

1573L Stary Uścimów - Maśluchy - Orzechów Nowy;

1622L Uhnin - Mościska - Hola - Wołoskowola - dr. woj.819;

1623 L Sosnowica - Hola - Zahajki - Kaplonosy --dr. pow.1707L;

1624 L Sosnowica - Urszulin - Hańsk - dr. woj.819;

1625L Komarówka - Lejno - Nadrybie – Cyców;

1626L Nowy Orzechów - Lejno - Łomnica - dr. pow.1624L;

1627L Jamniki - Lipniak - Wytuczno - Lubowież - dr. woj.8191.

Źródło:<http://zdw.lublin.pl/wykaz-drog/>

Hałas przemysłowy

Hałas przemysłowy stanowi stosunkowo niewielki element oddziaływania na środowisko akustyczne powiatu parczewskiego. Jego źródłem są przede wszystkim lokalne zakłady produkcyjne, usługowe, handlowe, gastronomiczne oraz okazjonalnie wydarzenia rozrywkowe organizowane w przestrzeni otwartej, zwłaszcza w pobliżu zabudowy mieszkaniowej.

Najczęściej spotykane źródła hałasu to m.in. urządzenia chłodnicze i wentylacyjne, sprężarki, maszyny stolarskie, linie technologiczne, systemy nagłaśniające oraz różnego rodzaju urządzenia pomocnicze wykorzystywane w procesach produkcyjnych. Emisje tego rodzaju mają zazwyczaj charakter punktowy i krótkotrwały, a zakres ich oddziaływania ogranicza się do bezpośredniego otoczenia zakładu lub obiektu usługowego.

Ze względu na rozproszoną strukturę działalności gospodarczej na terenie powiatu, hałas przemysłowy nie wpływa znacząco na ogólny klimat akustyczny regionu. Potencjalne uciążliwości mają charakter lokalny i nie stanowią istotnego zagrożenia dla jakości środowiska dźwiękowego na większą skalę.

Ponadto regularne kontrole prowadzone przez właściwe służby oraz obowiązek dostosowania działalności do norm środowiskowych powodują, że poziom tego typu hałasu pozostaje pod skuteczną kontrolą.

<http://zdw.lublin.pl/wykaz-drog/>

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Starosta Parczewski wydał decyzję o dopuszczalnym poziomie hałasu:

1. Fabryka Kabli „ELPAR” Spółka z o.o., ul. Laskowska 1, 21-200 Parczew; Nr decyzji: ROŚ.IV.6241.1.2011 z dnia 06-05-2011;
2. NETKOM Andrzej Niedziółka, ul. Chomiczewskiego 29, 21-300 Radzyń Podlaski, Oddział ul. Szeroka 4 w Parczewie; Nr decyzji ROŚ-IV.6241.1.2016.EG, z dnia 29-06-2016;
3. Jeronimo Martins Dystrybucja S. A., 62-025 Kostrzyn, ul. Żniwna 5 (sklep Biedronka przy Al. Jana Pawła II w Parczewie); Nr decyzji ROŚ-IV.6241.1.2014.EG, z dnia 23-01-2014.

Tabela 9 Analiza SWOT, obszar interwencji - hałas

Mocne strony (czynniki wewnętrzne)	Słabe strony (czynniki wewnętrzne)
- wiele inwestycji związanych z poprawą stanu technicznego dróg już wykonano lub jest w trakcie wykonywania, - rozbudowana sieć tras rowerowych, - niski poziom uprzemysłowienia – ograniczona liczba dużych zakładów przemysłowych generujących hałas, - brak dużych lotnisk i autostrad – niewielkie oddziaływanie hałasu komunikacyjnego o charakterze tranzytowym.	- częste usytuowanie budynków mieszkalnych i obiektów użyteczności publicznej w bezpośrednim sąsiedztwie dróg, - niewielka ilość pojazdów hybrydowych, - przebieg przez powiat kilku dróg wojewódzkich (m.in. nr 813, 814, 815, 819, 820) – wzmożony ruch samochodowy generujący hałas w sąsiedztwie zabudowy mieszkaniowej, - brak regularnych pomiarów hałasu i systematycznego monitoringu klimatu akustycznego.
Szanse (czynniki zewnętrzne)	Zagrożenia (czynniki zewnętrzne)
- modernizacja infrastruktury drogowej (nowe nawierzchnie, ronda, strefy uspokojonego ruchu), - rozwój transportu niskoemisyjnego (pojazdy elektryczne) – zmniejszenie hałasu komunikacyjnego, - dostępność technik i technologii ograniczania emisji hałasu do środowiska i jego tłumienia, - popularyzacja komunikacji rowerowej, - edukacja ekologiczna młodzieży i dorosłych w zakresie ochrony przed hałasem, - podjęcie działań zmniejszających hałas samochodowy np. stosowanie cichych nawierzchni, dźwiękoszczelnych okien itp.	- rosnąca liczba pojazdów samochodowych zwiększająca natężenie ruchu drogowego, - zły stan techniczny pojazdów, - rosnące natężenie ruchu maszyn rolniczych i sprzętu komunalnego na terenach zabudowanych.

Źródło: Opracowanie własne

Ocena potrzeby realizacji celów rekomendowanych w Wytocznych MŚ

Tabela 10 Cele rekomendowane w Wytocznych MŚ w kontekście potrzeb wynikających z oceny stanu w obszarze interwencji zagrożenie hałasem – ocena

Rekomendowany cel	Zasadność realizacji celu wynikająca z oceny stanu TAK/NIE
Ograniczenie hałasu komunikacyjnego	TAK
Minimalizacja hałasu przemysłowego i usługowego	TAK
Rozwój systemu monitoringu i oceny klimatu akustycznego	TAK
Zwiększenie świadomości i edukacji ekologicznej w zakresie ochrony przed hałasem	TAK

Źródło: Opracowanie własne

Realizacja powyższych celów przyczyni się do:

- poprawy jakości życia mieszkańców,
- zwiększenia atrakcyjności terenów mieszkaniowych i rekreacyjnych,
- ograniczenia zagrożeń zdrowotnych związanych z hałasem,
- oraz do wypełnienia obowiązków samorządu powiatowego wynikających z Wytocznych MŚ i przepisów Prawa ochrony środowiska.

6.3 POLE ELEKTROMAGNETYCZNE

Pola elektromagnetyczne (PEM) są nieodłącznym elementem współczesnego środowiska technicznego, powstającym w wyniku działania urządzeń i instalacji elektroenergetycznych oraz systemów łączności radiowej. Ich obecność jest naturalnym skutkiem rozwoju infrastruktury przesyłowej i telekomunikacyjnej, niezbędnej do prawidłowego funkcjonowania gospodarki oraz zapewnienia mieszkańcom nowoczesnych usług komunikacyjnych i energetycznych. Do głównych źródeł promieniowania elektromagnetycznego na terenie Powiatu Parczewskiego należą:

- linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia (110 kV i więcej),
- linie średniego napięcia (15 kV),
- stacje transformatorowe napowietrzne,
- stacje nadawcze radiowe i telewizyjne,
- stacje bazowe telefonii komórkowej.

Z przebiegiem przez teren powiatu linii elektroenergetycznych napowietrznych wiąże się konieczność zachowania **stref ochronnych**, obejmujących:

- pasy terenu wolne od zabudowy wzdłuż linii wysokiego napięcia 110 kV,
- strefy bez zabudowy pod liniami średniego napięcia 15 kV,
- strefy bezpieczeństwa wokół napowietrznych stacji transformatorowych – w szczególności w odniesieniu do obiektów o charakterze palnym.

Dobrze rozwinięta infrastruktura elektroenergetyczna oraz **dobry stan techniczny sieci i urządzeń SN 15 kV** stanowią pozytywne uwarunkowanie dla dalszego rozwoju powiatu. Umożliwiają one rozbudowę sieci zasilającej oraz budowę nowych stacji transformatorowych, co sprzyja inwestycjom gospodarczym i rozwojowi budownictwa mieszkaniowego.

Oddziaływanie na zdrowie i bezpieczeństwo ludzi

Przewody linii elektroenergetycznych, anteny nadawcze stacji bazowych oraz inne urządzenia emitują energię elektromagnetyczną, która – mimo iż nie ma zdolności jonizacji cząsteczek – może w określonych warunkach oddziaływać na organizmy żywe.

Przy bardzo wysokich częstotliwościach i natężeniach może wystąpić tzw. efekt termiczny, polegający na lokalnym podgrzewaniu tkanek, a w konsekwencji – na zaburzeniu procesów biochemicznych w komórkach. Należy jednak podkreślić, że tego rodzaju zjawiska mogą pojawić się jedynie w przypadku kilkunastokrotnego przekroczenia wartości dopuszczalnych i długotrwałej ekspozycji, co w praktyce nie występuje w warunkach środowiskowych powiatu.

Ochrona przed polami elektromagnetycznymi

W celu ograniczenia ryzyka oddziaływania pól elektromagnetycznych stosuje się rozwiązania przestrzenne i techniczne zapewniające separację stref promieniowania od miejsc przebywania ludzi. Ochrona ta polega na:

- odpowiednim planowaniu lokalizacji urządzeń i sieci elektroenergetycznych,
- utrzymaniu wymaganych odległości od zabudowy mieszkaniowej,
- prawidłowym projektowaniu i montażu anten nadawczych stacji bazowych telefonii komórkowej, tak aby promieniowanie nie przekraczało dopuszczalnych wartości na poziomie dostępnych dla ludzi.

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa (m.in. Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 17 grudnia 2019 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku – Dz.U. 2019 poz. 2448), nadzór nad przestrzeganiem tych norm sprawuje Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska.

Stan infrastruktury i rejestr źródeł PEM

Według danych Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Lublinie, Delegatura w Białej Podlaskiej, na terenie Powiatu Parczewskiego w roku 2024 zarejestrowano 27 stacji bazowych telefonii komórkowej. Wyniki dotychczasowych pomiarów wskazują, że poziomy pole elektromagnetyczne nie przekracza wartości dopuszczalnych, a stan środowiska akustycznego w zakresie PEM można ocenić jako stabilny i bezpieczny dla zdrowia mieszkańców.

Tabela 11 Wykaz stacji bazowych telefonii komórkowej na terenie Powiatu Parczewskiego

Lp.	Nazwa instalacji	Prowadzący instalacje	Adres instalacji
Gmina Dębowa Kłoda			
1.	Instalacja wytwarzająca pole elektromagnetyczne 83925 (83925N!) BIAŁKA_WBP (WBP_DEBOWAKLO_BIAŁKA424)	Orange Polska S.A. z siedzibą w Warszawie	dz. nr 424, Białka
2.	Instalacja radiokomunikacyjna 83919 (83919N!) KODENIEC_CELLNEX_PLK_WBP (WBP_DEBOWAKLO_KODENIEC9)-2024-zgłoszenie	Orange Polska S.A. z siedzibą w Warszawie	dz. nr 352/9, Kodeniec
3.	Instalacja radiokomunikacyjna 4927 (83973N!) BIAŁKA2 (WBP_DEBOWAKLO_UHNIN)	Orange Polska S.A. z siedzibą w Warszawie	dz. nr 240/1, Uhnin
4.	Instalacja radiokomunikacyjna BT15437_LUBICZYN2023-zgłoszenie	Towerlink Poland Sp. z o.o. Ul. Kasprzaka 4 01-211 Warszawa	dz. nr 246, Lubiczyn
5.	Instalacja radiokomunikacyjna 3925 (83925 N!) BIAŁKA_WBP (WBP_DEBOWAKLO_BIAŁKA424)	Orange Polska S.A. z siedzibą w Warszawie	dz. nr 424, Białka
6.	Instalacja radiokomunikacyjna (83872N!) BIAŁKA_WBP_MOBIL	Orange Polska S.A. z siedzibą w Warszawie	dz. nr 688, Białka
7.	Instalacja radiokomunikacyjna (83924N!) LUBICZYN_WBP_P4	Orange Polska S.A. z siedzibą w Warszawie	dz. nr 246, Lubiczyn
Gmina Jabłoń			
8.	Instalacja wytwarzająca pola elektromagnetyczne stacji bazowej telefonii komórkowej operatora P4 Sp. z o.o.	P4 Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie	dz. nr 957, ul. Klonowa 50 ob.0004, gm
9.	Instalacja wytwarzająca pole elektromagnetyczne PAR4411A z	P4 Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie	dz. nr 1525 Gęś 139
10.	Instalacja radiokomunikacyjna BT13217_JABŁOŃ	Towerlink Poland Sp. z o.o. Ul. Kasprzaka 4	dz. nr 2182.

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Lp.	Nazwa instalacji	Prowadzący instalacje	Adres instalacji
		01-211 Warszawa	
11	Instalacja radiokomunikacyjna 25607 (83028N!) WBP_JABLON_JABLON	T-Mobile Polska S.A. ul. Młynarska 12 02-674 Warszawa	dz.nr 1591/31,
Gmina Milanów			
12	Instalacja radiokomunikacyjna PAR4465B	P4 Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie	dz. nr 130/6, Kolonja Cichostów
13	Instalacja radiokomunikacyjna 83926 (83926N!) MILANÓW_WBP_PTK (WBP_MILANOW_MILANOW194) 2023-zgłoszenie	Orange Polska S.A. z siedzibą w Warszawie	dz. nr 194, Milanów
14	Instalacja radiokomunikacyjna PAR4450B	P4 Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie	dz. nr 151, Kostry 14 A, 21-210 Milanów
Gmina Parczew			
15	Instalacja wytwarzająca pole elektromagnetyczne PAR3304A	P4 Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie	dz. nr 398/13, 21-200 Parczew, ul. Polna 38,
16	Instalacja radiokomunikacyjna (83958N!) PARCZEW_MIASTO_2 (WBP_PARCZEW_NOWA2)	Orange Polska S.A. z siedzibą w Warszawie	Ul. Nowa 2, Parczew
17	Instalacja radiokomunikacyjna PAR3311A	P4 Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie	dz. nr 16/4, obr. 0010, 21-200 Parczew Rolny,
18	Instalacja radiokomunikacyjna 25606 (83027N!) WBP_PARCZEW_WODOCIAGOWA	T-Mobile Polska S.A. ul. Młynarska 12 02-674 warszawa	dz. nr 41, ul. Wodociągowa Parczew
19	Instalacja radiokomunikacyjna PAR3302B	P4 Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie	dz. nr 185, Parczew Rolny
20	Instalacja radiokomunikacyjna PAR3304A 2023-zgłoszenie	P4 Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie	dz. nr 398/13, ul. Polna 38 gm. Parczew,
21	Instalacja radiokomunikacyjna 1264 (83973N!) Białka2	Orange Polska S.A. z siedzibą w Warszawie	dz. nr 240/1, Uhnin
22	Instalacja radiokomunikacyjna 1174 (83991N!)	Orange Polska S.A. z siedzibą w Warszawie	dz. nr 456/1, Dawidy 90
23	Instalacja radiokomunikacyjna 1177 (83988N!) PARCZEW CITY	Orange Polska S.A. z siedzibą w Warszawie	dz. nr 394/1. Polna 68
24	Instalacja wytwarzająca pola elektromagnetyczne BT11719 PARCZEW	Towerlink Poland Sp. z o.o. Ul. Kasprzaka 4 01-211 Warszawa	ul. Wojska Polskiego 21, Parczew
25	Instalacja wytwarzająca pole elektromagnetyczne BT14190 PARCZEW A2	Polkomtel Infrastruktura Sp. z o.o Ul. Konstruktorska 4 02-673 Warszawa	ul. Kościelna 77, Parczew
26	Instalacja wytwarzająca pola elektromagnetyczne Parczew Rolny,	P4 Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie	dz. nr 114/1, 180, 185, obręb 0010
27	Instalacja wytwarzająca pola	P4 Sp. z o.o.	ul. Polna 68,

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Lp.	Nazwa instalacji	Prowadzący instalacje	Adres instalacji
	elektromagnetyczne	z siedzibą w Warszawie	Parczew
Gmina Podedwórze			
28	Instalacja radiokomunikacyjna 5254 (83971 N!) MOSTY2 (WBP_PODEDWORZ_BOJARY)	Orange Polska S.A. z siedzibą w Warszawie	dz. nr 4/1, Bojary
29	Instalacja radiokomunikacyjna „25562 (83011N!)”	T-Mobile Polska S.A. ul. Młynarska 12 02-674 Warszawa	dz. nr 262/2, Mosty
30	Instalacja wytwarzająca pole elektromagnetyczne operatora P4 Sp. z o.o. PAR4480 A	P4 Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie	dz. nr 709 Podedwórze
Gmina Siemień			
31	Instalacja radiokomunikacyjna j 83880 (83880N!) SIEMIEN_WBP_EMITEL (WBP_SIEMIEN_SIEMIEN2)	Orange Polska S.A. z siedzibą w Warszawie	dz. nr 45, ul. Spacerowa 2 Siemień,
32	Instalacja radiokomunikacyjna 3733 (83979N!) SIEMIEN (WBP_SIEMIEN_DZIALYN))	Orange Polska S.A. z siedzibą w Warszawie	dz. nr 715, 717 Działyń
33	Instalacja radiokomunikacyjna Nr BT10195 SOSNOWICA	Towerlink Poland Sp. z o.o. Ul. Kasprzaka 4 01-211 Warszawa	dz. nr 12
34	Instalacja wytwarzająca pole elektromagnetyczne BT12091_NIEDŹWIADA	Towerlink Poland Sp. z o.o. Ul. Kasprzaka 4 01-211 Warszawa	dz. nr 418/2, Juliopol
Gmina Sosnowica			
35	Instalacja radiokomunikacyjna 4259 (83975N!) SOSNOWICA2 (WBP_SOSNOWICA_TURNO)	Orange Polska S.A. z siedzibą w Warszawie	dz. nr 363, Turno
36	Instalacja radiokomunikacyjna 5731 (83963N!) ŁOMNICA (WBP_SOSNOWICA_ZIENKI)	Orange Polska S.A. z siedzibą w Warszawie	dz.nr 32/16. Zienki
37	Instalacja radiokomunikacyjna 83922 (83922N!) LEJNO_WBP_EMITEL (WBP_SOSNOWICA_LEJNO155) -2024-zgłoszenie	Orange Polska S.A. z siedzibą w Warszawie	dz. nr 155, Lejno
38	Instalacji wytwarzająca pole elektromagnetyczne PAR4422B	P4 Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie	dz. nr 515, Stary Orzechów 87
39	Instalacja radiokomunikacyjna „26209 (83030N!)”	T-Mobile Polska S.A. ul. Młynarska 12 02-674 Warszawa	dz. nr 48, Orzechów Nowy
40	Instalacja wytwarzająca pole elektromagnetyczne operatora P4 Sp. z o.o. stacji bazowej telefonii komórkowej nr PAR4420A	P4 Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie	ul. Kasztanowa 15 Sosnowica
41	instalacja 83927N! ZAMŁYNIENIEC_WBP_MOBIL	Orange Polska S.A. z siedzibą w Warszawie	dz. nr 280/2 Lejno
42	Instalacja radiokomunikacyjna 1272 (83975 N!) Sosnowica2	Orange Polska S.A. z siedzibą w Warszawie	dz. nr 363 Turno
43	Instalacja (83201N!) LEMANS_LP_SOSNOWICA	Orange Polska S.A. z siedzibą w Warszawie	ul. Aleja Kasztanowa 29

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Lp.	Nazwa instalacji	Prowadzący instalacje	Adres instalacji
44	Instalacja BT11351 ŁUKCZE	Polkomtel Infrastruktura Sp. z o.o., ul. Konstruktorska 4, 02- 673 Warszaw	dz. nr 48, Nowy Orzechów

Źródło: Starostwo w Parczewie

Tabela 12 Wyniki badań poziomów PEM w środowisku

Lp.	Data przeprowadzenia pomiarów w roku 2024	Lokalizacja punktu pomiarowego PEM	Największa zmierzona wartość pola elektromagnetycznego
1.	15.10.2024 r.	Stacja Bazowa Telefonii Komórkowej Towerlink Poland Sp. z o.o. BT12091 NIEDŹWIADA	1,04
2.	11.09.2024 r.	Stacja Bazowa Telefonii Komórkowej P4 Sp. z o.o. PAR3311A, ul. Lipowa 17, dz. nr 16/4, Wierzbówka.	0,8
3.	10.07.2024 r. 10.10.2024 r.	Stacja Bazowa Telefonii Komórkowej P4 Sp. z o.o. PAR4411A, m. Geś 139, dz. nr 1525	0,9 0,8
4.	10.06.2024 r.	Stacja Bazowa Telefonii Komórkowej P4 Sp. z o.o. PAR3303C, ul. Wojska Polskiego 10, dz. nr 653/4 Parczew	2,6
5.	03.09.2024 r. 16.01.2024 r.	Stacja Bazowa Telefonii Komórkowej Orange Polska S.A. (83922N!) LEJNO_WBP_EMITEL (WBP_SOSNOWICA_LEJNO155)	< 1,0 < 1,0
6.	28.05.2024 r.	Stacja Bazowa Telefonii Komórkowej Towerlink Poland Sp. z o.o. BT15437 LUBICZYN	1,12
7.	04.04.2024 r. 07.06.2024 r.	Stacja Bazowa Telefonii Komórkowej P4 Sp. z o.o. PAR3304A, ul. Polna 38, dz. nr 398/13, Parczew	1,09, 1,7
8.	21.02.2024 r. 09.10.2024 r.	Stacja Bazowa Telefonii Komórkowej Orange Polska S.A. (83925N!) BIAŁKA_WBP (WBP_DEBOWAKLO_BIALKA424)	< 1,0, < 1,0
9.	09.10.2024 r.,	Stacja Bazowa Telefonii Komórkowej Orange Polska S.A. (83880N!) SIEMIEN_WBP_EMITEL	< 1,0
10.	02.04.2024 r.	Stacja bazowa telefonii komórkowej P4 Sp. z o.o. PAR4465, Kolonia Cichostów, dz. nr 130/6	1
11.	11.09.2024 r.	Stacja Bazowa Telefonii Komórkowej P4 Sp. z o.o. PAR3302B Parczew Rolny	1,1
12.	12.08.2024 r.	Stacja Bazowa Telefonii Komórkowej Orange Polska S.A. 1527 (83988N!) PARCZEW CITY (WBP_PARCZEW_POLNA68)	< 1,0
13.	14.06.2024 r.	Stacja Bazowa Telefonii Komórkowej Orange Polska S.A. 4259 (83975N!) SOSNOWICA2, Turno, dz. nr 363	< 1,0
14.	23.08.2024 r.	Stacja Bazowa Telefonii Komórkowej Towerlink Poland Sp. z o.o. BT11719 PARCZEW, ul. Wojska Polskiego 21, dz. nr 1377/2	1,8
15.	10.07.2024 r.	Stacja Bazowa Telefonii Komórkowej P4 Sp z o.o. PAR4410A Jabłoń, ul. Klonowa 50, dz. nr 957	1,1
16.	05.03.2024 r.	Stacja Bazowa T-Mobile S.A. 25606 (83027N!) Parczew	< 1,0
17.	30.10.2024 r.	Stacja Bazowa Telefonii Komórkowej Towerlink Poland Sp. z o.o. BT10195 Sosnowica	1,5
18.	21.02.2024 r.	Stacja bazowa telefonii komórkowej 5731	< 1,0

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Lp.	Data przeprowadzenia pomiarów w roku 2024	Lokalizacja punktu pomiarowego PEM	Największa zmierzona wartość pola elektromagnetycznego
	25.09.2024 r.	(83963N!) Łomnica, Zienki, dz. nr 32/16	< 1,0
19.	25.04.2024 r.	Stacja Bazowa Telefonii Komórkowej Orange Polska S.A. 9155 (83956N!) PLEBANIA2, Makoszka, dz. nr 217/1	< 1,0
20.	22.10.2024 r.	Stacja Bazowa Telefonii komórkowej Orange Polska S.A. 3733 (83979N!) SIEMIEŃ	< 1,0
21.	25.09.2024 r.	Stacja Bazowa Telefonii Komórkowej Orange Polska S.A. 4927 (83973N!) BIAŁKA2, Uhnin, dz. nr 240/1	< 1,0
22.	03.07.2024 r.	Stacja Bazowa Telefonii Komórkowej Orange Polska S.A. 476 (83991N!) PARCZEW, Dawidy 90, dz. nr 456/1	< 1,0

Źródło: WIOŚ

Tabela 13 Analiza SWOT, obszar interwencji – pole elektromagnetyczne

Mocne strony (czynniki wewnętrzne)	Słabe strony (czynniki wewnętrzne)
- niewielkie natężenie promieniowania w środowisku – brak przekroczeń dopuszczalnych norm PEM potwierdzony pomiarami WIOŚ, - wartości dopuszczalnego poziomu PEM na terenie powiatu są zachowane, - zagrożenie ograniczone do granic pasów technicznych linii energetycznych, przebiegających z reguły poza obszarem zabudowy, - systematyczny nadzór Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska nad poziomami pól elektromagnetycznych.	- rosnąca liczba stacji emitujących pole elektromagnetyczne, - stan techniczny linii napowietrznych, ryzyko powstania awarii w wyniku ekstremalnych warunków pogodowych, - niska świadomość społeczna dotycząca faktycznych zagrożeń i zasad ochrony przed polami elektromagnetycznymi – sprzyja powstawaniu nieuzasadnionych obaw.
Szanse (czynniki zewnętrzne)	Zagrożenia (czynniki zewnętrzne)
- możliwość prowadzenia kampanii edukacyjnych i informacyjnych dla mieszkańców, zmniejszających społeczne obawy związane z PEM, - wprowadzanie nowych standardów technicznych i przepisów zapewniających większe bezpieczeństwo zdrowotne i środowiskowe.	lokalizacja kolejnych obiektów radiokomunikacyjnych i radiolokacyjnych na terenie miasta i gmin.

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 14 .Cele rekomendowane w Wytocznych MŚ w kontekście potrzeb wynikających z oceny stanu w obszarze interwencji pola elektromagnetyczne – ocena

Rekomendowany cel	Zasadność realizacji celu wynikająca z oceny stanu TAK/NIE
Utrzymanie poziomów pól elektromagnetycznych poniżej dopuszczalnych lub co najmniej na tych poziomach	TAK
Zmniejszenie poziomów pól elektromagnetycznych co najmniej do dopuszczalnych, gdy nie są one dotrzymane	TAK

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Rozwój systemu monitoringu, nadzoru i raportowania w zakresie pól elektromagnetycznych.	TAK
Podniesienie świadomości społecznej w zakresie wpływu pól elektromagnetycznych na środowisko i zdrowie ludzi.	TAK

Źródło: Opracowanie własne

Realizacja powyższych celów przyczyni się do:

- utrzymania stabilnego i bezpiecznego klimatu elektromagnetycznego,
- zwiększenia transparentności działań administracji publicznej,
- poprawy świadomości i akceptacji społecznej dla rozwoju infrastruktury technicznej,
- zapewnienia zgodności lokalnych działań z polityką państwa w zakresie ochrony przed polami elektromagnetycznymi.

6.4 GOSPODAROWANIE WODAMI

6.4.1. Wody powierzchniowe

Charakterystyka obszaru przyszłej interwencji

Podstawy podejmowania decyzji kształtujących stan zasobów wodnych i zasady gospodarowania nimi w przyszłości zawarte są w Planach gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy. Służą one także koordynowaniu działań mających na celu osiągnięcie lub utrzymanie co najmniej dobrego stanu wód oraz ekosystemów od wód zależnych, poprawę stanu zasobów wodnych, poprawę możliwości korzystania z wód, zmniejszenie ilości wprowadzanych do wód lub do ziemi substancji mogących negatywnie oddziaływać na wody. Dokumenty te są poddawane przeglądowi i aktualizacji cyklicznie co 6 lat. W związku z tym, w 2020 r. rozpoczęły się prace nad drugą aktualizacją planów gospodarowania wodami.

Od dnia 17.02.2023 r. obowiązuje rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Dz.U.2023, poz. 300).

Zmiany wprowadzone w II Aktualizacji Planu Gospodarowania Wodami dotyczyły m.in. obszarów dorzeczy – obszar dorzecza Wisły podzielony został na siedem regionów wodnych (dotychczas trzy). Wszystkie JCWP powiatu parczewskiego występują w obrębie regionu wodnego Bugu. Region wodny Bugu nie był wydzielony w aPGW. Powstał z regionu wodnego Środkowej Wisły w ramach zmian obszarów dorzeczy dokonanych prawem wodnym. Region wodny Bugu znajduje się w całości w obrębie ekoregionu Równiny Wschodnie. Zarządza nimi Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Lublinie.

Inne zmiany w IIaPGW to m.in. wprowadzenie nowego wykazu JCWP – jako wynik weryfikacji i aktualizacji granic zlewni JCWP oraz weryfikacji i aktualizacji typologii wód wraz z określeniem warunków referencyjnych dla nowych typów wód.

Na terenie powiatu parczewskiego zmienione zostały granice niektórych zlewni JCWP (w wyniku scalenia lub wydłużenie).

Sieć wodną powiatu parczewskiego, zgodnie z II aktualizacją PGW, stanowi 15 jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) rzecznych (w tym 11 naturalnych, 3 silnie zmienione i 1 sztuczna), oraz 4 JCWP jeziorne.

Wszystkie JCWP powiatu parczewskiego są uznane za obszary chronione wrażliwe na eutrofizację ze źródeł komunalnych rozumianą jako wzbogacanie wód biogenami, w szczególności związkami azotu lub fosforu, powodującymi przyspieszony wzrost glonów oraz wyższych form życia roślinnego, w wyniku którego następują niepożądane zakłócenia biologicznych stosunków w środowisku wodnym oraz pogorszenie jakości tych wód.

Żadna z JCWP powiatu parczewskiego nie osiągnęła wyznaczonych celów środowiskowych, termin osiągnięcia celów środowiskowych został przesunięty do 2027 r.

W tabeli nr 15 przedstawiono aktualne dane dotyczące JCWP oraz ich stan zgodnie z II aPGW, zaznaczono również wprowadzone zmiany.

Zaktualizowane granice JCWP z obecnie obowiązującymi kodami przedstawiono na rys nr 10. Jednolite części wód występujące na terenie powiatu parczewskiego oraz ich stan zgodnie z II aPGW.

Tabela 15 Jednolite części wód występujące na terenie powiatu parczewskiego oraz ich stan zgodnie z II aPGW.

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Lp.	Nazwa JCWP	Kod JCWP	Status	Typ JCWP	Ocena stanu	Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych	Zmiana JCWP w IV cyklu planistycznym Kod i nazwa JCWP w III cyklu planistycznym (2016-2021)
1	Kanał Wieprz-Krzna	RW200011267144289	SCW - sztuczna część wód	RzN - Rzeki nizinna	zły	zagrożona	zmieniona (scalone) RW2000026642813 (Kanał Wieprz-Krzna od Wieprza do dopł. z lasu przy Żulinkach); RW2000026642815 (Kanał Wieprz-Krzna od dopł. z lasu przy Żulinkach do wypływu Danówki ze zb. Żelazna) RW200002664289 (Kanał Wieprz-Krzna od wypływu Danówki ze zb. Żelazna do ujścia (EW. do Krzyny Południowej))
2	Bobrowka	RW200010248149	NAT - naturalna część wód	PNp - Potok lub strumień nizinny piaszczysty	zły	zagrożona	bez zmian RW200017248149 (Bobrowka)
3	Ochożanka	RW2000102481529	NAT - naturalna część wód	PNp - Potok lub strumień nizinny piaszczysty	zły	zagrożona	bez zmian RW2000172481529 (Ochożanka)
4	Konotopa	RW200010248289	NAT - naturalna część wód	PNp - Potok lub strumień nizinny piaszczysty	zły	zagrożona	bez zmian RW200017248289 (Konotopa)
5	Piskornica	RW200010248329	NAT - naturalna część wód	PNp - Potok lub strumień nizinny piaszczysty	zły	zagrożona	bez zmian RW200017248329 (Piskornica)
6	Stara Piwonia	RW20001024849	SZCW - silnie zmieniona część wód	PNp - Potok lub strumień nizinny piaszczysty	zły	zagrożona	bez zmian RW20001724849 (Stara Piwonia)
7	Piwonia do Dopływu ze Stawu Hetman	RW200015248235	NAT - naturalna część wód	P_org - Potok lub struga w dolinie o dużym udziale torfowisk	zły	zagrożona	zmieniona (scalone) RW20000248236 (Dopływ ze Stawu Hetman) RW200023248235 (Piwonia od źródeł do dopł. ze stawu Hetman bez dopł. ze stawu Hetman z jez. Uściwierz, Błkcie, Łukie)
8	Włodawka do Mietulki	RW2000152671436319	SZCW - silnie zmieniona część wód	P_org - Potok lub struga w dolinie o dużym udziale torfowisk	zły	zagrożona	zmieniona (wydłużona) RW20002326636329 (Włodawka od źródeł do Mietulki)
9	Piwonia od dopł. ze Stawu Hetman do ujścia	RW200011248299	NAT - naturalna część wód	RzN - Rzeki nizinna	zły	zagrożona	bez zmian RW200019248299 (Piwonia od dopł. ze Stawu Hetman do ujścia)
10	Hanka	RW20001526714389	NAT - naturalna część wód	P_org - Potok lub struga w dolinie o dużym udziale torfowisk	zły	zagrożona	zmieniona (scalone) RW2000232663889 (Romanówka); RW200023266389 (Hanna bez Romanówki)
11	Zielawa do Dopływu spod Niecielina	RW2000152671448193	SZCW - silnie zmieniona część wód	P_org - Potok lub struga w dolinie o dużym udziale torfowisk	zły	zagrożona	zmieniona (scalone) RW2000026648119 (Zielawa od źródeł do Krynicy) RW20002326648129 (Krynica) RW20002326648194 (Zielawa od Krynicy do dopł. spod Niecielina)
12	Zielawa od Dopływu spod Niecielina do	RW20001626714489	NAT - naturalna część wód	Rz_org - Rzeki w dolinie o dużym udziale torfowisk	zły	zagrożona	bez zmian RW200024266489 (Zielawa od dopł. spod Niecielina do ujścia)

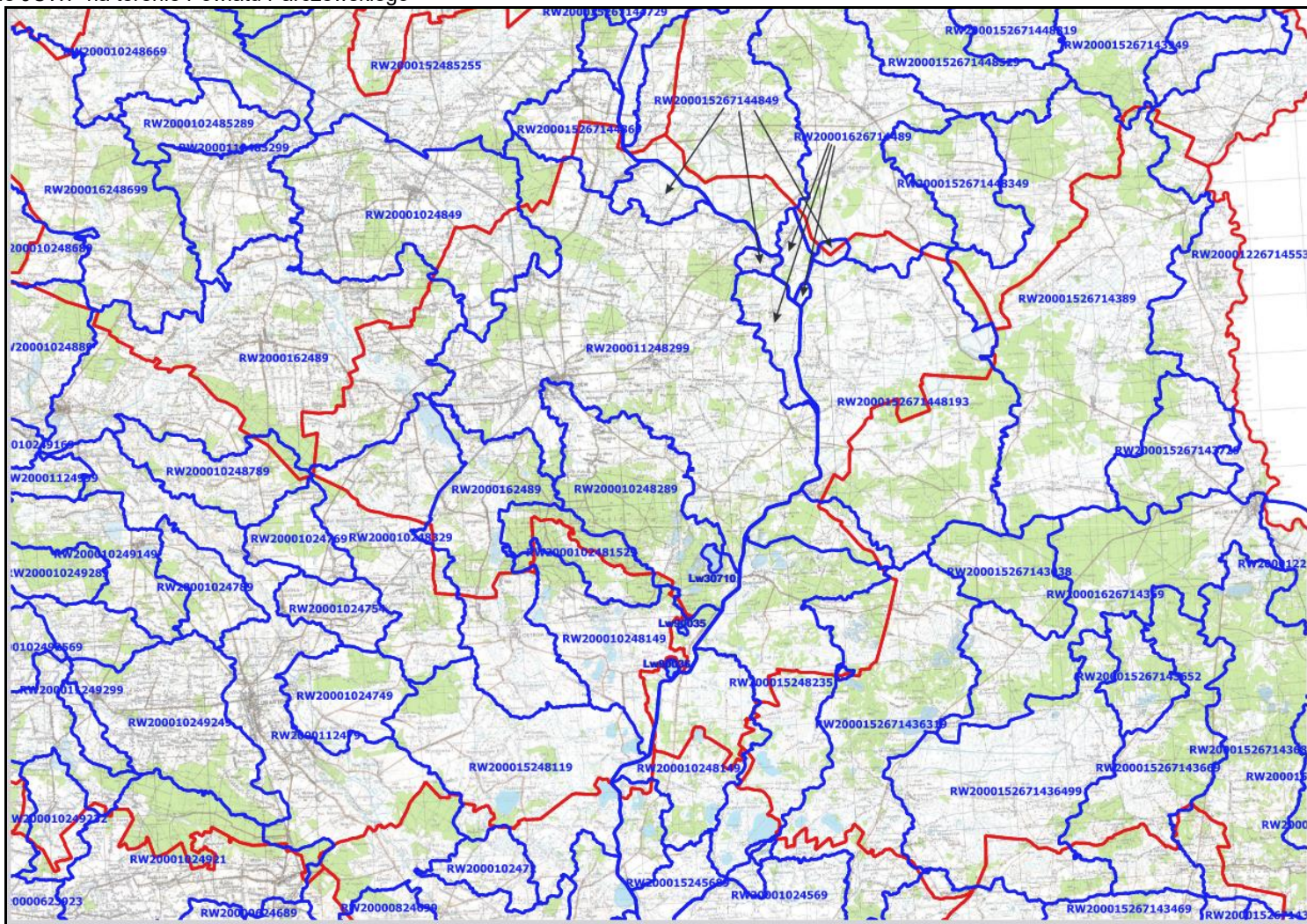
**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Lp.	Nazwa JCWP	Kod JCWP	Status	Typ JCWP	Ocena stanu	Ocena ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych	Zmiana JCWP w IV cyklu planistycznym Kod i nazwa JCWP w III cyklu planistycznym (2016-2021)
	ujścia						
13	Muława	RW200015267144849	NAT - naturalna część wód	P_org - Potok lub struga w dolinie o dużym udziale torfowisk	zły	zagrożona	bez zmian RW2000232664849 (Muława)
14	Żarnica	RW200015267144869	NAT - naturalna część wód	P_org - Potok lub struga w dolinie o dużym udziale torfowisk	zły	zagrożona	bez zmian RW2000232664869 (Żarnica)
15	Tyśmienica od Brzostówki do ujścia	RW2000162489	NAT - naturalna część wód	Rz_org - Rzeka w dolinie o dużym udziale torfowisk	zły	zagrożona	zmieniona (scalone) RW20002424819 (Tyśmienica od Brzostówki do Piwonii); RW20002424859 (Tyśmienica od Piwonii do Bystrzycy); RW2000242489 (Tyśmienica od Bystrzycy do ujścia)
16	Białe Sosnowickie	LW30710	SZCW - silnie zmieniona część wód	WSd_b - Jezioro na podłożu wapiennym, o dużej wartości współczynnika Schindlera, polimiktyczne	zły	zagrożona	bez zmian LW30710 (Białe Sosnowickie)
17	Domaszne	LW90036	SZCW - silnie zmieniona część wód	WSm_b - Jezioro na podłożu wapiennym, o małej wartości współczynnika Schindlera, polimiktyczne	zły	zagrożona	bez zmian LW90036 (Tomasznie)
18	Skomielno	LW90035	SZCW - silnie zmieniona część wód	WSd_b - Jezioro na podłożu wapiennym, o dużej wartości współczynnika Schindlera, polimiktyczne	brak danych	zagrożona	nowowyznaczona
19	Zagłębcze	LW30698	naturalna	WSm_a- jezioro na podłożu wapiennym, o małej wartości współczynnika Schindlera, stratyfikowane	zły	niezagrożona	bez zmian LW30698 (Zagłębcze)

Źródło: IIaPGW

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Rysunek 3 Zlewnie JCWP na terenie Powiatu Parczewskiego

Źródło: RDOŚ Lublin

Ocena stanu wód powierzchniowych

Ocenę stanu wód powierzchniowych wykonuje się w odniesieniu do jednolitych części wód na podstawie wyników państwowego monitoringu środowiska. Na ocenę stanu wód składa się ocena stanu ekologicznego (w przypadku silnie zmienionych jednolitych części wód powierzchniowych – ocena potencjału ekologicznego) oraz ocena stanu chemicznego. Dla klasyfikacji stanu ekologicznego podstawowe znaczenie ma klasyfikacja elementów biologicznych, podczas gdy klasyfikacja elementów fizykochemicznych i hydromorfologicznych mają rolę wspierającą.

Jednolita część wód może być oceniona jako będąca w „dobrym stanie”, jeśli jednocześnie jej stan / potencjał ekologiczny jest sklasyfikowany przynajmniej jako dobry, a stan chemiczny sklasyfikowany jest jako „dobry”. W pozostałych przypadkach, tj., gdy stan chemiczny jest sklasyfikowany jako „poniżej dobrego” lub stan / potencjał ekologiczny sklasyfikowany jako „umiarkowany”, „słaby”, bądź „zły”, jednolitą część wód ocenia się jako będącą w złym stanie.

O złym i słabym stanie / potencjale ekologicznym zdecydowały elementy biologiczne, najczęściej ichtiofauna oraz makrobezkręgowce bentosowe. Stan / potencjał umiarkowany zdeterminowany był głównie przez elementy biologiczne: fitobentos i makrolity, wskaźniki fizykochemiczne: azot Kjeldahla, azot azotynowy i siarczany. Wskaźniki chemiczne poniżej stanu dobrego to: benzo(a)piren, difenyloetery bromowane, fluoranten. Podkreślić przy tym należy, że na każdym etapie obowiązuje zasada „najgorszy decyduje”, co oznacza, że aby dana jednolita część wód uzyskała stan dobry, żaden z badanych i ocenianych wskaźników nie może przekroczyć wartości granicznych określonych dla dobrego stanu.

Ocena jcwp rzecznych i jeziornych została przedstawiona na stronie Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska. Ocenę sporządzono w roku 2025 na podstawie monitoringu wykonanego w latach 2019-2024. Zbiorcze wyniki badań monitoringu wód powierzchniowych, prowadzonych w latach 2019 – 2024, zostały przedstawione na stronie Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska.

Ocena stanu jednolitych części wód powierzchniowych wskazuje na zły stan wód zarówno cieków wodnych jak i jezior.

Żadna z 11 monitorowanych naturalnych jcwp rzecznych nie osiągnęła bardzo dobrego stanu ekologicznego, dobry stan ekologiczny osiągnęła 1 jcwp (Żarnica), umiarkowany 5 jcwp (Piskornica, Piwonia od dopł. ze Stawu Hetman do ujścia, Piwonia od dopł. ze Stawu Hetman do ujścia, Muława, Tyśmienica od Brzostówki do ujścia), natomiast w słabym i złym stanie ekologicznym pozostają odpowiednio 3 (Bobrówka, Konotopa, Hanka) i 2 (Hanka. Piwonia do Dopływu ze Stawu Hetman) jcwp.

Trzy silnie zmienione jednolite części wód rzecznych, dla których określano potencjał ekologiczny, wykazują umiarkowany potencjał ekologiczny (Stara Piwonia, Włodawka do Mietulki, Zielawa do Dopływu spod Niecielina), natomiast sztuczna jednolita część wód rzecznych wykazuje słaby potencjał ekologiczny (Kanał Wieprz-Krzna).

O złym i słabym stanie / potencjale ekologicznym zdecydowały elementy biologiczne, najczęściej ichtiofauna oraz makrobezkręgowce bentosowe.

Klasyfikacja stanu chemicznego dla jcwp rzecznych monitorowanych w okresie 2019-2024 była możliwa dla wszystkich jcwp, z czego w 4 stwierdzono dobry stan chemiczny (Włodawka do Mietulki, Piwonia od dopł. ze Stawu Hetman do ujścia, Hanka, Muława), a w pozostałych 11 stwierdzono stan chemiczny poniżej dobrego.

Wskaźniki chemiczne poniżej stanu dobrego to głównie: difenyletery bromowane w biocie, benzo(a)piren w wodzie oraz rtęć i jej związki.

Podkreślić przy tym należy, że na każdym etapie obowiązuje zasada „najgorszy decyduje”, co oznacza, że aby dana jednolita część wód uzyskała stan dobry, żaden z badanych i ocenianych wskaźników nie może przekroczyć wartości granicznych określonych dla dobrego stanu.

Z 4 monitorowanych jcwp jeziornych w umiarkowanym potencjale / stanie ekologicznym znajdują się 3 jeziora (Domaszne, Skomielno, Zagłębcze), zaś zły potencjał ekologiczny wykazuje jezioro Białe Sosnowickie.

O złym i słabym stanie / potencjale ekologicznym zdecydowały elementy biologiczne, najczęściej ichtiofauna oraz makrobezkręgowce bentosowe

O umiarkowanym potencjale ekologicznym jezior Domaszne, Skomielno i Zagłębcze zdecydowały elementy biologiczne: makrobezkręgowce bentosowe i ichtiofauna.

Elementy biologiczne, decydujące o złym potencjale ekologicznym jeziora Białe Sosnowickie, to: fitoplankton, makrobezkręgowce bentosowe, ichtiofauna i makrofity.

Wskaźniki chemiczne decydujące o stanie poniżej dobrego to: difenyletery bromowane w biocie oraz rtęć i jej związki, a w jeziorze Domaszne – dodatkowo pentachlorofenol, benzo(a)piren w wodzie i heptachlor w biocie.

Prowadzony monitoring wskazuje, że 9 JCWP i 3 jeziorne JCW są zagrożone eutrofizacją, natomiast 6 JCWP (Kanał Wieprz – Krzna, Piskornica, Stara Piwonia, Zielawa do Dopływu spod Niecielina, Zielawa od Dopływu spod Niecielina do ujścia, Żarnica) oraz 1 jeziorna JCW (Skomielno) nie są zeutrofizowane.

Dane odnośnie jakości wód JCWP, znajdujących się na terenie powiatu parczewskiego, przedstawiano w tabeli 16.

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Tabela 16 Jakość JCWP znajdujących się na terenie Powiatu Parczewskiego

Nazwa JCWP	Klasa elementów biologicznych	Klasa elementów hydromorfo-logicznych	Klasa elementów fizyko-chemicznych	Klasa elementów fizykochemicznych - specyficzne zanieczyszczenia syntetyczne i niesyntetyczne (3.6)	Stan / potencjał ekologiczny	Stan chemiczny	Ocena stanu wód	Ocena – eutrofizacja
Kanał Wieprz-Krzna RW200011267144289	4	>3	2	1	słaby potencjał ekologiczny	poniżej dobrego	zły	NIE
Bobrowka RW200010248149	4	3	>2	1	słaby stan ekologiczny	poniżej dobrego	zły	TAK
Ochożanka RW2000102481529	5	4	>2	1	zły stan ekologiczny	poniżej dobrego	zły	TAK
Konotopa RW200010248289	4	1	2	1	słaby stan ekologiczny	poniżej dobrego	zły	TAK
Piskornica RW200010248329	2	3	>2	1	umiarkowany stan ekologiczny	poniżej dobrego	zły	NIE
Stara Piwonia RW20001024849	3	>2	>2	1	umiarkowany potencjał ekologiczny	poniżej dobrego	zły	NIE
Piwonia do Dopływu ze Stawu Hetman RW200015248235	5	3	>2	1	zły stan ekologiczny	poniżej dobrego	zły	TAK
Włodawka do Mietulki RW2000152671436319	3	<=2	>2	2	umiarkowany potencjał ekologiczny	dobry	zły	TAK
Piwonia od dopł. ze Stawu Hetman do ujścia RW200011248299	3	3	2	1	umiarkowany stan ekologiczny	dobry	zły	TAK
Hanka RW20001526714389	4	4	>2	2	słaby stan ekologiczny	dobry	zły	TAK
Zielawa do Dopływu spod Niecielina RW2000152671448193	2	>3	>2	1	umiarkowany potencjał ekologiczny	poniżej dobrego	zły	NIE
Zielawa od Dopływu spod Niecielina do ujścia RW20001626714489	3	4	2	1	umiarkowany stan ekologiczny	poniżej dobrego	zły	NIE
Muława RW200015267144849	3	4	>2	2	umiarkowany stan ekologiczny	dobry	zły	TAK
Zarnica RW200015267144869	2	5	2		dobry stan ekologiczny	poniżej dobrego	zły	NIE
Tyśmienica od Brzostówki do ujścia RW2000162489	3	3	2	1	umiarkowany stan ekologiczny	poniżej dobrego	zły	TAK
Białe Sosnowickie LW30710	5	>1	>2	1	zły potencjał ekologiczny	poniżej dobrego	zły	TAK
Domaszne LW90036	3	>1	>2	1	umiarkowany potencjał ekologiczny	poniżej dobrego	zły	TAK
Skomielno LW90035	3	>1	<=2	1	umiarkowany potencjał ekologiczny	poniżej dobrego	zły	NIE
Zagłębobcze LW30698	3	>1	>2	1	umiarkowany stan ekologiczny	poniżej dobrego	zły	TAK

Źródło: GIOŚ

Zagrożenie powodziami i podtopieniami

Wg danych przedstawionych na stronie ISOK KZGW wzdłuż dolin rzek: Tyśmienicy, Piwonii i Kodenianki występują obszary położone w zasięgu wody stuletniej (ryzyko wystąpienia powodzi wynosi 1%).

Ochronę przed powodzią realizuje się w szczególności przez:

1. kształtowanie zagospodarowania przestrzennego dolin rzecznych lub terenów zalewowych, w szczególności obszarów szczególnego zagrożenia powodzią,
2. racjonalne retencjonowanie wód oraz użytkowanie budowli przeciwpowodziowych, a także sterowanie przepływami wód,
3. zapewnienie funkcjonowania systemu wczesnego ostrzegania przed niebezpiecznymi zjawiskami zachodzącymi w atmosferze i hydrosferze oraz prognozowanie powodzi,
4. zachowanie, tworzenie i odtwarzanie systemów retencji wód,
5. budowę, przebudowę i utrzymywanie budowli przeciwpowodziowych,
6. prowadzenie akcji lodołamania,
7. prowadzenie polityki informacyjnej w zakresie ochrony przed powodzią oraz ograniczania jej skutków.

W celu zapewnienia ochrony ludności i mienia przed powodzią:

1. obszary szczególnego zagrożenia powodzią uwzględnia się, określając ustalenia planu zagospodarowania przestrzennego województwa, strategii rozwoju województwa, strategii rozwoju gminy, strategii rozwoju ponadlokalnego, planu ogólnego gminy, miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, gminnego programu rewitalizacji, decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzji o warunkach zabudowy,
2. poziom zagrożenia powodziowego wynikający z wyznaczenia obszarów szczególnego zagrożenia powodzią uwzględnia się w decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzjach o warunkach zabudowy, dotyczących nieruchomości w całości lub w części położonych na tych obszarach.

Projekty:

- planu ogólnego gminy,
- miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego,
- gminnego programu rewitalizacji,
- decyzji o warunkach zabudowy,
- decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego,
- decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej

wymagają uzgodnienia z Wodami Polskimi w zakresie dotyczącym zabudowy i zagospodarowania terenu położonego na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią.

Na obszarze szczególnego zagrożenia powodziowego obowiązują przepisy ustawy Prawo Wodne, w tym art. 77, art. 389 oraz art. 390. Zgodnie z ustawą Prawo wodne na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią zakazuje się:

a) gromadzenia ścieków, nawozów naturalnych, środków chemicznych, a także innych substancji lub materiałów, które mogą zanieczyścić wody, oraz prowadzenia przetwarzania odpadów, w szczególności ich składowania,

b) lokalizowania nowych cmentarzy;

Powyższe zakazy nie obejmują wykorzystywania gruzu, mas ziemnych oraz skalnych przy wykonywaniu robót związanych z utrzymywaniem lub regulacją wód. Jeżeli nie spowoduje to zagrożenia dla jakości wód w przypadku wystąpienia powodzi, właściwy organ Wód Polskich może, w drodze decyzji, zwolnić od zakazu, określając warunki niezbędne dla ochrony jakości wód. Stroną postępowania w sprawie o wydanie decyzji, jest wnioskodawca, właściciel wód i właściciel wału przeciwpowodziowego, a w przypadku obszarów chronionych – także organ zarządzający danym obszarem.

Wyrażenie zgody na lokalizowanie na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią nowych cmentarzy Wody Polskie dokonują w drodze decyzji.

W przypadku:

– prowadzenia przez wody powierzchniowe płynące oraz przez wały przeciwpowodziowe obiektów mostowych, rurociągów, przewodów w rurociągach osłonowych lub przepustów,

– prowadzenia przez śródlądowe drogi wodne oraz przez wały przeciwpowodziowe napowietrznych linii energetycznych i telekomunikacyjnych
wymagane jest uzyskanie pozwolenia wodno prawnego.

Pozwolenie wodnoprawne jest wymagane również na:

1) lokalizowanie na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią:

a) nowych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko,

b) nowych obiektów budowlanych;

2) gromadzenie na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią ścieków, środków chemicznych, a także innych materiałów, które mogą zanieczyścić wody, oraz prowadzenie na tych obszarach przetwarzania odpadów, w szczególności ich składowania, jeżeli wydano decyzję, o której mowa w art. 77 ust. 3.

W pozwoleniu wodnoprawnym, o którym mowa w ust. 1 pkt 1 lit. b, określa się wymagania dla obiektów budowlanych lokalizowanych na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią.

Pozwolenie wodnoprawne na wprowadzanie do ziemi ścieków i wód innych niż wymienione w art. 76 ust. 1 pkt 1 może być udzielone, jeżeli wydano decyzję, o której mowa w art. 76 ust.

Minister właściwy do spraw gospodarki wodnej, minister właściwy do spraw gospodarki morskiej oraz minister właściwy do spraw budownictwa, planowania i zagospodarowania przestrzennego oraz mieszkalnictwa w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw transportu oraz ministrem właściwym do spraw żeglugi śródlądowej określają, w drodze rozporządzenia, zakres wymagań, jakie dla obiektów budowlanych lokalizowanych na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią może określać pozwolenie wodnoprawne, kierując się koniecznością zapewnienia ochrony przed powodzią.

Zagrożenie suszą

Susza, obok zjawiska powodzi, jest jednym z najbardziej dotkliwych i bezpośrednich zjawisk naturalnych oddziałujących na środowisko, gospodarkę i lokalne społeczności. Jednak w przeciwieństwie do powodzi nie ma praktycznie możliwości prowadzenia działań doraźnych, które przyczynią się do zminimalizowania skutków suszy. W walce z suszą potrzebne są działania długofalowe, strategiczne które poprzez swą ilość przyczynią się do minimalizowania jej skutków. Dokumentem planistycznym o randze krajowej, którego celem jest obniżenie strat spowodowanych suszą w kraju jest Plan przeciwdziałania skutkom suszy (PPSS) przyjęty 18 września 2021 r. w drodze rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 15 lipca 2021 r. (Dz. U. 2021 r. poz. 1615).

PPSS opracowany został na okres 6 lat (2021-2027).

Główny cel PPSS, tj. przeciwdziałanie skutkom suszy, został doprecyzowany czterema celami szczegółowymi:

- skuteczne zarządzanie zasobami wodnymi dla zwiększenia dostępnych zasobów wodnych,
- zwiększanie retencjonowania (magazynowania) wód,
- edukacja w zakresie suszy i koordynacja działań powiązanych z suszą,
- stworzenie mechanizmów realizacji i finansowania działań służących przeciwdziałaniu skutkom suszy.

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

W PPSS zawarto m.in. analizę możliwości powiększenia dyspozycyjnych zasobów wodnych, propozycje budowy lub przebudowy urządzeń wodnych służących zwiększaniu ilości zasobów wodnych, a także propozycje zmian naturalnej i sztucznej retencji, które zwiększają zdolność zatrzymywania wody w okresie suszy. PPSS zawiera katalog działań, w którym odnajdziemy rozwiązania, jakie należy wdrożyć, aby ograniczyć skutki suszy.

PPSS nie stanowi planu inwestycyjnego, prezentuje jedynie plany budowy, przebudowy i remontu urządzeń wodnych, które zostały zawarte w innych dokumentach planistycznych z zakresu gospodarki wodnej.

Zbiorniki wodne

Zasoby wód powierzchniowych omawianego obszaru uzupełniają zbiorniki wodne, stawy rybne, cieki, kanały, naturalne rozlewiska i rowy melioracyjne. W poniższej tabeli przedstawiono zbiorniki wodne znajdujące się w gminach Powiatu Parczewskiego:

Tabela 17 Wykaz wód stojących na terenie Powiatu Parczewskiego

Gmina	Nazwa zbiornika wodnego	Rodzaj zbiornika wodnego	Funkcja	Powierzchnia (ha)
Dębowa Kłoda	Rumieniec Mały	staw	staw hodowlany	7,91
	Rumieniec Duży	staw	staw hodowlany	27,2
	Płonne Bagno	staw	staw hodowlany	26,7
	Wiklik	staw	staw hodowlany	37,4
	Jezioro Bialskie	jezioro	rekreacyjna	31,7
Jabłoń	Jezioro Święte	jezioro	rekreacyjna	b. d.
	Jabłoń	zbiornik retencyjny	rekreacyjna	3,9
	Gęś dz. nr ew. 1183/1	zbiornik retencyjny	retencja	0,0465
	Gęś dz. nr ew. nr 719/1	zbiornik retencyjny	retencja	0,3082
	Gęś dz. nr ew. 719/2	zbiornik retencyjny	retencja	0,4167
	Paszenki	zbiornik retencyjny	retencja	0,1393
Parczew	Relaks	zbiornik zaporowy	rekreacyjna	7,5
	Ochoża Mała	staw	staw hodowlany	18,50
	Ochoża Duża	staw	staw hodowlany	28,13
	Leśny	staw	staw hodowlany	1,75
	Podsosnami	staw	staw hodowlany	1,48
	Nowy	staw	staw hodowlany	3,40
	Grąd 1	staw	staw hodowlany	2,50
	Grąd 2	staw	staw hodowlany	2,20
	Łączki 1	staw	staw hodowlany	15,06
	Łączki 2	staw	staw hodowlany	9,98
	Łączki 2a	staw	staw hodowlany	2,56
	Łączki 3	staw	staw hodowlany	7,49
	Łączki 3a	staw	staw hodowlany	2,78
	Marysin	staw	staw hodowlany	4,21
	Długi	staw	staw hodowlany	15,77
	Magazyny i zimochowy – sztuk 8	staw	staw hodowlany	0,93
	Przesadki	staw	staw hodowlany	3,00
	Kąty	staw	staw hodowlany	6,26
	Zbiornik Młyński	staw	staw hodowlany	3,5
	Staw I	staw	staw hodowlany	2,2

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Gmina	Nazwa zbiornika wodnego	Rodzaj zbiornika wodnego	Funkcja	Powierzchnia (ha)
	Staw II	staw	staw hodowlany	1,8
	Rososz Duża	staw	staw hodowlany	6,2
	Staw VI	staw	staw hodowlany	1,0
	Staw VII	staw	staw hodowlany	2,5
	Rososz Mała	staw	staw hodowlany	4,2
	Jezioro Obradowskie	jezioro	rezerwat przyrody	12,1
	Jezioro Czarne Gościńskie	jezioro	projektowany użytek ekologiczny	11,6
Podedwórze	Podedwórze	zbiornik retencyjny	retencyjno- rekreacyjny	282
	Mosty	zbiornik sztuczny	retencyjno- rekreacyjny	391
Siemień	Izdebno	jezioro	staw hodowlany rekreacyjny - zarybiony	15,8
	Bobowisko	staw	staw hodowlany	40
	Siemień	staw	staw hodowlany	184
	Staw Górny	staw	staw hodowlany	159
	Wojtek	staw	staw hodowlany	39
	Wolański Staw	staw	staw hodowlany	20
	Dobosz	staw	staw hodowlany	83
	Ukrainki	staw	staw hodowlany	31,2
	Zbiornik	staw	staw hodowlany	12
Sosnowica	Kniaź	staw	staw hodowlany	6,5
	Syrena	staw	staw hodowlany	3,1
	Helena	staw	staw hodowlany	6,5
	Morskie Oko	staw	staw hodowlany	18,0
	Nowina	staw	staw hodowlany	b. d.
	Zagłoba Pierwszy	staw	staw hodowlany	b. d.
	Zagłoba Drugi	staw	staw hodowlany	b. d.
	Książę Józef	staw	staw hodowlany	3,0
	Kościuszko	staw	staw hodowlany	26,5
	Raławice	staw	staw hodowlany	21,5
	Białe Sosnowickie	jezioro	rekreacyjno- hodowlana	144,82
	Giewont	staw	staw hodowlany	27,8
	Olszyna Dolna	staw	staw hodowlany	5,6
	Olszyna Górna	staw	staw hodowlany	5,8
	Nosal	staw	staw hodowlany	9,7
	Czarne Sosnowickie	jezioro	rekreacyjna	39
	Nowy Staw	staw	staw hodowlany	1,7
	Stary Staw	staw	staw hodowlany	b. d.
	Podkowa	staw	staw hodowlany	b. d.
	Zbiornik	staw	staw hodowlany	b. d.
	Jezioro Cycowe	jezioro	staw hodowlany	11,3
	Jezioro Zienkowskie	jezioro	rekreacyjna	7,6
	Jezioro Gumienko	jezioro	rekreacyjna	8,1
	Jezioro Domaszne	jezioro	rekreacyjna, zbiornik retencyjny	85,5
	Jezioro Skomielno	jezioro	rekreacyjna, zbiornik retencyjny	75
	Jedlina	staw	staw hodowlany	30,38
	Hetman	staw	staw hodowlany	54,53
	Kłoda	staw	staw hodowlany	31,56
	Renta	staw	staw hodowlany	13,27

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Gmina	Nazwa zbiornika wodnego	Rodzaj zbiornika wodnego	Funkcja	Powierzchnia (ha)
	Bažantarnia	staw	staw hodowlany	6,00
	Strategiczny	staw	staw hodowlany	3,26
	Głęboki Staw	staw	ornitologiczna	b. d.
	Anielski Staw	staw	staw hodowlany	44,72

Źródło: Wykaz wód stojących w Polsce

Z punktu widzenia środowiska zbiorniki wodne i stawy stanowią bardzo korzystną formę małej retencji wodnej. Występowanie kompleksów stawowych powoduje wykształcenie się specyficznego mikroklimatu. Stawy rybne kształtują krajobraz zwłaszcza tam, gdzie nie ma naturalnych zbiorników wodnych. Brak stawów oznacza zubożenie podmokłych siedlisk i zanikanie, związanych z nimi enklaw bogatej roślinności.

6.4.2. Wody podziemne

Na terenie powiatu parczewskiego występują następujące użytkowe poziomy wodonośne:

- poziom czwartorzędowy,
- poziom trzeciorzędowy,
- poziom kredowy.

Czwartorzędowy poziom wodonośny jest głównym poziomem użytkowym w mieście Parczew i gminie Podedwórze, wody tego poziomu eksploatowane są również w gminie Dębowa Kłoda. Trzeciorzędowy poziom jest eksploatowany w gminie Dębowa Kłoda, a połączony poziom czwartorzędowy i trzeciorzędowy w gminie Jabłoń. Poziom czwartorzędowy i kredowy jest ujmowany w gminach: Parczew i Podedwórze. Wodociągi w gminach: Milanów, Siemień i Sosnowica bazują na wodach kredowych.

Na podstawie kryterium hydrodynamicznego, uwzględniającego system krążenia wód przypowierzchniowego poziomu wodonośnego, wyodrębniono jednostki hydrogeologiczne – jednolite części wód podziemnych (JCWPd). W IIaPGW opracowano podział na 174 JCWPd, który będzie obowiązywał w latach 2022-2027. Przeprowadzono aktualizację charakterystyk JCWPd oraz zweryfikowano ich granice. Granice obu JCWPd, w obrębie których znajduje się Powiat Parczewski, nie uległy zmianie (pozostają takie same jak w latach 2016 – 2021). Lokalizacja JCWPd została przedstawiona na rysunku nr 12.

Zasoby wód podziemnych w obrębie JCWPd 67, dostępne do zagospodarowania, wynoszą 286 519 m³/d, a w JCWPd 75 – 600431 m³/d.

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Tabela 18 Ocena stanu JCWPd

Identyfikator UE	Nazwa JCWPd	Ocena stanu ilościowego	Ocena stanu chemicznego	Ocena ryzyka
PLGW200067	67	dobry	dobry	niezagrożona
PLGW200075	75	dobry	dobry	niezagrożona

Źródło *IlaPGW*

Celem środowiskowym dla JCWPd jest dobry stan ilościowy i chemiczny, charakteryzowany wartościami wskaźników zgodnie z rozporządzeniem o ocenie wód podziemnych. Jak wskazuje powyższa tabela cel środowiskowy dla obu JCWPd został osiągnięty.

Zgodnie z Planem gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły (Dz.U. 2023 poz. 300) JCWPd 67 i JCWPd 75 są obszarami przeznaczonymi do poboru wody w celu zaopatrzenia ludności w wodę. Dla JCWPd ujmowanych na potrzeby zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia, przypisano dodatkowy cel środowiskowy, którym jest utrzymanie stałych wartości wskaźników fizykochemicznych wód przeznaczonych do spożycia, aby zapobiec konieczności modyfikacji procesów uzdatniania wód lub wprowadzeniu uzdatniania wód podziemnych na ujęciach wód podziemnych.

W gminach: Dębowa Kłoda, Parczew, Siemień i Sosnowica zaznacza się zwiększony pobór wody, wynika to z obecności na ich terenie kompleksów stawów rybnych. Stawy hodowlane zużywają znaczną ilość wody, głównie z powodu parowania i infiltracji, a straty te muszą być regularnie uzupełniane, aby utrzymać odpowiedni poziom wody i objętość zbiornika.

Tabela 19 wody do napełnianie i uzupełnianie stawów rybnych

Gmina	Powierzchnia napełnianych stawów rybnych (ha)	Pobór wody do napełnianie i uzupełnianie stawów rybnych (dam ³)
Dębowa Kłoda	131	2 300
Parczew	155	2 356
Siemień	370	2 500
Sosnowica	428	5 960

Źródło: Opracowanie własne- dane GUS

GZWP

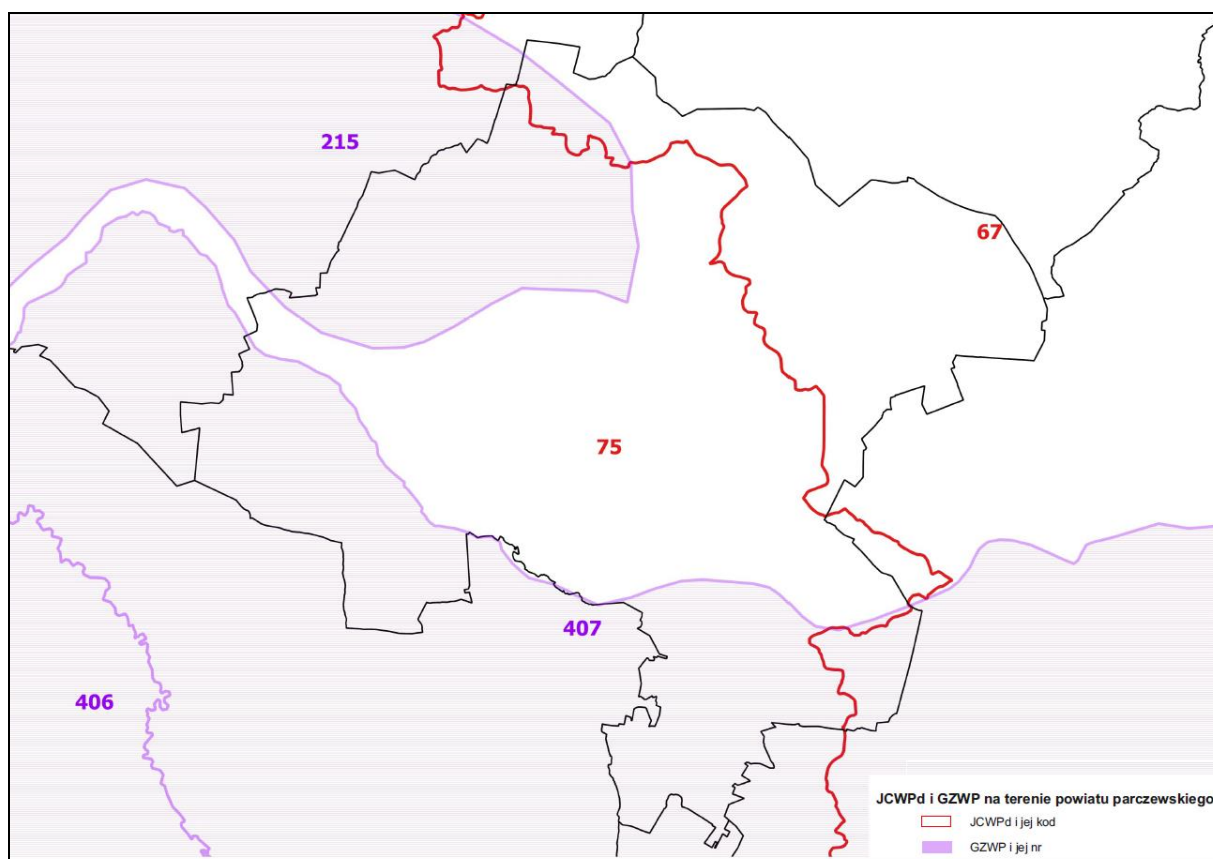
W obrębie powiatu parczewskiego znajdują się dwa główne zbiorniki wód podziemnych GZWP nr 407 Niecka lubelska (Chełm – Zamość) oraz GZWP 215 Subniecka Warszawska. GZWP nr 407 Niecka lubelska (Chełm – Zamość) jest zbiornikiem o charakterze szczelinowo – porowym, o wodach podziemnych występujących w utworach kredy górnej. W jego zasięgu znajduje się gmina Siemień, południowo – zachodnia część gminy Parczew oraz środkowa i południowa część gminy Sosnowica.

Prawie cała gmina Milanów, północno – zachodnia część gminy Parczew i niewielki fragment gminy Jabłoń znajdują się w zasięgu GZWP 215 Subniecka Warszawska. Jest to zbiornik o charakterze porowym o wodach trzeciorzędowych. Poziom ten związany jest z osadami oligoceńskimi wykształconymi w postaci piasków kwarcowych i pylastych, pyłów i mułków. Ze względu na dobre warunki filtracyjne utwory oligoceńskie stanowią dość zasobny poziom wodonośny.

Zbiorniki pełnią rolę polegającą na zachowaniu niezbędnych zasobów wód podziemnych o dobrej jakości.

Lokalizacja GZWP na terenie Powiatu Parczewskiego została przedstawiona na rysunku nr 12.

Rysunek 4 JCWPd i GZWP na terenie Powiatu Parczewskiego

Źródło: RDOŚ Lublin

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Tabela 20 Analiza SWOT obszar interwencji – wody powierzchniowe i podziemne

Mocne strony (czynniki wewnętrzne)	Słabe strony (czynniki wewnętrzne)
- wystarczająca zasobność w wody podziemne, - dobra jakość wód podziemnych, - dobrze rozwinięta sieć wodociągowa, - sukcesywna rozbudowa sieci kanalizacyjnej. - istnienie zbiorników mających charakter hodowlany i rekreacyjny.	- niezadowalająca jakość wód powierzchniowych, - dysproporcja między stanem zwodociągowania i skanalizowania obszarów wiejskich, - niezadowalający stan gromadzenia i oczyszczania ścieków na obszarach o rozproszonej zabudowie, - zagrożenie powodziowe w dolinach rzek: Piwonia, Tyśmienica i Kodenianka, - zagrożenie suszą glebową i hydrologiczną (niżówki).
Szanse (czynniki zewnętrzne)	Zagrożenia (czynniki zewnętrzne)
- edukacja oraz propagowanie zachowań motywujących ludność do oszczędzania wody, - świadomość potrzeb utrzymania zdolności retencyjnej, - możliwość wspierania projektów prośrodowiskowych przez programy i fundusze strukturalne UE oraz krajowe fundusze celowe.	- występowanie obszarów podatnych na zagrożenia antropopresją w granicach GZWP, - przypadki nielegalnego odprowadzania ścieków do wód lub do ziemi, - niezadowalająca sytuacja ekonomiczna gospodarstw domowych na obszarach wiejskich ograniczająca partycypowanie w kosztach działań prośrodowiskowych.

Źródło: Opracowanie własne

Ocena potrzeby realizacji celów rekomendowanych w Wytocznych MŚ

Tabela 21 Cele rekomendowane w Wytocznych MŚ w kontekście potrzeb wynikających z oceny stanu w obszarze interwencji gospodarowanie wodami – Ocena

Rekomendowany cel	Zasadność realizacji celu wynikająca z oceny stanu TAK/NIE
Gospodarowanie wodami dla ochrony przed: powodzią, suszą i deficytem wody	TAK
Minimalizacja ryzyka powodziowego	TAK
Ochrona i zrównoważone gospodarowanie zasobami wodnymi	TAK
Optymalizacja zużycia wody	TAK
Poprawa skuteczności zaopatrzenia w wodę	TAK
Dążenie do osiągnięcia dobrego stanu wód	TAK
Ograniczenie odpływu biogenów z terenów rolniczych	TAK

Źródło: Opracowanie własne

6.5 GOSPODARKA WODNO – ŚCIEKOWA

Na terenie powiatu parczewskiego dobrze rozwinięta jest sieć wodociągowa, słabiej rozwinięta jest sieć kanalizacji sanitarnej. Stosowanie praktyki nadrzędności zaopatrzenia ludności w wodę z wodociągów w stosunku do uporządkowania gospodarki ściekowej jest zjawiskiem niekorzystnym. Dotyczy to zwłaszcza terenów gmin, gdzie znaczny procent mieszkańców ma możliwość korzystania z sieci wodociągowej, natomiast brak jest sieci kanalizacji sanitarnej. Gospodarka ściekowa na tym terenie organizowana jest we własnym zakresie (zbiorniki bezodpływowe), co stwarza zagrożenie dla środowiska wodnego w przypadkach nieprawidłowej ich eksploatacji, poprzez przenikanie zanieczyszczeń z powierzchni oraz spływy obszarowe.

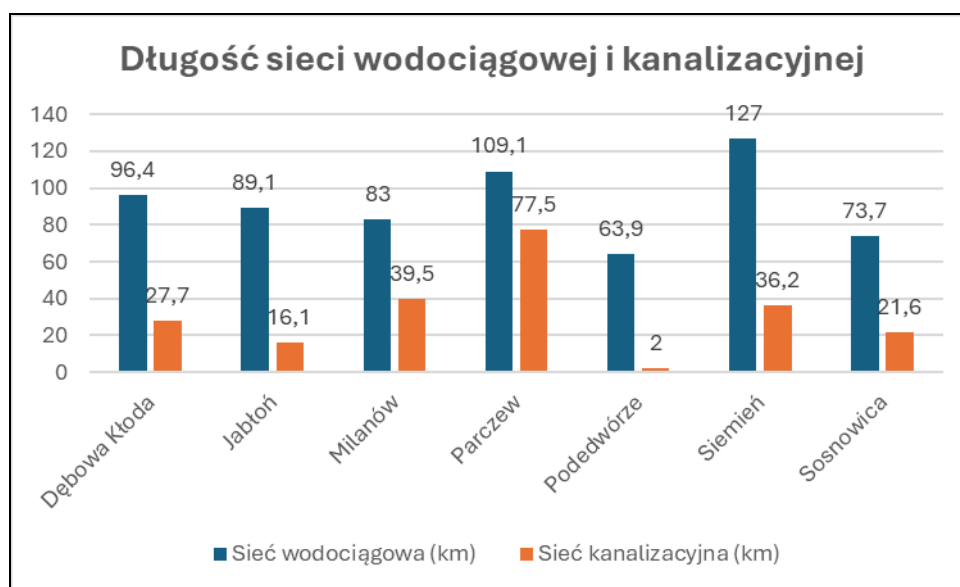
Najkorzystniejsza sytuacja panuje w mieście i gminie Parczew, największe dysproporcje występują w gminie Podedwórze. Długości sieci wodociągowej i kanalizacyjnej na terenie gmin powiatu parczewskiego przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 22 Długość sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w 2024 r.

Gmina	Sieć wodociągowa (km)	% ludności korzystającej z wodociągów	Sieć kanalizacyjna (km)	% ludności korzystającej z kanalizacji	Stosunek długości sieci kanalizacyjnej do wodociągowej (%)
Dębowa Kłoda	96,4	83,6	27,7	22,7	28,73
Jabłoń	89,1	85,9	16,1	30,2	18,07
Milanów	83,0	86,2	39,5	32,0	47,59
Parczew	109,1	89,1	77,5	77,1	71,04
Podedwórze	63,9	95,0	2,0	6,3	3,13
Siemień	127,0	94,9	36,2	36,7	28,50
Sosnowica	73,7	71,7	21,6	31,2	29,31

Źródło: Opracowanie własne-dane GUS.

Wykres 2. Długość sieci kanalizacyjnej oraz wodociągowej (km) w 2024 r.

Źródło: Opracowanie własne – dane GUS.

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Podstawowym źródłem zaopatrzenia ludności w wodę są wodociągi grupowe, które zaopatrywane są w wodę z ujęć wodnych (tabela 17).

Tabela 23 Ujęcia wody, na których bazują wodociągi grupowe

Gmina	Miejscowość	Ujmowany poziom wód
Dębowa Kłoda	Białka	Trz
	Żmiarki	Q
Jabłoń	Jabłoń	Q + Trz
Milanów	Milanów	K ₂
	Rudno	K ₂
Parczew	Parczew	Q
	Przewłoka	Q + K ₂
	Tyśmienica	K ₂
Podedwórze	Opole	Q + K ₂
Siemień	Siemień	K ₂
Sosnowica	Sosnowica	K ₂
	Nowy Orzechów	K ₂
	Turno	K ₂

Objaśnienia: Q – czwartorzęd, Trz – trzeciorzęd, K₂ – kreda górna

Źródło: Urzędy Gmin należących do Powiatu Parczewskiego

Tabela 24 Zestawienie istniejących oczyszczalni ścieków

Gmina	Miejscowość	Typ	Przepustowość
Dębowa Kłoda	Białka	hybrydowa hydrofitowa	180 m ³ /dobę
	Leitnie	hydrobotaniczna	150m ³ /dobę
	Uhnin	mechaniczno-biologiczna	38 m ³ /dobę
	Wyhalew	mechaniczno-biologiczna	25 m ³ /dobę
Jabłoń	Jabłoń	mechaniczno-biologiczna	150 m ³ /dobę
	Kalinka	mechaniczno-biologiczna typ „BIO-PAK”	60 m ³ /dobę
Milanów	Kolonia Milanów	mechaniczno-biologiczna	220 m ³ /dobę
Parczew	Parczew	mechaniczno-biologiczna	2 000 m ³ /dobę
Podedwórze	Nowe Mosty	Bioblok	30 m ³ /dobę
	Podedwórze	Osadnik Imhoffa	20 m ³ /dobę
Siemień	Siemień	SUPERBOS-120	150 m ³ /dobę
Sosnowica	Sosnowica	BIOVAC	120 m ³ /dobę
	Turno Osada	BIOCLERE	30 m ³ /dobę
	Zienki	BIONOR	60 m ³ /dobę

Źródło: Urzędy Gmin należących do Powiatu Parczewskiego

Tabela 25 Ewidencja zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni w 2024 roku

Gmina	Ilość zbiorników bezodpływowych	Ilość przydomowych oczyszczalni
Dębowa Kłoda	793	76
Jabłoń	131	237
Milanów	566	44
Parczew	593	39
Podedwórze	99	287
Siemień	578	471
Sosnowica	333	38
Powiat Parczewski	3 093	1 192

Źródło: Opracowanie własne – dane GUS.

Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych powstał w 2003 roku w celu kontroli wypełnienia przez Polskę wymogów dyrektywy Rady 91/271/EWG, dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych. Według założeń Programu na terenie kraju wyłoniono aglomeracje, czyli tereny, z których ścieki są odprowadzane do wspólnej oczyszczalni ścieków komunalnych dla danej aglomeracji.

Podstawowym instrumentem wdrożenia postanowień dyrektywy 91/271/EWG w Polsce jest Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych. Celem Programu, przez realizację ujętych w nim, jest ograniczenie zrzutów niedostatecznie oczyszczanych ścieków, a co za tym idzie – ochrona środowiska wodnego przed ich niekorzystnymi skutkami. KPOŚK jest dokumentem strategicznym, w którym oszacowano potrzeby i określono działania na rzecz wyposażenia aglomeracji o RLM $\geq 2\ 000$, w systemy kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków komunalnych.

W celu realizacji KPOŚK została powołana Aglomeracja Parczew zlokalizowana na terenie gmin: Parczew i Siemień (Uchwała Nr XXVIII/174/2020 Rady Miejskiej w Parczewie z dnia 30 listopada 2020 r. w sprawie wyznaczenia obszaru i granic aglomeracji Parczew). RLM aglomeracji zgodnie z obowiązującym rozporządzeniem wynosi 16 636.

W KPOŚK 2022 (VI aktualizacja) z inwestycji w zakresie sieci kanalizacyjnych wymieniono budowę kanalizacji sanitarnej w miejscowości Wierzbówka i ul. Lipowej w Parczewie oraz budowę kanalizacji sanitarnej w miejscowości Szytki. Zaplanowana inwestycja w zakresie oczyszczalni ścieków to kompleksowe rozwiązanie gospodarki ściekowej na terenie Gminy Parczew oraz modernizacja oczyszczalni ścieków – etap II. Planowane inwestycje zostały zrealizowane.

Aktualnie przygotowywana jest VII aktualizacja KPOŚK.

Interwencja powinna obejmować działania mające na celu poprawę jakości wód powierzchniowych oraz minimalizację zagrożeń zanieczyszczenia wód zarówno powierzchniowych jak i podziemnych. Zadanie realizowane będzie głównie poprzez sukcesywną rozbudowę istniejącego systemu kanalizacji sanitarnej i modernizację oczyszczalni ścieków (w celu utrzymania wysokiej jakości procesów oczyszczania ścieków). Na terenach o rozproszonej zabudowie, gdzie ze względu na zbyt wysokie koszty instalacja sieci kanalizacyjnej zakończonej oczyszczalnią zbiorczą jest ekonomicznie nieuzasadniona, wskazana jest budowa przydomowych oczyszczalni ścieków.

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Tabela 26 Analiza SWOT, obszar interwencji – gospodarka wodno – ściekowa

Mocne strony (czynniki wewnętrzne)	Słabe strony (czynniki wewnętrzne)
duża świadomość mieszkańców na temat potrzeb oszczędzania wody oraz ochrony wód na terenie powiatu.	- obecność zbiorników bezodpływowych w obrębie słabo izolowanego GZWP, - duża ilość zbiorników bezodpływowych, które w przypadku nieszczelności stanowią potencjalne źródło zanieczyszczenia wód gruntowych i powierzchniowych.
SZANSE (czynniki zewnętrzne)	ZAGROŻENIA (czynniki zewnętrzne)
- dotacje do wykonania przyłączy kanalizacyjnych, - edukacja oraz propagowanie zachowań motywujących ludność do oszczędzania wody.	niezadowalająca sytuacja ekonomiczna gospodarstw ograniczająca partycypowanie w kosztach działań prośrodowiskowych.

Źródło: Opracowanie własne

Ocena potrzeby realizacji celów rekomendowanych w Wytycznych MŚ

Tabela 27 Cele rekomendowane w Wytycznych MŚ w kontekście potrzeb wynikających z oceny stanu w obszarze interwencji gospodarka wodno-ściekowa – Ocena

Rekomendowany cel	Zasadność realizacji celu wynikająca z oceny stanu TAK/NIE
Zapewnienie dostępu do czystej wody dla społeczeństwa i gospodarki	TAK
Poprawa jakości wód powierzchniowych i podziemnych	TAK
Rozbudowa infrastruktury oczyszczania ścieków, w tym realizacja programów sanitacji	TAK

Źródło: Opracowanie własne

6.6 ZASOBY GEOLOGICZNE

Powiat parczewski charakteryzuje się występowaniem różnorodnych surowców geologicznych, których geneza związana jest przede wszystkim z utworami czwartorzędowymi zalegającymi na dużej części obszaru. Surowce te występują na powierzchni lub pod niewielkim nakładem, co sprzyja ich eksploatacji oraz umożliwia wykorzystanie w lokalnym budownictwie i przemyśle. Do najważniejszych złóż należą: piaski, żwiry, piaski kwarcowe, surowce ilaste ceramiki budowlanej, surowce ilaste do produkcji kruszywa lekkiego oraz torf. W południowej części powiatu, pod miększą warstwą osadów młodszych, występują również pokłady węgla kamiennego związane z utworami karbonu. Surowiec ten zalega na dużej głębokości, sięgającej około 900 m.

Różnorodność i rozmieszczenie surowców mineralnych stanowią istotny element potencjału gospodarki surowcowej powiatu, jednocześnie wymagając odpowiedzialnego zarządzania w kontekście ochrony środowiska i zasad zrównoważonego rozwoju.

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033

Wykaz złóż surowców mineralnych zarejestrowanych w granicach powiatu parczewskiego przedstawiono w poniższej tabeli (zgodnie z Bilansem zasobów kopalin i wód podziemnych w Polsce wg stanu na 31 grudnia 2024 r. PIG, Warszawa 2025 r.).

Tabela 28 Wykaz udokumentowanych złóż surowców mineralnych

Lp.	Nazwa złoża	Stan zagospodarowania	Zasoby		Wydobycie za 2024 r.	Gmina
			bilansowe	przemysłowe		
Piaski i żwiry – tys. t						
1	Bednarzówka	E	274	-	0	Dębowa Kłoda
2	Grabówka*	Z	1 517	-	-	Podedwórze
3	Koczergi I	Z	34	-	-	Parczew
4	Koczergi IX	T	44	-	-	Parczew
5	Koczergi XIV	E	32	-	4	Parczew
6	Koczergi XIX	E	12	-	10	Parczew
7	Koczergi XV	E	156	-	18	Parczew
8	Koczergi XVIII	M	-	-	-	Parczew
9	Królewski Dwór	R	43	41	-	Parczew
10	Niecielin I	R	358	-	-	Podedwórze
11	Orzechów Nowy I	Z	158	-	-	Sosnowica
12	Siedliki I	Z	374	-	-	Parczew
13	Wola Tulnicka	T	69	147	-	Siemień
Piaski kwarcowe do produkcji betonów komórkowych – tys. m³						
1	Działyń	R	205.92	-	-	Siemień
Surowce ilaste ceramiki budowlanej tys. m³						
1	Gródek	R	886	-	-	Siemień
Surowce ilaste do produkcji kruszywa lekkiego - tys. m³						
1	Gródek	P	5 215	-	-	Siemień
Torfy dla celów rolniczych - tys. m³						
1	Nadzieja	R	756.30	-	-	Siemień
Węgiel kamienny – tys. t						
1	Kolechowice Nowe	P	2 257 374	-	-	Dębowa Kłoda Parczew Siemień
2	Orzechów	P	1 827 942	-	-	Sosnowica
3	Ostrów	T	1 247 638	247 012	-	Sosnowica

Źródło: Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce

Objaśnienia:

- E – złoża eksploatowane
- M – złoża skreślone z bilansu zasobów w roku sprawozdawczym
- P – złoża o zasobach rozpoznanych wstępnie (w kat. C₂ + D)
- R – złoża o zasobach rozpoznanych szczegółowo (w kat. A + B + C₁)
- Z – złoża, z którego wydobywanie zostało zaniechane
- T – złoża zagospodarowane, eksploatowane okresowo
- * – złoża zawierające piasek ze żwirem

Zgodnie z powyższym zestawieniem aktualnie na terenie powiatu parczewskiego eksploatowanych jest 6 złóż kruszywa naturalnego. Eksploatacja prowadzona jest z udokumentowanych złóż w oparciu o wydane koncesje, zgodnie z wymogami prawa geologicznego i górniczego.

- Złoże Bednarzówka (koncesja Starosty Parczewskiego z 2020 r.),
- Złoże Wola Tulnicka (koncesja Starosty Parczewskiego z 2021 r.),
- Złoże Koczergi IX (koncesja Starosty Parczewskiego z 2007 r.),
- Złoże Koczergi XIV (koncesja Starosty Parczewskiego z 2017 r.),
- Złoże Koczergi XV (koncesja Starosty Parczewskiego z 2020 r.),
- Złoże Koczergi XIX (koncesja Starosty Parczewskiego z 2022 r.).

Wydobycie prowadzone zgodnie z wymogami prawa geologicznego i górniczego, zapobiega dewastacji środowiska w obrębie i w sąsiedztwie złóż.

Okresowo prowadzona jest eksploatacja złoża węgla kamiennego Ostrów. Surowiec wydobywany jest w ramach koncesji w obszarze górnim Ludwin. Eksploatację złoża Ostrów rozpoczęto w oparciu o istniejącą infrastrukturę (bez budowy nowych szybów). Na terenie gminy Sosnowica znajduje się niewielki północno – wschodni fragment złoża i szkody górnicze wynikające z prowadzenia wydobywania węgla będą nieznaczne (końcowy fragment niecki osiadania, konieczność zostawienia filarów bezpieczeństwa od granic złoża).

Natomiast uwzględniając całe pole Ostrów należy uznać wpływ prowadzonej eksploatacji za niekorzystny. W aspekcie ekologicznym z przyrodniczego punktu widzenia uwzględniając w szerszym kontekście przyjazne dla środowiska.

Eksploatacja złoża Ostrów to nieodwracalne zmiany w krajobrazie zachowanie z perspektywy ich wpływu na środowisko naturalne, koncentrujące się na ochronie przyrody i minimalizowaniu negatywnych konsekwencji. Oznacza to świadome działania, które mają na celu ograniczenie zanieczyszczeń, oszczędzanie zasobów (wody, energii), zmniejszanie odpadów i wybieranie rozwiązań przyjaznych dla planety, np. poprzez redukcję, ponowne użycie i recykling.

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

W roku 2024 zakończona została eksploatacja złoża Koczergi XVIII, zasoby złoża zostały rozliczone, a koncesja wygaszona.

Obecnie prowadzona jest rekultywacja 4 złóż:

- wyrobisko „Koczergi XVI” (rozpoczęcie grudzień 2022),
- wyrobisko „Koczergi XIV (rozpoczęcie lipiec 2023),
- wyrobisko „Koczergi XVII (rozpoczęcie listopad 2023),
- wyrobisko Koczergi XVIII (rozpoczęcie grudzień 2024).

Rekultywacja przeprowadzona jest zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami prawa, w oparciu o wiążące decyzje Starosty Parczewskiego.

W Bilansie zasobów umieszczone są złoża: Grabówka, Koczergi i i Orzechów Nowy I, które były przedmiotem eksploatacji 25 – 30 lat temu. Tereny złóż uległy już samoistnej rekultywacji, należy wystąpić o wykreślenie tych złóż z Bilansu zasobów.

Tabela 29 Analiza SWOT, obszar interwencji – zasoby geologiczne

Mocne strony (czynniki wewnętrzne)	Słabe strony (czynniki wewnętrzne)
- występowanie surowców wysokiej jakości w postaci żwirów i piasków, - wysoka świadomość eksploratorów dotycząca zagrożeń dla środowiska związanych z eksploatacją ww. surowców.	- przekształcenie krajobrazu, które może być powodem obniżenia wartości estetycznych, - możliwość lokalnej – niekontrolowanej eksploatacji surowców.
Szanse (czynniki zewnętrzne)	Zagrożenia (czynniki zewnętrzne)
świadomość zagrożeń dla środowiska wynikających z eksploatacji kopalin.	- rosnące zapotrzebowanie na surowce mineralne z uwagi na rozbudowę dróg, - rozszerzający się zakres eksploatacji złóż w obrębie powiatu parczewskiego.

Źródło: Opracowanie własne

Ocena potrzeby realizacji celów rekomendowanych w Wytocznych MŚ

Cele rekomendowane w Wytocznych MŚ w kontekście potrzeb wynikających z oceny stanu w obszarze interwencji – Ocena

Rekomendowany cel	Zasadność realizacji celu wynikająca z oceny stanu TAK/NIE
Ograniczanie presji środowiskowej wynikającej z zapotrzebowania na surowce mineralne.	TAK

Źródło: Opracowanie własne

6.7 GLEBY

Powiat parczewski ma charakter rolniczy. Największą powierzchnię zajmują użytki rolne (stanowiące 67,7% powierzchni powiatu) z dominującymi gruntami ornymi (41.8%). Strukturę użytkowania gruntów w Powiecie przedstawia tabela 30.

Pokrywa glebowa gmin powiatu parczewskiego jest zróżnicowana. Na terenie powiatu dominują gleby średniej jakości, zbonifikowane w IV klasie. Niewielki odsetek stanowią gleby wysokiej jakości (II i III klasa) występujące w gminach: Jabłoń i Milanów, mniejszy ich udział zaznacza się w gminie Dębowa Kłoda. Najmniej urodzajne gleby znajdują się w gminach: Siemień i Sosnowica – przeważają tutaj gleby V klasy bonitacyjnej. Zestawienie użytków rolnych z podziałem na klasy bonitacyjne przedstawia tabela 31.

Na terenie gmin występują następujące typy gleb:

- gleby bielcowe wykształcone na glinach zwałowych, pyłach gliniastych, pyłach zwykłych,
- czarne ziemie zdegradowane wykształcone z piasków gliniastych lekkich i pylastych,
- gleby pseudobielcowe wytworzone z piasków luźnych, słabogliniastych,
- gleby brunatne, wykształcone na glinach lodowcowych, piaskach pylastych,
- rdzawe wykształcone na piaskach luźnych, piaskach słabogliniastych, piaskach zwałowych,
- gleby bagienne (torfowe, mułowe, murszowe).

Tabela 30 Struktura użytkowania gruntów Powiatu Parczewskiego

	Dębowa Kłoda	Jabłoń	Milanów	Parczew	Podedwórze	Siemień	Sosnowica
Użytki rolne (ha)							
Grunty orne	7 526	5 595	6 558	6 317	5 223	5 239	3 383
Łąki trwałe	2 645	2 509	1 718	1 932	1 671	1 566	2 348
Pastwiska trwałe	693	269	277	306	594	343	593
Sady	45	44	86	33	60	15	2
Grunty rolne zabudowane	347	316	289	386	191	343	189
Grunty zadrzewione i zakrzewione na użytkach rolnych	323	250	86	181	95	707	384
Grunty pod stawami	131	0	0	273	1	711	564
Grunty pod rowami	232	116	119	89	133	69	169
Nieuzytaki	115	42	35	151	135	201	364
Razem	12 057	9 141	9 168	9 672	8 113	9 194	7 996
Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione (ha)							
Lasy	5 939	1 375	2 109	3 932	1 649	1 425	7 723
Grunty zadrzewione i zakrzewione	28	11	4	140	66	44	102
Grunty pod rowami	1	0	0	2	2	0	0
Razem	5 968	1 386	2 113	4 074	1 717	1 469	7 825
Razem łączna powierzchnia	18 025	1 052	11 281	13 746	9 830	10 663	15 821

Źródło: Starostwo Powiatowe w Parczewie

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Tabela 31 Wykaz użytków rolnych z podziałem na klasy bonitacyjne (wg stanu na dzień 1 stycznia 2025)

Klasa bonitacyjna	Dębowa Kłoda	Jabłoń	Milanów	Parczew	Podedwórze	Siemień	Sosnowica
Grunty orne (ha)							
II		50	24				
IIIa	13	524	640		6		
IIIb	219	871	1 400	139	145	1	55
IVa	1 947	1 497	1 986	1 547	1 743	143	257
IVb	3 845	2 058	1734	2 849	2 863	926	842
V	1 822	943	867	1 705	763	2 116	1 700
VI	220	129	303	612	9	742	1 211
Razem	8 066	6 072	6 954	6 852	5 529	6 078	4 065
Łąki (ha)							
ŁIII	165	164	675	104	294	141	92
ŁIV	1 815	1720	947	1 416	1 046	925	1 339
ŁV	657	793	143	449	373	598	1 007
ŁVI	121	30	5	34	25	70	268
Razem	2 758	2.708	1 770	2 003	1 738	1 734	2 706
Pastwiska (ha)							
PsIII	10	100	59		32	2	
PsIV	458	126	153	140	359	136	83
PsV	276	80	72	139	206	270	466
PsVI	47	12	13	53	19	768	310
Razem	791	318	297	339	616	1 176	859
Nieużytki (ha)							
	115	42	35	151	135	201	364
Razem użytki rolne (ha)							
	11 730	9 140	9 056	9 345	8 018	9 189	7 994

Źródło: Starostwo Powiatowe w Parczewie

Na poziomie krajowym realizowany jest monitoring chemizmu gleb ornych Polski, którego celem jest śledzenie zmian różnych cech gleb użytkowanych rolniczo, szczególnie właściwości chemicznych, zachodzących w określonych przedziałach czasu pod wpływem rolniczej i pozarolniczej działalności człowieka. W 5-letnich odstępach czasowych pobierane są próbki glebowe z 216 stałych punktów pomiarowo-kontrolnych w tym z 1 punktu znajdującego się na terenie objętym opracowaniem. Jest on zlokalizowany w miejscowościach: Siedliki (gmina Parczew). Ostatnie dostępne dane pochodzą roku 2020.

W Siedlikach (punkt pomiarowo – kontrolny 291) badaniami objęto gleby brunatne kwaśne wylugowane, jest to gleba kompleksu 2 (pszenny dobry) zbonifikowana w klasie IIIa. Na przestrzeni 15 lat nieznacznie wzrosła zawartość próchnicy, węgla organicznego i azotu ogólnego. Wyraźnie wzrosła zawartość pierwiastków przyswajalnych: fosforu, potasu przyswajalnego, i magnezu. W przypadku matali ciężkich lekko wzrosła zawartość ołowiu, kadmu, chromu i cynku, natomiast zmalała zawartość miedzi i niklu. Zanotowano również wyraźny wzrost przewodnictwa elektrycznego właściwego i zasolenia.

Obecnie coraz większą popularność zyskuje rolnictwo ekologiczne, wykluczające stosowanie syntetycznych nawozów i pestycydów. Rolnictwo ekologiczne traktowane jest często jako sposób życia w symbiozie z naturą niż system produkcji. Na terenie Powiatu Parczewskiego zarejestrowanych 29 gospodarstw ekologicznych.

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Tabela 32 Ilość gospodarstw ekologicznych w Powiecie Parczewskim

Gmina	Ilość gospodarstw ekologicznych
Dębowa Kłoda	6
Jabłoń	5
Milanów	3
Parczew	1
Podedwórze	8
Siemień	1
Sosnowica	5
Razem	29

Źródło: <https://www.gov.pl/web/ijhars/udostepnianie-informacji-o-producentach-w-rolnictwie-ekologicznym-1>

Zagrożeniem dla stanu jakości gleb jest ich degradacja, będąca wynikiem występujących zjawisk erozyjnych. Główną naturalną przyczyną erozji gleby jest woda i wiatr. Gleby powiatu parczewskiego zagrożone są głównie słabą bądź umiarkowaną erozją wodną. Na erozję wietrzną narażone są głównie grunty znajdujące się w gminach o niskim wskaźniku lesistości: Jabłoń, Siemień, Podedwórze.

Świadomość zagrożeń erozją wodną ma istotne znaczenie dla ochrony jakości gleb przy zastosowaniu odpowiednich zabiegów przeciwoerozyjnych. Warto podkreślić, iż erozja słaba, pomimo że może powodować wymywanie gleby z poziomu orno-próchnicznego, nie wymaga specjalnych zabiegów przeciwoerozyjnych.

Wystarczą tu zwyczajne zabiegi uprawowe. Erozja umiarkowana wyraźnie zmniejsza poziom orno-próchniczny i wymaga właściwego przeciwoerozyjnego użytkowania gruntów.

Zgodnie z informacjami z Systemu Osłony Przeciwośuwiskowej (na stronie Państwowego Instytutu Geologicznego) teren Powiatu Parczewskiego nie jest zagrożony osuwiskami.

Zasady ochrony gruntów rolnych oraz rekultywacji i poprawiania wartości użytkowej gruntów reguluje ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz.U. 2024 poz. 82). Zgodnie z ustawą, ochrona powierzchni ziemi polega m.in. na zachowaniu jak najlepszego stanu gleby poprzez zapobieganie erozji, spadkowi zawartości próchnicy, zagęszczeniu, zasoleniu, zakwaszeniu oraz ograniczeniu powierzchni gleb objętych zabudową.

Do głównych działań podejmowanych w celu ochrony gleb należą:

- prawidłowa gospodarka rolna z zastosowaniem głównie nawozów naturalnych, racjonalne stosowanie nawozów sztucznych oraz środków ochrony roślin,
- zapobieganie erozji – siew i sadzenie poprzeczno stokowe, zadarnienie dróg spływu wód opadowych, działania melioracyjne, zadrzewienia śródpolne, zalesianie nieużytków,
- zapobieganie zanieczyszczaniu gleby ze źródeł komunalnych – ograniczenie ilości

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

- odpadów i właściwa gospodarka (segregacja odpadów, kompostowanie, zbiórka odpadów niebezpiecznych) oraz oczyszczanie ścieków,
- ograniczanie przemysłowych źródeł zanieczyszczenia gleb – stosowanie nowoczesnych technologii przyjaznych środowisku oraz właściwą gospodarkę odpadami poprodukcyjnymi,
 - oczyszczanie gleb z substancji toksycznych oraz odkwaszanie zakwaszonych gleb.

Tereny leśne

Lasy położone w granicach gmin powiatu parczewskiego zajmują powierzchnię 23 853,63 ha. Przeważająca część lasów to lasy publiczne, powierzchnia lasów będących własnością osób fizycznych wynosi 6 708,01ha. Lesistość poszczególnych gmin, wyrażona stosunkiem powierzchni porośniętej lasami do całkowitej powierzchni gmin, jest bardzo zróżnicowana, co obrazuje poniższa tabela nr 33.

Tabela 33 Struktura własnościowa lasów na terenie gmin Powiatu Parczewskiego

Gmina	Powierzchnia lasów (ha)					Lesistość (%)
	Lasy ogółem	Lasy publiczne ogółem	Lasy publiczne Skarbu Państwa	Lasy publiczne gminne	Lasy prywatne ogółem	
Dębowa Kłoda	5 802,00	4 899,00	4 893,87	5,13	903,00	30,8
Jabłoń	1 361,02	567,02	563,95	3,07	94,01	12,3
Milanów	2 090,81	1 495,81	1 492,11	3,70	595,00	17,9
Parczew	3 881,98	2 283,98	2 283,98	-	1 598,00	26,4
Podewórze	1 664,35	762,35	742,90	19,45	902,00	15,5
Siemień	1 432,37	309,37	305,37	4,00	1 123,00	12,9
Sosnowica	7 621,10	6 128,10	6 125,20	2,90	1 493,00	44,4
	23 853,63				6 708,01	25,1

Źródło: Opracowanie własne - dane GUS.

W granicach powiatu parczewskiego lasami Skarbu Państwa zarządza Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Lublinie, Nadleśnictwa: Parczew, Radzyń Podlaski, Włodawa. Nadleśnictwa posiadają aktualne Plany Urządzenia Lasów.

Ochrona lasów polega na prowadzeniu gospodarki leśnej zgodnie z planami urządzeń lasu. Wymóg prawny podporządkowania działalności leśnej planowi urządzenia lasu stanowi rękojmię przestrzegania w lasach zasad, znamionujących trwale zrównoważoną gospodarkę leśną. W działaniach przewidzianych do realizacji uwzględnia się cele gospodarki leśnej i funkcje, jakie pełnią lasy w urządzeniach nadleśnictwach, również te edukacyjne i turystyczne. Bardzo ważnym elementem Planów Urządzania Lasów jest uwzględnienie zadań zawartych w Planach Zadań Ochronnych (PZO), sporządzanych dla obszarów Natura 2000. Dostosowanie planu do funkcji przyrodniczych jest podstawą zrównoważonego leśnictwa, uwzględniającego wszystkie funkcje lasu.

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

W celu zapewnienia powszechnej ochrony lasów właściciele lasów są obowiązani do kształtowania równowagi w ekosystemach leśnych, podnoszenia naturalnej odporności drzewostanów, a w szczególności do:

- wykonywania zabiegów profilaktycznych i ochronnych zapobiegających powstawaniu i rozprzestrzenianiu się pożarów,
- zapobiegania, wykrywania i zwalczania nadmiernie pojawiających i rozprzestrzeniających się organizmów szkodliwych,
- ochrony gleby i wód leśnych.

Nadzór nad lasami niestanowiącymi własności Skarbu Państwa sprawuje Starostwo przy pomocy własnych służb do spraw leśnictwa. Podstawą do prowadzenia prawidłowej gospodarki w lasach, a zwłaszcza w lasach niestanowiących własności Skarbu Państwa jest posiadanie dokładnego rozeznania ich potrzeb. Potrzeby te w sposób udokumentowany określają uproszczone plany urządzenia lasów. Aktualne uproszczone plany urządzenia lasów posiadają gminy: Dębowa Kłoda, Jabłoń, Milanów, Podedworze i Siemień. Dla gmin: Sosnowica i Parczew wykonywana jest nowa dokumentacja urządzeniowa ze wsparciem z funduszu leśnego PGL LP.

Tabela 34 Analiza SWOT, obszar interwencji – gleby

Mocne strony (czynniki wewnętrzne)	Słabe strony (czynniki wewnętrzne)
• warunki klimatyczne sprzyjające rolnictwu, • poprawa jakości gleb w wyniku zmniejszenia ilości nieoczyszczonych ścieków odprowadzanych bezpośrednio do gleby, • wdrażane w zakładach przemysłowych przyjazne dla środowiska technologie, • mała ilość zakładów przemysłowych • wykonane plany urządzenia lasów i uproszczone plany urządzenia lasów.	• wypieranie produkcji rolnej przez inne inwestycje, • przewaga gleb klas średnich i słabych, • presja urbanistyczna powodująca zmiany w strukturze użytkowania gruntów, • nieskanalizowane obszary zabudowane.
Szanse (czynniki zewnętrzne)	Zagrożenia (czynniki zewnętrzne)
• poprawa jakości gleb związana ze zmniejszeniem zanieczyszczenia powietrza na terenie powiatu, • rosnące zainteresowanie konsumentów tzw. zdrową żywnością i jej pochodzeniem.	• zanieczyszczenie gleb pochodzące z emisji środków transportu, • zagrożenie lasów przez ekstremalne zjawiska pogodowe.

Źródło: Opracowanie własne

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Tabela 35 Cele rekomendowane w Wytycznych MŚ w kontekście potrzeb wynikających z oceny stanu w obszarze interwencji – Ocena

Rekomendowany cel	Zasadność realizacji celu wynikająca z oceny stanu TAK/NIE
Ochrona i zapewnienie właściwego sposobu użytkowania powierzchni ziemi.	TAK

Źródło: Opracowanie własne

6.8 GOSPODARKA ODPADAMI I ZAPOBIEGANIE POWSTAWANIU ODPADÓW

6.8.1 Analiza stanu istniejącego

Powiat realizuje zadania publiczne o charakterze ponadgminnym, pełniąc funkcję uzupełniającą wobec zadań wykonywanych przez gminy. W zakresie gospodarki odpadami jego obowiązki wynikają przede wszystkim z ustawy o odpadach oraz Prawa ochrony środowiska. Do zadań tych należy m.in. wydawanie zezwoleń na zbieranie i przetwarzanie odpadów (w tym na odzysk i unieszkodliwianie), a także pozwoleń na wytwarzanie odpadów powstających w związku z eksploatacją instalacji.

Gminy natomiast odpowiadają za organizację i prowadzenie gospodarki odpadami komunalnymi na swoim terenie, zgodnie z ustawą o odpadach, ustawą o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz właściwymi rozporządzeniami wykonawczymi. To na nich spoczywa obowiązek zapewnienia mieszkańcom odpowiedniego systemu odbioru i zagospodarowania odpadów komunalnych, prowadzenia edukacji ekologicznej oraz egzekwowania zasad selektywnej zbiórki odpadów.

Odpady komunalne

Gospodarka odpadami regulowana jest ustawą z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (t. j. Dz.U. z 2023 r. poz. 1587), ustawą z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (t. j. Dz.U. z 2025 r. poz. 733), oraz aktami wykonawczym do ww. ustaw. Zgodnie z ustawą o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, mieszkańcy nie są już zobowiązani do samodzielnego zawierania umów na odbiór odpadów komunalnych. Obowiązek organizacji i nadzorowania całego systemu gospodarki odpadami został przeniesiony na gminy. Umożliwia to również egzekwowanie od przedsiębiorców odbierających odpady właściwej jakości świadczonych usług.

Reforma systemu gospodarki odpadami, mimo że weszła w życie z początkiem 2012 r., była wdrażana etapowo, z uwzględnieniem okresów przejściowych dla poszczególnych rozwiązań.

W ramach swoich zadań gminy odpowiadają za kompleksowe funkcjonowanie systemu gospodarki odpadami, w tym m.in. za:

- wybór przedsiębiorcy odbierającego odpady komunalne (w drodze przetargu),
- ustalenie zasad selektywnej zbiórki odpadów,
- naliczanie i pobór opłat od mieszkańców,
- kontrolę i egzekwowanie jakości usług świadczonych przez firmy odbierające odpady.

Ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach nakłada na samorząd obowiązek zorganizowania i prowadzenia systemu gospodarki odpadami komunalnymi. Gmina zobowiązana jest do zapewnienia odbioru odpadów od mieszkańców, nadzorowania sposobu ich zagospodarowania oraz dbania o utrzymanie czystości na swoim terenie. Jednym z kluczowych obowiązków jest osiąganie wymaganych poziomów recyklingu i ograniczania odpadów biodegradowalnych kierowanych na składowiska, co stanowi podstawowy miernik skuteczności lokalnego systemu odpadowego. Ustawa zobowiązuje również gminę do organizacji selektywnej zbiórki odpadów u źródła, prowadzenia działań edukacyjnych oraz zapewnienia mieszkańcom dostępu do Punktu Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK), w którym przyjmowane są m.in. odpady problemowe i niebezpieczne.

Właściciele nieruchomości są natomiast zobowiązani do przestrzegania zasad segregacji odpadów, utrzymywania pojemników w odpowiednim stanie oraz wnoszenia opłaty za gospodarowanie odpadami. Ustawa określa również obowiązki przedsiębiorców odbierających odpady, którzy muszą działać zgodnie z harmonogramem, prowadzić ewidencję oraz przekazywać odpady do właściwych instalacji wskazanych w wojewódzkim planie gospodarki odpadami. Gmina nadzoruje funkcjonowanie systemu, przeprowadza kontrole i sporządza coroczne sprawozdania dotyczące poziomów odzysku, recyklingu i wytwarzania odpadów. Zapisy te mają na celu zapewnienie przejrzystości, efektywności i zgodności lokalnego systemu gospodarowania odpadami z wymaganiami prawa krajowego i unijnego.

Na terenie powiatu parczewskiego znajduje się osiem nieczynnych składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne. Obiekty te zostały wyłączone z eksploatacji i obecnie pozostają pod nadzorem gmin, które są odpowiedzialne za ich utrzymanie, monitoring oraz zapewnienie właściwego stanu środowiskowego terenów poeksploatacyjnych.

- składowisko w miejscowości Białka, gmina Dębowa Kłoda,
- składowisko w miejscowości Lubiczyn, gmina Dębowa Kłoda,
- składowisko w miejscowości Jabłoń, gmina Jabłoń,
- składowisko w miejscowości Cichostów, gmina Milanów,
- składowisko w miejscowości Hołowno, gmina Podedwórze,
- składowisko w miejscowości Królewski Dwór, gmina Parczew,
- składowisko w miejscowości Glinny Stok, gmina Siemień,
- składowisko w miejscowości Sosnowica, gmina Sosnowica.

Zgodnie z obowiązującym „Planem gospodarki odpadami dla województwa lubelskiego 2028” uchwała Nr X/142/2025 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 24 stycznia 2025 r. ilość odpadów azbestowych w powiecie parczewskim wynosi (stan na dzień 15 marca 2024 r.):

- ilość wyrobów zawierających azbest zinwentaryzowana, 27 886,077 Mg;
- ilość wyrobów zawierających azbest do usunięcia, 20 962,413 Mg;
- usunięta ilość wyrobów azbestowych 6 923,664 Mg;
- usunięta ilość wyrobów azbestowych 24,83%.

Zgodnie z art. 38b ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (t. j. Dz. U. z 2023 poz. 1587), Marszałek Województwa Lubelskiego prowadzi listę funkcjonujących instalacji, spełniających wymagania dla instalacji komunalnych, które zostały oddane do użytkowania i posiadają wymagane decyzje, pozwalające na przetwarzanie odpadów, o których mowa w art. 35 ust.6 ww. ustawy o odpadach, oraz instalacji komunalnych planowanych do budowy, rozbudowy lub modernizacji.

Na dzień 24 luty 2022 r. (aktualizacja instalacji komunalnych prowadzona przez Marszałka Województwa Lubelskiego), na terenie powiatu parczewskiego nie funkcjonują instalacje spełniające wymagania dla instalacji komunalnych, które zostały oddane do użytkowania i posiadają wymagane decyzje, pozwalające na przetwarzanie odpadów, jak również instalacje komunalne planowane do budowy, rozbudowy lub modernizacji.

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Znaczna część odpadów komunalnych ulegających biodegradacji jest bezpośrednio zagospodarowywana u źródła, zwłaszcza na terenach wiejskich i w zabudowie jednorodzinnej, gdzie powstające odpady często są kompostowane w kompostownikach lub są wykorzystywane do karmienia zwierząt gospodarskich. Zgodnie z ustawą o utrzymaniu czystości i porządku w gminach na terenie gmin zorganizowane zostały punkty selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (PSZOK), do których mieszkańcy mogą bezpłatnie pozbyć się odpadów problemowych.

W tabeli 36 przedstawiono wykaz funkcjonujących instalacji komunalnych na terenie województwa lubelskiego, z wyszczególnieniem tych instalacji, do których trafiają odpady komunalne odbierane od mieszkańców gmin powiatu parczewskiego. Zestawienie obejmuje zarówno instalacje przetwarzania odpadów, jak i miejsca składowania oraz inne obiekty odbierające poszczególne frakcje odpadów.

Tabela 36 Wykaz funkcjonujących instalacji komunalnych na terenie województwa lubelskiego aktualizacja 24.02.2022 r.

Lp.	Nazwa i adres instalacji	Nazwa i adres zarządzającego instalacją
Instalacje zapewniające mechaniczno – biologiczne przetwarzanie niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych i wydzielenie z niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych frakcji nadających się w całości lub w części do odzysku.		
1.	Zakład Zagospodarowania Odpadów ul. Ekologiczna 1 21-500 Biała Podlaska,	Białskie Wodociągi i Kanalizacja „WOD-KAN” Sp. z o.o. ul. Narutowicza 35A 21-500 Biała Podlaska
2.	Zakład Zagospodarowania Odpadów we Włodawie ul. Komunalna 22 22-200 Włodawa²	Zakład Zagospodarowania Odpadów MZC Sp. z o.o. ul. Żołnierzy WiN 22 22-200 Włodawa
3.	Dział Utylizacji Odpadów Stara Wieś 21-010 Łęczna	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Łęczna Sp. z o.o. ul. Krasnystawska 54 21-010 Łęczna
4.	Zakład Zagospodarowania Odpadów ul. Metalurgiczna 17a 20-234 Lublin	KOM-EKO S.A. Lublin ul. Wojenna 3 20-424 Lublin
5.	Zakład Zagospodarowania Odpadów, Lasy, ul. Jodłowa 70 23-200 Kraśnik	EKOLAND POLSKA S.A. ul. Józefa Piłsudskiego 14 23-200 Kraśnik
6.	Zakład Zagospodarowania Odpadów Komunalnych w Bełżycach ul. Przemysłowa 35a 24-200 Bełżyce	Zakład Zagospodarowania Odpadów Komunalnych w Bełżycach Sp. z o.o. ul. Przemysłowa 35a 24-200 Bełżyce
7.	Zakład Zagospodarowania Odpadów w Wólce Rokickiej Wólka Rokicka 21-100 Lubartów	Zakład Zagospodarowania Odpadów w Wólce Rokickiej Wólka Rokicka 21-100 Lubartów
8.	Zakład Przetwarzania Odpadów Komunalnych Srebrzyszcze, 22-105 Chełm	Przedsiębiorstwo Gospodarki Odpadami Sp. z o.o. w Chełmie ul. Ks. P. Skargi 11 22-100 Chełm
9.	Zakład Zagospodarowania Odpadów w Łaskowie Łasków 69 22-530 Mircze	Gminny Zakład Komunalny w Mirczu ul. Młyńska 2A 22-530 Mircze
10.	Zakład Zagospodarowania Odpadów w Korczowie 23-400 Biłgoraj	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Biłgoraju ul. Łąkowa 13 23-400 Biłgoraj
11.	Zakład Zagospodarowania Odpadów Komunalnych w Adamkach k.	Zakład Zagospodarowania Odpadów Komunalnych w Adamkach k. Radzynia

– ² nazwy i adresy zakładów przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych o kodzie 20 03 01 Gmina Dębowa Kłoda, Gmina Podedwórze, Gmina Sosnowica,

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

	Radzyna Podlaskiego Sp. z o.o. Biała 185b 21-300 Radzyń Podlaski³	Podlaskiego Sp. z o.o. Biała 185b 21-300 Radzyń Podlaski
	Zakład Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych ul. Dęblińska 96 24-100 Puławy	Zakład Usług Komunalnych Sp. z o.o. ul. Dęblińska 2 24-100 Puławy,
12	Regionalny Zakład Zagospodarowania Odpadów w Dębowcu Dębowiec 165 22-420 Skierbieszów	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Zamościu ul. Krucza 10 22-400 Zamość
13	Zakład Zagospodarowania Odpadów w Wincentowie 22-302 Siennica Nadolna	Międzygminne Składowisko Odpadów Komunalnych „KRAS-EKO” Sp. z o.o. w Wincentowie 22-302 Siennica Nadolna
Instalacja zapewniające składowanie odpadów powstających w procesie mechaniczno biologicznego przetwarzania niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych.		
1.	Składowisko odpadów ul. Ekologiczna 1 21 500 Biała Podlaska⁴	Białskie Wodociągi i Kanalizacja „WOD-KAN” Sp. z o.o. ul. Narutowicza 35A 21-500 Biała Podlaska
2.	Składowisko odpadów Turowola 21-013 Puchaczów	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Łączna Sp. z o.o. ul. Krasnystawska 54 21-010 Łączna
3.	Składowisko Odpadów Komunalnych "Rokitno" Rokitno 21-100 Lubartów	Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Lublinie Sp. z o.o. al. J.
4.	Składowisko odpadów Lasy, ul. Jodłowa 70 23-200 Kraśnik	EKOLAND POLSKA S.A. ul. Józefa Piłsudskiego 14 23-200 Kraśnik
5.	Składowisko odpadów Srebrzyszcze, 22 105 Chełm	Przedsiębiorstwo Gospodarki Odpadami Sp. z o.o. w Chełmie ul. Ks. P. Skargi 11 22-100 Chełm
6.	Składowisko Odpadów w Łaskowie Łasków	MIR-EKO Sp. z o.o. ul. Kryłowskiej 20 22-530 Mircze 22-530 Mircze
7.	Składowisko odpadów w Korczowie 23-400 Biłgoraj	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Biłgoraju ul. Łąkowa 13 23-400 Biłgoraj
8.	Składowisko odpadów ul. Dęblińska 96 24 100 Puławy	Zakład Usług Komunalnych Sp. z o.o. ul. Dęblińska 2 24-100 Puławy
9.	Składowisko odpadów w Dębowcu Dębowiec 165 22-420 Skierbieszów	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Zamościu ul. Krucza 10 22-400 Zamość
10	Składowisko odpadów w m. Niedźwiadka 21-422 Stanin	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Zamościu ul. Krucza 10 22-400 Zamość
11	Składowisko odpadów w m. Biała 21-300 Radzyń Podlaski	Zakład Zagospodarowania Odpadów 11. Składowisko odpadów w m. Biała 21-300 Radzyń Podlaski Komunalnych w Adamkach k. Radzyna Podlaskiego Sp. z o.o. Biała 185b 21-300 Radzyń Podlaski
12	Składowisko odpadów w m. Ryki ul. Janiszewska 70 08-500 Ryki	Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Ryki Sp. z o.o. ul. Słowackiego 13. Składowisko odpadów w m. Wincentów 22 302 Siennica Nadolna 5 08-500 Ryk
13	Składowisko odpadów w m. Wincentów 22 302 Siennica Nadolna	Międzygminne Składowisko Odpadów Komunalnych „KRAS-EKO” Sp. z o.o. w Wincentowie 22-302 Siennica Nadolna
14	Składowisko odpadów ul. Komunalna 22 22 200 Włodawa	Zakład Zagospodarowania Odpadów MZK Sp. z o.o. ul. Żołnierzy WiN 22 22-200 Włodawa

³nazwy i adresy zakładów przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych o kodzie 20 03 01
Gmina Jabłoń, Gmina Milanów, Gmina Siemień, Parczew

⁴ Gmina Parczew

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

15	Składowisko odpadów w. m. Stoczek Łukowski 21-450 Stoczek Łukowski	Zakład Zagospodarowania Komunalnych w Adamkach k. Podlaskiego Sp. z o.o. 21-300 Radzyń Podlaski	Opadów Radzynia
----	--	--	--------------------

Źródło: <https://umwl.bip.lubelskie.pl/index.php?id=1101>

Gmina miejsko – wiejska Parczew

1. Organizacja systemu odbioru odpadów komunalnych

Odpady komunalne z terenu Gminy Parczew są odbierane i transportowane na podstawie umowy zawartej z Zakładem Usług Komunalnych Sp. z o.o. w Parczewie, który pełni rolę podmiotu odpowiedzialnego za świadczenie usług odbioru i zagospodarowania odpadów komunalnych z nieruchomości zamieszkałych oraz Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK). System obejmuje odbiór następujących frakcji odpadów: papier i tektura, metale i tworzywa sztuczne, szkło, bioodpady, popiół, odpady zmieszane, odpady wielkogabarytowe, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, odpady budowlane po drobnych remontach, odpady niebezpieczne (baterie, chemikalia, leki, oleje). System odbioru prowadzono zgodnie z harmonogramem określonym w Regulaminie utrzymania czystości, różnicując częstotliwości odbioru dla zabudowy jedno- i wielorodzinnej. Dla budynków wielorodzinnych odbiór odbywał się nawet minimum 2 razy w tygodniu, co zapewniało utrzymanie porządku i ciągłość selektywnej zbiórki.

2. Punkty selektywnego zbierania odpadów – PSZOK

Mieszkańcy Gminy Parczew mają możliwość bezpłatnego przekazywania odpadów selektywnie zebranych do **Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK)** zlokalizowanego przy: ZUK Parczew, ul. Piwonia 73.

PSZOK jest czynny:

- poniedziałek–piątek: 10.00–17.00,
- sobota: 10.00–13.00.

Do PSZOK-u można dostarczyć m.in.: odpady wielkogabarytowe, gruz betonowy, gruz remontowo-budowlany, opony z samochodów osobowych, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, szkło stołowe i okienne, ceramika, porcelana, talerze, naczynia typu arco, lustra, odpady zielone, zabawki z elektroniką, niewielkie ilości odpadów niebezpiecznych (baterie, puszki po farbách, zużyty olej silnikowy, żarówki, świetlówki).

Wprowadzono limity bezpłatnego przyjmowania niektórych frakcji – m.in. opon i odpadów budowlanych – aby zapobiegać nadużyciom oraz optymalizować koszty systemu. PSZOK stanowi kluczowy element działań zapobiegających powstawaniu odpadów, poprzez kierowanie ich do ponownego wykorzystania lub recyklingu, zgodnie z hierarchią postępowania z odpadami.

3. Analiza gospodarki odpadami komunalnymi w 2024 roku

Na podstawie raportu za 2024 rok można wskazać najważniejsze tendencje oraz wnioski dotyczące funkcjonowania systemu:

3.1. Ilość odpadów komunalnych wytwarzanych na terenie gminy

W 2024 roku wytworzono 4515,2930 Mg odpadów komunalnych, z czego 3384,2920 Mg odebrano w ramach systemu gminnego, 266,8430 Mg dostarczono do PSZOK, a 32,1480 Mg przekazały inne podmioty zbierające odpady. Dane za 2024 rok potwierdzają utrzymującą się wysoką ilość wytwarzanych odpadów i osiągała wymagane poziomy recyklingu, co świadczy o sprawnym funkcjonowaniu systemu selektywnej zbiórki.

3.2. Osiągane poziomy recyklingu i przygotowania do ponownego użycia

W 2024 roku Gmina Parczew osiągnęła wymagane poziomy recyklingu dla frakcji papieru, metali, tworzyw sztucznych i szkła, ograniczała ilość odpadów biodegradowalnych kierowanych do składowania oraz prowadziła gospodarkę odpadami zgodnie z hierarchią postępowania. Z raportów wynika, że selektywna zbiórka funkcjonuje prawidłowo, a mieszkańcy mogą korzystać z pełnego katalogu usług w ramach systemu.

3.3. Przekazywanie odpadów do instalacji przetwarzania

Odpady o kodzie 20 03 01 odebrane od właścicieli nieruchomości zamieszkałych w ramach gminnego systemu kierowane są do instalacji takich jak:

- ZZOK w Adamkach k. Radzyna Podlaskiego,
- ZZO Bialskie Wodociągi i Kanalizacji „WOD-KAN: Sp. z o.o. w Białej Podlaskiej,
- PGKiM Sp z o.o. w Łęcznej.

Wszystkie odpady kierowane do instalacji posiadających stosowne decyzje i działających zgodnie z regionalnym systemem gospodarki odpadami.

Potrzeby inwestycyjne związane z gospodarowaniem odpadami:

W perspektywie kolejnych lat potrzeby inwestycyjne gminy koncentrują się przede wszystkim na modernizacji PSZOK-u. Modernizacja ta jest niezbędna w celu zwiększenia funkcjonalności punktu, dostosowania go do rosnących wymogów w zakresie selektywnej zbiórki oraz poprawy komfortu i efektywności obsługi mieszkańców.

Gmina wiejska Dębowa Kłoda

1. Organizacja systemu odbioru odpadów komunalnych

W 2024 roku system gospodarki odpadami komunalnymi w Gminie Dębowa Kłoda funkcjonował w oparciu o uchwały Rady Gminy regulujące odbiór, częstotliwość, stawki oraz zasady segregacji odpadów.

- Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz.U. z 2023 r. poz. 1587 późn.zm.);
- Uchwała Nr XLVII/331/23 Rady Gminy Dębowa Kłoda z dnia 24 stycznia 2023 r. w sprawie uchwalenia Regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Dębowa Kłoda (Dz.Urz.Woj.Lub.2023 poz. 514);
- Uchwała Nr XIX/122/20 RADY GMINY DĘBOWA KŁODA z dnia 8 lipca 2020 r. w sprawie określenia terminu, częstotliwości i trybu uiszczania opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi, zarządzenia poboru opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi w drodze inkasa oraz wyznaczenia inkasentów;
- Uchwała Nr LVII/424/23 RADY GMINY DĘBOWA KŁODA z dnia 28 grudnia 2023 r. w sprawie wyboru metody ustalenia opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi oraz ustalenia stawki tej opłaty i ustalenia stawki opłaty za pojemnik, zmieniona uchwałą Rady Gminy Dębowa Kłoda NR XXXVII/254/22 z dnia 30 marca 2022 r.;
- Uchwała Nr XLVII/330/23 RADY GMINY DĘBOWA KŁODA z dnia 24 stycznia 2023 r. w sprawie określenia szczegółowego sposobu i zakresu świadczenia usług w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości i zagospodarowania tych odpadów;
- Uchwała Nr XXXVII/256/22 RADY GMINY DĘBOWA KŁODA z dnia 30 marca 2022 r. w sprawie określenia wzoru deklaracji o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi składanej przez właścicieli nieruchomości i trybu składania deklaracji za pomocą środków komunikacji elektronicznej położonych na terenie Gminy Dębowa Kłoda;
- Uchwała Nr XXXVII/255/22 RADY GMINY DĘBOWA KŁODA z dnia 30 marca 2022 r. w sprawie zwolnienia w części z opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi właścicielami nieruchomości zabudowanych budynkami mieszkalnymi jednorodzinnymi kompostujących bioodpady stanowiące odpady komunalne w kompostowniku przydomowym.

Na terenie gminy Dębowa Kłoda nie ma możliwości przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych, odpadów zielonych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych przeznaczonych do składowania. Wszystkie odpady z terenu gminy zgodnie z umową przekazywane są do Zakładu Zagospodarowania Odpadów Komunalnych zgodnie z planem wojewódzkim. Odbiorem, transport i zagospodarowanie odpadów realizowany jest przez firmę posiadającą umowę z Gminą (EKO DANKOR Sp. z o.o. we Włodawie), która przekazywała odpady do Zakładu Zagospodarowania Odpadów MZC Sp. z o.o. we Włodawie lub innych instalacji wskazanych w sprawozdaniu.

System obejmował odbiór odpadów komunalnych t.j: zmieszane odpady komunalne, inne niewymienione frakcje zbierane w sposób selektywny- popiół z gospodarstw domowych, opakowania z papieru i tektury, tworzywa sztuczne, odpady wielkogabarytowe, zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21,200123 i 20 01 35, szkło, odpady ulegające biodegradacji, zużyte opony, zmieszane odpady opakowaniowe, odpady kuchenne. Właściciele nieruchomości zobowiązani są do prowadzenia selektywnej zbiórki zgodnie z regulaminem obowiązującym na terenie gminy.

2. Punkty selektywnego zbierania odpadów – PSZOK

Na terenie gminy funkcjonuje **Punkt Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK)** - Dębowa Kłoda 21, który umożliwia bezpłatny odbiór z gospodarstw domowych:

- papieru i tektury,
- metali, tworzyw sztucznych i szkła,
- bioodpadów i odpadów zielonych,
- zużytych baterii, akumulatorów, chemikaliów,
- przeterminowanych leków,
- zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego,
- mebli i odpadów wielkogabarytowych,
- opon,
- odpadów budowlanych w ilościach określonych regulaminem.

PSZOK stanowi kluczowe narzędzie zapobiegania powstawaniu odpadów poprzez umożliwienie mieszkańcom oddawania odpadów niebezpiecznych, problemowych i poddawanych recyklingowi, a tym samym ograniczanie ich nielegalnego składowania.

3. Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi w Gminie Dębowa Kłoda w 2024 r.

3.1. Liczba mieszkańców objętych systemem

Na dzień 31.12.2024 r. liczba mieszkańców według ewidencji wynosiła 3862 osoby, podczas gdy w deklaracjach ujęto 3225 mieszkańców.

Różnica wynika z czasowej nieobecności mieszkańców (uczniowie, studenci, osoby pracujące poza krajem i gminą).

Gmina objęła systemem **wszystkie nieruchomości**, nie odnotowano przypadków braku umów.

3.2. Ilość odpadów komunalnych wytworzonych i odebranych w 2024 r.

Łączna masa odpadów odebranych w ramach systemu w 2024 r. wyniosła: 954,153 Mg odpadów komunalnych (bez odpadów budowlanych i rozbiórkowych)

3.3. Przekazanie odpadów do instalacji przetwarzania

Odpady kierowano głównie do:

- Zakładu Zagospodarowania Odpadów MZC Sp. z o.o. we Włodawie – frakcje zmieszane, tworzywa, szkło, opakowania, odpady biodegradowalne;
- Zakładu Produkcyjnego Orzeł S.A. w Poniatowej – zużyte opony;
- Green Office Ecologic Sp. z o.o. w Łomazach – zużyty sprzęt elektroniczny.

3.4. Odpady przeznaczone do składowania

Do składowania przekazano jedynie frakcję: 521,220 Mg zmieszanych odpadów komunalnych (20 03 01). Pozostałe frakcje kierowane były do odzysku i recyklingu.

Potrzeby inwestycyjne związane z gospodarowaniem odpadami:

Potrzeby inwestycyjne w zakresie gospodarowania odpadami koncentrują się przede wszystkim na rozbudowie Punktu Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK). Planowane działania mają na celu zwiększenie jego funkcjonalności, poprawę dostępności dla mieszkańców oraz dostosowanie infrastruktury do rosnących wymogów w zakresie selektywnej zbiórki i zagospodarowania odpadów.

Gmina wiejska Jabłoń

W 2024 roku system gospodarki odpadami komunalnymi w Gminie Jabłoń funkcjonował w oparciu o uchwały Rady Gminy regulujące odbiór, częstotliwość, stawki oraz zasady segregacji odpadów.

- Ustawa z dnia 13 września 1996 roku o utrzymaniu czystości i porządku w gminach;
- Uchwała Nr XL/294/23 Rady Gminy Jabłoń z dnia 7 lutego 2023 r. w sprawie regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie gminy Jabłoń;
- Uchwała Nr XXVIII/201/21 Rady Gminy Jabłoń z dnia 26 listopada 2021 r. w sprawie szczegółowego sposobu i zakresu świadczenia usług w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości i zagospodarowania tych odpadów w zamian za uiszczona przez właściciela nieruchomości opłatę za gospodarowanie odpadami komunalnymi;
- Uchwała Nr XXV/201/21 Rady Gminy Jabłoń z dnia 26 listopada 2021 r. w sprawie zwolnienia w części z opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi właścicieli nieruchomości zabudowanych budynkami mieszkalnymi jednorodzinnymi kompostujących bioodpady stanowiące odpady komunalne w kompostowniku przydomowym;
- Uchwała Nr XXVIII/187/21 Rady Gminy Jabłoń z dnia z dnia 2 lutego 2018 r. w sprawie określenia terminu, częstotliwości i trybu uiszczenia opłat za zagospodarowanie odpadami komunalnymi;
- Uchwała Nr XXVIII/203/21 Rady Gminy Jabłoń z dnia z dnia 26 listopada 2021 r. w sprawie określenia wzoru deklaracji o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi wzoru deklaracji o wysokości opłaty za gospodarowania odpadami komunalnymi składanej przez właścicieli nieruchomości oraz warunków i trybu składania deklaracji za pomocą środków komunikacji elektronicznej;
- Uchwała Nr X/65/15 Rady Gminy Jabłoń z dnia z dnia 3 grudnia 2015 r. w sprawie odbierania odpadów komunalnych na terenie Gminy Jabłoń od właścicieli nieruchomości, na których nie zamieszkują mieszkańcy;
- Uchwała Nr XXVIII/188/18 Rady Gminy Jabłoń z dnia 2 lutego 2018 r. w sprawie zarządzenia naboru opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi w drodze inkasa, określenia inkasentów i wysokości wynagrodzenia za inkaso;
- Uchwała Nr XL/295/23 Rady Gminy Jabłoń z dnia z dnia 7 lutego 2023 r. w sprawie ustalenia opłaty za ścieki dowożone wozami asenizacyjnymi do oczyszczalni ścieków w miejscowości Jabłoń;
- Uchwała Nr XL/297/23 Rady Gminy Jabłoń z dnia 7 lutego 2023 r. w sprawie określenia

wysokości górnych opłat ponoszonych przez właścicieli nieruchomości za usługi w zakresie odebrania odpadów oraz opróżniania zbiorników bezodpływowych oraz osadników w instalacjach przydomowych oczyszczalni ścieków i transportu nieczystości ciekłych;

Zgodnie z podjętymi uchwałami Rady Gminy Jabłoń system obejmuje nieruchomości zamieszkałe oraz nieruchomości niezamieszkałe.

2. Punkty selektywnego zbierania odpadów – PSZOK

Na terenie gminy funkcjonuje Punkt Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK)- ul. Jadwigi Tokarskiej 12. Właściciele nieruchomości mogą dostarczyć do PSZOK -u: papier i tekturę, szkło, metale, opakowania wielomateriałowe, tworzywa sztuczne, bioodpady, przeterminowane leki i chemikalia, zużyte baterie i akumulatory, zużyty sprzęt elektroniczny i elektryczny, meble i inne odpady wielkogabarytowe, popiół oraz odpady budowlane i rozbiórkowe, odpady tekstylne i odzież.

Gmina nie posiada instalacji służącej do przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych, odpadów zielonych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych przeznaczonych do składowania. Odbiorem, transportem i zagospodarowaniem odpadów komunalnych Gminy Jabłoń zajmuje się Zakład Usług Komunalnych w Parczewie.

3. Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi w Gminie Dębowa Kłoda w 2024 r.

3.1. Liczba mieszkańców objętych systemem

Na dzień 31.12.2024 r. liczba mieszkańców wynosiła 3596 osób, z czego 2813 było ujętych w deklaracjach dotyczących systemu gospodarowania odpadami.

Różnica wynika z czasowej nieobecności mieszkańców (uczniowie, studenci, osoby pracujące poza krajem i gminą). Gmina objęła systemem **wszystkie nieruchomości**, nie odnotowano przypadków braku umów.

3.2. Ilość odpadów komunalnych wytworzonych i odebranych w 2024 r.

Łączna masa odpadów wytworzonych w ramach systemu w 2024 r. wyniosła: 268,72 Mg odpadów komunalnych (bez odpadów budowlanych i rozbiórkowych)

3.3. Przekazanie odpadów do instalacji przetwarzania

Gmina Jabłoń nie posiada instalacji do przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych, odpadów zielonych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych przeznaczonych do składowania. W związku z tym na terenie Gminy nie ma możliwości przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych, bioodpadów oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych przeznaczonych do składowania.

W 2024 r. transportem i zagospodarowaniem odpadów komunalnych z terenu Gminy zajmował się Zakład Usług Komunalnych Sp. z o.o. w Parczewie.

3.4. Odpady przeznaczone do składowania

Do składowania przekazano jedynie frakcję: 189,42 zmieszanych odpadów komunalnych (20 03 01) . Pozostałe frakcje kierowane były do odzysku i recyklingu.

Potrzeby inwestycyjne związane z gospodarowaniem odpadami:

W obszarze gospodarki odpadami komunalnymi zidentyfikowano konieczność kontynuacji oraz intensyfikacji działań z zakresu edukacji ekologicznej mieszkańców, ze szczególnym uwzględnieniem zasad prawidłowej segregacji odpadów. Podniesienie świadomości ekologicznej społeczności lokalnej stanowi kluczowy element skutecznego funkcjonowania systemu gospodarowania odpadami.

W perspektywie najbliższych lat rozważany jest również zakup pojemników do selektywnej zbiórki odpadów komunalnych dla właścicieli budynków jednorodzinnych z terenu Gminy. Działanie to ma na celu ułatwienie mieszkańcom prowadzenia właściwej segregacji, a także zwiększenie efektywności systemu odbioru odpadów oraz poziomu recyklingu.

Gmina wiejska Milanów

1. Organizacja systemu odbioru odpadów komunalnych

Na terenie Gminy nie ma instalacji przetwarzania odpadów komunalnych, dlatego wszystkie frakcje odbierane w ramach systemu przekazywane były – zgodnie z umową – do Zakładu Zagospodarowania Odpadów Komunalnych w Adamkach, który pełni funkcję Regionalnej Instalacji Przetwarzania Odpadów Komunalnych dla regionu północno-zachodniego woj. lubelskiego

2. System obejmował odbiór następujących frakcji: papier i tektura, tworzywa sztuczne, szkło, bioodpady i odpady kuchenne, odpady zmieszane, popiół, odpady wielkogabarytowe, elektroodpady, odpady cementarne.

Właściciele nieruchomości mieli obowiązek prowadzenia selektywnej zbiórki zgodnie z zasadami określonymi w regulaminie.

2. Punkty selektywnego zbierania odpadów – PSZOK

PSZOK znajduje się na ul. Spółdzielcza przy oczyszczalni ścieków i jest czynny w poniedziałki w godzinach 9:00-17:00. W tym punkcie można bezpłatnie oddawać odpady elektryczne i elektroniczne. Zazwyczaj PSZOK-i przyjmują również inne odpady, których nie można wrzucić do zwykłych pojemników, takie jak odpady elektryczne, elektroniczne, odpady wielkogabarytowe, baterie, akumulatory, świetlówki, chemikalia (farby, lakiery) oraz odpady budowlane i rozbiórkowe z gospodarstw domowych. W 2024 r. gmina realizowała działania inwestycyjne związane z rozbudową PSZOK-u – m.in. zakup działki pod jego rozwój, co zostało uwzględnione w zestawieniu kosztów (74 121,84 zł)

PSZOK pełnił kluczową rolę w ograniczaniu ilości odpadów trafiających do strumienia zmieszanego oraz zapobiegał powstawaniu dzikich wysypisk.

3. Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi w Gminy Milanów w 2024 r.

3.1. Liczba mieszkańców objętych systemem

Na dzień 31.12.2024 r. liczba mieszkańców według ewidencji wynosiła 3633 osoby, natomiast systemem gospodarowania odpadami objęto 2719 osób zamieszkujących 1098 nieruchomości.

Różnica wynikała m.in. z przebywania części mieszkańców poza miejscem zamieszkania (studenci, pracownicy sezonowi, osoby pracujące poza krajem)

System obejmował wszystkie nieruchomości zamieszkałe i niezamieszkałe – nie odnotowano brakujących umów.

3.2. Ilość odpadów komunalnych wytworzonych w 2024 r.

W 2024 r. odebrano łącznie: 552,38 Mg odpadów komunalnych od mieszkańców.

3.3. Odpady przeznaczone do składowania

W 2024 roku na składowisko trafiły wyłącznie pozostałości z sortowania odpadów komunalnych (kod 19 12 12, frakcja 0–80 mm) – 109,66 Mg.

Nie przekazano do składowania:

- zmieszanych odpadów komunalnych (20 03 01),
- odpadów zielonych (20 02 01), co świadczy o wysokim stopniu odzysku i zagospodarowania
- pozostałości z sortowania odpadów komunalnych pochodzących z terenu Gminy Milanów o kodzie 191212 (o wielkości pow.80 mm) przekazanych do składowania.

Potrzeby inwestycyjne związane z gospodarowaniem odpadami:

Potrzeby inwestycyjne w zakresie gospodarowania odpadami koncentrują się głównie na rozbudowie Punktu Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK), co pozwoli na zwiększenie jego funkcjonalności oraz dostosowanie do rosnących potrzeb mieszkańców i wymogów prawnych.

Gmina wiejska Podedwórze

1. Organizacja systemu odbioru odpadów komunalnych

System gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Gminy Podedwórze funkcjonuje zgodnie z ustawą o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz uchwałami Rady Gminy dotyczącymi selektywnej zbiórki, stawek opłat oraz zakresu świadczonych usług.

Gmina należy do Międzygminnego Związku Celowego we Włodawie, który odpowiada za organizację systemu gospodarowania odpadami komunalnymi na obszarze gmin członkowskich. Na terenie związku obowiązuje Jednolity System Segregacji Odpadów Komunalnych, obejmujący odbiór odpadów w pięciu podstawowych frakcjach:

- papier,
- szkło,
- metale i tworzywa sztuczne,
- odpady biodegradowalne,
- odpady zmieszane .

Na terenie Gminy Podedwórze nie funkcjonuje własna instalacja przetwarzania odpadów komunalnych. Zgodnie z zasadami Związku Celowego, odpady komunalne są kierowane do Zakładu Zagospodarowania Odpadów MZC we Włodawie, który prowadzi Regionalną Instalację Przetwarzania Odpadów Komunalnych. Do zakładu trafiają zarówno odpady selektywne, jak i pozostałości z przetwarzania, które są tam sortowane i poddawane dalszemu odzyskowi lub unieszkodliwianiu

Właściciele nieruchomości zamieszkałych są zobowiązani do prowadzenia selektywnej zbiórki odpadów zgodnie z regulaminem.

2. Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK)

Na terenie gminy funkcjonował PSZOK zlokalizowany: Rusiły, działka 451/1 przy remizie OSP.

Punkt był czynny w każdy poniedziałek w godzinach 8.00-12.00 i umożliwiał mieszkańcom bezpłatne oddawanie odpadów problemowych w ramach opłaty śmieciowej. Mieszkańcy mogli przekazywać m.in.:

- odpady wielkogabarytowe,
- elektroodpady,
- baterie i akumulatory,
- odpady budowlane z gospodarstw domowych,
- odpady niebezpieczne,
- chemikalia i zużyte środki higieniczne,

- opony, tekstylia, szkło i metal.

PSZOK pełni ważną funkcję w ograniczeniu ilości odpadów wyrzucanych do frakcji zmieszanej oraz stanowi skuteczną formę zapobiegania powstawaniu dzikich wysypisk na terenie gminy.

3. Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi w 2024 roku

3.1. Ilość wytworzonych odpadów

W 2024 r. z ternu Gminy Podedwórze odebrano 217,51 Mg odpadów (kuchenne ulegające biodegradacji, opady wielkogabarytowe, elektrośmieci i opony, popiół, papier, szkło, metale i tworzywa sztuczne, zamieszkane resztkowe).

Gmina wiejska Siemień

Na terenie Gminy nie ma możliwości przetwarzania zamieszanych odpadów komunalnych, odpadów zielonych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych przeznaczonych do składowania.

Wszystkie odpady z ternu gminy przekazywane są Zakładu Zagospodarowania Odpadów Komunalnych w Adamkach k. Radzyna Podlaskiego.

Właściciele nieruchomości zamieszkałych są zobowiązani do prowadzenia selektywnej zbiórki odpadów zgodnie z regulaminem.

3. Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK)

Zlokalizowany przy ul. Stawowej 1B obiekt umożliwia bezpłatne oddawanie odpadów elektrycznych i elektronicznych oraz innych frakcji nienadających się do umieszczenia w standardowych pojemnikach, takich jak odpady wielkogabarytowe, baterie, akumulatory, świetlówki, chemikalia oraz odpady budowlane i rozbiórkowe z gospodarstw domowych.

3. Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi w Gminy Siemień w 2024 r.

3.1. Liczba mieszkańców objętych systemem

Na dzień 31.12.2024 r. liczba mieszkańców według ewidencji wynosiła 4378 osób, z czego 3541 były objęte systemem gospodarowania odpadami, a różnica wynikała m.in. z przebywania części mieszkańców poza miejscem zamieszkania, w tym studentów, pracowników sezonowych oraz osób pracujących za granicą. System obejmował wszystkie nieruchomości zamieszkałe i niezamieszkałe – nie odnotowano brakujących umów.

3.2. Ilość odpadów komunalnych wytworzonych w 2024 r.

W 2024 r. odebrano łącznie: 613,29 Mg odpadów komunalnych.

3.3. Odpady przeznaczone do składowania

W 2024 roku na składowisko trafiły wyłącznie:

- 1,419 Mg- pozostałości z sortowania odpadów komunalnych (kod 19 12 12, frakcja 0–80 mm).

- 3,293 Mg pozostałości z sortowania odpadów komunalnych pochodzących z terenu Gminy Siemień o kodzie 191212 (o wielkości pow.80 mm) przekazanych do składowania.
- 4,712 masa odpadów z całego strumienia odpadów.
- 7,94 MG masa odpadów zawierających frakcje nieulegające biodegradacji.

Nie przekazano do składowania:

- zmieszanych odpadów komunalnych (20 03 01),
- odpadów zielonych (20 02 01), co świadczy o wysokim stopniu odzysku i zagospodarowania

Potrzeby inwestycyjne związane z gospodarowaniem odpadami:

Potrzeby inwestycyjne w zakresie gospodarowania odpadami koncentrują się głównie na zagospodarowaniu terenu oraz rozbudowie lub budowie nowego Punktu Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK) na obszarze Gminy Siemień. Działanie to jest kluczowe dla poprawy efektywności systemu selektywnej zbiórki odpadów oraz podniesienia jakości usług świadczonych mieszkańcom.

Gmina Sosnowica

W 2024 roku system gospodarki odpadami komunalnymi w Gminie Sosnowica funkcjonował w oparciu o uchwały Rady Gminy regulujące odbiór, częstotliwość, stawki oraz zasady segregacji odpadów.

- Uchwała Nr II/19/24 z dnia 27 maja 2024r. w sprawie zmiany uchwały w sprawie zarządzenia poboru opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi w drodze inkasa, określenia inkasentów i wysokości wynagrodzenia za inkaso;
- Uchwała Nr VII/55/24 z dnia 29 listopada 2024r. w sprawie określenia szczegółowego sposobu i zakresu świadczenia usług w zakresie odbierania odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości i zagospodarowania tych odpadów, w zamian za uiszczoną przez właściciela nieruchomości opłatę za gospodarowanie odpadami komunalnymi;
- Uchwała Nr VII/56/24 z dnia 29 listopada 2024r. w sprawie pokrycia części kosztów gospodarowania odpadami komunalnymi z dochodów własnych niepochodzących z pobranej opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi w 2024 roku;
- Uchwała Nr VIII/66/24 z dnia 30 grudnia 2024r. w sprawie wyboru metody ustalania opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi oraz ustalenia wysokości tej opłaty na terenie Gminy Sosnowica.

2. Punkty selektywnego zbierania odpadów – PSZOK

W Gminie Sosnowica punkt selektywnej zbiórki odpadów komunalnych jest zlokalizowany przy ul. Parczewskiej 4a. Od roku 2025 do Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych można oddawać m.in. zniszczone ubrania i zużyte obuwie, a także tekstylia domowe, takie jak stare zasłony, firany, koce, kołdry, poduszki, uszkodzone dywany, wykładziny oraz poplamione i nienadające się do dalszego użytku pościele i ręczniki.

3. Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi w Gminie Sosnowica w 2024 r.

3.1. Liczba mieszkańców objętych systemem

W 2024 r. systemem gospodarowania odpadami komunalnymi objęci byli wszyscy mieszkańcy zamieszkujący nieruchomości, które złożyły deklaracje o wysokości opłaty za gospodarowanie odpadami. Dane ewidencyjne oraz liczba osób wykazana w deklaracjach stanowiły podstawę naliczenia opłat i realizacji usług odbioru odpadów.

3.2. Ilość odpadów komunalnych wytworzonych i odebranych w 2024 r.

W 2024 r. na terenie Gminy Sosnowica wytworzono:

- 306,36 Mg odpadów komunalnych niebiodegradowalnych,
- 82,97 Mg odpadów biodegradowalnych,
- 145,22 Mg zmieszanych odpadów komunalnych (kod 20 03 01) przekazanych do mechaniczno-biologicznego przetwarzania,
- 13,21 Mg odpadów dostarczonych do PSZOK przy ul. Parczewskiej 4A, 21-230 Sosnowica

3.3. Przekazanie odpadów do instalacji przetwarzania

Odbiorem i transportem odpadów komunalnych w 2024 r. zajmował się: Zakład Usług Komunalnych Parczew Piwonia 73, 21-200 Parczew.

Częstotliwość odbioru odpadów:

- odpady selektywnie zbierane – 1 raz w miesiącu,
- odpady zmieszane – 2 razy w miesiącu (kwiecień–październik),
- bioodpady – 2 razy w miesiącu (kwiecień–październik),
- odpady popiołowe – 2 razy w roku,
- odpady wielkogabarytowe – 2 razy w roku.

Odpady z terenu gminy były kierowane głównie do:

Zmieszane odpady komunalne (20 03 01) kierowano do procesu mechaniczno-biologicznego przetwarzania (MBP), a następnie wydzielone frakcje przekazywano do dalszego zagospodarowania zgodnie z hierarchią postępowania z odpadami.

3.4. Odpady przeznaczone do składowania

Na składowisko przekazywane były wyłącznie pozostałości z procesu mechaniczno-biologicznego przetwarzania (kod 19 12 12). Gmina nie wskazała odrębnych składowisk realizujących proces unieszkodliwiania **D5**, a zgodnie z informacją gminy odpady te przekazywano w ramach systemu zagospodarowania prowadzonego przez: **Międzygminny Związek Celowy we Włodawie**, ul. Żołnierzy WiN 22, 22-200 Włodawa. Brak innych składowisk unieszkodliwiania odpadów o kodzie 19 12 12 zgłoszonych dla gminy.

Potrzeby inwestycyjne związane z gospodarowaniem odpadami:

Modernizacja i doposażenie punktu PSZOK w Sosnowicy, w szczególności w zakresie przyjmowania odpadów problemowych (zużyte tekstylia, chemikalia, odpady budowlane z gospodarstw domowych).

Od 2025 roku w Polsce wprowadzony został nowy obowiązek segregacji odpadów tekstylnych, który ma na celu zwiększenie recyklingu i zmniejszenie ilości odpadów trafiających na składowiska. W ramach tych zmian, ubrania i inne tekstylia stały się nową frakcją odpadów, co oznacza, że każdy z nas będzie zobowiązany do oddzielania tych materiałów od reszty odpadów komunalnych.

Nowa kategoria odpadowa obejmie szeroki wachlarz produktów tekstylnych. Do tej frakcji będą zaliczane m.in.:

- ubrania – odzież codzienna, sportowa, robocza, bielizna, skarpetki;
- tkaniny domowe – pościele, ręczniki, obrusy, firany, zasłony;
- akcesoria tekstylne – szaliki, czapki, rękawiczki, torby tekstylne; buty
- obuwiu wszelkiego rodzaju, choć mogą być one zbierane oddzielnie w specjalnych punktach;

Od stycznia 2025 roku odzież można oddawać do PSZOK. Co ważne, zużyta odzież stanowi nową, odrębną frakcję odpadów, a więc nie będzie można już jak dotychczas, wrzucać jej do pojemników na odpady zmieszane. Łamanie tej zasady będzie podstawą do naliczenia wyższej opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi w związku z niestosowaniem zasad segregacji odpadów.

Podjęte i zrealizowane działania dotyczące zapobiegania powstawaniu odpadów na obszarze powiatu parczewskiego

Zapobieganie powstawaniu i zmniejszenie ilości wytwarzanych odpadów to podstawowe cele w gospodarce odpadami. Zapobieganie powstawaniu odpadów jest najbardziej pożądaną i zdecydowanie najlepszą metodą gospodarowania, jako że brak odpadów oznacza brak problemów z nimi związanych, takich jak zbieranie, transport czy unieszkodliwianie. Unikanie powstawania odpadów wymaga wielu zmian od:

- producentów, np. na rzecz bardziej trwałych oraz naprawialnych produktów,
- handlowców i detalistów, np. sposób pakowania i promowania towarów,
- konsumentów, np. bardziej przemyślane decyzje zakupu towarów oraz wsparcie dla rynku wytworów recyklingu.

W praktyce, zadania w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów komunalnych na terenie powiatu parczewskiego realizowane są w sposób następujący:

- wymiana lub darowizny używanych przedmiotów pomiędzy zainteresowanymi stronami,
- unikanie stosowania przedmiotów jednorazowego użytku,
- ponowne wykorzystywanie lub naprawa przedmiotów,
- stosowanie materiałów wielokrotnego użytku,
- przestrzeganie terminów przydatności produktów do spożycia, w celu zapobiegania ich marnotrawieniu,
- wykorzystywanie odpadów z pielęgnacji zieleni przydomowej do produkcji kompostu na własne potrzeby lub skarmiania zwierząt,
- efektywne wykorzystywanie żywności w gospodarstwach domowych,
- budowa przydomowych kompostowni odpadów,
- edukacja w szkołach na terenie powiatu- m. in. konkursy ekologiczne, organizowanie akcji sprzątania świata,
- racjonalny obrót i gospodarowanie środkami ochrony roślin i nawozami w celu ograniczenia powstawania odpadów opakowaniowych oraz odpadów niebezpiecznych,
- prowadzenie przez gminy działań edukacyjnych i informacyjnych dla mieszkańców (dotyczących: unikania stosowania przedmiotów jednorazowego użycia, ponownego użycia przedmiotów, wykorzystywania pojemników i toreb wielokrotnego użycia itp.),
- organizacja przez gminy punktów selektywnego zbierania odpadów, w których poza typową działalnością, polegającą na zbieraniu odpadów, prowadzone są działania informacyjno - edukacyjne, dotyczące gospodarki odpadami- m. in. spalania odpadów w piecach domowych, wykorzystywania odnawialnych źródeł energii,

termomodernizacji budynków, propagowania ogrzewania obiektów paliwami bezodpadowymi (np. gazem ziemnym) itp.

- dostosowywanie regulaminu utrzymania czystości i porządku w gminach do obowiązujących przepisów,
- sporządzanie rocznych sprawozdań z realizacji zadań z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi,
- usuwanie i unieszkodliwianie wyrobów zawierających azbest.

Na terenie powiatu parczewskiego istotnym zagrożeniem pozostają „dzikie wysypiska”, które – w miarę dostępnych środków finansowych – są systematycznie likwidowane. Nielegalne składowanie odpadów prowadzi do przedostawania się szkodliwych substancji do gleby i wód, stwarza ryzyko dla zwierząt mogących omyłkowo uznać odpady za pokarm oraz negatywnie wpływa na estetykę krajobrazu i atrakcyjność turystyczną regionu.

Kolejnym obszarem problemowym są nieprawidłowe praktyki mieszkańców, w tym spalanie odpadów komunalnych w paleniskach domowych oraz ich porzucanie w miejscach nieprzeznaczonych do składowania, co skutkuje emisją szkodliwych związków chemicznych i pogorszeniem jakości powietrza. Wciąż zauważalnym wyzwaniem jest także niewystarczający poziom selektywnej zbiórki odpadów, pomimo stopniowej poprawy wynikającej z rozbudowy PSZOK-ów, regularnych kontroli oraz prowadzonych działań edukacyjnych.

Zdiagnozowane problemy są w dużej mierze konsekwencją niskiej świadomości ekologicznej części mieszkańców, ograniczonej dostępności infrastruktury w niektórych obszarach wiejskich oraz trudności w egzekwowaniu przepisów, co potwierdzają dane z raportów gmin powiatu parczewskiego za lata 2021–2024.

Usuwanie azbestu w gminach Powiatu Parczewskiego

Zgodnie z danymi pochodzącymi z Bazy Azbestowej, wszystkie gminy wchodzące w skład powiatu parczewskiego realizują działania związane z usuwaniem wyrobów zawierających azbest, przy czym zakres zaawansowania i formalny status dokumentów programowych różni się między samorządami.

1. Gmina Parczew:

Gmina posiada uchwalony *Program usuwania azbestu*, który stanowi podstawę realizacji działań związanych z demontażem, transportem i unieszkodliwianiem wyrobów zawierających azbest na jej terenie.

2. Gmina Dębowa Kłoda:

Gmina realizuje działania w oparciu o uchwalony dokument:

Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Dębowa Kłoda na lata 2011–2032. Program obejmuje inwentaryzację, monitoring oraz stopniową eliminację materiałów azbestowych.

3. Gmina Jabłoń:

Program usuwania azbestu jest realizowany na podstawie: Uchwały Nr IV/14/11 Rady Gminy Jabłoń z dnia 25 lutego 2011 r. w sprawie przyjęcia aktualizacji „Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest na terenie Gminy Jabłoń na lata 2008–2032”. Dokument określa harmonogram działań oraz zasady sukcesywnego usuwania azbestu z nieruchomości.

4. Gmina Milanów:

W Gminie Milanów realizowany jest program usuwania azbestu, który pozostaje obowiązującym dokumentem i stanowi podstawę planowania oraz wdrażania kolejnych etapów likwidacji wyrobów azbestowych.

5. Gmina Podedwórze:

Gmina Podedwórze posiada aktualny, obowiązujący program usuwania azbestu, przyjęty Uchwałą Nr VIII/55/2019 Rady Gminy Podedwórze z dnia 21 listopada 2019 r. Dokument ten określa kierunki działań na lata 2019–2032 i zapewnia zgodność lokalnych działań z krajowymi założeniami dotyczącymi likwidacji wyrobów zawierających azbest.

6. Gmina Sosnowica:

W gminie realizowany jest program usuwania azbestu. Dokument obowiązuje i stanowi podstawę planowania oraz wdrażania kolejnych etapów likwidacji wyrobów azbestowych.

Usuwanie wyrobów zawierających azbest stanowi jedno z zadań samorządu terytorialnego. Głównym celem Programu jest wyeliminowanie negatywnych skutków zdrowotnych u mieszkańców poszczególnych gmin spowodowanych azbestem oraz likwidacja oddziaływania azbestu na środowisko. Usuwanie wyrobów zawierających azbest prowadzone jest sukcesywnie w miarę napływających wniosków.

Na terenie powiatu parczewskiego nie są zlokalizowane składowiska odpadów azbestowych.

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Wyroby zawierające azbest powinny zostać usunięte do 2032 roku. Powiat parczewski przystąpił do projektu pt. „System gospodarowania odpadami azbestowymi na terenie województwa lubelskiego”.

Tabela 37 Wykaz usuniętego azbestu z gmin w Powiecie Parczewskim

Lp.	Gmina	Ilość zinventoryzowana azbestu (Mg)	Ilość usunięta (Mg)
1	Gmina Dębowa Kłoda	4 149,333	587,675
2	Gmina Jabłoń	5 343,738	1 065,933
3	Gmina Milanów	2 138,678	861,003
4	Gmina Parczew	8 252,776	2 727,908
5	Gmina Podedwórze	3 420,404	299,650
6	Gmina Siemień	3 071,478	1 166,236
7	Gmina Sosnowica	3 239,389	509,745
	razem	29 615,796	7 218,150

Źródło: <https://esip.bazaazbestowa.gov.pl/raporty.html?colIndex=3&index=0&rowIndex=0&lvl=community&county=06&district=0613>

Problemy w gospodarce odpadami na terenie powiatu parczewskiego

Do najważniejszych problemów związanych z gospodarką odpadami komunalnymi na obszarze powiatu parczewskiego zalicza się:

- **niską świadomość ekologiczną mieszkańców**, która przekłada się na niewłaściwe praktyki związane z segregacją odpadów oraz porzucaniem ich w miejscach niedozwolonych,
- **powolne tempo usuwania wyrobów zawierających azbest**, wynikające z wysokich kosztów, ograniczonych środków finansowych i dużej skali zanieczyszczeń na terenie gmin,
- **nielegalne pozbywanie się odpadów** przez część mieszkańców, w tym tworzenie tzw. *dzikich wysypisk* oraz **spalanie odpadów w domowych paleniskach**, co skutkuje emisją toksycznych substancji i pogorszeniem jakości powietrza,
- **rosnące koszty funkcjonowania systemu gospodarowania odpadami**, obejmujące zarówno odbiór i transport, jak i zagospodarowanie odpadów w instalacjach przetwarzania,
- **konieczność dostosowania się do nowych zasad i procedur selektywnej zbiórki**, wynikających z przepisów krajowych i unijnych, co wymaga dodatkowych nakładów organizacyjnych i edukacyjnych,
- **dużą liczbę pojemników i frakcji odpadów w gospodarstwach domowych**, co bywa postrzegane jako uciążliwe i może zniechęcać część mieszkańców do prawidłowego segregowania,
- **niewystarczającą infrastrukturę do selektywnej zbiórki odpadów w niektórych częściach powiatu**, szczególnie na terenach wiejskich,

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

- **problemy z utrzymaniem czystości i porządku w miejscach publicznych**, związane m.in. z brakiem systematycznego monitoringu lub niewystarczającą liczbą koszy ulicznych.

Odpady w grupach 01-19

Zidentyfikowano następujące problemy w zakresie gospodarki odpadami pochodzącymi z sektora gospodarczego:

- bariera kapitałowa przy wprowadzaniu nowoczesnych rozwiązań technologicznych (niewielkie wykorzystanie nowoczesnych technologii),
- niewystarczający monitoring gospodarki odpadami w odniesieniu do sektora małych i średnich przedsiębiorstw,
- niska świadomość ekologiczna wytwórców odpadów, szczególnie małych i średnich podmiotów gospodarczych,
- niewystarczająca znajomość zmieniających się przepisów prawnych wśród wytwórców i innych posiadaczy odpadów.

Tabela 38 Analiza SWOT, obszar interwencji – odpady

Mocne strony (czynniki wewnętrzne)	Słabe strony (czynniki wewnętrzne)
- duża ilość odpadów zbierana selektywnie, - znaczną świadomość mieszkańców na temat gospodarki odpadami, - działające Punkty Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK) w gminach, - działanie 3.2 usuwanie ze środowiska wyrobów zawierających azbest FEL 2021-2027, - obowiązujące regulaminy utrzymania czystości i porządku oraz uchwały rad gmin zapewniające stabilne funkcjonowanie systemu, - współpraca gmin z wyspecjalizowanymi zakładami zagospodarowania odpadów (np. Adamki).	- niewystarczająca infrastruktura PSZOK-ów – konieczność rozbudowy lub budowy nowych obiektów (zwłaszcza w gminie Siemień), - brak lokalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych – konieczność transportu odpadów do zakładów poza powiatem, - kosztochłonność systemu odbioru i zagospodarowania odpadów, wpływająca na wzrost opłat dla mieszkańców, - nadal niska świadomość ekologiczna części mieszkańców (niewłaściwa segregacja, zaśmiecanie terenów), - ograniczone możliwości kontroli i nadzoru nad powstawaniem dzikich wysypisk.
Szanse (czynniki zewnętrzne)	Zagrożenia (czynniki zewnętrzne)
- możliwość pozyskania środków zewnętrznych na modernizację i rozbudowę PSZOK-ów (FEL, FEnIKS, NFOŚiGW, środki rządowe), - wprowadzanie systemów inteligentnego monitoringu odpadów oraz elektronizacji usług komunalnych, - możliwość realizacji projektów partnerskich w ramach MOF Parczew – wspólne inwestycje i działania edukacyjne.	- wzrost kosztów odbioru i zagospodarowania odpadów wynikający z rosnących wymogów prawnych i kosztów operacyjnych, - ryzyko powstawania dzikich wysypisk przy niewystarczającej kontroli i niskiej świadomości części mieszkańców, - zwiększenie odległości i kosztów transportu odpadów do regionalnych instalacji, - zmiany cen surowców wtórnych wpływające na opłacalność działań recyklingowych.

Źródło: Opracowanie własne

Ocena potrzeby realizacji celów rekomendowanych w Wytycznych MŚ

Tabela 39 Cele rekomendowane w Wytycznych MŚ w kontekście potrzeb wynikających z oceny stanu w obszarze interwencji gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów – Ocena

Rekomendowany cel	Zasadność realizacji celu wynikająca z oceny stanu TAK/NIE
Wzmocnienie nadzoru nad gospodarką odpadami	TAK
Budowa infrastruktury do selektywnego zbierania odpadów komunalnych.	TAK
Budowa instalacji służących do odzysku (w tym recyklingu), termicznego przekształcania z odzyskiem energii oraz instalacji unieszkodliwiania odpadów.	TAK
Ograniczenie ilości wytwarzanych odpadów komunalnych	TAK
Zwiększenie poziomu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych	TAK
Ograniczenie składowania odpadów	TAK
Wzmocnienie świadomości ekologicznej mieszkańców	TAK

Źródło: Opracowanie własne

6.9 ZASOBY PRZYRODNICZE

Charakterystyka obszaru przyszłej interwencji

Na terenie powiatu parczewskiego znajdują się zasoby przyrodnicze, których ochrona wynika z różnych aktów prawnych.

Zasoby przyrody dzielą się na zasoby przyrody żywej i nieożywionej. Zasobem przyrody żywej jest biosfera, natomiast zasoby przyrody nieożywionej to litosfera, hydrosfera i atmosfera.

Biosfera jest chroniona na podstawie przepisów następujących ustaw: ustawy o ochronie przyrody, ustawy o lasach, o ochronie gruntów rolnych i leśnych, ustawy o planowaniu przestrzennym.

Podstawy ochrony litosfery, hydrosfery i atmosfery zawierają ustawy: ustawa Prawo ochrony środowiska, ustawa Prawo wodne, ustawa Prawo geologiczne i górnicze.

6.9.1. Ochrona biosfery

Z form ochrony przyrody w myśl Ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. (Dz.U. 2024, poz. 1478, z późn. zm.) na terenie powiatu parczewskiego znajdują się następujące formy ochrony przyrody:

- park narodowy,
- rezerwaty,
- park krajobrazowy,
- obszar chronionego krajobrazu
- obszary Natura 2000,
- pomniki przyrody,
- użytki ekologiczne,
- zespół przyrodniczo – krajobrazowy.

➤ Obszary, których ochrona wynika z Ustawy o ochronie przyrody

○ Park Narodowy

Poleski Park Narodowy

Poleski Park Narodowy utworzony został rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 1990 r. w sprawie utworzenia Poleskiego Parku Narodowego (Dz.U. 1990, Nr 27, poz. 155). Powierzchnia parku wynosi 9 760,2864 ha, w tym ochroną ścisłą objęte jest 116,58 ha, ochroną częściową 8 345,46 ha, a ochroną krajobrazową 1 298,14 ha, zaś powierzchnia jego otuliny wynosi 13 702,77 ha.

Najważniejszymi ekosystemami PPN są ekosystemy torfowiskowe i wodne oraz łąkowe, zaroślowe i leśne, tworzące ogromną mozaikę siedlisk. Roślinność parku jest bardzo bogata. Obfituje w gatunki typowe dla terenów podmokłych i bagiennych. Na terenie parku występuje ponad tysiąc gatunków roślin naczyniowych, z czego 170 to gatunki rzadkie, 75 podlega ochronie gatunkowej, a kolejnych 17 znajduje się w Polskiej Czerwonej Księdze Roślin. Większość gatunków roślin to przedstawiciele flory północnej, wśród których często występują relikty epoki lodowcowej, na przykład brzoza niska, wierzba lapońska czy wierzba borówkolistna. Innymi roślinami północnymi są turzycza bagienna i strunowa, gnidosz królewski oraz rosiczka długolistna. Rzadkie gatunki charakterystyczne dla roślinności atlantyckiej występujące w parku to między innymi wywłócznik skrętoległy i wąkrota zwyczajna. Na obszarze parku wyróżniono 208 różnych zespołów roślinnych, z których 30 prezentuje zespoły leśne i zaroślowe, a pozostałe 178 to formacje nieleśne. Najbardziej charakterystycznymi dla parku zbiorowiskami roślinnymi są torfowiska: niskie, przejściowe i wysokie. Lasy to głównie brzeziny bagienne, ubogie bory sosnowe oraz olsy.

Fauna Poleskiego Parku Narodowego obejmuje wiele rzadkich gatunków zwierząt. Jej różnorodność wynika z ilości i różnorodności siedlisk występujących w parku. Na terenie Parku stwierdzono występowanie około 290 gatunków kręgowców. Wiele zwierząt należy do gatunków chronionych.

Bezkręgowce występujące w parku zostały jak dotąd słabo poznane, jednak wśród znanych gatunków można wymienić pijawkę lekarską, ćmę (motyla nocnego) z rodziny zawisakowatych – postojaka wiesiołkowca, mieniaka tęczowca oraz strużnika. Do cennych motyli w skali Europy (tzw. naturowych) należą przeplatka aurinia i modraszek telejus. Unikatami są trzy gatunki mrówek stanowiące relikt polodowcowy. Na łąkach parku można spotkać dużą populację tygryka paskowanego, zaś na torfowiskach populację bagnika przybrzeżnego.

W wodach parku występuje 21 gatunków ryb. Cztery z nich: strzebla błotna, różanka pospolita, piskorz oraz koza pospolita, objęte są ochroną gatunkową.

Na terenie parku występuje trzynaście gatunków płazów. Szczególnie licznie żyją tu żaby brunatne oraz żaby zielone. Jednymi ze szczególnie rzadkich gatunków płazów są ropucha paskówka oraz grzebiuszka ziemna. Z traszek obecne są traszka zwyczajna oraz grzebieniasta. W parku występuje także siedem gatunków gadów, w tym także żółw błotny – gatunek reliktowy i jeden z najbardziej zagrożonych gatunków gadów w Polsce. Wśród węży można spotkać żmiję zygzakowatą (głównie w ubarwieniu brunatnym, ze słabo zaznaczoną wstęgą Kainową, gniewosza plamistego oraz zaskrońca zwyczajnego. Jaszczurki reprezentuje zwinka, żyworódka i padalec.

Poleski Park Narodowy to jeden z najbogatszych w ptactwo obszarów w kraju. Stwierdzono w nim występowanie około dwustu gatunków ptaków, z których około sto pięćdziesiąt to gatunki lęgowe. Wiele z nich to ptaki tak rzadkie jak czapla biała czy czapla nadobna. Licznie występuje także bąk, osiągając największe zagęszczenie w kraju. Błotniaki łąkowe wykorzystują dużą ilość łąk. Inne rzadkie ptaki gniazdujące to na przykład derkacz, dubelt (ostatnie stwierdzenie lęgu na terenie parku to lata 90. XX wieku) czy podgorzałka. Gnieździ się tu także bielik. Symbolem parku został żuraw. Liczne są tu także sowy wraz z największą z nich – puchaczem. Ptakiem zagrożonym wyginięciem, a występującym w parku, jest wodniczka, która tworzy tu trzecią co do wielkości populację w kraju. W wyniku programu introdukcji w parku występuje dosyć liczna populacja cietrzewi.

Na obszarze parku stwierdzono obecność 48 gatunków ssaków. Najliczniejszą grupę stanowią gryzonie, których jest osiemnaście gatunków. Z nich warty wymienienia jest bóbr, którego sprowadzono na ten teren w 1992. Spośród mniejszych gatunków występują tu nornica ruda, nornik północny, bury i zwyczajny. Nad wodami można znaleźć rzadsze w kraju gatunki: piżmaka i karczownika ziemnowodnego. Ze ssaków owadożernych

występują na przykład jeż wschodni, kret czy liczne ryjówki. W bagiennych lasach można spotkać rzęsorka rzeczka. Ssaki drapieżne reprezentują łasica pospolita, gronostaj europejski, tchórz, kuna domowa i leśna, a w wodach wydra europejska. Kopytne najliczniej reprezentuje sarna europejska, której populacja na terenie parku wynosi około osiemset osobników. Występują tu także jelenie, łosie oraz dziki.

W granicach PPN znajduje się południowo - wschodnia część gminy Sosnowica, a w zasięgu otuliny południowa część gminy Sosnowica.

Cel środowiskowy dla Poleskiego Parku Narodowego

Celem ochrony przyrody Poleskiego Parku Narodowego jest zachowanie unikatowego w skali Polski i Europy krajobrazu Polesia Zachodniego z jego wyjątkowym bogactwem siedliskowym i gatunkowym ekosystemów wodno – błotnych, łąkowych i leśnych, pozostającym w związku z naturalnymi procesami przyrodniczymi i strukturami geologicznymi, geomorfologicznymi, hydrologicznymi i glebowymi, z mechanizmami funkcjonowania ekosystemów oraz z historią przemian flory i fauny. Celem równorzędnym jest zachowanie wartości kulturowych, w tym krajobrazu kulturowego, walorów krajobrazowych oraz kształtowanie właściwych postaw człowieka wobec przyrody.

W Planie Ochrony ustanowionym Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 16 września 2020 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Poleskiego Parku Narodowego (Dz.U. 2020 poz. 1966) wskazano cele ochrony odnośnie: przyrody nieożywionej, ekosystemów leśnych, lądowych ekosystemów nieleśnych, ekosystemów wodnych, ochrony gatunków roślin, zwierząt i grzybów oraz ich siedlisk, a także ochrony krajobrazów.

Główne zagrożenia wskazane w Planie Ochrony to: zmiany ilościowe i jakościowe zasobów wodnych, degradacja powierzchni gleby, zaśmiecenie terenu, w tym nielegalny wywóz odpadów, zmiany biocenotyczne w ekosystemach wodnych, niestabilność ekosystemów leśnych w wyniku niezgodności istniejącego składu gatunkowego drzewostanów, występowanie gatunków drzew i krzewów obcych ekologicznie i geograficznie, przesuszenie leśnych siedlisk bagiennych i wilgotnych, obniżenie naturalnej odporności ekosystemów leśnych na działanie czynników biotycznych i abiotycznych, zarastanie i zmniejszanie się różnorodności biologicznej agrocenoz na ugorowanych gruntach ornych, szkody w uprawach rolnych i leśnych powodowane przez zwierzęta leśne, występowanie obcych gatunków (jenota, wizona amerykańskiego i szopa pracza).

W Planie Ochrony ustalone zostały działania ochronne oraz sposoby eliminacji lub ograniczania ww. zagrożeń. Realizacja określonych działań pozwoli osiągnąć wskazany cel ekologiczny.

Ponadto w Planie Ochrony umieszczone zostały zagrożenia dotyczące przedmiotów ochrony na obszarach Natura 2000. W niniejszym opracowaniu zostały one przedstawione w podrozdziale dotyczącym obszarów Natura 2000: Ostoja Poleska i Polesie.

W Planie Ochrony zawarte zostały ustalenia do Studiów Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gmin, Miejscowych Planów Zagospodarowania Przestrzennego, dotyczące eliminacji lub ograniczania zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych na obszarze Parku oraz niezbędnych dla utrzymania lub odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt na obszarach Natura 2000: Ostoja Poleska, Polesie i Bagno Bubnów, w częściach pokrywających się z obszarem Parku. Oprócz ustaleń odnoszących się do całego terenu parku, sformułowane zostały zapisy dotyczące gminy Sosnowica. Dotyczą one następujących działań:

- ograniczenie w gminie Sosnowica rozwoju zabudowy letniskowej wyłącznie do terenów z opracowanym miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, a jednocześnie odstąpienie od tworzenia planu miejscowego z przeznaczeniem pod zabudowę letniskową w miejscowości Lejno, pomiędzy wsią a granicą Parku od strony północnej,
- dążenie do zalecania wznoszenia nowych obiektów i urządzeń w sposób i w formie zapewniającej spójne i harmonijne zagospodarowanie wsi, z uwzględnieniem wzorów regionalnych form budownictwa; szczególny nacisk na zachowanie i kontynuację tradycyjnych cech architektury. W gminie Sosnowica dotyczy to wsi: Lejno, Pieszowola, Nowy Orzechów, Zbójno.
- dążenie do ograniczenia rozpraszania zabudowy na terenach otwartych i wzdłuż dróg, oraz do nielokalizowania na tych terenach nowej zabudowy siedliskowej i letniskowej; na terenie gminy Sosnowica dotyczy to w szczególności obszaru sołectw: Zbójno, Komarówka, Zamłyniec.
- dążenie do ukształtowania wyraźnego centrum wsi, przez koncentrację usług i utworzenie atrakcyjnych przestrzeni publicznych we wsiach Sosnowica i Nowy Orzechów,
- określenie wsi priorytetowych dla rozwoju turystyki, wraz ze wskazaniem stref rozwoju zabudowy i infrastruktury turystycznej; jako wsie priorytetowe w zakresie rozwoju funkcji turystycznej proponuje się w gminie Sosnowica: Sosnowicę, Lejno, Nowy

Orzechów, Stary Orzechów, Pieszowolę. Jednocześnie postuluje się o ograniczenie rozwoju osiedli letniskowych niezgodnych z tym układem przestrzennym (obecnie rozwijających się we wsiach Lejno, Nowy Orzechów, Stary Orzechów).

- zalecenie projektowania nowych oraz remontowania istniejących obiektów infrastruktury komunikacyjnej umożliwiających migrację zwierząt, w tym zwłaszcza płazów; na terenie gminy Sosnowica zalecenie to dotyczy w szczególności drogi wojewódzkiej nr 819 (odcinek Pieszowola – Wołoskowola),
- zalecenie stosowania zadrzewień i zakrzewień w formie osłonowej i kompozycyjnej – w przypadku zabudowy zarówno istniejącej, jak i planowanej (zwłaszcza dysharmonijnej), z zastosowaniem gatunków rodzimych; zieleń izolacyjna łagodząca oddziaływania obiektów dysharmonijnych postulowana jest głównie we wsiach: Pasieka, Górki, Zienki, w mniejszym zakresie również: Pieszowola, Lipniak, Zbójno, Sosnowica (ze szczególnym uwzględnieniem wjazdów do wsi), a także w sąsiedztwie osiedli rekreacyjnych w Zamłyńcu, Orzechowie Nowym i Lejnie.
- zalecenie wprowadzania szpalerów i alei drzew przy lokalnych drogach, na terenie gminy Sosnowica wskazuje się odcinek drogi między wsiami Lipniak i Zbójno.
- zalecenie projektowania i wprowadzania zalesień i zadrzewień o funkcji izolacyjnej, w celu przysłonięcia obiektów i obszarów dysharmonijnych, na terenie gminy Sosnowica dotyczy to wsi: Pasieka, Górki, Zienki.

Ponadto w planie ochrony wskazane zostały wsie jako obszary, dla których postuluje się sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, w gminie Sosnowica są to: Sosnowica, Nowy Orzechów, Lejno (fragment obejmujący Zamłyniec wraz z jeziorem Zagłębocze i otoczeniem wsi), Zbójno, Zienki.

Obszar Poleskiego Parku Narodowego podlega ochronie w zakresie międzynarodowego prawa ochrony przyrody – leży w granicach obszaru wodno-błotnego wyznaczonego na mocy Konwencji Ramsarskiej i Rezerwatu Biosfery UNESCO "Man and the Biosphere".

○ **Rezerваты**

Rezerwat Czarny Las

Rezerwat został powołany na mocy Zarządzenia Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 21 września 1981 roku w sprawie uznania za rezerwat przyrody (MP Nr 26, poz. 231). Pozostałe akty prawne to Obwieszczenie Wojewody Lubelskiego z dnia 7 stycznia 2002 r. w sprawie ogłoszenia wykazu rezerwatów przyrody utworzonych do dnia 31 grudnia 1998 r. (Dz. Urz. Województwa Lubelskiego z 2002 r. Nr 2, poz. 102).

Jest to rezerwat fitocenotycznie – leśny, jego powierzchnia wynosi 15,96 ha. Zachowały się tu szczególnie cenne stanowiska starych, naturalnych lasów mieszanych i liściastych. Można tu spotkać unikatowe okazy 160-letnich dębów, 130-letnich grabów i lip. w załączniku i dyrektywy siedliskowej wymieniono następujące typy siedlisk znajdujące się na tym terenie: grąd środkowoeuropejski i grąd subkontynentalny. Teren odznacza się również bardzo bogatą i rzadką w regionie roślinnością runa leśnego. Swoje stanowiska mają tu takie chronione gatunki jak: wawrzynek wilczełyko, groszek wschodniokarpacki, listera jajowata, gnieźnik leśny, podkolan zielonawy.

Rezerwat Czarny Las nie posiada ustanowionego planu ochrony.

Rezerwat Czarny Las zlokalizowany jest w gminie Milanów.

Cel środowiskowy dla Rezerwatu Czarny Las

Celem środowiskowym dla Rezerwatu Czarny Las jest zachowanie fragmentu wielogatunkowego lasu mieszanego pochodzenia naturalnego z rzadkimi i chronionymi gatunkami roślin w runie.

Rezerwat Warzewo

Rezerwat Warzewo został powołany Zarządzeniem Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych z dnia 17 listopada 1988 roku w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. nr 32 z 1988 r. poz. 293). Pozostałe akty prawne to Obwieszczenie Wojewody Lubelskiego z dnia 7 stycznia 2002 r. w sprawie ogłoszenia wykazu rezerwatów przyrody utworzonych do dnia 31 grudnia 1998 r. (Dz. Urz. Województwa Lubelskiego z 2002 r. Nr 2, poz. 102).

Rezerwat Warzewo ma charakter wodno-torfowiskowy, jego powierzchnia wynosi 58,25 ha. Na terenie Rezerwatu Warzewo stwierdzono występowanie 60 gatunków ptaków, w tym: 26 lęgowych i 9 prawdopodobnie lęgowych. Występują tu m.in.: perkozy (zausznik i perkozek), 6 gatunków kaczek, bąk, błotniak stawowy, łyska, rybitwa zwyczajna, mewa śmieszka, rokitniczka, potrzos, czajka, rycyk, bekas kszczyk, a z gatunków nielęgowych: błotniak łąkowy, dubelt, kulik wielki i batalion.

Rezerwat Warzewo nie posiada jeszcze ustanowionego planu ochrony. W roku 2025 Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Lublinie rozpoczęła realizację projektu „Lubelskie rezerваты - opracowanie planów ochrony, jako narzędzia efektywnego zarządzania zasobami przyrody”. Projekt dotyczy opracowania planów ochrony dla 24 rezerwatów przyrody, położonych poza obszarami Natura 2000 – na liście znajduje się rezerwat Warzewo. Realizację projektu zaplanowano na lata 2025-2028.

Rezerwat Warzewo położony jest na terenie gminy Podedwórze.

Cel środowiskowy dla Rezerwatu Warzewo

Celem środowiskowym dla Rezerwatu Warzewo jest zachowanie miejsc lęgowych i ostoi wielu gatunków ptaków.

Rezerwat Jezioro Obradowskie

Rezerwat florystyczny i torfowiskowy Jezioro Obradowskie, o powierzchni ogólnej 81,79 ha, powołany został Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 26 marca 1975 roku w sprawie uznania za rezerwat przyrody (MP nr 11, poz. 64). Pozostałe akty prawne to Obwieszczenie Wojewody Lubelskiego z dnia 7 stycznia 2002 r. w sprawie ogłoszenia wykazu rezerwatów przyrody utworzonych do dnia 31 grudnia 1998 r. (Dz. Urz. Województwa Lubelskiego z 2002 r. Nr 2, poz. 102) oraz Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 5 marca 2024 roku w sprawie rezerwatu przyrody „Jezioro Obradowskie” (Dz. Urz. Województwa Lubelskiego z 2024 r. poz. 1539).

Obejmuje on Jezioro Obradowskie (pow. 12 ha), które otaczają torfowiska typu przejściowego i wysokiego. Drzewostan tworzą: sosna pospolita, brzoza brodawkowata, olsza czarna, dąb szypułkowy i bezszypułkowy, brzoza omszona i osika. Z roślin rzadkich występują tutaj: wierzba lapońska, wierzba śniada, brzoza niska, turzyca dwupienna i strunowa, rośiczka długolistna i widłak torfowy. Gatunki drzew: brzoza niska oraz wierzba lapońska zostały wpisane do Polskiej Czerwonej Księgi Roślin. Rezerwat ma na celu ochronę jeziora dystroficznego oraz stanowisk rzadkich gatunków roślin wodnych i torfowiskowych.

Teren rezerwatu zasiedla wiele gatunków zwierząt. Występują tutaj: zaskroniec i jaszczurka zwinka oraz coraz rzadziej spotykana żmija zygzakowata. Najbardziej liczną grupą zwierząt są ptaki: orlik krzykliwy, gnieźdzący się w sąsiedztwie rezerwatu, a w niedostępnych, podtopionych obszarach występuje żuraw. Podmokłe lasy rezerwatu są często odwiedzane także przez łosie i dziki.

Rezerwat Jezioro Obradowskie podlega ochronie w zakresie międzynarodowego prawa ochrony przyrody – leży w granicach Transgranicznego Rezerwatu Biosfery „Polesie Zachodnie”.

Rezerwat Jezioro Obradowskie znajduje się na terenie gminy Parczew.

Cel środowiskowy dla Rezerwatu Jezioro Obradowskie

Celem środowiskowym jest zachowanie jeziora (pierwotnie dystroficznego) oraz stanowisk wielu rzadkich gatunków roślin wodnych i torfowiskowych. Osiągnięcie celu środowiskowego wymaga zachowania niezmiennych bagiennych warunków wodnych i wykluczenia wszelkiej presji.

Osiągnięcie celu środowiskowego będzie możliwe dzięki realizacji wskazań zawartych w Planie Zadań Ochronnych dla Rezerwatu Jezioro Obradowskie PZO ustanowiony został Zarządzeniem Nr 56/19 Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 24 września 2019 r. w sprawie ustanowienia zadań ochronnych dla rezerwatu przyrody Jezioro Obradowskie.

Ze zidentyfikowanych w PZO zagrożeń jest sukcesja roślinności zielnej, drzew i krzewów, prowadząca do pogarszania się warunków siedliskowych właściwych dla siedlisk torfowiskowych oraz zasiedlanie drzew sosny zwyczajnej przez kornika ostro zębego.

Działania ochronne, które pozwolą osiągnąć ww. cel to prowadzenie zabiegów ochrony czynnej polegających na usuwaniu drzew i krzewów, w tym usuwaniu nalotów i podrostów. W celu ograniczenia liczebności populacji kornika ostro zębego prowadzona jest wycinka i usunięcie (przed wylotem szkodnika) drzew wykazujących oznaki zasiedlenia przez kornika.

Rezerwat Królowa Droga

Rezerwat leśny Królowa Droga, o powierzchni 35,17 ha, został powołany Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 23 listopada 1967 roku w sprawie uznania za rezerwat przyrody (MP nr 66, poz. 322). w 1989 roku Zarządzeniem Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 10 maja 1989 roku, zmieniającym zarządzenia w sprawie uznania za rezerwat przyrody (MP nr 17, poz. 119), powierzchnię rezerwatu powiększono do 38,79 ha. Pozostałe akty prawne to Obwieszczenie Wojewody Lubelskiego z dnia 7 stycznia 2002 r. w sprawie ogłoszenia wykazu rezerwatów przyrody utworzonych do dnia 31 grudnia 1998 r. (Dz. Urz. Województwa Lubelskiego z 2002 r. Nr 2, poz. 102).

Południową granicę rezerwatu stanowi dawny trakt o zwyczajowej nazwie „Droga Królów”, „Droga Królowa”. Dawniej droga ta łączyła Wilno z Lublinem i często podróżowały nią orszaki królewskie. Stąd wzięła się nazwa rezerwatu. W rezerwacie spotkać można wiele pomnikowych okazów dębu szypułkowego oraz wiele gatunków roślin rzadkich i chronionych m.in.: wawrzynek wilczęłyko, orlik pospolity, naparstnica zwyczajna oraz lilia złotogłów.

Rezerwat nie posiada planu ochrony.

Rezerwat Królowa Droga podlega ochronie w zakresie międzynarodowego prawa ochrony przyrody – leży w granicach Transgranicznego Rezerwatu Biosfery „Polesie Zachodnie”.

Rezerwat Królowa Droga położony jest w gminie Dębowa Kłoda.

Cel środowiskowy dla Rezerwatu Królowa Droga

Celem środowiskowym dla Rezerwatu Królowa Droga jest zachowanie starodrzewu dębowego naturalnego pochodzenia z pomnikowymi okazami dębu szypułkowego.

Rezerwat Lasy Parczewskie

Lasy Parczewskie to leśny rezerwat przyrody o powierzchni 157,29 ha, który został powołany Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z 18 maja 1984 roku w sprawie uznania za rezerwat przyrody (MP nr 15, poz. 108). Pozostałe akty prawne to Obwieszczenie Wojewody Lubelskiego z dnia 7 stycznia 2002 r. w sprawie ogłoszenia wykazu rezerwatów przyrody utworzonych do dnia 31 grudnia 1998 r. (Dz. Urz. Województwa Lubelskiego z 2002 r. Nr 2, poz. 102).

Na terenie rezerwatu dominującym typem lasu jest bór mieszany, który porasta sosna ze znacznym udziałem dębu szypułkowego i z domieszką brzozy brodawkowatej. W podszycie występują: dąb szypułkowy, jałowiec pospolity, jarząb pospolity, grab pospolity, świerk pospolity, leszczyna i brzoza brodawkowata.

Rezerwat nie posiada planu ochrony.

Rezerwat Lasy Parczewskie podlega ochronie w zakresie międzynarodowego prawa ochrony przyrody – leży w granicach Transgranicznego Rezerwatu Biosfery „Polesie Zachodnie”.

Rezerwat Lasy Parczewskie położony jest w gminie Dębowa Kłoda.

Cel środowiskowy dla Rezerwatu Lasy Parczewskie

Celem środowiskowym dla Rezerwatu Lasy Parczewskie jest zachowanie fragmentu naturalnego drzewostanu sosnowo-dębowego z wieloma drzewami pomnikowymi, będącego miejscem upamiętnionym walkami partyzanckimi w okresie II wojny światowej.

Rezerwat Torfowisko przy Jeziorze Czarnym

Rezerwat Torfowisko przy Jeziorze Czarnym powołany został Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 12 listopada 1959 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (M.P. z 1959 r. Nr 100, poz. 538). Pozostałe akty prawne to Obwieszczenie Wojewody Lubelskiego z dnia 7 stycznia 2002 r. w sprawie ogłoszenia wykazu rezerwatów przyrody utworzonych do dnia 31 grudnia 1998 r. (Dz. Urz. Województwa Lubelskiego z 2002 r. Nr 2, poz. 102) oraz Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 4 lipca 2024 roku z w sprawie rezerwatu przyrody „Torfowisko przy Jeziorze Czarnym” (Dz. Urz. Województwa Lubelskiego z 2024 r. poz. 3551). Niniejsze zarządzenie było poprzedzone zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 12 listopada 1959 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody (MP nr 100, poz. 538), które utraciło moc z dniem 1 maja 2004 r. wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody na podstawie art. 161 w związku z art. 157 tej ustawy.

Jest to rezerwat leśny o łącznej powierzchni 132,79 ha. Ochroną ścisłą objęto torfowisko wysokie o powierzchni 47,87 ha, położone na południe od jeziora Czarnego Sosnowickiego. Chroni okazałe torfowisko wysokie typu kontynentalnego (bardzo rzadko wstępujące Polsce), rosną tu karłowate sosny, brzozy oraz rzadkie rośliny bagienne. Wśród rzadkich gatunków występuje widłak torfowy, 3 gatunki rosiczki owadożerne, wywłócznik skrętoległy, zimozioł północny, bagno zwyczajne, widłak goździsty i jałowcowaty, grązel żółty. Występują tu również kocanki piaskowe i grzybienie północne. W szuwarach otaczających jezioro oraz w okolicznych lasach gnieździ się wiele chronionych gatunków ptaków, m.in.: perkoz dwuczuby, muchołówka żałobna, gil. Na terenie samego rezerwatu spotkać można żurawia i bociana czarnego.

Rezerwat nie posiada planu ochrony.

Rezerwat Torfowisko przy Jeziorze Czarnym podlega ochronie w zakresie międzynarodowego prawa ochrony przyrody – leży w granicach Transgranicznego Rezerwatu Biosfery „Polesie Zachodnie”.

Rezerwat Torfowisko przy Jeziorze Czarnym znajduje się w gminie Sosnowica.

Cel środowiskowy dla Rezerwatu Torfowisko przy Jeziorze Czarnym

Celem środowiskowym jest zachowanie ze względów naukowych i krajobrazowych torfowiska wysokiego oraz malowniczego krajobrazu z występującymi jeziorami i torfowiskami w rzadko spotykanym harmonijnym i estetycznym otoczeniu, charakterystycznego dla tej części Ziemi Lubelskiej.

Rezerwat Kahiza

Rezerwat Kahiza powołany został Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 27 sierpnia 2025 r. w sprawie uznania za rezerwat przyrody "Kahiza". Jest to rezerwat krajobrazowy, obejmuje on 4 oddziały leśne Leśnictwa Orzechów o łącznej powierzchni 104,79 ha. Na obszarach graniczących z rezerwatem wyznaczona została otulina obejmująca obszar o powierzchni 106,63 ha. Ochroną objęto dawną misę jeziora, wypełnioną torfami i gytia, z cennymi torfowiskami niskimi i przejściowymi. Chroni naturalne procesy torfotwórcze oraz potencjał retencyjny, istotny dla zasilania cieku Bobryk nawet w okresach suszy. Jest siedliskiem wielu gatunków roślin i zwierząt, objęty ochroną w ramach sieci Natura 2000 (Polesie PLB060019) i położony w granicach Poleskiego Parku Krajobrazowego.

Ważnym aspektem ochrony tego terenu jest zachowanie potencjału retencyjnego (zasobów wodnych) masywu torfowiskowego, który stanowi zbiornik biogeniczny. Istotną przesłanką ochrony tego terenu jest zachowanie naturalnej dynamiki procesów kształtujących ten obszar, tj. procesów torfotwórczych (wymagających wysokiego uwodnienia), przemian zbiorowisk roślinnych pod wpływem działalności czynników naturalnych, takich jak na przykład działalność bobrów.

Rezerwat nie posiada planu ochrony.

Cel środowiskowy dla Rezerwatu Kahiza

Celem środowiskowym rezerwatu jest zachowanie naturalnych procesów jakim podlega misa pojeziorna wypełniona osadami organicznymi (torfy i gytia) oraz osadami mineralnymi.

o Park krajobrazowy

Poleski Park Krajobrazowy

Poleski Park Krajobrazowy został ustanowiony Uchwałą WRN w Chełmie Nr XVIII/89/83 z dnia 23 marca 1983 r. w sprawie ustanowienia parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu na terenie województwa chełmskiego (Dz. Urz. Woj. Chełm. Nr 4, poz.24 z 1983 r.). Aktualnie obowiązującym aktem prawnym jest Rozporządzenie Nr 11 Wojewody Lubelskiego z dnia 28 kwietnia 2005 r. w sprawie Poleskiego Parku Krajobrazowego (Dz. Urz. z 2005 r. Nr 102, poz. 1956).

W 1990 roku w jego centralnej części utworzono Poleski Park Narodowy. Od tamtej pory Poleski Park Krajobrazowy składa się z 4 enklaw o łącznej powierzchni 5 113 ha. Jego otulina liczy 16 954 ha. Na jego terenie przeważają podmokłe równiny, a także łąki i torfowiska. Obfituje w ekosystemy wodne (ok. 15% jego powierzchni).

Pod względem florystycznym najciekawsza jest tu roślinność torfowiskowa pochodzenia atlantyckiego. Na terenie torfowisk mają stanowiska rzadkie gatunki roślin takie jak brzoza niska, rosiczka okrągłolistna i widłak torfowy. Na wilgotnych łąkach i torfowiskach można spotkać goryczkę wąskolistną. Wiosną na łąkach rosną rzadkie storczyki: krwisty i szerokolistny.

Na obszarze Parku najlepiej zbadaną grupą zwierząt są ptaki, głównie związane z wodami. Wśród wielu gatunków lęgowych do najciekawszych należą: łabędź niemy, perkoz rdzawoszyi, zausznik, żuraw i bąk. Gniazdują tu również: błotniak stawowy i łąkowy, gęgawa, perkoz, perkoz dwuczuby, wodnik, zielonka, rycyk, samotnik, brzęczka, wąsatka, dziwonia, remiz, pustułka. Charakterystycznym dla tych terenów, regularnie gniazdującym gatunkiem jest żuraw. Osobniki tego gatunku są szczególnie widoczne w trakcie jesiennych przelotów, kiedy tworzą charakterystyczne klucze. Ssaki reprezentowane są przez gatunki związane z ekosystemami wodnymi jak bóbr i wydra. Obszary leśne parku są szlakiem migracyjnym wilków. Doskonałe warunki znajduje tu zagrożony wyginięciem żółw błotny.

W zasięgu Poleskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny znajduje się gmina Sosnowica.

Cel środowiskowy dla Poleskiego Parku Krajobrazowego

Celem środowiskowym dla Poleskiego Parku Krajobrazowego ochrony w parku jest zachowanie walorów przyrodniczych, krajobrazowych, kulturowych, historycznych i turystycznych środowiska. Wskazane jest zachowanie lub odtworzenie bagiennych warunków wodnych torfowisk, zachowanie kompleksów stawów.

o Obszar chronionego krajobrazu

Poleski Obszar Chronionego Krajobrazu

Poleski Obszar Chronionego Krajobrazu utworzony został Uchwałą WRN w Chełmie Nr XVIII/89/83 z dnia 23 marca 1983 w sprawie ustanowienia parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu na terenie województwa chełmskiego (Dz. Urz. Woj. Chełmskiego Nr 4, poz.24 z 1983 r.). Aktualnie obowiązującym aktem prawnym jest Rozporządzenie Nr 52 Wojewody Lubelskiego z dnia 28 lutego 2006 r. w sprawie Poleskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (Dz.Urz. z 2006 r. Nr 69, poz. 1290). Jego powierzchnia wynosi 41 000 ha.

Poleski Obszar Chronionego Krajobrazu obejmuje znaczną część Równiny Łęczyńsko – Włodawskiej, łącząc ze sobą zespół obszarów chronionych w rejonie Poleskiego Parku Narodowego i Poleskiego Parku Krajobrazowego z Sobiborskim Parkiem Krajobrazowym. Łącznie z w/w parkami stanowi rozległy kompleks lasów, torfowisk i bagien o zróżnicowanej florze i faunie. W granicach obszaru znajduje się rezerwat "Torfowisko przy

Jeziorze Czarnym". Podstawowymi elementami krajobrazowymi są różne typy jezior (od oligotroficznych do w różnym stopniu zeutrofizowanych), rozległe torfowiska (przejściowe, wysokie i niskie), oraz duże powierzchnie różnego typu borów i olsów. Obszary wodno-torfowiskowe stanowią naturalne zbiorniki retencyjne o dużej pojemności, a tereny leśne pełnią funkcje wodochronne.

Poleski Obszar Chronionego Krajobrazu znajduje się na terenie gminy Sosnowica.

Cel środowiskowy dla Poleskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu

Celem środowiskowym dla Poleskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu jest:

- tworzenie i ochrona korytarzy ekologicznych, umożliwiających migrację gatunków,
- ochrona specyficznych cech krajobrazu Polesia Lubelskiego: dolin rzecznych, w tym meandrów rzek, starorzeczy, jezior, naturalnych form rzeźby terenu, otwartego charakteru torfowisk, łąk,
- zachowanie oraz poprawa stosunków wodnych poprzez ograniczanie nadmiernego odpływu wód, gospodarowanie zasobami wodnymi w sposób uwzględniający potrzeby ekosystemów wodnych i wodno-błotnych, zachowanie naturalnego charakteru rzek, cieków wodnych, zbiorników wodnych i starorzeczy, ochrona funkcji obszarów źródłkowych o dużych zdolnościach retencyjnych; zachowanie lub przywracanie dobrego stanu ekologicznego wód. Ochrona i kształtowanie zadrzewień nadwodnych,
- restytucja lasów łęgowych wierzbowo - topolowych, szczególnie na obszarach o długim zaleganiu wód zalewowych. Utrzymanie urozmaiconej linii brzegowej cieków i rzek i tworzenie porośniętych bogatą szatą roślinną stref przybrzeżnych i utrzymanie ich jako naturalnego sposobu zabezpieczenia brzegu przed erozją.

o Obszary Natura 2000

Podstawą prawną tworzenia sieci Natura 2000 jest Dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 roku w sprawie ochrony dzikich ptaków i Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 roku w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory, które zostały transponowane do polskiego prawa, głównie do ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. Sieć Natura 2000 tworzą dwa typy obszarów: obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO) i specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO).

Na terenie powiatu parczewskiego w oparciu o Dyrektywę Ptasią wyznaczono obszary:

- PLB060015 Zbiornik Podedwórze,
- PLB060014 Uroczysko Mosty – Zahajki,
- PLB060004 Dolina Tyśmienicy,
- PLB060006 Lasy Parczewskie,

- PLB060019 Polesie,
a w oparciu o Dyrektywę Siedliskową:
- PLH060013 Ostoja Poleska,
- PLH060002 Czarny Las,
- PLH060107 Ostoja Parczewska,
- PLH060098 Wrzosowisko w Orzechowie.

Obszar PLB060015 Zbiornik Podedwórze

Zbiornik Podedwórze utworzony został Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 05.09.2007 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz. Urz. M.Ś. 07.179.1275). Aktualny status prawny oraz powierzchnia obszaru regulowane są na mocy Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz.U. 2011, Nr. 25 poz. 133).

Zbiornik Podedwórze zajmuje powierzchnię 283,71 ha. Do obszaru należy zbiornik retencyjny Podedwórze, wchodzący w skład systemu Kanału Wieprz – Krzna oraz otaczające tereny leśne, rolne i podmokłe łąki. Dwa duże cieki wodne terenu to Zielawa i Kanał Wieprz – Krzna. Lesistość obszaru wynosi około 30%, z czego połowa to olsy i siedliska grądowe. Na obszarze występuje co najmniej 15 gatunków ptaków z Załącznika i Dyrektywy Ptasiej, 6 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi. Jest to jedno z nielicznych w Polsce stanowisk lęgowych podgorzałki. W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej następujących gatunków ptaków: bączek, podgorzałka, puchacz. Stosunkowo dużą liczebność osiąga tu bąk.

Obszar Zbiornik Podedwórze znajduje się na terenie gmin: Jabłoń i Podedwórze.

Cel środowiskowy dla obszaru Zbiornik Podedwórze

Celem środowiskowym jest utrzymanie lub odtworzenie właściwego stanu ochrony gatunków, dla których obszar Natura 2000 został wyznaczony.

Zgodnie ze SDF obszar PLB060015 Zbiornik Podedwórze został wyznaczony dla ochrony populacji następujących gatunków ptaków:

- bączek *Ixobrychus minutus* (A022)
- podgorzałka *Aythya nyroca* (A060)
- zielonka *Porzana parva* (A120)
- puchacz *Bubo bubo* (A215) - gatunek został prawdopodobnie błędnie wpisany do Standardowego Formularza Danych.

W granicach obszaru Natura 2000 Zbiornik Podedwórze PLB060015 nie występują biotopy umożliwiające występowanie tego gatunku.

Osiągnięcie celu środowiskowego będzie możliwe dzięki realizacji wskazań zawartych w Planie Zadań Ochronnych dla obszaru Zbiornik Podedwórze. PZO ustanowiony został Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 23 grudnia 2014 r. (Dz. Urz. Woj. Lub., poz. 4692) w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Zbiornik Podedwórze PLB060015.

Ze zidentyfikowanych w PZO zagrożeń w stosunku do wszystkich gatunków najważniejsze wynikają z modyfikacji systemu wodnego i są to spowodowane przez człowieka zmiany stosunków wodnych. Potencjalne zagrożenie, które dotyczy wszystkich przedmiotów ochrony w Obszarze to modyfikowanie akwenów wód stojących.

Inne, potencjalne zagrożenia w stosunku do bączka *Ixobrychus minutus* (A022) wynikają ze zmian w ekosystemie i wymienia się tu zmniejszenie lub utratę określonych cech siedliska. Potencjalnym zagrożeniem dla zachowania właściwego stanu ochrony tego gatunku jest również produkcja energii wiatrowej. Wskazane działania ochronne mają na celu utrzymanie warunków siedliskowych optymalnych dla gatunku. Działania, które pozwolą osiągnąć ww. cele związane będą z utrzymaniem odpowiedniego poziomu wód w zbiorniku oraz monitoringiem bączka *Ixobrychus minutus* (A022) i jego siedliska.

Zagrożenia istniejące w stosunku do podgorzałki *Aythya nyroca* (A060) to również wędkarstwo i polowania (prowadzone bez żadnych ograniczeń). Zagrożenia potencjalne mogą wynikać z drapieżnictwa (norka amerykańska) oraz wykorzystywania zbiornika do celów sportowych i rekreacyjnych. Działania ochronne mają na celu poprawę warunków siedliskowych gatunku poprzez eliminację zagrożeń antropogenicznych. Działania, które pozwolą osiągnąć ww. cel związane będą przede wszystkim z ograniczeniem presji turystycznej, poprzez wyłączenie części z użytkowania (również przez wędkarzy), a także uniemożliwienie polowań lub zmiana ich terminów. W ramach działań ochrony czynnej planuje się również ustawienie specjalnych tablic z informacjami dotyczącymi przedmiotów ochrony i zagrożeń dla zachowania ich właściwego stanu. Zaplanowano także wydanie ulotek o podobnej tematyce, które będą materiałami do dyspozycji Polskiego Związku Wędkarskiego Okręg Biała Podlaska. W stosunku do zielonki *Porzana parva* (A120) opisane zagrożenia istniejące wynikają z modyfikacji systemu naturalnego i wymienia się tutaj wypalanie oraz zmiany stosunków wodnych wywołane działalnością człowieka. Zagrożenia potencjalne przedstawiają się jak w przypadku podgorzałki *Aythya nyroca* (A060). Celem wykonania działań ochronnych w stosunku do zielonki *Porzana parva* (A120) jest utrzymanie warunków siedliskowych optymalnych dla gatunku, poszerzenie wiedzy o liczebności i stanie zachowania przedmiotu ochrony oraz bieżące monitorowanie ewentualnego zagrożenia

w postaci drapieżnictwa norki amerykańskiej Działania, które pozwolą osiągnąć ww. cele związane będą z utrzymaniem odpowiedniego poziomu wód w zbiorniku oraz monitoringiem gatunku i jego siedliska.

Plan zadań ochronnych nie zawiera wskazań do zmian zapisów w istniejących dokumentach planistycznych. Zrezygnowano również ze sporządzenie planu ochrony dla obszaru Zbiornik Podedwórze. Plan zadań ochronnych jest wystarczającym narzędziem do zapewnienia ochrony przedmiotom ochrony na tym obszarze.

Obszar PLB060014 Uroczysko Mosty – Zahajki

Obszar został zatwierdzony Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 05.09.2007 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz.U.07.179.1275). Aktualny status prawny oraz powierzchnia obszaru regulowane są na mocy Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz.U. 2011, Nr 25 poz. 133).

Obszar obejmuje dwa sąsiadujące ze sobą, niezbyt głębokie zbiorniki retencyjne (390 ha + 240 ha) położone w zlewni rzek Hanny, dopływu Bugu i Zielawy, wpadającej do Krzny, otoczone lasami mieszanymi i bagiennymi olszynami (130 ha). W sąsiedztwie zbiorników znajdują się też pola orne i pastwiska. Około 30% powierzchni zbiorników porośnięta jest szuwarami i zaroślami wierzbowymi. Na zbiornikach prowadzona jest gospodarka rybacka.

W ostoi występuje co najmniej 21 gatunków ptaków z Załącznika i Dyrektywy Ptasiej, 8 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej (C6) następujących gatunków ptaków: puchacz (PCK), rybitwa białowąsa (PCK), rybitwa czarna.

Uroczysko Mosty – Zahajki znajduje się na terenie gminy Podedwórze.

Cel środowiskowy dla obszaru Uroczysko Mosty – Zahajki

Celem środowiskowym jest utrzymanie lub odtworzenie właściwego stanu ochrony gatunków, dla których obszar Natura 2000 został wyznaczony. Zgodnie z SDF są to następujące gatunki:

- podgorzałka *Aythya nyroca* (A060),
- zielonka *Porzana parva* (A120),
- rybitwa białowąsa *Chlidonias hybridus* (A196),
- rybitwa czarna *Chlidonias Niger* (A197),
- puchacz *Bubo bubo* (A215).

Osiągnięcie celu środowiskowego będzie możliwe dzięki realizacji wskazań zawartych w Planie Zadań Ochronnych dla obszaru Uroczysko Mosty-Zahajki. PZO ustanowiony został Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 23 grudnia

2014 r., w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Uroczysko Mosty-Zahajki PLB060014.

Ze zidentyfikowanych zagrożeń w stosunku do gatunków: A060 podgorzałka *Aythya nyroca* i A120 zielonka *Porzana parva* najważniejsze wynikają z wykorzystywania obszaru do polowań oraz zmian stosunków wodnych i są to: płoszenie ptaków przypadkowe zastrzelenia, zatrucia, zaplątywanie się ptaków w sieci kłusownicze i żyłkę wędkarską oraz nagłych zmian poziomu wody (zalewanie gniazd ptasich).

Wskazane działania ochronne mają na celu poprawę warunków siedliskowych gatunku poprzez eliminację zagrożeń antropogenicznych oraz monitoring populacji gatunku. Działania, które pozwolą osiągnąć ww. cele związane będą przede wszystkim z ograniczeniem polowań, wprowadzeniem zakazu używania amunicji ołowianej, usuwaniem sieci kłusowniczych oraz utrzymaniem odpowiedniego poziomu wód w zbiornikach.

W stosunku do gatunku A196 rybitwa białowąsa *Chlidonias hybridus* nie zidentyfikowano istniejących zagrożeń, gdyż nie potwierdzono gniazdowania tego gatunku w obszarze. Z związku z tym, niezbędnym działaniem jest monitoring i obserwacja obszaru pod kątem występowania A196 rybitwy białowąsej *Chlidonias hybridus* i ewentualne określenie zagrożeń.

Ze zidentyfikowanych zagrożeń w stosunku do gatunku A197 rybitwa czarna *Chlidonias Niger* najważniejsze wynikają z kłusownictwa (sieci rybackie) oraz nagłych zmian poziomu wody (zalewanie gniazd ptasich). Celem podejmowanych działań w stosunku do gatunku A197 rybitwa czarna *Chlidonias niger* jest poprawa warunków siedliskowych gatunku poprzez eliminację zagrożeń antropogenicznych. Działania, które pozwolą osiągnąć ten cel to przede wszystkim: montaż i konserwacja platform lęgowych oraz utrzymanie odpowiedniego poziomu wód w zbiornikach.

W stosunku do gatunku A215 puchacz *Bubo bubo* zidentyfikowane zagrożenia wynikają z gospodarki leśnej oraz działalności zwierzyny łownej (niszczenie lęgów przez dziki). Opisane działania ochronne mają na celu poprawę warunków siedliskowych gatunku poprzez eliminację zagrożeń antropogenicznych i naturalnych. Działania, które pozwolą osiągnąć ww. cel związane będą przede wszystkim z montażem platformy lęgowej na stanowisku położonym w Lesie Ochoża oraz poszukiwaniem nowych stanowisk i kontrolą potencjalnych miejsc występowania.

Plan zadań ochronnych nie zawiera wskazań do zmian zapisów w istniejących dokumentach planistycznych. Zrezygnowano również ze sporządzenia planu ochrony dla obszaru Uroczysko Mosty-Zahajki. Plan zadań ochronnych jest wystarczającym narzędziem do zapewnienia ochrony przedmiotom ochrony na tym obszarze.

Obszar PLB060004 Dolina Tyśmienicy

Obszar został zatwierdzony Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 5 września 2007 r. zmieniającym rozporządzenie z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz. U. 2007 nr 197, poz. 1275). Aktualny status prawny oraz powierzchnia obszaru regulowane są na mocy Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz.U. 2011, Nr. 25 poz. 133).

Obszar obejmuje dolny odcinek doliny Tyśmienicy, od stawu Siemień do ujścia rzeki do Wieprza. Dolina jest zmeliorowana, zajmują ją wilgotne łąki z fragmentami turzycowisk, miejscami występują zarośla wierzbowe i olszyny. Znajduje się tu kilka niewielkich kompleksów stawów, liczne torfianki i starorzecza oraz kompleks stawów w Siemieniu (790 ha), który składa się z 2 dużych i 12 małych stawów. W tym kompleksie 20% powierzchni dużych stawów i 40-50% powierzchni wielu stawów małych zajęte jest przez szuwały trzcinowe i pałkowe. Otoczenie obszaru stanowią tereny rolnicze. Obszar obejmuje również krasowe zapadlisko wypełnione torfem, zajęte przez torfowisko przejściowe porośnięte łożą z osiką i brzozą oraz otaczający je Las Wólczyński i skrawki pól uprawnych, a także doły potorfowe, zajęte obecnie przez kilkadziesiąt torfianek.

Jest to ostoja ptasia o randze europejskiej E 64. Występuje tutaj co najmniej 23 gatunki ptaków z Załącznika i Dyrektywy Rady 79/409/EWG, 11 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK). W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej (C3 i C6) następujących gatunków ptaków: batalion (PCK), bączek (PCK), bąk (PCK), bielik (PCK), błotniak łąkowy, błotniak stawowy, mewa czarnogłowa, mewa mała (PCK), podróżniczek (PCK), puchacz (PCK), rybitwa czarna, rybitwa rzeczna, sowa błotna (PCK), zielonka (PCK), cyranka, gęgawa, krakwa, krwawodziób, kulik wielki (PCK), perkoz rdzawoszyi, pustułka, rybitwa białoskrzydła (PCK), rycyk; w stosunkowo wysokim zagęszczeniu (C7) występuje bocian biały, dubelt (PCK), derkacz i rybitwa białowąsa (PCK).

W okresie wędrówek stosunkowo duże koncentracje osiąga bielik (C7); stawy w Siemieniu są pierzowiskiem dla ok. 250-550 osobników łabędzia niemego.

Obszar stanowi ważną ostoję wydry i kilku zagrożonych gatunków ryb.

Obszar PLB060004 Dolina Tyśmienicy położony jest na terenie gminy Parczew i Siemień.

Cel środowiskowy dla obszaru PLB060004 Dolina Tyśmienicy

Celem środowiskowym jest utrzymanie lub odtworzenie właściwego stanu ochrony następujących gatunków ptaków będących przedmiotem ochrony na omawianym obszarze. Są to bączek, bocian czarny, podgorzałka, błotniak stawowy, zielonka, derkacz, mewa mała, rybitwa rzeczna, rybitwa białowąsa, rybitwa czarna, puchacz, uszatka błotna, podróżniczek, perkoz, gęgawa, świstun, krakwa, różeniec, cyranka, rycyk, kulik, krwawodziób, wąsatka.

Osiągnięcie celu środowiskowego będzie możliwe dzięki realizacji wskazań zawartych w Planie Zadań Ochronnych dla obszaru Dolina Tyśmienicy. PZO ustanowiony został Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 23 grudnia 2014 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Dolina Tyśmienicy PLB060004 (Dz. Urz. Woj. Lub., poz. 4685).

W PZO przedstawiono identyfikację, istniejących i potencjalnych zagrożeń dla zachowania właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych będących przedmiotami ochrony. Określone zostały również działania ochronne związane z utrzymaniem siedlisk.

Ze zidentyfikowanych zagrożeń najważniejsze wiążą się z:

- zaprzestaniem kośnego użytkowania coraz większych pól trwałych użytków zielonych, będących siedliskiem lęgowym takich gatunków jak derkacz, krwawodziób, kulik wielki, rycyk i uszatka błotna, oraz miejscem żerowania bataliona, błotniaka łąkowego i bociana czarnego,
- powodowaną przez człowieka zmianą stosunków wodnych w obszarze polegającą na konserwacji i odnawianiu istniejących rowów melioracyjnych,
- presją drapieżników związaną z obserwowanym wzrostem liczebności gatunków takich jak lis, jenot oraz presją zwierząt domowych tj. psów i kotów oddziałującą na gatunki ptaków gnieźdzące się na łąkach,
- pojawieniem się w obszarze norki amerykańskiej – gatunku szczególnie niebezpiecznego dla wszystkich ptaków wodno-błotnych,
- niszczeniem biotopów lęgowych rybitwy czarnej i białowąsej poprzez zaśmiecanie torfianek balotami siana,
- intensyfikacją gospodarki stawowej i prowadzeniem zabiegów związanych z utrzymaniem obiektów stawowych w okresie lęgowym.

Podstawowym celem działań ochronnych wskazanych w PZO jest utrzymanie lub zwiększenie powierzchni siedlisk wykazujących optymalny dla ptaków stan zachowania, poprawa warunków bytowania ptaków poprzez redukcję presji drapieżników i stworzenie dogodnych warunków gniazdowania.

Działania, które pozwolą osiągnąć ww. cele związane będą przede wszystkim z utrzymaniem bądź przywróceniem kośnego, kośno-pastwiskowego lub pastwiskowego użytkowania możliwie dużej powierzchni trwałych użytków zielonych, odstrzałem redukcyjnym dzikich drapieżników, odłowem norki amerykańskiej oraz montażem platform lęgowych przystosowanych dla potrzeb puchacza oraz rybitw oraz umieszczeniem w dokumentacji Planu Zadań Ochronnych zapisów wskazujących na możliwie negatywny wpływ zalesień planowanych do wprowadzenia w obrębie doliny. Za konieczne uznane zostało również przeprowadzenie uzupełnienia wiedzy o gatunkach ptaków nieobjętych przeprowadzoną w 2012 roku inwentaryzacją ornitologiczną obszaru oraz zaplanowanie monitoringu stanu zachowania populacji wszystkich gatunków będących przedmiotami jego ochrony.

Plan zadań ochronnych zawiera wskazania do zmian zapisów w istniejących dokumentach planistycznych dotyczące eliminacji lub ograniczenia zagrożeń wewnętrznych, lub zewnętrznych, niezbędne dla utrzymania lub odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk gatunków ptaków, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000 Dolina Tyśmienicy PLB060004. Wskazania do zmian odnoszą się do Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Parczew dla obszaru poza granicami administracyjnymi miasta Parczewa). W PZO zaleca się wyłączenia spod zalesień terenów, będących miejscem występowania derkacza – gatunku będącego przedmiotem ochrony obszaru, którego występowanie jest uzależnione od obecności otwartego krajobrazu rolniczego.

Obszar PLB060006 Lasy Parczewskie

Obszar został zatwierdzony Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 5 września 2007 r. zmieniającym rozporządzenie z dnia 21 lipca 2004 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz. U. nr 197, poz. 1275). Aktualny status prawny oraz powierzchnia obszaru regulowane są na mocy Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz.U. 2011, Nr. 25 poz. 133).. Obszar PLB060006 Lasy Parczewskie obejmuje powierzchnię 14 024,3 ha.

Obszar obejmuje kompleks leśny Lasy Parczewskie, usytuowany pomiędzy Kanąłem Wieprz – Krzna a rzeką Tyśmienicą, wraz z przecinającymi je łąkami "Ochoża". Od zachodu lasy przylegają do doliny Tyśmienicy, od wschodu, północy, a także częściowo od południa sąsiadują z polami uprawnymi. Cały kompleks leśny położony jest w zlewni rzeki Tyśmienicy, a odwadniają go jej dopływy Ochoża i Piwonia – Bobrówka oraz Konotopa.

Bezpośrednio w sąsiedztwie lub w niewielkiej odległości od Lasów Parczewskich położonych jest kilka kompleksów stawów rybnych i jezior (Jezioro Czarne Gościńskie, Jezioro Kleszczów i Jezioro Miejskie). Przeważają bory sosnowe i bory mieszane, lokalnie występują olsy, grądy, łęgi jesionowo-olchowe oraz zanikające obecnie bory bagienne i torfowiska przejściowe.

Jest to ostoja ptasia o randze europejskiej E 65. Występują tutaj co najmniej 22 gatunki ptaków z Załącznika i Dyrektywy Ptasiej, 5 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi (PCK).

Na terenie ostoi znajduje się jedno z nielicznych stanowisk lęgowych podgorzałki. W okresie lęgowym obszar zasiedla co najmniej 1% populacji krajowej (C6) następujących gatunków ptaków: bielik (PCK), podgorzałka (PCK), puchacz (PCK), trzmielajad; w stosunkowo wysokim zagęszczeniu (C7) występuje bocian czarny i dzięcioł białostrzbiety (PCK).

Obszar PLB060006 Lasy Parczewskie położony jest na terenie gmin: Dębowa Kłoda, Parczew, Sosnowica.

Cel środowiskowy dla obszaru PLB060006 Lasy Parczewskie

Celem środowiskowym jest utrzymanie lub odtworzenie właściwego stanu ochrony gatunków ptaków, dla ochrony których wyznaczono obszar Natura 2000. Są to: bączek, podgorzałka, bielik, derkacz, puchacz, dzięcioł białostrzbiety, krakwa, gęgawa.

Osiągnięcie celu środowiskowego będzie możliwe dzięki realizacji wskazań zawartych w Planie Zadań Ochronnych dla obszaru Lasy Parczewskie. PZO ustanowiony został Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 12 stycznia 2015 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Lasy Parczewskie PLB060006 (Dz. Urz. Woj. Lub., poz. 176).

Ze zidentyfikowanych zagrożeń najważniejsze wiążą się z:

- zaprzestaniem kośnego użytkowania coraz większych pól trwałych użytków zielonych, będących siedliskiem lęgowym derkacza,
- presją drapieżników związaną z obserwowanym wzrostem liczebności gatunków takich jak lis, jenot oraz presją zwierząt domowych tj. psów i kotów oddziałując na gatunki ptaków gnieźdzące się na łąkach,
- intensyfikacją gospodarki stawowej i prowadzeniem zabiegów związanych z utrzymaniem obiektów stawowych w okresie lęgowym,
- polowaniami na ptaki wodno-błotne, będącymi szczególnie istotnym zagrożeniem dla podgorzałki, jako dla gatunku późno przystępującego do lęgów,
- niszczeniem naziemnych lęgów puchacza przez dziki.

Podstawowymi celami działań ochronnych będzie utrzymanie lub zwiększenie powierzchni siedlisk wykazujących optymalny dla ptaków stan zachowania, poprawa warunków bytowania ptaków poprzez redukcję presji drapieżników, eliminację zagrożeń antropogenicznych a także, tak jak w przypadku puchacza - stworzenie dogodnych warunków gniazdowania.

Działania, które pozwolą osiągnąć ww. cele związane będą przede wszystkim z utrzymaniem bądź przywróceniem kośnego, kośno-pastwiskowego lub pastwiskowego użytkowania możliwie dużej powierzchni trwałych użytków zielonych, montażem platform lęgowych przystosowanych dla potrzeb puchacza oraz edukacją właścicieli i zarządców stawów hodowlanych położonych w obszarze. Za konieczne uznane zostało również zaplanowanie monitoringu stanu zachowania populacji wszystkich gatunków będących przedmiotami jego ochrony.

Obszar PLH060107 Ostoja Parczewska

Obszar Natura 2000 Ostoja Parczewska PLH060107 został zatwierdzony jako obszar o znaczeniu dla Wspólnoty (OZW) w 2011 r. Decyzją Komisji Europejskiej z dnia 10 stycznia 2011 r. w sprawie przyjęcia na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG czwartego zaktualizowanego wykazu terenów mających znaczenie dla Wspólnoty składających się na kontynentalny region biogeograficzny (notyfikowana jako dokument nr C (2010) 9669) (2011/64/UE) (D. Urz. UE L 33/146 z dnia 08.02.2011). Obszaru PLH060107 Ostoja Parczewska dotyczy również decyzja Komisji z dnia 7 listopada 2013 r. w sprawie przyjęcia siódmego zaktualizowanego wykazu terenów mających znaczenie dla Wspólnoty składających się na kontynentalny region biogeograficzny (Dz. U. UE. L. z 2013 r., Nr 350, poz. 287).

Aktualny status prawny określa Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 13 marca 2018 r. w sprawie specjalnego obszaru ochrony siedlisk Ostoja Parczewska (PLH060107) (Dz.U. z 2018 r., poz. 901).

Ostoja położona jest w zachodniej części Polesia Lubelskiego w pobliżu północno zachodniej granicy Pojezierza Łęczyńsko –Włodawskiego, jej powierzchnia wynosi 3 591,53 ha. Obejmuje cały rozległy kompleks Lasów Parczewskich wraz z przylegającymi terenami łąkowymi. Obszar ten charakteryzuje się dużą mozaikowością siedlisk, uwarunkowaną znacznym zróżnicowaniem stosunków wodnych i gleb. Rzeźba terenu jest mało urozmaicona, z rozległymi równinami i niewielkimi wzgórzami oraz płytkimi, podmokłymi obniżeniami wypełnionymi torfem. Obszar położony jest w całości w zlewni Tyśmienicy. Największe ciekі odwadniające teren to Konotopa, Ochożanka oraz Bobrówka, której dolina miejscami zachowała jeszcze naturalny charakter. W obrębie ostoi znajdują się

trzy niewielkie jeziora: Obradowskie, Czarne Gościńskie i Kleszczów. Lasy Parczewskie tworzą wraz z Lasami Włodawskimi i Lasami Sobiborskimi największy kompleks leśny we wschodniej Polsce. Ma to istotne znaczenie dla populacji wilka zamieszkującej ten teren, ponieważ stwarza dogodne warunki (głównie migracyjne) dla właściwego jej funkcjonowania.

Głównym celem ochrony w obszarze jest populacja wilka. Na terenie ostoi bytują wilki. Regularnie rejestrowany jest też rozród wilków na tym obszarze. Populacja wilków w Lasach Parczewskich stanowi 0,7% populacji krajowej tego gatunku oraz 6,3% populacji woj. lubelskiego. Ostoja obejmuje najistotniejsze siedliska dla ochrony tego gatunku.

Na terenie obszaru stwierdzono 8 typów siedlisk z Załącznika i Dyrektywy Siedliskowej – zajmujących łącznie prawie 11% powierzchni oraz 10 gatunków zwierząt z Załącznika II DS. Na łąkach w dolinie Ochożanki znajduje się jedno z największych na Lubelszczyźnie stanowisk wielosiłu błękitnego, liczące ponad 1000 osobników.

Obszar PLH060107 Ostoja Parczewska znajduje się na terenie gmin: Dębowa Kłoda, Parczew.

Cel środowiskowy dla obszaru PLH060107 Ostoja Parczewska

Celem środowiskowym jest utrzymanie lub odtworzenie właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000. Ochrona dotyczy następujących siedlisk przyrodniczych: (3160) Naturalne, dystroficzne zbiorniki wodne, (7110) Torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą (żywe), (7120) Torfowiska wysokie zdegradowane, lecz zdolne do naturalnej i stymulowanej regeneracji, (7140) Torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z *Scheuchzeria-Caricetea*), (9170) Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (*Galio-Carpinetum*, *Tilio-Carpinetum*), (91D0) Bory i lasy bagienne (*Vaccinio uliginosi-Betuletum pubescentis*, *Vaccinio uliginosi-Pinetum*), (91E0) Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion*). Ochroną objęto również stanowiska następujących gatunków roślin i zwierząt oraz ich siedlisk bóbr, wilk, wydra, kumak nizinny, żółw błotny, żalotka większa modraszek Telesiu, czerwoczyk nieparek, modraszek nausithous, czerwoczyk fioletek.

Osiągnięcie celu środowiskowego będzie możliwe dzięki realizacji wskazań zawartych w Planie Zadań Ochronnych dla obszaru Ostoja Parczewska. PZO ustanowiony został Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 12 stycznia 2015 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Ostoja Parczewska PLH060107 (Dz. Urz. Woj. Lub., poz. 176).

W PZO przedstawiono identyfikację, istniejących i potencjalnych zagrożeń dla zachowania właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000. Określone zostały również działania ochronne związane z utrzymaniem siedlisk.

Główną grupą zagrożeń dla obszaru Natura 2000 Ostoja Parczewska, są zagrożenia związane z możliwym przekształceniem siedlisk wynikających m.in. z ewolucji biocenotycznej, eutrofizacji, zmiany sposobu użytkowania, gospodarki leśnej czy zmiany poziomu wód.

Ewolucję biocenotyczną wskazano jako zagrożenie dla siedlisk przyrodniczych (3160) naturalne, dystroficzne zbiorniki wodne, (7110) Torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą(żywe), (7120) Torfowiska wysokie zdegradowane, lecz zdolne do naturalnej i stymulowanej regeneracji, (7140) Torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z Scheuchzerio-Caricetea), oraz czterech gatunków motyli i żółwia błotnego.

Przedmiotowe zagrożenie, przypadku siedliska (3160) naturalne, dystroficzne zbiorniki wodne, dotyczy zarastania zbiorników roślinnością wodną oraz odkładania się osadów dennych, które w dłuższej perspektywie czasu mogą prowadzić do zanikania zbiorników. Z kolei na torfowiskach, w warunkach obniżania poziomu wody, będą rozwijać się siedliska leśne. Ewolucja biocenotyczna związana z siedliskami motyli związana jest z zaprzestaniem użytkowania łąk, co doprowadzi do rozwoju krzewów i wysokich bylin, prowadząc tym samym do zanikania siedliska gatunku oraz eliminacji roślin żywicielskich. W stosunku do żółwia błotnego zagrożenie będzie wynikało z wkraczania krzewów i podrostów drzew w obręb łęgówisk.

Kolejnym zidentyfikowanym zagrożeniem dla trzech rodzajów torfowisk jest eutrofizacja. Na skutek dopływu biogenów ze zlewni, może dojść do przekształcania torfowisk. Efektem tego będzie m.in. zanikanie charakterystycznych gatunków oraz zmiana struktury siedliska.

W stosunku do wszystkich gatunków motyli będących przedmiotem ochrony obszaru wskazano, że ważnym zagrożeniem jest zmiana sposobu uprawy. Objawiać się może ona jako intensyfikacja gospodarowania na trwałych użytkach zielonych bądź ich zamiana w grunty orne. W wyniku tych procesów nastąpi przekształcenie siedliska przedmiotowych gatunków, czego skutkiem będzie m.in. zanikanie roślin żywicielskich. Również w przypadku zmiany poziomu wód gruntowych (odwadnianie, zalewanie) dojdzie do przekształcenia siedliska i zanikania roślin żywicielskich. Ponadto wpływ na utratę siedlisk będzie miało zalesienie nieużytkowanych płątów siedlisk motyli.

Za istotne zagrożenia żółwia błotnego zostało uznane działanie zmierzające do zmiany do obniżenia poziomu wód. Działania takie doprowadzą do zanikania miejsc bytowania żółwia. Istotną, negatywną rolę pełni również wzrastająca liczba obserwowanych drapieżników, co może bardzo niekorzystnie wpłynąć na liczebność populacji żółwi.

Zagrożenia związane z komunikacją zostały zidentyfikowane w stosunku do dwóch gatunków: wilka i żółwia. Wzmagający się ruch samochodowy, w tym związany z turystyką, może przyczyniać się do zabijania zwierząt na szlakach komunikacyjnych, zarówno głównych jak i lokalnych. W przypadku wilka wskazano również, że gospodarka leśna, a w szczególności prace związane z gospodarką leśną, w tym obecność ludzi i maszyn w miejscach rozrodu i wychowywania młodych powoduje niepokojenie zwierząt.

Zaplanowane w planie zadań ochronnych działania ochronne mają na celu utrzymanie właściwego stanu ochrony przedmiotów ochrony lub jego poprawę, gdy stan ochrony oceniono jako niezadowalający lub zły.

Jednym z podstawowych działań ochronnych związanych z utrzymaniem właściwego stanu ochrony siedlisk oraz siedlisk gatunków będzie zachowanie istniejących stosunków wodnych oraz przeciwdziałanie obniżeniu wód gruntowych lub zalewaniu siedlisk motyli. Działania takie są dedykowane m.in. siedliskom torfowisk wysokich i borów bagiennych oraz czterem gatunkom motyli i kumaka.

Kolejnym strategicznym działaniem ochronnym są działania związane z powstrzymywaniem sukcesji wtórnej. Dotyczy to zarówno usuwania podrostów drzew i krzewów, co ma znaczenie dla siedlisk torfowiskowych jak i przywrócenia lub utrzymania ekstensywnego użytkowania łąk stanowiących siedliska motyli.

W przypadku siedlisk leśnych ważne jest realizowanie gospodarki leśnej w sposób, który umożliwi w przypadku grądu m.in. wzrost i rozwój młodego pokolenia drzew oraz regulację zagęszczenia i składu gatunkowego odnowień i podsadzeń na korzyść gatunków właściwych dla siedliska przyrodniczego. Natomiast w przypadku boru bagiennego znaczenie będzie miało przeciwdziałanie zmianom trofii siedliska oraz zachowanie strefy buforowej. Dodatkowo, w przypadku wilka konieczne będzie zapewnienie drożności korytarzy ekologicznych w procesie inwestycyjnym.

W odniesieniu do żółwia błotnego, zalotki większej oraz łągów wierzbowych, topolowych, olszowych i jesionowych wskazane jest wykonanie inwentaryzacji terenowej, której celem będzie wykrycie stanowisk gatunków i siedlisk, a w przypadku żółwia błotnego określenie konieczności podjęcia działań ochronnych.

Plan zadań ochronnych zawiera wskazania do zmian zapisów w istniejących dokumentach planistycznych dotyczące eliminacji lub ograniczenia zagrożeń wewnętrznych, lub zewnętrznych, niezbędne dla utrzymania lub odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk gatunków motyli, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000 Ostoja Parczewska PLH060107. Wskazania do zmian odnoszą się do Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Parczew dla obszaru poza granicami administracyjnymi miasta Parczewa. W PZO zaleca się wyłączenia spod zalesień terenów, będących miejscem występowania gatunków motyli będących przedmiotami ochrony obszaru, których występowanie jest uzależnione od obecności otwartego krajobrazu rolniczego.

Obszar PLB060019 Polesie

Obszar Natura 2000 Polesie PLB060019 został wyznaczony Rozporządzeniem Ministra Środowiska z 5 września 2007 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000. Aktualnie obowiązującą podstawą prawną jest rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz.U. 2011.Nr 25 poz. 133). Polesie zajmuje powierzchnię 18 030,91 ha.

Obszar ten obejmuje fragment Polesia Lubelskiego, na którym dominują równiny torfowe, wśród których położone są zarastające jeziora i obszary bagienne, rozdzielone niewielkimi wzniesieniami. Wiele terenów jest stale podtopionych, o charakterze naturalnym. Krajobraz jest wybitnie równinny. Torfowiska reprezentują wszelkie typy tego siedliska, od torfowisk wysokich, poprzez przejściowe do niskich. W ostoi występuje co najmniej 28 gatunków ptaków z Załącznika i Dyrektywy Ptasiej, 10 gatunków ujętych w Polskiej Czerwonej Księdze. Jest to jedno z nielicznych w Polsce stanowisk lęgowych podgorzałki oraz ważna ostoja bąka i dubelta.

Dla obszaru PLB060019 Polesie nie sporządza się Planu zadań ochronnych, ponieważ Obszar Polesie położony jest w obrębie Poleskiego Parku Narodowego. Działania ochronne zostały wskazane w Planie Ochrony ustanowionym Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 16 września 2020 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Poleskiego Parku Narodowego (Dz.U. 2020 poz. 1966).

Obszar Polesie podlega ochronie w zakresie międzynarodowego prawa ochrony przyrody – leży w granicach obszaru wodno-błotnego wyznaczonego na mocy Konwencji Ramsarskiej

Polesie PLB060019 znajduje się na terenie gminy Sosnowica.

Podstawowym zagrożeniem dla obszaru jest zmiana stosunków wodnych, spowodowana zarówno przez prowadzone tu w przeszłości rozległe prace melioracyjne, jak i działający współcześnie przemysł wydobywczy oraz silna presja turystyczno-rekreacyjna i zanikanie rolniczego użytkowania ziemi.

Cel środowiskowy dla obszaru Polesie

Celem środowiskowym jest utrzymanie lub odtworzenie właściwego stanu ochrony następujących gatunków ptaków będących przedmiotem ochrony na omawianym obszarze. Są to: wodniczka, podgorzałka, bąk, puchacz, rybitwa białowąsa, rybitwa białoskrzydła, rybitwa czarna, błotniak łąkowy, dzięcioł białostrzyty, dubelt, żuraw i cietrzew.

Utrzymanie lub odtworzenie właściwego stanu ochrony chronionych gatunków ptaków:

- właściwy stan ochrony wodniczki wymaga: zachowania odkrytych (niezakrzewionych) bagiennych turzycowisk, o stabilnych warunkach wodnych.
- właściwy stan ochrony podgorzałki wymaga: indywidualnej skrupulatnej ochrony miejsc gniazdowania, w szczególności zachowania szuwarów wolnych od antropopresji w okresie lęgowym.
- właściwy stan ochrony bąka wymaga: zachowania bagiennych, podtopionych szuwarów.
- właściwy stan ochrony rybitwy białowąsej wymaga: zachowania aktualnych i umożliwienie powstawanie potencjalnych miejsc lęgowych zwykle na skupieniach roślinności pływającej; wykluczeniu niepokożenia w koloniach lęg. Gdy gniazdują na stawach zachowanie ekstensywnej gospodarki stawowej z zachowaniem roślinności pływającej i z ochroną kolonii rybitwy przed niepokożeniem.
- właściwy stan ochrony rybitwy białoskrzydłej wymaga: zachowania aktualnych i umożliwienie powstawanie potencjalnych miejsc lęgowych, zwykle mechowisk i podmokłych szuwarów, dużych otwartych kompleksów bagiennych z dominacją tych siedlisk, niekiedy skupień roślinności pływającej; wykluczeniem niepokożenia w koloniach lęgowych. Gdy gniazdują na stawach zachowanie ekstensywnej gospodarki stawowej z zachowaniem roślinności pływającej i z ochroną kolonii rybitwy przed niepokożeniem.
- właściwy stan ochrony błotniaka łąkowego wymaga: zachowania naturalnego mokradłowego krajobrazu, zwykle z udziałem dużych kompleksów podmokłych łąk, turzycowisk, szuwarów, zabagnień.
- właściwy stan ochrony dubelta wymaga: zachowania bagiennego charakteru biotopów, w tym rozległych terenów bagiennych lub mozaiki bagien w krajobrazie; wykluczenia ich odwadniania i przesuszania.

- właściwy stan ochrony koncentracji żurawia wymaga: zachowania mozaiki mokradeł w krajobrazie, w tym zachowania silnie podtopionych zabagnień i wykluczenie ich odwadniania; dostępności spokojnych noclegowisk.
- właściwemu stanowi ochrony cietrzewia może sprzyjać: zachowanie warunków wodnych, w tym bagiennego charakteru torfowisk.

Ostoja Poleska PLH060013

Obszar Ostoja Poleska wyznaczony został Decyzją Komisji z dnia 13 listopada 2007 r. przyjmującą, na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG, pierwszy zaktualizowany wykaz terenów mających znaczenie dla Wspólnoty, składających się na kontynentalny region biogeograficzny (notyfikowana jako dokument C(2007)5043)(2008/25/WE) (Dz.U. UE L 12 str.383). Obecny status prawny określa Rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 2 września 2021 r. w sprawie specjalnego obszaru ochrony siedlisk Ostoja Poleska (PLH060013) (Dz. U. z 2021 r. poz. 1736).

Powierzchnia Ostoi Poleskiej wynosi 10159,15 ha.

Obszar stanowią dwa, izolowane fragmenty terenu: Główny Kompleks Poleskiego Parku Narodowego oraz Kompleks Bagno Bubnów - Bagno Staw.

Jest to jedyny w Polsce obszar pojezierza, nie objęty ostatnim zlodowaceniem. Znajdują się tutaj unikalne obszary torfowisk wysokich, przejściowych i niskich typu węglanowego. Łącznie, na terenie ostoi zidentyfikowano 15 rodzajów siedlisk z Załącznika i Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Jest to jedna z największych w Polsce ostoi żółwia błotnego oraz innych rzadkich gatunków zwierząt, w tym zwłaszcza strzebli błotnej *Phoxinus phoxinus*, dla której obszar Ostoi Poleskiej jest jednym z najważniejszych obszarów występowania na terenie kraju. Dla niektórych gatunków zwierząt obszar ten jest jedynym miejscem występowania w Polsce. Ostoja jest jednym z najważniejszych w kraju miejsc lęgowych wodniczki, której populacja zagrożone jest w skali globalnej. Jest również ważnym lęgowiskiem wielu zagrożonych ptaków, m.in.: pogorzałki, rybitwy białowąsej i białoskrzydłej, a także błotniaka łąkowego, kulika wielkiego rycyka, dubelta oraz cietrzewia, który był tu reintrodukowany. W okresie migracji teren ten służy za miejsce odpoczynku dla żurawi i wielu gatunków wodno-błotnych. Obszar jest żerowiskiem ptaków strefowych: puchacza, orlika krzykliwego, bielika i bociana czarnego.

Bagno Bubnów i Bagno Staw to obiekty o wyjątkowym bogactwie florystycznym. Oba kompleksy bagienne to także wyjątkowo cenna ostoja fauny, zwłaszcza owadów, płazów i ptaków. Stwierdzono tu m.in. występowanie ponad 340 gatunków motyli, co stanowi ponad 10% fauny krajowej, z tej liczby 3 gatunki odnaleziono jako jedyne ich miejsca występowania w Polsce.

Wśród płazów na uwagę zasługują m.in. bogate populacje ropuch: zielonej i paskówki. Generalnie flora i fauna tego terenu są bardzo bogate; stwierdzono tu występowanie ponad 1400 gatunków roślin i ponad 200 gatunków kręgowców; 20 gatunków roślin i zwierząt wymienionych jest w Załączniku II Dyrektywy Rady 92/43/EWG. Obszar ma również duże znaczenie dla ochrony ptaków.

Obszar Ostoja Poleska został wyznaczony dla ochrony następujących siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt:

Siedliska przyrodnicze: Twardowodne oligo- i mezotroficzne, zbiorniki wodne z podwodnymi łąkami ramienic *Charetea* (3140), Starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nympheion*, *Potamion* (3150), Naturalne, dystroficzne zbiorniki wodne (3160), Suche wrzosowiska (*Calluno-Genistion*, *Pohlio-Callunion*, *Calluno-Arctostaphyloion*) (4030), Ciepłolubne, śródlądowe murawy napiaskowe (*Koelerion glaucae*) (6120), Górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (*Nardion* – płaty bogate florystycznie) (6230), Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe (*Molinion*) (6410), Ziołorośla górskie (*Adenostylion alliariae*) i ziołorośla nadrzeczne (*Convolvuletalia sepium*) (6430), Niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*) (6510), Torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą (7110), Torfowiska wysokie zdegradowane, lecz zdolne do naturalnej stymulowanej regeneracji (7120), Torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z *Scheuchzerio-Caricetea nigrae*) (7140), Obniżenia na podłożu torfowym z roślinnością ze związku *Rhynchosporion* (7150), Torfowiska nakredowe (*Cladietum marisci*, *Caricetum buxbaumii*, *Schoenetum nigricantis*) (7210), Górskie i nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk (7230), Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (*Galio-Carpinetum*, *Tilio-Carpinetum*) (9170), Bory i lasy bagienne (91D0).

Gatunki roślin: dzwoniecznik wonny, aldrowanda pęcherzykowata, starodub łąkowy, obuwik pospolity, lipiennik Loesela, haczyk owiec błyszczący.

Gatunki zwierząt: kumak nizinny, wilk, bóbr europejski, koza, pływak szeroko brzeżek, żółw błotny, przeplatka aurinia, wydra, czerwonończyk nieparek, piskorz, modraszek nausitous, modraszek telejus, różanka, strzebla błotna, traszka grzebieniasta.

Dla obszaru PLH060013 Ostoja Poleska nie sporządza się Planu zadań ochronnych, ponieważ Ostoja położona jest w obrębie Poleskiego Parku Narodowego. Działania ochronne zostały wskazane w Planie Ochrony ustanowionym Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 16 września 2020 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Poleskiego Parku Narodowego (Dz.U. 2020 poz. 1966).

Obszar Ostoja Poleska podlega ochronie w zakresie międzynarodowego prawa ochrony przyrody – leży w granicach obszaru wodno-błotnego wyznaczonego na mocy Konwencji Ramsarskiej.

Obszar położony jest na terenie gminy Sosnowica.

Cel środowiskowy dla obszaru Ostoja Poleska

Celem środowiskowym dla Ostoi Poleskiej jest utrzymanie lub odtworzenie właściwego stanu ochrony ww. siedlisk przyrodniczych, gatunków roślin i gatunków zwierząt będących przedmiotem ochrony na omawianym obszarze. Działania, które pomogą osiągnąć ten cel to:

- zachowanie odpowiedniej jakości hydromorfologicznej cieków oraz stanu ekologicznego ichtiofauny,
- wykluczenie oddziaływania zanieczyszczeń i poprawy jakości wód,
- zachowanie naturalnej dynamiki, reżimu hydrologicznego rzek, z naturalnymi zalewami,
- zachowanie naturalności zbiorników wodnych i koryt cieków z ich strefą brzegową i roślinnością,
- zachowanie zróżnicowania siedliskowego zbiorników wodnych w postaci roślinności, powalonych pni i konarów,
- utrzymanie odpowiednio wysokiego poziomu wody gruntowej, braku melioracji lub wykluczenia jej negatywnego wpływu na środowisko,
- ograniczenie konkurencji gatunków obcych i ekspansywnych,
- utrzymanie wilgotnych i zmiennowilgotnych warunków siedliskowych, umożliwiających przynajmniej okazjonalne (niekoniecznie coroczne) koszenie,
- tolerowanie działalności bobrów w środowisku,
- naturalne zróżnicowanie siedlisk w rzece dla ryb i płazów, służące zachowaniu bogatej bazy żerowiskowej dla wydry.

Główne zagrożenia dla obszaru Ostoja Poleska to: osuszanie terenów mokradłowych, obniżenie zwierciadła wód podziemnych i inne zmiany w funkcjonowaniu wód, zarastanie łąk, torfowisk i innych terenów otwartych drzewami, krzewami i roślinami ekspansywnymi po zaniechaniu koszenia oraz zanieczyszczenia, w tym eutrofizacja wód powierzchniowych.

Zagrożenie stanowi również obecność niektórych gatunków inwazyjnych, wzrost natężenia ruchu turystycznego i rozwój zabudowy lotniskowej, intensywna gospodarka leśna oraz usuwanie martwych i zamierających drzew w lasach.

Obszar PLH060002 Czarny Las

Obszar został zatwierdzony Decyzją Komisji z dnia 13 listopada 2007 r. przyjmującej, na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG, pierwszy zaktualizowany wykaz terenów mających znaczenie dla Wspólnoty, składających się na kontynentalny region biogeograficzny (notyfikowana jako dokument C(2007)5043) (2008/25/WE) (Dz. Urz. UE L 12 str.383). Aktualny status prawny określa Rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 17 października 2023 r. w sprawie specjalnego obszaru ochrony siedlisk Czarny Las (PLH060002) (Dz. U. z 2023 r. poz. 2384).

Powierzchnia obszaru Czarny Las wynosi 27,14 ha.

Obszar w całości pokryty jest lasem, dobrze zachowanym subkontynentalnym grądem lipowo-grabowym. Płaski i pozbawiony cieków wodnych teren, chroniony jest rezerwatem od 1981 r. i stanowi ostoję wielu rzadkich gatunków roślin, w tym 5 chronionych. Drzewostan pochodzenia naturalnego cechuje duża różnorodność gatunkowa i wiekowa drzew, z których wiele okazów ma pomnikowe rozmiary. Dominują tu ok. 160-letnie dęby i 130-letnie graby i lipy. Poza nimi rosną tu stare jesiony, sosny, brzozy, zaś w podszybie licznie spotykanymi gatunkami są leszczyny, kaliny, trzmieliny oraz młode dęby, osiki i klony.

Przedmiotem ochrony na obszarze Czarny Las jest siedlisko przyrodnicze Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (*Galio-Carpinetum*, *Tilio-Carpinetum*) (kod 9170).

Obszar położony jest na terenie gminy Milanów.

Cel środowiskowy dla obszaru Czarny Las

Celem środowiskowym dla obszaru Czarny Las jest utrzymanie obecnego właściwego stanu ochrony siedliska Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny na powierzchni co najmniej 18,70 ha.

Największym zagrożeniem dla obszaru jest obecność obcego gatunku – niecierpka drobnokwiatowego *Impatiens parviflora*. Gatunek ten obecnie nie wykazuje tendencji do wypierania rodzimych gatunków runa leśnego. Potencjalne zagrożenie stanowią odpady z gospodarstw domowych oraz drobne odpady porzucane wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 813.

Osiągnięcie celu środowiskowego będzie możliwe dzięki realizacji wskazań zawartych w Planie Zadań Ochronnych dla obszaru Czarny Las. PZO ustanowiony został Zarządzeniem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie z dnia 15 marca 2022 r., w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Czarny Las PLH060002. W PZO ustalono następujące działania ochronne:

- utrzymanie siedliska w aktualnym właściwym stanie ochrony w warunkach ochrony biernej,
- w wyjątkowych przypadkach dopuszcza się wycinkę pojedynczych drzew zagrażających

bezpieczeństwu i przejezdności drogi wojewódzkiej nr 813 Łączna – Międzyrzec Podlaski w pasie 25 m od zachodniej granicy obszaru, pod warunkiem pozostawienia drewna, na terenie obszaru,

- eliminacja gatunków inwazyjnych, w tym niecierpka drobnokwiatowego *Impatiens parviflora*,
- usuwanie odpadów.

Obszar PLH060098 Wrzosowisko w Orzechowie

Obszar został zatwierdzony Decyzją Komisji z dnia 10 stycznia 2011 r. w sprawie przyjęcia na mocy dyrektywy Rady 92/43/EWG czwartego zaktualizowanego wykazu terenów mających znaczenie dla Wspólnoty składających się na kontynentalny region biogeograficzny (notyfikowana jako dokument nr C (2010) 9669) (2011/64/UE) (Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 33 str. 146).

Aktualny status prawny oraz powierzchnia obszaru regulowane są na mocy Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 28 marca 2017 r. w sprawie specjalnego obszaru ochrony siedlisk Wrzosowisko w Orzechowie (PLH060098) (Dz. U. z 2017 r. poz. 915).

Obszar PLH060098 Wrzosowisko w Orzechowie został wyznaczony dla ochrony siedliska przyrodniczego Suche wrzosowiska (*Calluno-Genistion*, *Polio-Callunion*, *Calluno-Arctostaphylion*) (kod 4030). Jego powierzchnia wynosi 18,84 ha. Wrzosowisko zajmuje dość duże pastwisko, będące własnością wspólnoty wiejskiej. Teren nie jest rolniczo wykorzystywany już od wielu lat. Obszar PLH060098 Wrzosowisko w Orzechowie położony jest na terenie gminy Sosnowica.

Cel środowiskowy dla obszaru Wrzosowisko w Orzechowie

Najważniejsze ze zidentyfikowanych zagrożeń oddziałujących na przedmioty ochrony związane są z naturalnymi procesami sukcesji ekologicznej, prowadzącymi do zarastania płatu wrzosowiska oraz z działalności człowieka polegającej na tworzeniu dzikich składowisk odpadów i nielegalnej eksploatacji kopalin.

Dla obszaru PLH060098 Wrzosowisko w Orzechowie sporządzono Plan zadań ochronnych, który jest wystarczającym narzędziem do zapewnienia ochrony przedmiotom ochrony w obszarze.

Wskazane działania ochronne mają na celu utrzymanie właściwego stanu zachowania przedmiotów ochrony. Działania, które pozwolą osiągnąć ww. cele związane będą przede wszystkim z usunięciem zadrzewień, głównie brzozy brodawkowej, czeremchy amerykańskiej i sosny zwyczajnej oraz z likwidacją składowisk odpadów i wyrobisk po eksploatacji piasku.

Plan zadań ochronnych nie zawiera wskazań do zmian zapisów w istniejących dokumentach planistycznych. Zrezygnowano również ze sporządzenia planu ochrony dla obszaru Wrzosowisko w Orzechowie. Plan zadań ochronnych jest wystarczającym narzędziem do zapewnienia ochrony przedmiotom ochrony na tym obszarze.

○ **Użytki ekologiczne**

W granicach powiatu parczewskiego ustanowiono 22 użytki ekologiczne, usytuowane głównie na terenie lasów Nadleśnictwa Parczew. Są to w większości śródleśne, zadrzewione bagna. Są to obszary, na których istnieje bardzo duża różnorodność gatunkowa, zarówno roślinna, jak i zwierzęca.

Cel środowiskowy dla użytków ekologicznych

Celem środowiskowym dla użytków ekologicznych jest ochrony mokradeł, głównie ze względu na ich wielofunkcyjne znaczenie w przyrodzie. Degradacja pociąga za sobą zmniejszanie się populacji wielu gatunków roślin i zwierząt, dla których podmokłe siedliska są naturalnym środowiskiem.

Użytki ekologiczne pełnią ważne funkcje przyrodnicze, hydrologiczne i krajobrazowe — **retencjonują wodę, ograniczają skutki suszy, stabilizują mikroklimat**, a także stanowią **siedliska wielu rzadkich i chronionych gatunków roślin i zwierząt**.

Degradacja tych obszarów prowadzi do utraty bioróżnorodności, obniżenia poziomu wód gruntowych, zwiększenia emisji gazów cieplarnianych z osuszonych torfowisk oraz zaniku populacji gatunków związanych z siedliskami wodno–bagiennymi. Dlatego działania ochronne powinny koncentrować się na **zachowaniu naturalnych procesów hydrologicznych, ograniczaniu melioracji odwadniających, przeciwdziałaniu sukcesji roślinności drzewiastej oraz renaturyzacji terenów zdegradowanych**.

Użytki ekologiczne mają również istotne znaczenie edukacyjne i krajobrazowe – stanowią doskonałe miejsca do prowadzenia zajęć terenowych, obserwacji przyrodniczych i promocji idei ochrony przyrody wśród mieszkańców. Wykaz użytków ekologicznych znajdujących się na terenie powiatu parczewskiego przedstawiono w tabeli nr 40.

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Tabela 40 Wykaz użytków ekologicznych znajdujących się na terenie Powiatu Parczewskiego

Lp.	Data utworzenia	Dane aktu prawnego o ustanowieniu użytku ekologicznego (oznaczenie miejsca ogłoszenia aktu prawnego)	Opis użytku ekologicznego	Powierzchnia (ha)	Gmina	Lokalizacja
1.	1995-10-30	Rozporządzenie Nr 20 Wojewody Białkopodlaskiego z 18.10.1995 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne Dz. Urz. Woj. Białsk. z 30.10.1995 r. Nr 8, poz.38)	śródleśne bagna	0,5900	Dębowa Kłoda	Nadleśnictwo Parczew, Leśnictwo Sosnowica oddz. 37i
2.	1995-10-30	Rozporządzenie Nr 20 Wojewody Białkopodlaskiego z 18.10.1995 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne Dz. Urz. Woj. Białsk. z 30.10.1995 r. Nr 8, poz.38)	śródleśne bagna	14,0800	Dębowa Kłoda	Nadleśnictwo Parczew, Leśnictwo Orzechów oddz.:25h, 25i, 26g, 26h, 27h, 41c, 41d, 42b
3.	1995-10-30	Rozporządzenie Nr 20 Wojewody Białkopodlaskiego z 18.10.1995 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne Dz. Urz. Woj. Białsk. z 30.10.1995 r. Nr 8, poz.38)	śródleśne bagna	0,6300	Dębowa Kłoda	Nadleśnictwo Parczew, Leśnictwo Jedlanka oddz. 15h
4.	1995-10-30	Rozporządzenie Nr 20 Wojewody Białkopodlaskiego z 18.10.1995 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne Dz. Urz. Woj. Białsk. z 30.10.1995 r. Nr 8, poz.38)	śródleśne bagna	0,3100	Dębowa Kłoda	Nadleśnictwo Parczew, Leśnictwo Jedlanka, oddz. 15d
5.	1995-10-30	Rozporządzenie Nr 20 Wojewody Białkopodlaskiego z 18.10.1995 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne Dz. Urz. Woj. Białsk. z 30.10.1995 r. Nr 8, poz.38)	śródleśne bagna	0,4500	Dębowa Kłoda	Nadleśnictwo Parczew, Leśnictwo Orzechów oddz. 13d, 25d
6.	1995-10-30	Rozporządzenie Nr 20 Wojewody Białkopodlaskiego z 18.10.1995 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne Dz. Urz. Woj. Białsk. z 30.10.1995 r. Nr 8, poz.38)	śródleśne bagna	5,9200	Dębowa Kłoda	Nadleśnictwo Parczew, Leśnictwo Borek, oddz. 398c
7.	1995-10-30	Rozporządzenie Nr 20 Wojewody Białkopodlaskiego z 18.10.1995 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne Dz. Urz. Woj. Białsk. z 30.10.1995 r. Nr 8, poz.38)	śródleśne bagna	12,9900	Dębowa Kłoda	Nadleśnictwo Parczew, Leśnictwo Borek, oddz. 368Ab
8.	1995-10-30	Rozporządzenie Nr 20 Wojewody Białkopodlaskiego z 18.10.1995 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne Dz. Urz. Woj. Białsk. z 30.10.1995 r. Nr 8, poz.38)	śródleśne bagna	10,6100	Dębowa Kłoda	Nadleśnictwo Parczew, Leśnictwo Turno, oddz. 1Ab, 1Ac, 1Ad, 1Af, 1Ag
9.	1995-10-30	Rozporządzenie Nr 20 Wojewody Białkopodlaskiego z 18.10.1995 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne Dz. Urz. Woj. Białsk. z 30.10.1995 r. Nr 8, poz.38)	śródleśne bagna	48,9800	Dębowa Kłoda	Nadleśnictwo Parczew, Leśnictwo Makoszka, oddz.: 270, 271
10.	1995-10-30	Rozporządzenie Nr 20 Wojewody Białkopodlaskiego z 18.10.1995 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne Dz. Urz. Woj. Białsk. z 30.10.1995 r. Nr 8, poz.38)	śródleśne bagna	1,6500	Dębowa Kłoda	Nadleśnictwo Parczew, Leśnictwo Orzechów oddz. 143h
11.	1995-10-30	Rozporządzenie Nr 20 Wojewody Białkopodlaskiego z 18.10.1995 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne Dz. Urz. Woj. Białsk. z 30.10.1995 r. Nr 8, poz.38)	śródleśne bagna	29,9500	Dębowa Kłoda	Nadleśnictwo Parczew, Leśnictwo Sosnowica oddz.: 116b, 134g, 135c, 135g, 157c, 158a, 158b, 158c
12.	1995-10-30	Rozporządzenie Nr 20 Wojewody Białkopodlaskiego z 18.10.1995 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne Dz. Urz. Woj. Białsk. z 30.10.1995 r. Nr 8, poz.38)	śródleśne bagna	5,9700	Dębowa Kłoda	Nadleśnictwo Parczew, Leśnictwo Sosnowica oddz. 75c
13.	1995-10-30	Rozporządzenie Nr 20 Wojewody Białkopodlaskiego z 18.10.1995 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne Dz. Urz. Woj. Białsk. z 30.10.1995 r. Nr 8, poz.38)	śródleśne bagna	0,3800	Dębowa Kłoda	Nadleśnictwo Parczew, Leśnictwo Sosnowica oddz. 70d
14.	1995-10-30	Rozporządzenie Nr 20 Wojewody Białkopodlaskiego z 18.10.1995 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne	śródleśne bagna	2,0500	Dębowa Kłoda	Nadleśnictwo Parczew, Leśnictwo Orzechów oddz. 59b

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Lp.	Data utworzenia	Dane aktu prawnego o ustanowieniu użytku ekologicznego (oznaczenie miejsca ogłoszenia aktu prawnego)	Opis użytku ekologicznego	Powierzchnia (ha)	Gmina	Lokalizacja
		Dz. Urz. Woj. Bialsk. z 30.10.1995 r. Nr 8, poz.38)				
15.	1995-10-30	Rozporządzenie Nr 20 Wojewody Białkopodlaskiego z 18.10.1995 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne Dz. Urz. Woj. Bialsk. z 30.10.1995 r. Nr 8, poz.38)	śródleśne bagna	11,8500	Dębowa Kłoda	Nadleśnictwo Parczew, Leśnictwo Sosnowica oddz. 49g, 50f, 70c, 71a
16.	1995-10-30	Rozporządzenie Nr 20 Wojewody Białkopodlaskiego z 18.10.1995 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne Dz. Urz. Woj. Bialsk. z 30.10.1995 r. Nr 8, poz.38)	śródleśne bagna	26,4700	Dębowa Kłoda	Nadleśnictwo Parczew, Leśnictwo Borek, oddz.: 47d, 47g, 47k, 47n, 47m, 47p, 67d, 67h, 67i, 68b, 68c, 88b, 88c, 88i, 109a, 109b, 478c, 478d
17.	1995-10-30	Rozporządzenie Nr 20 Wojewody Białkopodlaskiego z 18.10.1995 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne Dz. Urz. Woj. Bialsk. z 30.10.1995 r. Nr 8, poz.38)	śródleśne bagna	8,5100	Dębowa Kłoda	Nadleśnictwo Parczew, Leśnictwo Orzechów oddz. 41g, 42g, 61f, 62a
18.	1995-10-30	Rozporządzenie Nr 20 Wojewody Białkopodlaskiego z 18.10.1995 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne Dz. Urz. Woj. Bialsk. z 30.10.1995 r. Nr 8, poz.38)	śródleśne bagna	0,3400	Dębowa Kłoda	Nadleśnictwo Parczew, Leśnictwo Sosnowica oddz. 38f
19.	1995-10-30	Rozporządzenie Nr 20 Wojewody Białkopodlaskiego z 18.10.1995 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne Dz. Urz. Woj. Bialsk. z 30.10.1995 r. Nr 8, poz.38)	śródleśne bagna	4,0200	Dębowa Kłoda	Nadleśnictwo Parczew, Leśnictwo Borek, oddz. 405b, 405c, 405d
20.	1995-10-30	Rozporządzenie Nr 20 Wojewody Białkopodlaskiego z 18.10.1995 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne Dz. Urz. Woj. Bialsk. z 30.10.1995 r. Nr 8, poz.38)	śródleśne bagna	2,1200	Dębowa Kłoda	Nadleśnictwo Parczew, Leśnictwo Sosnowica oddz. 49d
21.	1995-10-30	Rozporządzenie Nr 22 Wojewody Białkopodlaskiego z 18.10.1995 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne (Dz. Urz. Woj. Bialsk. z 30.10.1995 r. Nr 8, poz.40)	śródleśne bagna	9,9700	Jabłoń	Nadleśnictwo Radzyń Podlaski, Leśnictwo Jabłoń, oddz.: 344k, 344m, 345g 348b,
22.	1995-10-30	Rozporządzenie Nr 22 Wojewody Białkopodlaskiego z 18.10.1995 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne (Dz. Urz. Woj. Bialsk. z 30.10.1995 r. Nr 8, poz.40)	śródleśne bagna	7,9400	Milanów	Nadleśnictwo Radzyń Podlaski, Leśnictwo Czarny Las, oddz. 390g, 392d

Źródło: RDOŚ

○ **Zespół przyrodniczo – krajobrazowy**

Zespół przyrodniczo-krajobrazowy Stawy Siemień utworzony został Rozporządzeniem Wojewody Białkopodlaskiego Nr 90 z dnia 23.11.1998 r. w sprawie uznania za zespół przyrodniczo-krajobrazowy (Dz. Urz. z 1998 r. Nr 13, poz. 204). Obowiązującą podstawą prawną jest Rozporządzenie Nr 31 Wojewody Lubelskiego z dnia 5 lutego 2002 r. w sprawie uznania obszarów za zespoły przyrodniczo-krajobrazowe na terenie województwa lubelskiego (Dz. Urz. z 2002 r. Nr 12, poz. 350).

Zespół przyrodniczo-krajobrazowy Stawy Siemień obejmuje kompleks stawów rybackich w Siemieniu o powierzchni 621,48 ha, które stanowią jedną z najważniejszych i najciekawszych ostoj ptactwa wodno-błotnego na Lubelszczyźnie i największy zespół tego typu w środkowo-wschodniej Polsce. Obszar ten jest cenny ze względu na ochronę siedlisk lęgowych oraz dróg przelotów ptaków wodno-błotnych w Europie.

Stawy hodowlane w Siemieniu charakteryzuje szeroki pas szuwaru trzcinowego i pałkowego stanowiącego siedliska lęgowe dla wielu gatunków ptaków błotno-wodnych, a także dającego ptakom schronienie i będących miejscem ich żerowania.

Zespół przyrodniczo-krajobrazowy Stawy Siemień znajduje się na terenie gminy Siemień.

Cel środowiskowy dla Zespołu przyrodniczo – krajobrazowy Stawy Siemień

Celem środowiskowym dla Zespołu przyrodniczo – krajobrazowy Stawy Siemień jest zachowanie ostoj ptactwa wodno- błotnego, zabezpieczającej bezpieczne miejsca lęgów i bazę żerowiskową.

○ **Międzynarodowy Rezerwat Biosfery „Polesie Zachodnie”**

Międzynarodowy Rezerwat Biosfery „Polesie Zachodnie” obejmuje przygraniczne rejony Polesia na styku granic trzech państw – Białorusi, Polski i Ukrainy. Na terenie gminy Parczew znajduje się północno – zachodni fragment tego Rezerwatu. Międzynarodowy Rezerwat Biosfery „Polesie Zachodnie” obejmuje w granicach Polski znaczną część Równiny Łęczyńsko – Włodawskiej oraz niewielkie fragmenty Zakłęsłości Sosnowickiej, Równiny Parczewskiej, Garbu Włodawskiego i Pagórów Chełmskich. Jest to teren największego w Polsce zgrupowania jezior, nie mających glacialnego pochodzenia. Niewielkie różnice wysokości oraz płytkie zaleganie wód gruntowych powodują, że dużo jest tutaj obszarów podmokłych – bagien i torfowisk.

Cele środowiskowe dla Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery „Polesie Zachodnie”

Według Ramowego statutu światowej sieci rezerwatów biosfery, obiekty te są tworzone, aby promować i demonstrować zrównoważony związek człowieka z biosferą. Rezerваты biosfery mają na celu ochronę różnorodności biologicznej i poprawę zdolności obserwowania zmian ekologicznych w obszarze całej planety.

Służą także pobudzaniu społecznej świadomości powiązań istniejących pomiędzy różnorodnością ekologiczną i kulturową

Projektowane formy ochrony przyrody

Rezerваты

Na terenie powiatu parczewskiego planuje się utworzenie dwóch rezerwatów: Gościniec (gmina Parczew) i Jezioro Skomielno (gmina Sosnowica).

Projektowany rezerwat faunistyczny Gościniec obejmie fragment rzeki Bobrówki, płynącej przez Lasy Parczewskie, z otaczającym je torfowiskiem oraz przylegającym pasem lasu oraz jeziorem Czarne Gościńskie (jego północna część położona jest w obrębie gminy Parczew). Celem ochrony jest populacja bobra europejskiego introdukowanego tu w 1979 roku. Powierzchnia projektowanego obiektu wynosi 188,76 ha, a jego otulina 191,91 ha. Powołanie tego rezerwatu jest celowe z uwagi na bogactwo flory w dolinie Bobrówki oraz fragmenty torfowisk. W aktualnej ocenie Nadleśnictwa Parczew, jeden z głównych celów ochrony tego terenu, czyli ochrona populacji bobra stracił na ważności. Należałoby dążyć do zmiany celu powołania rezerwatu.

Rezerwat Jezioro Skomielno ma objąć jezioro o powierzchni 30 ha i otaczające je torfowisko. Rośnie tu duże skupienie grzybienia białego i wywłócznika skrętoległego. Nad brzegami jeziora rosną też północne gatunki wierzb: lapońska, borówkolistna i czarniawa. W szuwarach i zaroślach występują brzeczek, dziwiana i strumieniówka.

Rezerwat ustanawiany jest na mocy zarządzenia regionalnego dyrektora ochrony środowiska. Utworzenie rezerwatu powinno zostać poprzedzone dokładną waloryzacją wartości przyrodniczych i krajobrazowych przedmiotowego obszaru.

Park Krajobrazowy

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego (2015) zostały przedstawione projektowane w PZPWL 2002 obszary chronione rekomendowane do oceny możliwości i celowości objęcia formą ochrony przyrody w ramach audytu krajobrazowego województwa. W zestawieniu znajduje się Parczewski Park Krajobrazowy, który obejmowałby południową część powiatu, w granicach kompleksu Lasów Parczewskich wraz z doliną rzeki Tyśmienicy.

W obrębie projektowanego PPK znajdują się stosunkowo dobrze zachowane lasy, w których występują zbiorowiska roślinne od suchych, wydmowych po bagienne. Dominują bory sosnowe i mieszane bory sosnowo-dębowe oraz tworzące mniejsze enklawy grądy, olsy, łęgi i zarośla wierzbowe rozciągające się najczęściej na skrajach dolin rzecznych, śródleśnych bagien i podmokłych polan. Teren projektowanego parku jest szczególnie cenny pod względem florystycznym. Wśród roślin tu występujących na uwagę zasługują: widłak goździsty i jałowcowaty, rosiczki długolistna, okrągłolistna i pośrednia, brzoza niska, grązel żółty, wawrzynek wilczełyko, lilia złotogłów, lipiennik Loesela, kruszczyk błotny, storczyk krwisty.

Park byłby wysuniętą najdalej na północny - zachód formą ochrony krajobrazu w korytarzu ekologicznym utworzonym przez system parków krajobrazowych od okolic Chełma z centralnie położonym Poleskim Parkiem Narodowym.

Utworzenie parku krajobrazowego następuje w drodze uchwały sejmiku województwa. Przed utworzeniem PPK wskazane jest przeanalizowanie zasadności utworzenia tego parku.

➤ **Obszary, których ochrona wynika z ustawy o planowaniu przestrzennym**

○ **Korytarze ekologiczne**

Korytarze ekologiczne definiowane są jako obszary umożliwiające migrację roślin, zwierząt lub grzybów. Utrzymanie powiązań ekologicznych pomiędzy ekosystemami, czyli korytarzy ekologicznych, jest istotne, bowiem jest jednym z warunków zachowania równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, jednego z aspektów realizacji zrównoważonego rozwoju.

W związku z tym podstawowym zadaniem planowania przestrzennego jest wyznaczanie i ochrona korytarzy ekologicznych w planach zagospodarowania przestrzennego poprzez określanie ograniczeń w ich zagospodarowaniu i użytkowaniu, wskazywaniu miejsc i sposobów przejść przez istniejące bariery ekologiczne, unikanie tworzenia nowych barier.

W roku 2011 opracowany został „Projekt korytarzy ekologicznych łączących Europejską Sieć Natura 2000 w Polsce”, w którym przedstawiono mapę korytarzy istotnych dla populacji dużych ssaków leśnych oraz spójności siedlisk leśnych i wodno-błotnych w skali krajowej i kontynentalnej.

Południowo – wschodnie fragmenty gmin Podedwórze i Dębowa Kłoda, prawie cała gmina Sosnowica oraz południowa część gminy Parczew znajdują się w zasięgu korytarza Polesie GKW-2. Korytarz Polesie łączy się z korytarzem Dolina Dolnego Wieprza GKPd-3A (umowna granica pomiędzy nimi została poprowadzona wzdłuż drogi relacji Parczew – Ostrów Lubelski). Korytarz Dolina Dolnego Wieprza biegnie przez zachodni fragment gminy

Parczew i środkową część gminy Siemień. Powyżej Stawu Siemień Korytarz Dolina Dolnego Wieprza łączy się z korytarzem Lasy Chotyłowskie KPnC-3D. W obrębie tego korytarza znajduje się północno – wschodni fragment gminy Siemień, północno – zachodnia część gminy Parczew oraz zachodnia i środkowa część gminy Milanów.

- **ECONET-PL**

Sieć ECONET-PL tworzą przede wszystkim obszary węzłowe o znaczeniu międzynarodowym lub krajowym, połączone między sobą korytarzami ekologicznymi. Krajowa Sieć Ekologiczna ECONET – PL nie posiada umocowania prawnego, ale jest pewną wytyczną polityki przestrzennej, wprowadzono ją do dokumentów planistycznych rangi krajowej (KPZK 2030).

W granicach powiatu parczewskiego znajduje się fragment obszaru węzłowego o znaczeniu międzynarodowym 27M – Poleski, obejmuje on południowo – wschodnią, południową i południowo – zachodnią część powiatu.

- **Systemy Przyrodnicze Gmin**

Podstawą prawidłowego funkcjonowania systemu ekologicznego powiatu jest jego drożność przestrzenna oraz niezakłócone powiązanie go z terenami otwartymi poza powiatem. Pozwala to na swobodną, międzystrefową wymianę ekologiczną oraz gwarantuje ochronę różnorodności siedliskowej i gatunkowej, ochronę ekosystemów (wodnych, rzecznych, łąkowych, leśnych i innych). Z tego względu, na etapie sporządzania Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego poszczególnych gmin, wyznaczono Systemy Przyrodnicze Gmin (SPG), stanowiące planistyczną formę ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu. Kluczowym elementem SPM są: doliny rzeczne, wody otwarte oraz kompleksy leśne, pełniące funkcje ekologiczne (węzłów i korytarzy ekologicznych).

Elementami objętymi ochroną prawną przez decyzję samorządów lokalnych są również obszary i obiekty środowiska przyrodniczego. W celu zabezpieczenia przed degradacją ekosystemów naturalnych, decyzją samorządów lokalnych ochronie poddaje się tereny wchodzące w skład systemu biologicznego gmin należących do powiatu parczewskiego. W SUiKZP wskazane są działania, które należy podjąć w celu ochrony terenów o dominującej funkcji ekologicznej.

➤ **Obszary, których ochrona wynika z ustawy o lasach**

W granicach administracyjnych powiatu parczewskiego występują grunty leśne, które mają status lasów ochronnych. Zgodnie z ustawą o lasach z dnia 28 września 1991 r. (Dz.U. 2025 poz. 567), grunty leśne znajdujące się na terenie powiatu, podlegają ochronie głównie jako lasy wodochronne, których główną funkcją jest ochrona stosunków wodnych na danym terenie.

Podstawą do prowadzenia prawidłowej gospodarki leśnej są plany urządzenia lasów Nadleśnictw: Parczew, Radzyń Podlaski, Włodawa (dla lasów stanowiących własność Skarbu Państwa) oraz uproszczone plany urządzenia lasów (dla lasów niestanowiących własności Skarbu Państwa).

○ **Pomniki przyrody**

Pomniki przyrody ożywionej są to okazałe drzewa, które ze względu na swój wiek oraz rozmiary winny być chronione. Wykaz pomników przyrody znajdujących się na terenie powiatu parczewskiego przedstawiono w tabeli 41.

Cel środowiskowy dla pomników przyrody: Utrzymanie status quo.

Właściwy stan ochrony pomników przyrody polega na prowadzeniu nadzoru nad ich utrzymaniem oraz zabiegów pielęgnacyjnych lub konserwacyjnych pomników przyrody. Obok prawnej ochrony drzewa pomnikowe wymagają systematycznych i intensywnych zabiegów pielęgnacyjnych, mających przedłużyć ich życie.

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Tabela 41 Wykaz pomników przyrody znajdujących się na terenie Powiatu Parczewskiego

Lp.	Nazwa pomnika przyrody (jak w akcie prawnym o ustanowieniu)	Data ustanowienia	Obowiązująca podstawa prawna wraz z oznaczeniem miejsca ogłoszenia aktu prawnego	Opis pomnika przyrody	Typ pomnika	Obwód na wys. 1,3 m [cm]	Wys. [m]	Gmina	Opis lokalizacji
1.	Drzewo	2008-07-10	Uchwała Nr XVII/94/2008 Rady Gminy Dębowa Kłoda z dnia 28 kwietnia 2008 r	Dąb szypułkowy - Quercus robur	Jednoobiekowy	437	22	Dębowa Kłoda	Kompleks gruntów rolnych wsi Pachole na działce o numerze geodezyjnym 1/5
2.	drzewo	1995-12-28	Rozporządzenie Nr 27 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 28 grudnia 1995 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody	Dąb szypułkowy - Quercus robur	Jednoobiekowy	352	21	Dębowa Kłoda	Rośnie na obrzeżu oddziału 13 leśnictwa Gościńiec
3.	drzewo	1995-12-28	Rozporządzenie Nr 27 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 28 grudnia 1995 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody	Lipa drobnolistna - Tilia cordata	Jednoobiekowy	496	23	Dębowa Kłoda	Rośnie na terenie kościelnym w Kodeńcu
4.	drzewo	1995-12-28	Rozporządzenie Nr 27 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 28 grudnia 1995 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody	Lipa drobnolistna - Tilia cordata	Jednoobiekowy			Dębowa Kłoda	Rośnie na terenie starego cmentarza parafialnego w Kodeńcu
5.	drzewo	1995-12-28	Rozporządzenie Nr 27 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 28 grudnia 1995 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody	Dąb szypułkowy - Quercus robur;	Jednoobiekowy	449	26	Dębowa Kłoda	W pobliżu rezerwatu "Królowa Droga"
6.	drzewo	1988-01-04	Zarządzenie Nr 1 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 4 stycznia 1988 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody	Dąb szypułkowy - Quercus robur	Jednoobiekowy	619	23	Dębowa Kłoda	Pomnik rosnący na łące we wsi Borki
7.	drzewo	1990-10-22	Rozporządzenie Nr 1 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 22 października 1990 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody	Grupa drzew: 11 Dąby szypułkowe - Quercus robur	Wieloobiekowy	368 289 245 330 330 264 390 339 286	22 26 20 21 21 24 23 22 23	Dębowa Kłoda	Szpaler rosnący na Trakcie Królewskim Parczew - Ostrów Lubelski Gościńiec Madeja w leśnictwie Gościńiec

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Lp.	Nazwa pomnika przyrody (jak w akcie prawnym o ustanowieniu)	Data ustanowienia	Obowiązująca podstawa prawna wraz z oznaczeniem miejsca ogłoszenia aktu prawnego	Opis pomnika przyrody	Typ pomnika	Obwód na wys. 1,3 m [cm]	Wys. [m]	Gmina	Opis lokalizacji
						324 333	23 22		
8.	drzewo	1990-10-22	Rozporządzenie Nr 1 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 22 października 1990 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody	Dąb szypułkowy - Quercus robur	Jednoobiekowy	484	22	Dębowa Kłoda	Pomnik rosnący w pobliżu kościoła parafialnego w Kodeńcu
9.	drzewo	1993-12-30	Rozporządzenie Nr 60 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 30 grudnia 1993 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody	Grupa drzew: Lipa drobnolistna - Tilia cordata	Wieloobiekowy	358 415	114 132	Dębowa Kłoda	Rosną w pasie drogi wojewódzkiej we wsi Uhnin
10.	drzewo	1993-12-30	Rozporządzenie Nr 60 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 30 grudnia 1993 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody	Lipa drobnolistna - Tilia cordata	Jednoobiekowy	572	16	Dębowa Kłoda	Rośnie przy pasie drogi wojewódzkiej we wsi Uhnin
11.	drzewo	1995-12-28	Rozporządzenie Nr 27 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 28 grudnia 1995 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody	Dąb szypułkowy - Quercus robur	Jednoobiekowy	368	20	Dębowa Kłoda	Rośnie na obrzeżu oddziału 12 leśnictwa Gościńiec

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Lp.	Nazwa pomnika przyrody (jak w akcie prawnym o ustanowieniu)	Data ustanowienia	Obowiązująca podstawa prawna wraz z oznaczeniem miejsca ogłoszenia aktu prawnego	Opis pomnika przyrody	Typ pomnika	Obwód na wys. 1,3 m [cm]	Wys. [m]	Gmina	Opis lokalizacji
12.	drzewo	1979-10-26	Orzeczenie Nr 5 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 26 października 1979 r. o uznaniu za pomnik przyrody	Sosna amerykańska (Wejmutka) - Pinus strobus	Jednoobiekowy	289	20	Jabłoń	teren zabytkowego parku
13.	drzewo	1979-10-27	Orzeczenie Nr 6 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 27 października 1979 r. o uznaniu za pomnik przyrody	Grupa drzew: Lipa drobnolistna - Tilia cordata	Wielobiekowy	286 336 317	18 14 20	Jabłoń	teren zabytkowego parku
14.	drzewo	2000-05-26	Rozporządzenie Nr 104 Wojewody Lubelskiego z dnia 26 maja 2000 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody	Jesion wyniosły - Fraxinus excelsior	Jednoobiekowy	575	34	Jabłoń	rośnie na działce leśnej, za kanałem Wieprz - Krzna, włączona do zabytkowego założenia parkowego
15.	drzewo	1986-01-10	Orzeczenie Nr 6/86 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 10 stycznia 1986 r. o uznaniu za pomnik przyrody	Jesion wyniosły - Fraxinus excelsior	Jednoobiekowy	421	27	Milanów	park zabytkowy
16.	drzewo	1986-01-10	Orzeczenie Nr 5/86 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 10 stycznia 1986 r. o uznaniu za pomnik przyrody	Modrzew europejski - Larix decidua	Wielobiekowy	330 317	18 26	Milanów	park zabytkowy

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Lp.	Nazwa pomnika przyrody (jak w akcie prawnym o ustanowieniu)	Data ustanowienia	Obowiązująca podstawa prawna wraz z oznaczeniem miejsca ogłoszenia aktu prawnego	Opis pomnika przyrody	Typ pomnika	Obwód na wys. 1,3 m [cm]	Wys. [m]	Gmina	Opis lokalizacji
17.	drzewo	1998-12-28	Rozporządzenie Nr 92 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 28 grudnia 1998 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody	Modrzew europejski - <i>Larix decidua</i>	Jednoobiekowy	283	23	Milanów	park zabytkowy
18.	drzewo	1998-02-17	Rozporządzenie Nr 20 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 17 lutego 1998 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody	Żywotnik zachodni - <i>Thuja occidentalis</i> ;	Jednoobiekowy	217	30	Milanów	park zabytkowy
19.	drzewo	1977-10-22	Orzeczenie Nr 3 Dyrektora Wydziału Rolnictwa Urzędu Wojewódzkiego z dnia 22 października 1977 r.	Lipa drobnolistna - <i>Tilia cordata</i>	Wielobiekowy			Milanów	Aleja prowadząca do parku zabytkowego
20.	drzewo	1986-12-20	Zarządzenie Nr 20 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 20 grudnia 1986 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody	Lipa drobnolistna - <i>Tilia cordata</i>	Jednoobiekowy	540	21	Milanów	Teren cmentarza parafialnego w narożniku
21.	drzewo	1990-10-22	Rozporządzenie Nr 1 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 22 października 1990 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody	Dąb szypułkowy - <i>Quercus robur</i>	Wielobiekowy	Od 121 do 180	Od 22 do 32	Milanów	Leśnictwo Czarny las uroczysko Gaj

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Lp.	Nazwa pomnika przyrody (jak w akcie prawnym o ustanowieniu)	Data ustanowienia	Obowiązująca podstawa prawna wraz z oznaczeniem miejsca ogłoszenia aktu prawnego	Opis pomnika przyrody	Typ pomnika	Obwód na wys. 1,3 m [cm]	Wys. [m]	Gmina	Opis lokalizacji
22.	drzewo	1990-10-22	Rozporządzenie Nr 1 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 22 października 1990 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody	Dąb szypułkowy - Quercus robur;	Jednoobiekowy	474	29	Milanów	Nadleśnictwo Radzyn Podlesnictwo Czarny Las 269b
23.	drzewo	2024-10-11	Uchwała nr VI/44/2024 Rady Gminy Milanów z dnia 24 września 2024 r. w sprawie ustanowienia pomnika przyrody.	Dąb szypułkowy - Quercus robur;	Jednoobiekowy	485	25	Milanów	Drzewo rośnie na działce nr 246, obręb ewidencyjny Zieleniec, Gmina Milanów. Działka stanowi własność Nadleśnictwa Radzyń Podlaski.
24.	drzewo	1998-12-28	Rozporządzenie Nr 92 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 28 grudnia 1998 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody	Wiąz szypułkowy - Ulmus laevis (Ulmus pedunculata; Ulmus effusa);	Jednoobiekowy	352	25	Parczew	Grobla na stawach rybnych
25.	grupa drzew	2000-05-26	Rozporządzenie Nr 104 Wojewody Lubelskiego z dnia 26 maja 2000 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody	Lipa drobnolistna - Tilia cordata	Wielobiekowy	506 512	21 20	Parczew	Teren cmentarza wojennego w miejscowości Tyśmienica gm. Parcze
26.	grupa drzew	1990-10-22	Rozporządzenie Nr 1 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 22 października 1990 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody	Dąb szypułkowy - Quercus robur;	Wielobiekowy	421 364 396 346 456	21 23 24 22 23	Parczew	Państwowe Gospodarstwo Leśne, Lasy Państwowe Nadleśnictwo Parczew w Sosnowicy, leśnictwo Łaski oddział 45,46 na skraju wsi Buradów

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Lp.	Nazwa pomnika przyrody (jak w akcie prawnym o ustanowieniu)	Data ustanowienia	Obowiązująca podstawa prawna wraz z oznaczeniem miejsca ogłoszenia aktu prawnego	Opis pomnika przyrody	Typ pomnika	Obwód na wys. 1,3 m [cm]	Wys. [m]	Gmina	Opis lokalizacji
27.	drzewo	2023-06-23	Uchwała nr LXI/410/2023 Rady Miejskiej w Parczewie z dnia 21 czerwca 2023 r. w sprawie ustanowienia pomnika przyrody	Dąb szypułkowy - Quercus robur;	Jednoobiekowy	120	320	Parczew	na działce 1576/1 w obrębie ewidencyjnym Parczew Miasto
28.	drzewo	1995-12-28	Rozporządzenie Nr 27 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 28 grudnia 1995 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody	Dąb szypułkowy - Quercus robur;	Jednoobiekowy	415	24	Parczew	Państwowe Gospodarstwo Leśne, Lasy Państwowe Nadleśnictwo Parczew w Sosnowicy, leśnictwo Łaski oddział 19 w pobliżu osady leśnej wsi Pohulanka
29.	drzewo	1996-12-31	Rozporządzenie Nr 20 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 31 grudnia 1996 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody	Buk pospolity (Buk zwyczajny) - Fagus sylvatica	Jednoobiekowy	393	18	Podedwórze	Rośnie w pasie drogi gminnej Hołowno - Horostyta przy oddziale leśnym 272, 273 Nadleśnictwa Włodawa
30.	drzewo	1988-01-04	Zarządzenie Nr 1 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 4 stycznia 1988 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody	Jesion wyniosły - Fraxinus excelsior	Jednoobiekowy	383	31	Siemień	Rośnie w północnej części zabytkowego parku w Siemieniu
31.	drzewo	1995-12-28	Rozporządzenie Nr 27 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 28 grudnia 1995 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody	Jesion wyniosły - Fraxinus excelsior	Jednoobiekowy	352	30	Siemień	Rośnie przy rowie zasilającym staw w zabytkowym parku w Siemieniu

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Lp.	Nazwa pomnika przyrody (jak w akcie prawnym o ustanowieniu)	Data ustanowienia	Obowiązująca podstawa prawna wraz z oznaczeniem miejsca ogłoszenia aktu prawnego	Opis pomnika przyrody	Typ pomnika	Obwód na wys. 1,3 m [cm]	Wys. [m]	Gmina	Opis lokalizacji
32.	drzewo	1995-12-28	Rozporządzenie Nr 60 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 30 grudnia 1993 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody	Jesion wyniosły - Fraxinus excelsior	Jednoobiektowy	424	29	Siemień	Rośnie przy podjeździe do zabytkowego parku w Siemieniu
33.	drzewo	1993-12-30	Rozporządzenie Nr 60 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 30 grudnia 1993 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody	Jesion wyniosły - Fraxinus excelsior;	Jednoobiektowy	342	28	Siemień	Rośnie w południowo-wschodniej części zabytkowego parku w Siemieniu
34.	drzewo	1992-12-30	Rozporządzenie Nr 61 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 30 grudnia 1992 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody	Klon jawor (Jawor) - Acer pseudoplatanus	Jednoobiektowy	361	18	Siemień	Rośnie w poboczu drogi powiatowej 1610 L Siemień - Tyśmienica, działka Nr 357/1
35.	Grupa drzew	1981-05-30	Obwieszczenie Wojewody Chełmskiego z dnia 30 maja 1981 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody	3 dęby szypułkowe	Wielobiektowy	449 440 543	25 26 29	Sosnowica	Rośnie w parku podworskim w Pieszowoli
36.	zimoziół północny	1998-11-10	Rozporządzenie Nr 76 Wojewody Chełmskiego z dnia 10 listopada 1998 r. w sprawie wprowadzenia ochrony indywidualnej w drodze uznania za pomniki przyrody obiektów przyrody ożywionej i nieożywionej	zimoziół północny	Wielobiektowy			Sosnowica	Nadleśnictwo Parczew, leśnictwo Sosnowica, oddz. 61c

Źródło: RDOŚ Lublin

Uchwała Nr XVIII/117/2025 Rady Miejskiej w Parczewie z dnia 25 sierpnia 2025 r. znosi się status pomnika przyrody, drzewa z gatunku wiąz szypułkowy (*Ulmus laevis*) o obwodzie pnia 427 cm rosnącego na nieruchomości o numerze ewidencyjnym 263/4 i 259 obręb Wierzbówka, gm. Parczew, zgodnie z załącznikiem graficznym nr 1 do przedmiotowej uchwały, ustawionego pomnikiem przyrody na podstawie Rozporządzenia Nr 20 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 31 grudnia 1996 r. w sprawie uznania za pomnik przyrody (Dziennik Urzędowy Wojewody Białkopodlaskiego z 1997 r. Nr 18 poz. 76).

Uchwałą Nr XVI/103/2025 Rady Gminy Milanów z dnia 8 lipca 2025 r. w sprawie zniesienia statusu pomnika przyrody znosi się status pomnika przyrody jednego drzewa z gatunku Lipa drobnolistna (*Tilia cordata*) znajdującego się na dz. nr 253/3, obręb Kolonia Cichostów na terenie gminy Milanów, uznanego za pomnik przyrody rozporządzeniem Nr 60 Wojewody Białkopodlaskiego z dnia 30 grudnia 1993 r. w sprawie uznania za pomniki przyrody (Dziennik Urzędowy Województwa Białkopodlaskiego z 1993 r. Nr 7, poz. 94, zmieniony w Dzienniku Urzędowym Województwa Białkopodlaskiego z 1995 r. Nr 1, poz. 2).

6.9.2. Ochrona litosfery

➤ Ochrona wynikająca z zapisów ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych

Zasady ochrony gruntów rolnych oraz rekultywacji i poprawiania wartości użytkowej gruntów reguluje ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz.U. 2024 poz. 82).

➤ Ochrona wynikająca z zapisów ustawy Prawo górnicze i geologiczne

Nieprawidłowo prowadzone wydobywanie kopalin prowadzi do degradacji gleb. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U. 2024 poz. 1290 z późn.zm.) określa nie tylko wymagania odnośnie prowadzenia eksploatacji, zawiera również zapisy dotyczące rekultywacji terenów poeksploatacyjnych. Wydobywanie prowadzone z udokumentowanych złóż i prawidłowo wykonana rekultywacja, zgodnie z wymogami prawa geologicznego, zapobiega dewastacji środowiska w obrębie i w sąsiedztwie złóż.

Aktualnie na terenie powiatu parczewskiego eksploatowanych jest 6 złóż kruszywa naturalnego. Wydobywanie prowadzone jest w oparciu o uzyskane koncesje.

Okresowo prowadzona jest eksploatacja złoża węgla kamiennego Ostrów. Podziemne wydobywanie węgla kamiennego prowadzi do deformacji powierzchni terenu. Jest to skutek osiadania gruntu w wyniku zapadania się korytarzy po zakończeniu eksploatacji węgla (metoda „na zawal”).

Na terenie gminy Sosnowica znajduje się niewielki północno – wschodni fragment złoża Ostrów i szkody górnicze wynikające z prowadzenie wydobywania węgla będą nieznaczne (końcowy fragment niecki osiadania, konieczność zostawienia filarów bezpieczeństwa od granic złoża).

Obecnie prowadzona jest rekultywacja 4 złóż. Rekultywacja przeprowadzona jest zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami prawa, w oparciu o wiążące decyzje Starosty Parczewskiego.

6.9.3. Ochrona hydrosfery

Ustawa Prawo wodne i Ramowa Dyrektywa Wodna nakładają na państwa członkowskie UE obowiązek opracowania i wdrożenia programów ochrony wód podziemnych w celu osiągnięcia i utrzymania ich dobrego stanu. Jednym ze sposobów szeroko pojętej ochrony wód podziemnych jest opracowana w Polsce koncepcja udokumentowania i ochrony najcenniejszych zasobów tych wód – głównych zbiorników wód podziemnych.

W obrębie powiatu parczewskiego znajdują się dwa główne zbiorniki wód podziemnych GZWP nr 407 Niecka lubelska (Chełm – Zamość) oraz GZWP 215 Subniecka Warszawska. Pełnią one funkcję polegającą na zachowaniu niezbędnych zasobów wód podziemnych o dobrej jakości.

Na obszarach ochronnych zbiorników wód podziemnych obowiązują zakazy, nakazy oraz ograniczenia w zakresie użytkowania gruntów lub korzystania z wody w celu ochrony zasobów tych wód, a przede wszystkim przed degradacją ich jakości (stanu chemicznego).

6.9.4. Ochrona atmosfery

Ochronę atmosfery reguluje Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. 2025 poz. 647) poprzez:

- określenie standardów jakości powietrza oraz kontrolę ich osiągania, a także podejmowanie działań służących ich nieprzekraczaniu lub przywracaniu,
- wprowadzanie pozwoleń na emisję zanieczyszczeń do atmosfery,
- stosowaniu systemu opłat i kar za korzystanie ze środowiska.

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

6.9.5. Ochrona wynikająca z ustawy o ochronie zabytków

Na terenie powiatu parczewskiego zachowały się zabytki kultury i architektury o wysokich walorach historycznych i artystycznych, które zostały wpisane do krajowego rejestru zabytków i objęte ścisłą ochroną konserwatorską. Obiekty te stanowią ważny element dziedzictwa kulturowego regionu, dokumentując jego rozwój historyczny, tradycje oraz charakterystyczne cechy architektury lokalnej. Wykaz obiektów objętych ścisłą ochroną konserwatorską przedstawiono w tabeli 42.

Tabela 42 Wykaz zabytków w powiecie parczewskim wpisanych do rejestru zabytków

Lp.	Miejscowość	Zakres wpisu	Nr ewidencji
Gmina Dębowa Kłoda			
1.	Białka	kościół paraf. pw. Serca Jezusowego z wyposażeniem wnętrza (przeniesiony z miejscowości Horodyszcze gm. Wisznice pow. bialski)	A/1428
2.	Kodeniec	kościół paraf. pw. Narodzenia NMP z wyposażeniem wnętrza, otoczenie w gran. cmentarza kościelnego, drzewostan otaczający kościół, dzwonnica	A/107
3.	Makoszka	wiatrak „koźlak” (wg opisu w decyzji A/752 - translokowany z miejscowości Czołna, gm. Baranów, pow. puławski)	A/752
Gmina Jabłoń			
1.	Gęś	kościół rzymskokat. pw. św. Józefa, wraz z otaczającym drzewostanem,	A/1330
2.	Jabłoń	obszar zabytkowy : 1) zespół pałacowo-parkowy (d. pałac wraz z jego dekoracją stiukową, boazeriami, parkietami, stolarką otworów, kominkami, wyposażeniem reprezentacyjnego hallu i klatki schodowej, galeria łącząca skrzydło wschodnie pałacu z oficyną, oficyna, kaplica, założenie dziedzińca przed pałacem, brama wjazdowa, domek odźwiernego, park kajobrazowy ze starodrzewiem – w granicach wg załącznika), 2) osadę folwarczną, 3) kościół parafialny wraz z plebanią, 4) stary cmentarz z XIX w. nagrobkami, 5) drzewostan - w granicach obszaru zabytkowego	A/601
3.	Jabłoń Wantopol	- budynek gajówki, w gran. murów zewn.	A/12
4.	Kolano (obręb geod.: Kolonia Kolano)	- założenie dworsko-ogrodowe Kolano: dwór, park, kościół pw. Imienia NMP, dzwonnica, plac przykościelny	A/1416
Gmina Milanów			
1.	Kopina	zespół dworski obejmujący: dwór drewniany, piwnicę murowaną i ogród	A/499
2.	Milanów	- zespół kościoła parafialnego pw. Niepokalanego Poczęcia NMP: kościół, plebania, otaczający drzewostan	A/1370
3.	Milanów (obręb. geod.: Kolonia Milanów)	- założenie dworsko-ogrodowe z zespołem gorzelni: dwór, park z alejami dojazdowymi, oficyna, stajnia cugowa, oranżeria, gorzelnia, magazyn gorzelni, część wschodnia d. domu gorzelnianego	A/1371
4.	Okalew	- cmentarz wojenny (niemiecki) z i wojny świat., wraz z drzewostanem	A/1348
5.	Radcze	- kościół paraf. pw. św. Mikołaja, z otaczającym drzewostanem w obrębie placu przykościelnego	A/1394
6.	Radcze	- cmentarz unicki, wraz z drzewostanem	A/1393
7.	Rudno	- kościół paraf. pw. Przemienienia Pańskiego z wyposażeniem wnętrza i otoczeniem w granicach cmentarza kościelnego, dzwonnica	A/109
8.	Rudno	- cmentarz epidemiczny, wraz z drzewostanem,	A/ 1374

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Gmina Parczew			
1.	Parczew	- historyczne średniowieczne założenie urbanistyczne miasta Parczewa wraz z warstwami archeologicznymi	A/1375
2.	Parczew, Plac Wolności 43	- hala targowa	A/779
3.	Parczew, ul. Kościelna 53	plebania przy kościele paraf. pw. św. Jana Chrzciciela,	A/108
4.	Parczew, ul. Kościelna 55	- zespół kościoła paraf. pw. św. Jana Chrzciciela: kościół, kaplica przedgrobowa (przebudowana), ogrodzenie, drzewostan wokół kościoła	A/108
5.	Parczew, ul. Kościelna 55	dzwonnica przy kościele paraf. pw. św. Jana Chrzciciela	A/108
6.	Parczew, Piwonia 3	- synagoga	A/1413
7.	Tyśmienica	- cmentarz wojenny austriackoniemiecki z i wojny świat., z drzewostanem	A/1345
Gmina Podedwórze			
1.	Podedwórze	- kościół paraf. pw. Podwyższenia Krzyża Świętego z otaczającym drzewostanem	A/1369
2.	Podedwórze	- zespół kościelny: kościół pw. Zwiastowania NMP (wraz z ruchomościami), nagrobek Szlubowskich, cmentarz kościelny z drzewostanem i ogrodzeniem	A/652
3.	Podedwórze	murowana kapliczka z figura Chrystusa Frasobliwego, usytuowaną na dz. nr ewid. 128 i 422/1 (skrzyżowanie dróg powiatowych)	A/1687
Gmina Siemień			
1.	Glinny Stok	- założenie dworsko-ogrodowe: dwór, park, sad, aleja dojazdowa, w gran. wg zał. planu	A/1421
2.	Siemień	- założenie dworsko-ogrodowe: dwór, park, w gran. wg zał. planu	A/975
3.	Siemień, ul. Kasztanowa	- figura przydrożna w kształcie słupa	A/1638
4.	Siemień	- młyn wodny z wyposażeniem wnętrza	A/1032
5.	Żminne	- park dworski	A/8
Gmina Sosnowica			
1.	Pieszowola	- pozostałości parku dworskiego	A/1434
2.	Sosnowica	- cerkiew prawosławna pw. św. Piotra i Pawła, z wystrojem wnętrza, w gran. cmentarza cerkiewnego	A/1414
3.	Sosnowica	założenie przestrzenne: a) zespół rezydencyjny: oficyna I, pozostałości oficyny II, alkierz d. dworu, park, b) zespół kościelny: kościół paraf. wraz z ruchomościami, dwie dzwonnice, ogrodzenie cmentarza przykościelnego, drzewostan w gran. ogrodzenia cmentarza. kość. c) aleja wzdłuż ul. Mickiewicza, d) staw. zw. Hetmanem	A/672
4.	Sosnowica Lasek	- założenie parkowe, w gran. wg zał. planu	A/672

Źródło: <https://wkz.lublin.pl/obwieszczenia/>

Na terenie powiatu parczewskiego znajdują się również zabytki objęte pośrednią ochroną konserwatorską, które zostały ujęte w ewidencji zabytków. Są to: kapliczki przydrożne, stare drewniane domy, cmentarze wojenne, stanowiska archeologiczne, kurhany.

W odniesieniu do obiektów zabytkowych obowiązują zasady ich ochrony, w tym ograniczenia w zagospodarowaniu, wynikające z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2024 poz. 1292 z późn. zm.).

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Tabela 43 Analiza SWOT, obszar interwencji – zasoby przyrodnicze

Mocne strony (czynniki wewnętrzne)	Słabe strony (czynniki wewnętrzne)
- występowanie prawie wszystkich form ochrony przyrody, w tym najwyższej formy ochrony PPN, - ustanowione plany zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000, - występowanie obszarów o wysokich walorach krajobrazowych, - występowanie zbiorników wodnych, których część wykorzystywana jest do rekreacji, - występowanie rzadkich gatunków runa leśnego, - działania edukacyjne i promujące postawy proekologiczne w szkołach i instytucjach lokalnych.	- nierównomiernie rozmieszczone obszary chronione (głównie S część powiatu), - brak planów ochrony dla 4 rezerwatów, i parków krajobrazowych, - niedbałość niektórych mieszkańców o chronione obszary, - niewystarczająco rozwinięta infrastruktura turystyczna kanalizująca ruch turystyczny, - ograniczone fundusze na działania związane z ochroną przyrody.
Szanse (czynniki zewnętrzne)	Zagrożenia (czynniki zewnętrzne)
- możliwość pozyskania funduszy unijnych na działania proekologiczne (ochrona bioróżnorodności, odnawialne źródła energii, retencja) możliwość promocji regionu (np. Działanie 3.2 Dostosowanie do zmian klimatu i zapobieganie powodziom i suszy Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027), - wzrost znaczenia zielonej gospodarki i trendów proekologicznych w polityce regionalnej i krajowej.	- niekorzystny bilans wodny (niedostatek opadów i solidnej pokrywy śnieżnej zimą oraz wysokie temperatury), - zagrożenie pożarami lasów, - inwazja kornika ostrozębnego i raka marmurkowego, - szkody wyrządzane przez zwierzęta łowne (dziki) oraz chronione (bobry, łosie)

Źródło Opracowanie własne

Tabela 44.Cele rekomendowane w Wytycznych MŚ w kontekście potrzeb wynikających z oceny stanu w obszarze interwencji zasoby przyrodnicze – Ocena

Rekomendowany cel:	Zasadność realizacji celu wynikająca z oceny stanu TAK/NIE
Ochrona różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów, w tym m.in.:	
Przywrócenie i utrzymanie właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków fauny i flory, w tym w ramach sieci Natura 2000.	TAK
Zachowanie, ochrona i zrównoważone użytkowanie zasobów przyrodniczych, w szczególności wód, gleb, lasów i krajobrazu.	TAK
Trwale zrównoważona gospodarka leśna sprzyjająca zachowaniu różnorodności biologicznej i adaptacji do zmian klimatu.	TAK
Ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów oraz przeciwdziałanie zanikowi lokalnych populacji.	TAK
Zachowanie i odtwarzanie ciągłości korytarzy ekologicznych oraz przeciwdziałanie fragmentacji przestrzeni przyrodniczej.	TAK
Utrzymanie i odtwarzanie ekosystemów i ich funkcji, w tym zwiększanie retencji wodnej i odporności środowiska na zmiany klimatu.	TAK

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Ochrona i kształtowanie krajobrazu przyrodniczego i kulturowego zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.	TAK
Rozwój zielonej i niebieskiej infrastruktury w planowaniu przestrzennym, urbanistyce i rewitalizacji terenów.	TAK

Źródło: Opracowanie własne

6.10 ZAGROŻENIE POWAŻNYMI AWARIAMI

Zgodnie z ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. 2025, poz. 647), przez poważną awarię rozumie się zdarzenie, w szczególności emisję, pożar lub eksplozję, powstałe podczas procesu przemysłowego, magazynowania lub transportu, w których uczestniczy jedna lub więcej niebezpiecznych substancji, prowadzące do natychmiastowego lub opóźnionego powstania zagrożenia życia lub zdrowia ludzi oraz środowiska. Z kolei poważna awaria przemysłowa to poważna awaria, która ma miejsce w zakładzie, w którym występują niebezpieczne substancje w ilościach określonych w przepisach wykonawczych do ustawy.

Poważne awarie przemysłowe należą do grupy zagrożeń trudno przewidywalnych, wynikających ze złożonych procesów technologicznych, transportowych i magazynowych. Ich skutki mogą obejmować zarówno straty materialne, jak i długofalowe oddziaływania na zdrowie ludzi, stan środowiska oraz gospodarkę lokalną. Z tego względu przeciwdziałanie im wymaga podejmowania działań prewencyjnych, planistycznych oraz edukacyjnych, mimo ograniczonych możliwości całkowitego wyeliminowania ryzyka ich wystąpienia.

Na terenie powiatu parczewskiego nie występują zakłady zaliczane do kategorii **zakładów o zwiększonym ryzyku (ZZR)** ani **zakładów o dużym ryzyku (ZDR)** wystąpienia poważnej awarii przemysłowej, w rozumieniu przepisów ustawy oraz Rozporządzenia Ministra Rozwoju z dnia 29 stycznia 2016 r. w sprawie rodzajów i ilości substancji niebezpiecznych decydujących o zaliczeniu zakładu do tych kategorii. Brak tego typu obiektów znacząco ogranicza ryzyko wystąpienia awarii o charakterze przemysłowym na terenie powiatu.

Potencjalne zagrożenie może jednak wystąpić w związku z transportem materiałów niebezpiecznych, zwłaszcza w przypadku kolizji drogowych lub rozszczelnienia autocystern przewożących paliwa, gazy techniczne, środki ochrony roślin czy substancje chemiczne. Przez teren powiatu przebiegają drogi wojewódzkie i powiatowe wykorzystywane do przewozu tego typu materiałów, co wymaga zachowania szczególnej ostrożności i odpowiedniego planowania tras transportu z uwzględnieniem potencjalnych zagrożeń dla mieszkańców, środowiska i infrastruktury.

Dodatkowym czynnikiem ryzyka jest **gazociąg przesyłowy wysokiego ciśnienia**, którego obecność stwarza możliwość wystąpienia awarii o charakterze pożarowym lub wybuchowym. Zdarzenia tego typu, choć występują niezwykle rzadko, mają potencjalnie poważne skutki, a ich przebieg jest trudny do przewidzenia z uwagi na specyfikę systemu przesyłowego i charakter transportowanego medium.

Zagrożenia związane z poważnymi awariami charakteryzują się:

- niepewnością wystąpienia (niemożnością dokładnego przewidzenia czasu i miejsca),
- złożonością przyczyn (awarie techniczne, błędy ludzkie, czynniki pogodowe),
- różnorodnością skutków (zanieczyszczenie środowiska, zagrożenie życia, zakłócenia w infrastrukturze),
- indywidualnym i niepowtarzalnym przebiegiem każdego zdarzenia.

W związku z powyższym, kluczowe znaczenie mają działania prewencyjne, w tym:

- bieżąca aktualizacja planów zarządzania kryzysowego i reagowania na zagrożenia,
- współpraca służb ratowniczych, administracji publicznej i operatorów infrastruktury,
- monitorowanie transportu substancji niebezpiecznych i planowanie bezpiecznych tras przewozu,
- prowadzenie szkoleń i ćwiczeń z zakresu reagowania na awarie oraz
- edukacja społeczna w zakresie zasad postępowania w przypadku wystąpienia zdarzeń z udziałem substancji niebezpiecznych.

Skuteczne przeciwdziałanie skutkom poważnych awarii wymaga więc zarówno stałego doskonalenia systemu zarządzania kryzysowego, jak i podnoszenia świadomości mieszkańców oraz wdrażania nowoczesnych technologii ograniczających ryzyko wystąpienia zdarzeń niebezpiecznych dla środowiska i zdrowia ludzi.

Tabela 45 Analiza SWOT, obszar interwencji – zagrożenia poważnymi awariami

Mocne strony (czynniki wewnętrzne)	Słabe strony (czynniki wewnętrzne)
• brak zakładów o zwiększonym i dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii (ZZR i ZDR) na terenie powiatu, • dobrze funkcjonujący system współpracy służb ratowniczych – Państwowej Straży Pożarnej, OSP i służb zarządzania kryzysowego, • dostępność podstawowego sprzętu ratowniczego i technicznego w jednostkach PSP i OSP, • rosnąca świadomość administracji lokalnej w zakresie konieczności prewencji i edukacji w sytuacjach kryzysowych, • dobre przygotowanie służb kontrolnych i interwencyjnych (PIOŚ, PIP, PSP).	• brak zakładów o dużym ryzyku zmniejsza doświadczenie w reagowaniu na awarie przemysłowe o dużej skali, • niewystarczające wyposażenie w sprzęt do neutralizacji substancji chemicznych i skażeń środowiska, • niewielka liczba ćwiczeń praktycznych z zakresu reagowania na awarie chemiczne i transportowe.

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Szanse (czynniki zewnętrzne)	Zagrożenia (czynniki zewnętrzne)
• możliwość pozyskania środków zewnętrznych (UE, NFOŚiGW, WFOŚiGW) na doposażenie służb ratowniczych i rozwój systemów wczesnego ostrzegania, • rozwój systemów cyfrowych i czujników monitorujących (np. monitoring gazów, stacje ostrzegawcze, czujniki jakości powietrza), • prowadzenie logistyki transportowej w przewozie towarów niebezpiecznych, • wzmocnienie współpracy jednostek odpowiedzialnych za bezpieczeństwo ludzi i środowiska, • wystarczający stan prawny do określenia i wdrożenia systemu zarządzania bezpieczeństwem praktycznie w każdym zakładzie.	• rozwijająca się sieć komunikacyjna, duży ruch transportowy, • niewłaściwie przygotowana sieć dróg na wypadek awarii podczas przewożenia materiałów niebezpiecznych oraz brak miejsc postoju dla samochodów przewożących materiały niebezpieczne, • skutki zmian klimatu – ekstremalne zjawiska pogodowe zwiększające ryzyko pożarów, kolizji czy rozszczelnień instalacji. • niska świadomość społeczna i brak znajomości zasad postępowania w razie wystąpienia poważnej awarii.

Źródło: Opracowanie własne

Ocena potrzeby realizacji celów rekomendowanych w Wytocznych MŚ

Tabela 46 Cele rekomendowane w Wytocznych MŚ w kontekście potrzeb wynikających z oceny stanu w obszarze interwencji zagrożenie poważnymi awariami – Ocena

Rekomendowany cel	Zasadność realizacji celu wynikająca z oceny stanu TAK/NIE
Wzmocnienie systemu reagowania i koordynacji działań w przypadku wystąpienia poważnych awarii	TAK
Rozwój infrastruktury i wyposażenia służb ratowniczych	TAK
Monitoring i kontrola zagrożeń oraz ciągłe doskonalenie systemu bezpieczeństwa	TAK
Podnoszenie świadomości i przygotowania społecznego na wypadek wystąpienia awarii	TAK
Minimalizacja potencjalnych negatywnych skutków awarii dla ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego, działalności gospodarczej.	TAK
Ograniczenie ryzyka wystąpienia poważnych awarii i ich skutków dla ludzi oraz środowiska	TAK

Źródło: Opracowanie własne

6.11 ADAPTACJA DO ZMIAN KLIMATU I NADZWYCZAJNE ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA

Zgodnie z ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. 2025, poz. 647) oraz założeniami Polityki ekologicznej państwa 2030 i Strategii adaptacji do zmian klimatu dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2030 (z perspektywą do roku 2100), jednym z kluczowych wyzwań współczesnej polityki środowiskowej jest ograniczanie skutków zmian klimatu i zwiększanie odporności społeczeństwa, gospodarki i ekosystemów na ich oddziaływanie.

Zmiany klimatyczne obserwowane w Polsce, a także w skali lokalnej, obejmują przede wszystkim:

- wzrost średniej rocznej temperatury powietrza,
- większą częstotliwość występowania ekstremalnych zjawisk pogodowych, takich jak intensywne opady, wichury, gwałtowne burze, gradobicia czy fale upałów,
- wydłużające się okresy suszy i niedoboru wód,
- zmiany w cyklach wegetacyjnych roślin oraz w funkcjonowaniu ekosystemów.

Na terenie powiatu parczewskiego skutki tych zjawisk przejawiają się m.in. w postaci:

- okresowych niedoborów wody w glebie i obniżania poziomu wód gruntowych,
- osuszania siedlisk mokradłowych i łąkowych,
- wzrostu zagrożenia pożarowego w lasach oraz terenach rolnych,
- uszkodzeń infrastruktury w wyniku silnych wiatrów, podtopień i gwałtownych opadów,
- zagrożenia zdrowia mieszkańców podczas długotrwałych fal upałów, szczególnie wśród osób starszych i dzieci.

Zmieniający się klimat wymaga dostosowania działań w zakresie planowania przestrzennego, gospodarki wodnej, leśnictwa, rolnictwa, infrastruktury technicznej oraz ochrony zdrowia. Szczęólnego znaczenia nabiera zwiększanie retencji krajobrazowej i glebowej, rozwój zielonej i niebieskiej infrastruktury, a także promowanie rozwiązań przyjaznych środowisku w gospodarce komunalnej i budownictwie.

Do **nadzwyczajnych zagrożeń środowiska** zalicza się z kolei zdarzenia o charakterze naturalnym lub antropogenicznym, które powodują nagłe i poważne szkody w środowisku, zdrowiu lub mieniu. W przypadku powiatu parczewskiego należą do nich przede wszystkim:

- gwałtowne zjawiska atmosferyczne (wichury, burze, nawałne deszcze),
- powodzie i podtopienia w dolinach rzek,
- długotrwałe susze prowadzące do obniżenia produktywności rolnictwa,
- pożary lasów i terenów rolnych,

- awarie infrastruktury przesyłowej i komunikacyjnej w wyniku ekstremalnych warunków pogodowych.

Istotną rolę w przeciwdziałaniu i ograniczaniu skutków zagrożeń pełnią **służby zarządzania kryzysowego, Państwowa Straż Pożarna, Ochotnicze Straże Pożarne oraz administracja samorządowa**, które realizują działania w zakresie monitorowania, ostrzegania i reagowania. W ostatnich latach w powiecie podejmowane są działania zwiększające odporność środowiska i infrastruktury, m.in. poprzez inwestycje w:

- modernizację sieci melioracyjnych,
- budowę i przebudowę systemów kanalizacji deszczowej,
- nasadzenia drzew i krzewów oraz zakładanie łąk kwietnych,
- tworzenie zbiorników retencyjnych i małej retencji w lasach,
- zastępowanie powierzchni nieprzepuszczalnych materiałami o większej infiltracji wód opadowych.

W kontekście prognozowanych zmian klimatycznych, konieczne jest dalsze:

- rozwijanie lokalnych systemów monitoringu zagrożeń pogodowych,
- zwiększanie świadomości mieszkańców w zakresie zachowań w sytuacjach ekstremalnych,
- wprowadzanie do planów zagospodarowania przestrzennego zapisów dotyczących adaptacji do zmian klimatu,
- wspieranie inwestycji ograniczających zużycie energii i wody oraz emisję gazów cieplarnianych.

Działania te są zgodne z zasadą „**adaptacji i odporności**” (**resilience**), promowaną w ramach polityki Unii Europejskiej, i przyczyniają się do poprawy jakości życia mieszkańców oraz bezpieczeństwa ekologicznego regionu.

Tabela 47 Analiza SWOT, obszar interwencji – adaptacja do zmian klimatu i nadzwyczajne zagrożenia środowiska

Mocne strony (czynniki wewnętrzne)	Słabe strony (czynniki wewnętrzne)
• dobre przygotowanie służb kontrolnych i interwencyjnych (PIOŚ, PIP, PSP), • stosunkowo czyste środowisko naturalne i wysoki udział terenów zielonych (lasy, łąki, obszary chronione), • wzrost świadomości władz samorządowych w zakresie konieczności adaptacji do zmian klimatu, • aktywność jednostek OSP i współpraca międzyinstytucjonalna w sytuacjach kryzysowych.	• niewielka liczba projektów realizujących konkretne działania adaptacyjne (np. ogrody deszczowe, zielone dachy), • postępujące przesuszenie gleb i utrata siedlisk mokradłowych, • niewielka liczba projektów realizujących konkretne działania adaptacyjne (np. ogrody deszczowe, zielone dachy), • ograniczone środki finansowe na inwestycje adaptacyjne i edukację klimatyczną.
Szanse (czynniki zewnętrzne)	Zagrożenia (czynniki zewnętrzne)
• możliwość finansowania działań adaptacyjnych z programów UE (FELU, FENIKS, KPO, LIFE, Interreg), • wzrost świadomości społecznej i rosnące	• wzrost częstości i intensywności ekstremalnych stanów pogodowych, • zwiększająca się częstotliwość ekstremalnych zjawisk pogodowych (susze, nawałnice, wichury);

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

- zainteresowanie tematyką klimatyczną, • rozwój technologii proekologicznych i innowacji w gospodarce wodnej i energetyce, • wzmacnianie roli samorządów w planowaniu przestrzennym z uwzględnieniem adaptacji do zmian klimatu, • partnerstwo z organizacjami pozarządowymi i uczelniami w zakresie edukacji i projektów środowiskowych.	• utrata bioróżnorodności i degradacja siedlisk w wyniku zmian klimatu, • rosnące koszty usuwania skutków zjawisk ekstremalnych i napraw infrastruktury, • wzrost zapotrzebowania na wodę do nawodnień w okresach suszy oraz wzrost częstości występowania intensywnych opadów w okresie letnim, • niedostateczna świadomość i przygotowanie społeczeństwa do reagowania na skutki zmian klimatu.
---	--

Źródło: Opracowanie własne

6.12 EDUKACJA EKOLOGICZNA

Edukacja ekologiczna stanowi jeden z kluczowych elementów polityki środowiskowej, a jej głównym celem jest kształtowanie świadomości ekologicznej społeczeństwa, upowszechnianie wiedzy o środowisku przyrodniczym powiatu oraz rozwijanie postaw i zachowań sprzyjających ochronie przyrody i zrównoważonemu rozwojowi. Zgodnie z ustawą z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. 2025, poz. 647) edukacja ekologiczna jest zadaniem administracji publicznej i powinna być realizowana we współpracy z jednostkami oświatowymi, instytucjami kultury, organizacjami pozarządowymi oraz mediami.

Celem edukacji ekologicznej mieszkańców powiatu parczewskiego jest wykształcenie trwałych nawyków proekologicznych, w tym ograniczanie ilości odpadów, racjonalne gospodarowanie wodą i energią, ochrona różnorodności biologicznej, zapobieganie zanieczyszczeniu powietrza oraz adaptacja do zmian klimatu. Działania w tym zakresie muszą obejmować wszystkie grupy wiekowe – dzieci, młodzież, osoby dorosłe i seniorów – a ich skuteczność zależy od zastosowania odpowiednich metod przekazu oraz zaangażowania lokalnych społeczności.

Na terenie **powiatu parczewskiego** funkcjonuje rozwinięta sieć placówek oświatowych, które aktywnie uczestniczą w edukacji ekologicznej:

Szkoły podstawowe w Powiecie Parczewskim:

Lp.	Gmina	Szkoła Podstawowa
1.	Dębowa Kłoda	1.Szkoła Podstawowa im. Armii Krajowej w Dębowej Kłodzie- Dębowa Kłoda 2.Szkoła Podstawowa w Kodeńcu Dębowa Kłoda 71
2.	Jabłoń	1.Szkoła Podstawowa im. Amelii Hr. Łubieńskiej w Kolanie - Jabłoń 44 - (organ prowadzący - Stowarzyszenie Nadzieja) 2.Szkoła Podstawowa im. Sgo Polesie w Jabłoni - ul. Jadwigi Tokarskiej 2, Jabłoń 3.Szkoła Podstawowa w Dawidach Jabłoń 56- (organ prowadzący - Stowarzyszenie Szkoła Marzeń) 4.Szkoła Podstawowa w Gęsi Jabłoń 165 - (organ prowadzący - Stowarzyszenie

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

		Edukator)
3.	Milanów	1.Publiczna Mała Szkoła Podstawowa w Radczu- Milanów 88- (organem prowadzącym jest osoba prawna inna niż jednostka samorządu terytorialnego) 2.Szkoła Podstawowa im. Józefa Ignacego Kraszewskiego ul. Szkolna 12 Milanów- organem prowadzącym jest Gmina Milanów 3.Szkoła Podstawowa im. Marii Dąbrowskiej w Rudnie - Milanów 129B- organem prowadzącym jest Gmina Milanów
4.	Parczew	1.Publiczna Szkoła Podstawowa w Tyśmienicy 115 2.Szkoła Podstawowa nr 1 im. Tadeusza Kościuszki w Parczewie ul. 11 Listopada 90 3.Szkoła Podstawowa nr 2 w Parczewie im. św. Królowej Jadwigi ul. Polna 34 4.Szkoła Podstawowa nr 3 im. Króla Władysława Jagiełły w Parczewie ul. Spółdzielcza 7 5. Zespół Placówek Szkolnych w Przewłocze.
5.	Podedwórze,	1. Zespół Placówek Oświatowych, w skład którego wchodzi: 1. Przedszkole Samorządowe. 2. Szkoła Podstawowa -Podedwórze 96-organ prowadzący Gmina.
6.	Siemień	1.Szkoła Podstawowa im. Henryka Sienkiewicza w Juliopolu Siemień 80 2..Szkoła Podstawowa w Gródku Szlacheckim- Siemień 140 3.Szkoła Podstawowa w Siemieniu- ul. Kościelna 1
7.	Sosnowica	Szkoła Podstawowa im. Tadeusza Kościuszki w Sosnowicy ul. Wojska Polskiego 27

- **Zespół Szkół im. Stanisława Staszica w Parczewie**, kształcący młodzież w zawodach technicznych (m.in. technik żywienia, technik budownictwa, technik ochrony środowiska),
- **Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika w Parczewie**,
- **Placówki oświatowo-wychowawcze i przedszkola**, w których prowadzone są działania edukacyjne w formie zajęć tematycznych, konkursów i warsztatów.
- Szkoły z terenu powiatu organizują i realizują liczne inicjatywy ekologiczne, takie jak:
- **zbiórki makulatury, nakrętek, zużytych baterii i elektroodpadów**,
- **konkursy plastyczne i fotograficzne o tematyce przyrodniczej**,
- **zajęcia terenowe, rajdy i akcje sadzenia drzew**,
- **warsztaty upcyklingowe**, podczas których uczniowie wykonują ozdoby i przedmioty użytkowe z surowców wtórnych,

- **dni i tygodnie ekologiczne**, połączone z pokazami doświadczeń, quizami i prezentacjami multimedialnymi,
- **udział w ogólnopolskich akcjach** takich jak „Sprzątanie Świata”, „Dzień Ziemi”, „Dzień Wody” czy „Godzina dla Ziemi”.

Dzięki współpracy samorządów, instytucji edukacyjnych i organizacji społecznych podejmowane są działania na rzecz rozwoju świadomości klimatycznej, promowania odnawialnych źródeł energii, oszczędzania wody i energii oraz ochrony lokalnej bioróżnorodności. Coraz częściej realizowane są także projekty o charakterze międzypokoleniowym i praktycznym, np. zakładanie mini-ogrodów, hoteli dla owadów, czy tworzenie ścieżek edukacyjnych.

W kolejnych latach wskazane jest dalsze rozwijanie:

- współpracy między szkołami, jednostkami samorządowymi i organizacjami ekologicznymi,
- włączania tematyki adaptacji do zmian klimatu i gospodarki o obiegu zamkniętym do programów nauczania,
- prowadzenia szkoleń dla nauczycieli w zakresie nowoczesnych metod edukacji ekologicznej,
- promocji inicjatyw obywatelskich i wolontariatu środowiskowego,
- tworzenia materiałów edukacyjnych i kampanii informacyjnych w mediach lokalnych i społecznościowych.

Edukacja ekologiczna w powiecie parczewskim jest procesem ciągłym, obejmującym działania formalne (szkolne) i nieformalne (społeczne, kulturowe, medialne). Jej celem jest nie tylko przekazywanie wiedzy, ale przede wszystkim **kształtowanie postaw współodpowiedzialności za środowisko i klimat**, co stanowi podstawę zrównoważonego rozwoju lokalnych społeczności.

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Tabela 48 Analiza SWOT, obszar interwencji – edukacja ekologiczna

Mocne strony (czynniki wewnętrzne)	Słabe strony (czynniki wewnętrzne)
- dobrze rozwinięta sieć szkół i placówek oświatowych prowadzących działania proekologiczne (szkoły podstawowe, Zespół Szkół im. St. Staszica, Liceum Ogólnokształcące im. M. Kopernika), - udział placówek oświatowych w ogólnopolskich programach („Sprzątanie Świata”, „Dzień Ziemi”, „Dzień Wody”, „Godzina dla Ziemi”), - wzrost zainteresowania tematyką recyklingu i gospodarki o obiegu zamkniętym wśród młodzieży, - coraz szersze wykorzystanie mediów społecznościowych i stron internetowych szkół do promocji działań ekologicznych.	- ograniczone środki finansowe na organizację warsztatów, wyjazdów edukacyjnych i konkursów, - niewystarczająca liczba szkoleń dla nauczycieli z zakresu edukacji klimatycznej i adaptacyjnej, - ograniczona świadomość ekologiczna części dorosłych mieszkańców i przedsiębiorców, - niewystarczająca ilość środków finansowych na wykonanie potrzebnych prac.
Szanse (czynniki zewnętrzne)	Zagrożenia (czynniki zewnętrzne)
- możliwość pozyskania środków z programów krajowych i europejskich (FELU, FEnIKS, KPO, LIFE, WFOŚiGW) na działania edukacyjne, - partnerstwa szkół z organizacjami pozarządowymi i instytucjami naukowymi w ramach projektów środowiskowych, - możliwość uzyskania dofinansowania do projektów związanych z edukacją społeczeństwa w zakresie ochrony przyrody.	- niestabilność finansowa działań edukacyjnych, - niski poziom zrozumienia mieszkańców przepisów ochrony środowiska, - konsumpcyjny styl życia i utrwalające się nawyki, np. dzikie wysypiska, spalanie odpadów, - wzrost problemów środowiskowych (susze, zanieczyszczenie powietrza, odpady), przy braku proporcjonalnego wzrostu działań edukacyjnych.

Źródło: Opracowanie własne

Ocena potrzeby realizacji celów rekomendowanych w Wytycznych MŚ

Tabela 49 Cele rekomendowane w Wytycznych MŚ w kontekście potrzeb wynikających z oceny stanu w obszarze interwencji edukacja ekologiczna – Ocena

Rekomendowany cel	Zasadność realizacji celu wynikająca z oceny stanu TAK/NIE
Kształtowanie świadomości ekologicznej społeczeństwa i rozwijanie postaw prośrodowiskowych	TAK
Wzmacnianie współpracy i wymiany doświadczeń między instytucjami działającymi na rzecz ochrony środowiska	TAK
Promocja proekologicznych stylów życia i zrównoważonej konsumpcji	TAK
Rozwój edukacji klimatycznej i adaptacyjnej	TAK

Źródło: Opracowanie własne

7. CELE PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA, ZADANIA I ICH FINANSOWANIE

7.1 CELE PROGRAMU

Cele Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Parczewskiego na lata 2025-2029 z perspektywą do 2033 są zgodne z celami i kierunkami określonymi w Programie ochrony środowiska województwa lubelskiego 2030.

Aktualny stan środowiska i przewidywane jego zmiany wymuszają konieczność podejmowania działań ukierunkowanych na **zrównoważony rozwój**, czyli taki, który łączy potrzeby gospodarcze i społeczne z ochroną zasobów naturalnych dla przyszłych pokoleń. Realizacja tego celu wymaga konsekwentnego wdrażania przedsięwzięć proekologicznych, obejmujących zarówno inwestycje techniczne, jak i działania edukacyjne, organizacyjne i informacyjne.

W ramach *Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Parczewskiego na lata 2025-2029 z perspektywą do 2033* określono **priorytety, cele i kierunki interwencji**, które pozostają w pełnej zgodności z:

- Polityką Ekologiczną Państwa 2030,
- Strategią na rzecz Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa,
- Krajowym Programem Ochrony Powietrza do 2030 r.,
- Krajowym Planem Ochrony Wód przed Azotanami ze źródeł rolniczych,
- Wojewódzkim Programem Ochrony Środowiska dla Województwa Lubelskiego 2021–2028,
- Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego 2030,
- a także z dokumentami planistycznymi i strategicznymi gmin wchodzących w skład powiatu parczewskiego.

Wyznaczono następujące cele i kierunki interwencji dla gmin należących do powiatu parczewskiego do osiągnięcia do roku 2029 z perspektywą do 2033:

Cele przyjęte w niniejszym Programie wyznaczają pożądany **stan środowiska, jaki należy osiągnąć do roku 2029**, przy założeniu stopniowej realizacji zadań w poszczególnych latach programowania.

Cele te zostały zidentyfikowane na podstawie analizy stanu środowiska, diagnozy problemów ekologicznych oraz kierunków polityki środowiskowej kraju i regionu. Powinny być one:

- **mierzalne** – określone przy pomocy wskaźników efektów ekologicznych,
- **realistyczne** – możliwe do osiągnięcia w oparciu o dostępne zasoby finansowe i organizacyjne,
- **terminowe** – przypisane do określonych horyzontów czasowych i etapów realizacji.

Wskazane cele wyznaczają długofalowy kierunek działań w zakresie poprawy jakości środowiska naturalnego, racjonalnego gospodarowania zasobami oraz podnoszenia świadomości ekologicznej mieszkańców. Realizacja tych celów przyczyni się do zwiększenia odporności środowiska na presje antropogeniczne, poprawy komfortu życia mieszkańców, a także do budowy zrównoważonego i odpowiedzialnego systemu zarządzania zasobami przyrodniczymi.

Postępy w realizacji celów będą monitorowane przy użyciu zestawu wskaźników środowiskowych, infrastrukturalnych i edukacyjnych, takich jak:

- **Liczba czynnych przyłączy sieci gazowej do budynków ogółem [szt.]** – określająca skalę modernizacji systemów grzewczych i ograniczania niskiej emisji;
- **Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych [t/rok]** – obrazująca obciążenie środowiska ze źródeł przemysłowych;
- **Powierzchnia parków, zieleńców i terenów zieleni osiedlowej ogółem [ha]** – wskazująca poziom dostępności terenów zielonych wspierających retencję, bioróżnorodność i jakość życia;
- **Zużycie wody na potrzeby przemysłu [dam³]** – odzwierciedlające efektywność gospodarowania zasobami wodnymi;
- **Odsetek ludności korzystającej z wodociągów [%]** – jako miara dostępu mieszkańców do infrastruktury technicznej i jakości życia;
- **Liczba nowoczesnych Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK) [szt.]** – świadcząca o rozwoju infrastruktury odpadowej;
- **Udział odpadów zebranych selektywnie do ogółu odpadów [%]** – obrazujący poziom segregacji i efektywność systemu gospodarki odpadami;
- **Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem [%]** – jako wskaźnik poziomu ochrony bioróżnorodności i zasobów przyrodniczych;
- **Liczba przeprowadzonych działań z zakresu edukacji ekologicznej [szt./rok]** – odzwierciedlająca aktywność gmin i instytucji w budowaniu świadomości ekologicznej mieszkańców.

Zastosowanie powyższych wskaźników umożliwi systematyczną ocenę skuteczności podejmowanych działań, pozwoli na bieżące identyfikowanie potrzeb interwencji oraz zapewni transparentność procesu wdrażania Programu Ochrony Środowiska.

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Tabela 50 Cele, kierunki interwencji, wskaźniki i zadania wynikające z oceny stanu środowiska dla Powiatu Parczewskiego

Cel	Kierunek/działanie	Wskaźnik	Wartość bazowa (2024)	Wartość docelowa 2033	Zadania z harmonogramu
I. OBSZAR INTERWENCJI: OCHRONA KLIMATU I JAKOŚCI POWIETRZA (OKIJP)					
Zwiększenie efektywności energetycznej.	Termomodernizacja i modernizacja źródeł ciepła.	Liczba zmodernizowanych budynków.	wg gmin	+ 40 obiektów (łącznie szacunkowa liczba wynikająca z harmonogramu)	Termomodernizacje w Podedwórzcu, Siemieniu, Sosnowicy, Jabłoni, Milanowie
Rozwój energetyki lokalnej.	Budowa farm PV, magazynów energii, biogazowni.	Liczba nowych instalacji OZE.	0	min. 5 obiektów do 2033 roku	Farma PV Jabłoń, Farmy PV Sosnowica, biogazownia Jabłoń
Rozwój niskoemisyjnej infrastruktury energetycznej na terenie powiatu.	Rozbudowa i modernizacja sieci gazowniczej oraz zwiększanie liczby odbiorców korzystających z bezpiecznych i czystych źródeł energii.	Liczba czynnych przyłączy sieci gazowej do budynków ogółem [szt.] (źródło GUS).	689	Wzrost o 3 %	BRAK bezpośrednich projektów w harmonogramie (zadanie pozostaje strategiczne)
Rozwój mobilności niskoemisyjnej.	Rozbudowa infrastruktury rowerowej.	Długość ścieżek rowerowych [km] (źródło: GUS).	35,7	Wzrost o 3 %	Jabłoń (ścieżki), Podedwórze, Sosnowica, Dębowa Kłoda
Ograniczenie emisji przemysłowych.	Monitoring oraz redukcja oddziaływania zakładów szczególnie uciążliwych poprzez modernizację technologii, wdrażanie najlepszych technik dostępnych (BAT) i skuteczne kontrole środowiskowe.	Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych [t/rok] (źródło: GUS).	8 684	Spadek o 1 %	Brak danych
Poprawa efektywności energetycznej.	Modernizacja oświetlenia ulicznego i obiektów publicznych	Liczba wymienionych opraw oświetleniowych.	wg gmin	+ ok. 2 000 opraw energooszczędnych	Modernizacja oświetlenia: Jabłoń, Podedwórze,

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Cel	Kierunek/działanie	Wskaźnik	Wartość bazowa (2024)	Wartość docelowa 2033	Zadania z harmonogramu
	poprzez wymianę opraw na energooszczędne technologie (LED).				Sosnowica, Siemień
Zwiększenie dostępności terenów rekreacyjnych i przestrzeni przyjaznych mieszkańcom.	Rozwój infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej.	Powierzchnia parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej; powierzchnia; ogółem (w miastach i na wsi) [ha] (źródło: GUS).	12,69	utrzymanie status quo lub wzrost	Strefy rekreacyjne, ogrody, parki, tereny nad jeziorami (Jabłoń, Podedwórze, Sosnowica, Dębowa Kłoda)
Osiągnięcie wymaganych standardów jakości powietrza.	Prowadzenie monitoringu powietrza.	Liczba przekroczeń wartości substancji w powietrzu na stanowisku pomiarowym.	PM10: 1 BaP: 1	PM10: 1 BaP: 1	Prowadzenie monitoringu powietrza
II. OBSZAR INTERWENCJI: ZAGROŻENIA HAŁASEM (ZH)					
Ograniczenie emisji hałasu.	Modernizacja dróg.	Długość dróg gminnych w powiecie o nawierzchni twardej [km] (źródło GUS).	214,0	Wzrost o 3 %	Drogi gminne w: Jabłoń, Podedwórze, Parczew, Sosnowica, Dębowa Kłoda
Poprawa jakości klimatu akustycznego na terenie powiatu.	Wprowadzenie monitoringu hałasu na terenach zagrożonych hałasem komunikacyjnym.	Wyniki pomiaru Hałasu.	0 pomiarów	2 pomiary/rok	Kontrola dróg wojewódzkich w zakresie emitowanego hałasu
Ograniczenie oddziaływania hałasu przemysłowego i komunikacyjnego na środowisko.	Egzekwowanie przepisów dotyczących poziomów hałasu poprzez wydawanie decyzji, kontrole i działania naprawcze wobec podmiotów powodujących przekroczenia.	Liczba wydanych decyzji o dopuszczalnym poziomie hałasu.	4	utrzymanie status quo lub spadek	Ochrona mieszkańców przed hałasem z instalacji przemysłowych przez wydawanie decyzji o dopuszczalnym poziomie hałasu

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Cel	Kierunek/działanie	Wskaźnik	Wartość bazowa (2024)	Wartość docelowa 2033	Zadania z harmonogramu
Ograniczenie narażenia mieszkańców na ponadnormatywny hałas komunikacyjny poprzez stosowanie rozwiązań technicznych chroniących nową zabudowę mieszkaniową przed oddziaływaniem hałasu środowiskowego.	Wprowadzanie i egzekwowanie wymogów stosowania rozwiązań ograniczających przenikanie hałasu w nowej zabudowie mieszkaniowej na terenach narażonych na hałas komunikacyjny.	Liczba decyzji planistycznych i budowlanych uwzględniających wymogi ochrony akustycznej nowej zabudowy mieszkaniowej [szt./rok].	0	1	Zadanie bieżące
Podniesienie poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców w zakresie negatywnych skutków hałasu oraz kształtowanie postaw sprzyjających ograniczaniu emisji hałasu w środowisku.	Edukacja ekologiczna w zakresie hałasu (przyczyny, skutki zdrowotne i środowiskowe, możliwości ograniczania hałasu) oraz promowanie proekologicznych i prozdrowotnych postaw wśród mieszkańców.	Liczba przeprowadzonych działań edukacyjnych dotyczących hałasu (lekcje, warsztaty, kampanie informacyjne, wydarzenia plenerowe) [szt./rok].	0	3	Edukacja ekologiczna w Powiecie Parczewskim
III.OBSZAR INTERWENCJI: POLE ELEKTRO MAGNETYCZNE (PEM)					
Minimalizacja oddziaływania PEM na zdrowie człowieka i środowisko.	Prowadzenie monitoringu stanu środowiska pod kątem PEM.	Wyniki pomiaru pól elektromagnetycznych.	Brak przekroczeń	Brak przekroczeń	Ochrona mieszkańców gminy przed promieniowaniem elektromagnetycznym
	Monitoring i ewidencjonowanie źródeł pól elektromagnetycznych oraz zapewnienie dotrzymania dopuszczalnych	Liczba przeprowadzonych kontroli lub pomiarów PEM na terenie powiatu parczewskiego [szt.].	0	2	

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Cel	Kierunek/działanie	Wskaźnik	Wartość bazowa (2024)	Wartość docelowa 2033	Zadania z harmonogramu
	poziomów PEM na terenach chronionych.				
IV.OBSZAR INTERWENCJI: GOSPODAROWANIE WODAMI (GW)					
Osiągnięcie dobrego stanu jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych.	Poprawa jakości wód i oszczędne zarządzanie zasobami wodnymi.	Stan JCWP ocenianych jako dobry [%].	0	100%	-Monitorowanie jakości wód powierzchniowych. -Budowa, przebudowa i modernizacja sieci kanalizacji. -Modernizacje oczyszczalni. -Ograniczenie wpływu rolnictwa na wody powierzchniowe (kursy chemizacyjne).
		Stan JCWPd ocenianych jako dobry [%].	100%	100%	Monitorowanie jakości wód podziemnych
Zrównoważone wykorzystanie zasobów wodnych w gospodarce.	Zwiększanie efektywności wodnej przedsiębiorstw i optymalizacja poboru wody w procesach produkcyjnych. Racjonalizacja poboru wód.	Pobór wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku ogółem na 1 km2 powierzchni [dam³](źródło GUS).	15,9	Wzrost o poniżej 1 %	Brak danych
		Zużycie wody na potrzeby przemysłu [dam3] (źródło GUS).	566	Zmniejszenie o 1 %	Brak danych
V. OBSZAR INTERWENCJI: GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA (GWS)					
Poprawa jakości wód i zwiększenie dostępu do infrastruktury.	Modernizacja oczyszczalni i SUW.	Liczba inwestycji w SUW i oczyszczalnie.	wg gmin	Min.15	Jabłoń (oczyszczalnia, przepompownie, SUW), Sosnowica (modernizacje oczyszczalni, nowe odcinki kanalizacji), Dębowa Kłoda (SUW

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Cel	Kierunek/działanie	Wskaźnik	Wartość bazowa (2024)	Wartość docelowa 2033	Zadania z harmonogramu
					Żmiarki)
Zwiększenie dostępności usług wodociągowych oraz zapewnienie stabilnego i bezpiecznego zaopatrzenia mieszkańców w wodę.	Rozbudowa, modernizacja i optymalizacja sieci wodociągowych, budowa nowych przyłączy oraz podnoszenie jakości technologicznej ujęć i stacji uzdatniania wody.	% ludności korzystającej z wodociągów (źródło GUS).	87,6	Wzrost 1%	Sieci wodociągowe: Sosnowica, Siemień, Dębowa Kłoda
Zwiększenie dostępu mieszkańców do systemu kanalizacji sanitarnej oraz poprawa standardów gospodarki ściekowej.	Rozbudowa i modernizacja infrastruktury kanalizacyjnej oraz zwiększenie liczby mieszkań podłączonych do sieci kanalizacyjnej.	% ludności korzystającej z kanalizacji (źródło GUS).	49,4	Wzrost o 1 %	-
Zrównoważone wykorzystanie zasobów wodnych na potrzeby mieszkańców i gospodarki.	Zwiększanie efektywności poboru wody, redukcja nadmiernego zużycia oraz poprawa szczelności i efektywności systemów wodociągowych.	Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności ogółem [dam3] (źródło: GUS).	15 143,2	Wzrost o 1 %	-
VI.OBSZAR INTERWENCJI: ZASOBY GEOLOGICZNE (ZG)					
Zrównoważone gospodarowanie złożami kopalin, ograniczanie presji związanej z eksploatacją kopalin.	Prowadzenie racjonalnego wydobywania z koncesjonowanego złóż pod nadzorem OUG.	Ilość udzielonych koncesji na prowadzenie wydobywania kopalin.	6	wg zapotrzebowania ograniczanie presji na środowisko, związanej z eksploatacją kopalin i prowadzeniem prac poszukiwawczych	-
	Rekultywacja terenów po zakończonym	Ilość wyeksploatowanych złóż.	4		

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Cel	Kierunek/działanie	Wskaźnik	Wartość bazowa (2024)	Wartość docelowa 2033	Zadania z harmonogramu
	wydobyciu.				
VII.OBSZAR INTERWENCJI: GLEBY (GL)					
Racjonalne użytkowanie gruntów.	Podniesienie poziomu wiedzy rolników w zakresie ochrony i racjonalnego użytkowania gleb.	Ilość przeprowadzonych szkoleń.	2 szkolenia/ rok	2 szkolenia/ rok	Organizacja szkoleń obejmujących Zasady Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych
Zmniejszenie powierzchni terenów zdegradowanych oraz przywrócenie im funkcji przyrodniczych, społecznych i gospodarczych.	Prowadzenie działań rekultywacyjnych, renaturalizacyjnych i inwestycyjnych mających na celu przywrócenie wartości użytkowych i ekologicznych gruntów zdegradowanych.	Udział terenów zrewitalizowanych i zrehabilitowanych w powierzchni terenów zdegradowanych [%].	19,33%	utrzymanie status quo	-
VIII.OBSZAR INTERWENCJI: GOSPODARKA ODPADAMI I ZAPOBIEGANIE POWSTAWANIU ODPADÓW (GO)					
Zwiększenie poziomu recyklingu.	Rozbudowa i modernizacja PSZOK na terenie powiatu.	Liczba nowoczesnych PSZOK.	0	3	PSZOK: Jabłoń, Siemień, Sosnowica, Dębowa Kłoda
Stopniowa eliminacja wyrobów zawierających azbest z terenu Powiatu Parczewskiego oraz ograniczenie ryzyka zdrowotnego i środowiskowego związanego z jego oddziaływaniem.	Likwidacja azbestu.	Ilość usuniętego azbestu [Mg].	wg gmin	+ 1000 Mg	„Lubelskie bez azbestu” – Jabłoń, Podedwórze, Siemień
Ograniczenie ilości odpadów komunalnych wytwarzanych przez	Promowanie działań zapobiegających powstawaniu odpadów	Masa wytworzonych odpadów komunalnych przez jednego	235	Spadek o 9 %	Zadania z zakresu edukacji ekologicznej

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Cel	Kierunek/działanie	Wskaźnik	Wartość bazowa (2024)	Wartość docelowa 2033	Zadania z harmonogramu
mieszkańców.	oraz wspieranie inicjatyw zmniejszających ich ilość u źródła (edukacja, zmiana nawyków konsumenckich, ponowne użycie).	mieszkańca [kg/mieszkańca] (źródło: GUS)			
Zapewnienie czystego, bezpiecznego i uporządkowanego środowiska publicznego.	Montaż i modernizacja koszy miejskich w przestrzeniach rekreacyjnych, komunikacyjnych oraz przy instytucjach publicznych, dostosowanych do potrzeb mieszkańców.	liczba koszy na śmieci – [szt.] (źródło: GUS).	445	Wzrost o 1%	Zadania z zakres rewitalizacji przestrzeni publicznych
Zwiększenie poziomu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych.	Usprawnienie i rozwój systemu selektywnego zbierania odpadów oraz działania edukacyjne poprawiające jakość segregacji u źródła.	Udział odpadów zebranych selektywnie do ogółu odpadów [%] (źródło: GUS).	55,8	Wzrost 1,5 %	Zadania z zakresu edukacji ekologicznej
Zwiększenie poziomu odzysku odpadów oraz ograniczenie ich składowania.	Wspieranie systemów segregacji i przetwarzania odpadów umożliwiających kierowanie większej ich ilości do procesów odzysku, zamiast unieszkodliwiania.	Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w ciągu roku[%] (źródło: GUS).	100%	Utrzymanie status quo -i bieżący monitoring	Zadania z zakresu edukacji ekologicznej
IX.OBSZAR INTERWENCJI: ZASOBY PRZYRODNICZE (ZP)					
Ochrona obszarów chronionych.	Obszary prawnie chronione.	Powierzchnia rezerwatów przyrody [ha] (źródło	482,68	Wzrost o 2%	

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Cel	Kierunek/działanie	Wskaźnik	Wartość bazowa (2024)	Wartość docelowa 2033	Zadania z harmonogramu
		GUS).			
Zachowanie i ochrona różnorodności biologicznej oraz zasobów przyrodniczych.	Ochrona, utrzymanie i właściwe zagospodarowanie obszarów prawnie chronionych oraz wspieranie działań na rzecz zachowania ich wartości ekologicznych.	Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem [%] (źródło GUS).	16,5	Wzrost o 1%	Parki, tereny rekreacji: Sosnowica, Podedwórze, Jabłoń
Ochrona i rozwój ekosystemów leśnych jako kluczowego elementu różnorodności biologicznej.	Tworzenie korytarzy ekologicznych, renaturalizacja terenów leśnych oraz działania zwiększające spójność obszarów leśnych.	Lesistość [%] (źródło: GUS).	25,1	Utrzymanie status quo lub wzrost	-
Zapewnienie prawidłowego zarządzania lasami prywatnymi.	Wspieranie zrównoważonej gospodarki leśnej w lasach prywatnych	Ilość gmin posiadających uproszczony plan urządzenia lasów.	5	7	Aktualizacja UPUL co 10 lat
Zapewnienie prawidłowego zarządzania lasami państwowymi	Wspieranie zrównoważonej gospodarki leśnej w lasach państwowych	Ilość nadleśnictw posiadających plany urządzenia lasu.	3	3	Aktualizacja PUL co 10 lat
Wzmocnienie ochrony różnorodności biologicznej poprzez zachowanie obiektów o wyjątkowej wartości ekologicznej.	Ewidencjonowanie, zabezpieczanie i pielęgnacja pomników przyrody oraz tworzenie nowych form ochrony indywidualnej.	Ilość pomników przyrody- [szt.] (źródło: GUS).	38	Utrzymanie status quo -i bieżący monitoring	Urządzenie terenów zieleni, w tym skwerów oraz bieżące utrzymanie zieleni
	Tworzenie zielonej infrastruktury.	Powierzchnia zieleńce [ha] (źródło: GUS).	3,20	Utrzymanie status quo -i bieżący monitoring	Urządzenie terenów zieleni, w tym skwerów oraz bieżące utrzymanie zieleni

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Cel	Kierunek/działanie	Wskaźnik	Wartość bazowa (2024)	Wartość docelowa 2033	Zadania z harmonogramu
X.OBSZAR INTERWENCJI: ZAPOBIEGANIA POWAŻNYMI AWARIAMI (PAP)					
Wzmocnienie systemu bezpieczeństwa publicznego i ograniczenie ryzyka występowania awarii.	Rozbudowa potencjału służb ratowniczych oraz systemów ostrzegania poprzez doposażenie OSP i instalację systemów alarmowania.	Liczba jednostek OSP doposażonych w sprzęt ratowniczy i gaśniczy ([zt.].	wg gmin	4	Wypożyczenie OSP: Jabłoń, Podedwórze
Ograniczenie wystąpienia poważnych awarii	Ograniczenie ryzyka wystąpienia poważnych awarii przemysłowych oraz minimalizacja ich skutków.	Liczba przypadków wystąpienia poważnych awarii.	0	0	-
XI.OBSZAR INTERWENCJI: EDUKACJA EKOLOGICZNA					
Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu.	Realizacja działań edukacyjnych, warsztatów, kampanii i rozwój ścieżek edukacyjnych.	Liczba przeprowadzonych działań z zakresu edukacji ekologicznej [szt. / rok].	20/rok	25/rok	Edukacja ekologiczna: Jabłoń, Podedwórze, Sosnowica, szkoły powiatowe

Źródło: Opracowanie własne

Osiągnięcie zakładanych w Programie celów będzie możliwe dzięki realizacji przedsięwzięć zaplanowanych przez Powiat Parczewski oraz inne jednostki działające na jego terenie, w tym gminy, instytucje publiczne, organizacje społeczne i podmioty gospodarcze.

Działania te obejmują zarówno inwestycje infrastrukturalne, jak i inicjatywy o charakterze organizacyjnym, edukacyjnym i promocyjnym, ukierunkowane na poprawę jakości środowiska i racjonalne wykorzystanie zasobów naturalnych.

W Programie zostały uwzględnione dwa podstawowe typy zadań:

- **zadania własne powiatu i gmin** – obejmujące przedsięwzięcia realizowane w ramach kompetencji jednostek samorządu terytorialnego, finansowane w całości lub częściowo ze środków będących w ich dyspozycji, w tym z budżetów gmin, powiatu oraz funduszy celowych,
- **zadania koordynowane** – obejmujące pozostałe działania związane z ochroną środowiska, adaptacją do zmian klimatu i zrównoważonym gospodarowaniem zasobami, które finansowane są z różnorodnych źródeł: środków własnych powiatu i gmin, środków budżetu państwa, funduszy ochrony środowiska oraz środków zewnętrznych pozostających w dyspozycji instytucji szczebla powiatowego, wojewódzkiego, krajowego i europejskiego.

Realizacja tych zadań wymaga ścisłej współpracy i koordynacji działań pomiędzy samorządami, instytucjami publicznymi, organizacjami społecznymi i sektorem prywatnym. Tylko partnerskie podejście i wykorzystanie dostępnych instrumentów finansowych umożliwi skuteczne wdrażanie celów Programu oraz osiągnięcie trwałej poprawy stanu środowiska w powiecie parczewskim.

Zadania przewidziane w Programie są komplementarne z działaniami finansowanymi ze środków krajowych i unijnych, w szczególności w ramach:

- Programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021–2027 (FELU) – m.in. w obszarach: ochrona zasobów środowiska i klimatu, adaptacja do zmian klimatu, rozwój gospodarki o obiegu zamkniętym, poprawa jakości powietrza i wód, rewitalizacja obszarów zdegradowanych.
- Programu Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko (FEnIKS 2021–2027) – wspierającego inwestycje w gospodarkę wodno-ściekową, efektywność energetyczną, odnawialne źródła energii i ochronę różnorodności biologicznej,
- Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO) – wspierający modernizację infrastruktury środowiskowej, zrównoważony transport, transformację energetyczną, retencję i przeciwdziałanie skutkom zmian klimatu;

–

- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – oferujące szerokie instrumenty dotacyjne i pożyczkowe na działania związane z gospodarką wodną, odpadami, odnawialnymi źródłami energii, efektywnością energetyczną, usuwaniem azbestu, rekultywacją terenów oraz edukacją ekologiczną;
- Program LIFE – umożliwiający realizację innowacyjnych projektów demonstracyjnych i pilotażowych w zakresie ochrony przyrody, klimatu, adaptacji do zmian klimatu oraz zrównoważonego zarządzania środowiskiem;
- Mechanizmy Finansowe EOG i Norweskie – wspierające inicjatywy lokalne dotyczące ochrony środowiska, zielonej transformacji, edukacji, gospodarki niskoemisyjnej oraz adaptacji do zmian klimatu;
- Inne krajowe i międzynarodowe programy sektorowe, w tym instrumenty wspierające rolnictwo ekologiczne, retencję krajobrazową, ochronę gleb, bioróżnorodności oraz systemy wsparcia samorządów w zakresie zielonej infrastruktury i edukacji środowiskowej.

Komplementarność z wymienionymi źródłami finansowania umożliwia **łączenie środków publicznych i prywatnych**, minimalizuje ryzyko dublowania działań, a jednocześnie wzmacnia **efekt synergii** pomiędzy lokalnymi inicjatywami a projektami realizowanymi na poziomie regionalnym i krajowym. Umożliwia to realizację przedsięwzięć o większej skali oddziaływania, sprzyja lepszej koordynacji polityk sektorowych (klimatycznej, środowiskowej, energetycznej, edukacyjnej) oraz zwiększa konkurencyjność gmin i powiatu przy aplikowaniu o środki zewnętrzne w kolejnych latach.

Krajowe źródła finansowania:

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) w Warszawie stanowi największą w Polsce instytucję finansującą inwestycje proekologiczne. Priorytetem objęte są zadania realizowane z udziałem bezzwrotnych środków Unii Europejskiej i innych bezzwrotnych środków zagranicznych, których realizacja służyły osiągnięciu przez Polskę efektów ekologicznych określonych w Traktacie Akcesyjnym. Ze środków NFOŚiGW dofinansowywane są zadania z zakresu:

- ochrona i zrównoważone gospodarowanie zasobami wodnymi,
- racjonalne gospodarowanie odpadami i ochrona powierzchni ziemi,
- ochrona atmosfery,
- ochrona różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów.

W NFOŚiGW dostępne są trzy formy dofinansowania inwestycji proekologicznych:

- finansowanie pożyczkowe (pożyczki, kredyty udzielane przez banki ze środków NFOŚiGW, konsorcja, linie kredytowe NFOŚiGW obsługiwane przez banki),
- finansowanie dotacyjne (dotacje inwestycyjne, dotacje nieinwestycyjne, dopłaty do kredytów bankowych, umorzenia, rozłożenia na raty),
- finansowanie kapitałowe (obejmowanie udziałów lub akcji, zakładanie lub dekapitalizowanie istniejących spółek w celu realizacji inwestycji gwarantujących osiągnięcie efektu ekologicznego).

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (WFOŚiGW) w Lublinie jest publiczną instytucją finansową, realizującą politykę ekologiczną województwa lubelskiego. Realizując swoją misję, Fundusz koncentruje się na wspieraniu działań proekologicznych podejmowanych przez administrację publiczną, przedsiębiorców, instytucje i organizacje pozarządowe oraz zarządzaniu środkami europejskimi ukierunkowanymi na ochronę środowiska i gospodarkę wodną. Działalność finansowa skupia się głównie na wspieraniu przedsięwzięć w zakresie:

- ochrony i zrównoważonego gospodarowania zasobami wodnymi,
- gospodarki odpadami i ochronie powierzchni ziemi,
- ochrony atmosfery,
- ochronie różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemu,
- edukacji ekologicznej,
- zapobiegania poważnym awariom,
- zarządzania środowiskowego w regionie,
- profilaktyki zdrowotnej.

Zagraniczne źródła finansowania:

Perspektywa finansowa **2014–2020**, w ramach której Polsce przyznano **82,5 mld euro** z polityki spójności Unii Europejskiej, została formalnie zakończona w 2020 r., natomiast rozliczanie wydatków trwało do końca 2023 r. Od 2021 r. Polska uczestniczy w nowej perspektywie **Funduszy Europejskich 2021–2027**, ukierunkowanej na realizację celów Europejskiego Zielonego Ładu, transformacji cyfrowej, odporności gospodarczej oraz wzmacniania spójności społecznej i terytorialnej.

Podstawą wdrażania środków europejskich jest **Umowa Partnerstwa na lata 2021–2027**, przygotowana przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej oraz zatwierdzona przez Komisję Europejską.

Dokument ten określa strategię wykorzystania funduszy, priorytety inwestycyjne oraz zasady koordynacji pomiędzy programami krajowymi i regionalnymi. Umowa Partnerstwa

jest realizowana zgodnie z art. 7 rozporządzenia ogólnego UE, zgodnie z którym każde państwo członkowskie zobowiązane jest do wskazania warunków efektywnego korzystania z funduszy strukturalnych i inwestycyjnych w latach **2021–2027**.

Nowa perspektywa finansowa koncentruje się na pięciu celach polityki spójności, wyznaczonych przez Komisję Europejską i Radę UE:

1. **Cel 1 – Bardziej inteligentna Europa (A Smarter Europe)**
Rozwój innowacji, badań i rozwoju, cyfryzacja oraz wspieranie konkurencyjności przedsiębiorstw.
2. **Cel 2 – Bardziej przyjazna dla środowiska, bezemisyjna Europa (A Greener, Low-Carbon Europe)**
Transformacja w kierunku gospodarki niskoemisyjnej, efektywność energetyczna, odnawialne źródła energii, gospodarka o obiegu zamkniętym, adaptacja do zmian klimatu, bioróżnorodność.
3. **Cel 3 – Lepiej połączona Europa (A More Connected Europe)**
Zrównoważona mobilność, inteligentny transport, poprawa dostępności terytorialnej i infrastruktury cyfrowej.
4. **Cel 4 – Europa o silniejszym wymiarze społecznym (A More Social Europe)**
Włączenie społeczne, edukacja, poprawa kompetencji, rynek pracy, usługi społeczne, zdrowie publiczne.
5. **Cel 5 – Europa bliżej obywateli (A Europe Closer to Citizens)**
Wsparcie zintegrowanego i zrównoważonego rozwoju lokalnego, szczególnie na obszarach wiejskich, miejskich i przygranicznych, w oparciu o lokalne strategie rozwoju (np. ZIT, ZPT, LSR).

7.2. HARMONOGRAM REALIZACJI ZADAŃ ORAZ ŹRÓDŁA ICH FINANSOWANIA DO 2033 R.

Harmonogram realizacji zadań stanowi kluczowy element Programu i obejmuje kompleksowy zestaw przedsięwzięć planowanych do wdrożenia na terenie powiatu parczewskiego w perspektywie do roku 2033. Wskazane w nim działania zostały opracowane w oparciu o potrzeby zgłaszane przez gminy tworzące powiat, wyniki diagnozy stanu środowiska oraz kierunki interwencji określone w dokumentach strategicznych szczebla lokalnego, regionalnego i krajowego. Przedstawione zadania obejmują szerokie spektrum działań służących poprawie jakości środowiska, rozwojowi infrastruktury oraz podniesieniu jakości życia mieszkańców, z uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju.

W harmonogramie ujęto przedsięwzięcia z zakresu: ochrony klimatu i jakości powietrza, gospodarki wodno-ściekowej, gospodarki odpadami, ochrony zasobów przyrodniczych, zapobiegania awariom oraz wzmacniania bezpieczeństwa, a także edukacji ekologicznej. Zaplanowane zadania obejmują zarówno inwestycje infrastrukturalne – m.in. modernizacje energetyczne budynków publicznych, rozbudowę infrastruktury kanalizacyjnej, wodociągowej, drogowej, budowę instalacji OZE czy zagospodarowanie terenów rekreacyjnych – jak również działania miękkie ukierunkowane na budowanie świadomości ekologicznej mieszkańców.

Zadania zostały przedstawione w układzie wieloletnim, obejmującym lata 2026–2029 oraz perspektywę lat 2030–2033, wraz ze wskazaniem jednostek odpowiedzialnych za ich wdrażanie, szacunkowych kosztów oraz źródeł finansowania. Pozyskiwane będą zarówno środki własne gmin, jak i fundusze zewnętrzne, w tym m.in. **Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021–2027, Rządowy Fundusz Polski Ład, Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg**, środki krajowe oraz inne dostępne instrumenty wsparcia.

W poniższej tabeli przedstawiono szczegółowy harmonogram realizacji działań na terenie powiatu parczewskiego do na lata 2026-2029 z perspektywą do roku 2033.

Przedstawiony harmonogram stanowi narzędzie koordynacji, monitorowania i skutecznego prowadzenia polityki środowiskowej oraz infrastrukturalnej w powiecie parczewskim. Zaplanowane działania pozwolą na realizację celów strategicznych w zakresie ochrony środowiska, wzrostu odporności klimatycznej, poprawy jakości życia mieszkańców oraz podniesienia atrakcyjności i konkurencyjności obszaru powiatu do roku 2033.

Zadania programu

Zadania ujęte w Programie obejmują zarówno działania inwestycyjne, jak i nie inwestycyjne, o charakterze edukacyjnym, organizacyjnym lub prewencyjnym.

Do kluczowych zadań należą:

- **modernizacja i rozbudowa systemów wodno-kanalizacyjnych**, obejmująca unowocześnienie oczyszczalni ścieków, stacji uzdatniania wody oraz sieci przesyłowych,
- **rozwój infrastruktury do selektywnej zbiórki odpadów** oraz działania ograniczające ilość wytwarzanych odpadów,
- **poprawa efektywności energetycznej budynków** i intensyfikacja wykorzystania **odnawialnych źródeł energii**,
- **ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazu** poprzez działania na terenach cennych przyrodniczo,
- **adaptacja do zmian klimatu**, w tym zwiększanie retencji, nasadzenia drzew oraz modernizacja rowów i zbiorników wodnych,
- **modernizacja oświetlenia ulicznego** poprzez zastosowanie energooszczędnych technologii,
- **rekultywacja terenów zdegradowanych** i przywracanie ich funkcji społecznych i środowiskowych,
- **wzmocnienie systemu edukacji ekologicznej** oraz działań reagowania na zagrożenia środowiskowe,
- **wdrażanie innowacyjnych technologii** w gospodarce odpadami, ochronie powietrza i zarządzaniu zasobami środowiska.

Każde z zadań będzie realizowane przez odpowiednie jednostki organizacyjne: samorządy gminne i powiatowe, jednostki budżetowe, nadleśnictwa, organizacje pozarządowe, przedsiębiorstwa komunalne oraz inne instytucje publiczne i prywatne.

W tabeli 51 Harmonogram realizacji zadań własnych wraz z ich finansowaniem do roku 2033.

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Tabela 51. Harmonogram realizacji zadań własnych wraz z ich finansowaniem do roku 2033

Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	2026	2027	2028	2029	Lata 2030-2033	Szacunkowe koszty realizacji zadania zł	Źródło finansowania
Klimat i powietrze	Modernizacja infrastruktury kulturalnej na terenie Gminy Dębowa Kłoda	Urząd Gminy w Dębowej Kłodzie	TAK	-	-	-	-	1 673 070,00	Budżet Gminy, Rządowy Fundusz Polski Ład
	Zagospodarowanie miejsca do rozwoju infrastruktury kulturalnej i turystycznej nad J. Bialskim w miejscowości Białka	Urząd Gminy w Dębowej Kłodzie	TAK	TAK	-	-	-	10 400 000,00	Budżet Gminy, Rządowy Fundusz Polski Ład
	Budowa instalacji fotowoltaicznej wraz z magazynem energii działającym na potrzeby danego źródła OZE oraz przyłączeniem do sieci na obiektach będących własnością gminy Dębowa Kłoda	Urząd Gminy w Dębowej Kłodzie		TAK	TAK			1 400 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027
	Wymiana źródła ciepła w budynku OSP Dębowa Kłoda wraz ze zmianą instalacji c.o.	Urząd Gminy w Dębowej Kłodzie		TAK	TAK			250 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027
	Czysta energia w Gminie Jabłoń. Przedmiotem projektu jest zakup i instalacja ogniw fotowoltaicznych, kolektorów słonecznych, pieców na pellet, kotłów zgazowujących drewno i pomp ciepła dla mieszkańców i instytucji publicznych.	Urząd Gminy w Jabłoni		TAK	TAK			10 000 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027
	Zwiększenie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych w Jabłoni	Urząd Gminy w Jabłoni			TAK	TAK		20 000 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027
	Zagospodarowanie terenu w centrum miejscowości Jabłoń poprzez utworzenie pokazowego Ogrodu Ziołowego.	Urząd Gminy w Jabłoni			TAK			1 100 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	2026	2027	2028	2029	Lata 2030-2033	Szacunkowe koszty realizacji zadania zł	Źródło finansowania
	Zagospodarowanie turystyczne założenia dworsko-ogrodowego w Kolanie	Urząd Gminy Jabłoń		TAK	TAK	TAK		1 079 680,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027
Klimat i powietrze	Utworzenie dwóch stref turystyczno-rekreacyjnych w miejscowości Jabłoń	Urząd Gminy Jabłoń		TAK	TAK	TAK		2 467 011,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027
	Budowa Zakładu Opiekuńczo – Leczniczego dla osób starszych i niepełnosprawnych na terenie gminy Jabłoń. Budowa łąźni solankowej.	Urząd Gminy Jabłoń			TAK	TAK	TAK	8 000 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Środki krajowe
	Adaptacja istniejących budynków gminnych na mieszkania socjalne i komunalne.	Urząd Gminy Jabłoń			TAK	TAK	TAK	15 000 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Środki krajowe
	Usługi społeczne w Gminie Jabłoń. Prowadzenie mieszkań treningowych i wspomaganych, usługi asystenckie, opiekuńcze, profilaktyczne i aktywizujące na rzecz osób w trudnej sytuacji oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym między innymi na rzecz osób z niepełnosprawnością, zaburzeniami psychicznymi, chorymi, niesamodzielnymi i starszymi.	Urząd Gminy Jabłoń			TAK	TAK	TAK	2 500 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Środki krajowe
	Modernizacja Ośrodka Zdrowia w Jabłoni	Urząd Gminy Jabłoń			TAK	TAK	TAK	5 000 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Środki krajowe

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	2026	2027	2028	2029	Lata 2030-2033	Szacunkowe koszty realizacji zadania zł	Źródło finansowania
Klimat i powietrze	Dzienny Dom Pomocy w Gminie Jabłoń. Celem projektu jest wzrost dostępności usług społecznych dla osób starszych w budynku Pałacu w Kolano-Kolonii poprzez wykonanie remontu/modernizacji zakupów wyposażenia/zagospodarowania terenu oraz prowadzenie zajęć ze specjalistami	Urząd Gminy Jabłoń			TAK	TAK	TAK	20 000 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Środki krajowe
	Zakup samochodów elektrycznych na potrzeby dowozu dzieci do szkół, seniorów, osób niepełn. oraz na potrzeby gospodarcze.	Urząd Gminy Jabłoń			TAK	TAK	TAK	1 500 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Środki krajowe
	Rewitalizacja obszaru i poprawa jakości infrastruktury kultury oraz wsparcie działalności placówek kultury, jako centrów kulturalnych, sportowych informacyjnych i multimedialnych	Urząd Gminy Jabłoń		TAK	TAK	TAK		7 000 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Środki krajowe
	Rozwój ekonomii społecznej Projekt polega na utworzeniu podmiotu ekonomii społecznej – spółdzielni socjalnej	Urząd Gminy Jabłoń	TAK	TAK	TAK			Brak danych	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Środki krajowe
	Rewitalizacja obszarów zdegradowanych w miejscowości Kolano Kolonia. Przedmiotem projektu jest adaptacja zabytkowego budynku, zagospodarowanie terenu oraz zakup wyposażenia na potrzeby Domu Seniora oraz rozbudowa obiektu na potrzeby Zakładu Opiekuńczo Leczniczego - centrum rehabilitacji.	Urząd Gminy Jabłoń	TAK	TAK	TAK			8 000 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Środki krajowe

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	2026	2027	2028	2029	Lata 2030-2033	Szacunkowe koszty realizacji zadania zł	Źródło finansowania
Klimat i powietrze	Rewitalizacja obszarów zdegradowanych w miejscowości Paszenki. Przedmiotem projektu jest przebudowa budynku wraz z zagospodarowaniem terenu na potrzeby Centrum Aktywności Lokalnej.	Urząd Gminy Jabłoń		TAK	TAK	TAK		2 000 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Środki krajowe
	Rewitalizacja obszarów zdegradowanych w miejscowości Jabłoń. Przedmiotem projektu jest przebudowa budynków po byłym SKR wraz z zagospodarowaniem terenu i zakupem wyposażenia na potrzeby gospodarki komunalnej, spółdzielni socjalnej mieszkań komunalnych i inne funkcje.	Urząd Gminy Jabłoń		TAK	TAK	TAK	TAK	10 000 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Środki krajowe
	Budowa farmy fotowoltaicznej o mocy 0,5 MW oraz sieci przesyłowej na terenie zamkniętego składowiska odpadów.	Urząd Gminy Jabłoń			TAK	TAK	TAK	4 000 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Środki krajowe
	Kompleksowa modernizacja energetyczna obiektów użyteczności publicznej.	Urząd Gminy Jabłoń			TAK	TAK	TAK	10 000 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Środki krajowe
	Budowa energooszczędnego oświetlenia ulicznego.	Urząd Gminy Jabłoń		TAK	TAK	TAK		2 000 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Środki krajowe
	Monitoring jakości powietrza oraz podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców gminy poprzez programy edukacyjne.	Urząd Gminy Jabłoń	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	100 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Środki krajowe

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	2026	2027	2028	2029	Lata 2030-2033	Szacunkowe koszty realizacji zadania zł	Źródło finansowania
Klimat i powietrze	Budowa biogazowni w Gminie Jabłoń.	Urząd Gminy Jabłoń			TAK	TAK	TAK	5 000 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Środki krajowe
	Rozbudowa, przebudowa i nadbudowa istniejącego budynku użyteczności publicznej wraz z budową altany rekreacyjnej w ramach zadania „Utworzenie Centrum Kultury Miejscowości Milanów” wraz z zagospodarowaniem terenu.	Urząd Gminy Milanów	TAK	TAK				10 960 303,10	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego
	Termomodernizacja budynku użyteczności publicznej w miejscowości Radcze.	Urząd Gminy Milanów		TAK				265 236,88	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego
	Utworzenie Strefy Aktywności Gospodarczej w Milanowie.	Urząd Gminy Milanów		TAK				3 887 588,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego
	Poprawa atrakcyjności turystycznej- budowa placów zabaw w miejscowości Okale, Rudno.	Urząd Gminy Milanów		TAK				1 884 414,77	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego
	Rozwój infrastruktury sportowej Gminy Podedwórze - Utworzenie wielofunkcyjnego ogólnodostępnego boiska sportowego Podedwórze poprzez rozbudowę istniejącego boiska tj. budowa kortu tenisowego boiska do piłki siatkowej, budowa szlaku sensorycznego dla młodszych dzieci, placu zabaw oraz stałej trybuny i ławek.	Urząd Gminy Podedwórze	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	2 000 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Polski Ład

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	2026	2027	2028	2029	Lata 2030-2033	Szacunkowe koszty realizacji zadania zł	Źródło finansowania
	Rozwój infrastruktury wykorzystywanej na cele kulturalne w gminie Podedwórze.: - Przebudowa i adaptacja budynku świetlicy wiejskiej w Hołownie na Lokalne Centrum Kultury. - Przebudowa i adaptacja świetlicy wiejskiej w Bojarach na Lokalne Centrum Kultury. Podedwórze - Przebudowa i adaptacja świetlicy wiejskiej w Zaliszczu na Lokalne Centrum Kultury. Przebudowa budynków, adaptacja pomieszczeń, zagospodarowanie przestrzeni wokół niego oraz zakup wyposażenia na potrzeby prowadzenia działalności kulturalno-edukacyjnej w społeczności lokalnej.	Urząd Gminy Podedwórze	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	4 600 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Polski Ład
Klimat i powietrze	Przebudowa i modernizacja budynku świetlicy wiejskiej w Rusiłach oraz zagospodarowanie zdegradowanych przestrzeni publicznych na cele rekreacji i integracji mieszkańców.	Urząd Gminy Podedwórze	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	1 800 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Polski Ład
	Rewitalizacja dawnego parku dworskiego w miejscowości Antopol.	Urząd Gminy Podedwórze	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	5 000 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Polski Ład

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	2026	2027	2028	2029	Lata 2030-2033	Szacunkowe koszty realizacji zadania zł	Źródło finansowania
	Wzrost efektywności energetycznej budynków na terenie Gminy Podedwórze: - termomodernizacja świetlicy wiejskiej w Hołownie, - termomodernizacja budynku świetlicy wiejskiej w Bojarach - termomodernizacja budynku świetlicy w Zaliszczu - zwiększenie efektywności energetycznej budynku - wymiana nieefektywnych źródeł ciepła w budynkach publicznych na terenie Gminy Podedwórze wraz z wykonaniem niezbędnych instalacji - termomodernizacja budynku komunalnego w Hołownie	Urząd Gminy Podedwórze	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	5 000 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Polski Ład
	Modernizacja oświetlenia ulicznego* w Gminie Podedwórze Wymiana źródeł światła w 250 lampach ulicznych na energooszczędne	Urząd Gminy Podedwórze	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	1 000 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Polski Ład
	Budowa sieci dróg dla rowerów i ścieżek nordic walking wraz z niezbędną infrastrukturą turystyczną.	Urząd Gminy w Podedwórze	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	200 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Polski Ład
Klimat i powietrze	Budowa, przebudowa parkingów chodników i ścieżek rowerowych i pieszo - rowerowych w Gminie Podedwórze.	Urząd Gminy Podedwórze	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	500 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Polski Ład

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	2026	2027	2028	2029	Lata 2030-2033	Szacunkowe koszty realizacji zadania zł	Źródło finansowania
	Termomodernizacja budynków w sektorze publicznym na terenie MOF Parczew.	Urząd Gminy Siemień	TAK	TAK				9 728 265,50	Budżet Gminy Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027
	Poprawa stanu infrastruktury edukacyjnej na terenie MOP Parczew.	Urząd Gminy w Siemieniu	TAK					1 779 258,00	Budżet Gminy Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027
	Produkcja energii ze źródeł odnawialnych na terenie MOF Parczew.	Urząd Gminy Siemień		TAK				3 410 184,69	Budżet Gminy Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027
	Przebudowa i rozbudowa GOK w Sosnowicy.	Urząd Gminy Sosnowica		TAK	TAK	TAK		10 000 000,00	Budżet Gminy / dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Budowa/rozbudowa oświetlenia ulicznego na terenie Gminy Sosnowica.	Urząd Gminy Sosnowica		TAK	TAK		TAK	2 000 000,00	Budżet Gminy / dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Utworzenie miejsca integracji i spotkań dla osób ze szczególnymi potrzebami.	Urząd Gminy Sosnowica		TAK	TAK			700 000,00	Budżet Gminy / dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Zagospodarowanie terenów publicznych w miejscowości Sosnowica.	Urząd Gminy Sosnowica		TAK	TAK	TAK	TAK	1 500 000,00	Budżet Gminy / dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Zagospodarowanie terenów publicznych przy szkole podstawowej w Sosnowicy.	Urząd Gminy Sosnowica		TAK	TAK	TAK	TAK	800 000,00	Budżet Gminy / dofinansowanie ze środków zewnętrznych

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	2026	2027	2028	2029	Lata 2030-2033	Szacunkowe koszty realizacji zadania zł	Źródło finansowania
	Przebudowa/ modernizacja sal gimnastycznych przy Szkole Podstawowej w Sosnowicy.	Urząd Gminy Sosnowica	TAK	TAK	TAK			4 000 000,00	Budżet Gminy / dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Budowa nowych oraz modernizacja istniejących placów zabaw oraz siłowni na wolnym powietrzu.	Urząd Gminy Sosnowica	TAK	TAK	TAK		TAK	500 000,00	Budżet Gminy dofinansowanie ze środków zewnętrznych
Klimat i powietrze	Modernizacja świetlic wiejskich.	Urząd Gminy Sosnowica			TAK		TAK	1 500 000,00	Budżet Gminy dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Budowa oraz modernizacja obiektów sportowych o charakterze sportowo-rekreacyjnym.	Urząd Gminy Sosnowica	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	350 000,00	Budżet Gminy dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Modernizacja oraz renowacja dziedzictwa kulturowego.	Urząd Gminy Sosnowica					TAK	14 600 000,00	Budżet Gminy dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Modernizacja oraz budowa infrastruktury rekreacyjnej.	Urząd Gminy Sosnowica					TAK	3 000 000,00	Budżet Gminy dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Budowa ścieżek pieszych oraz rowerowych.	Urząd Gminy Sosnowica	TAK	TAK	TAK		TAK	800 000,00	Budżet Gminy dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Rozbudowa małej architektury głównie w miejscach użyteczności publicznej.	Urząd Gminy Sosnowica	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	1 300 000,00	Budżet Gminy dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Wdrażanie technologii OZE na terenie gminy.	Urząd Gminy Sosnowica	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	3 800 000,00	Budżet Gminy dofinansowanie ze środków zewnętrznych

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	2026	2027	2028	2029	Lata 2030-2033	Szacunkowe koszty realizacji zadania zł	Źródło finansowania
	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej.	Urząd Gminy Sosnowica	TAK	TAK	TAK		TAK	3 500 000,00	Budżet Gminy dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Remont lub przebudowa mieszkań komunalnych.	Urząd Gminy Sosnowica		TAK			TAK	500 000,00	Budżet Gminy dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Oznakowanie ulic w miejscowości Sosnowica.	Urząd Gminy Sosnowica	TAK	TAK			TAK	200 000,00 z	Budżet Gminy dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Rewitalizacja założenia przestrzennego w Sosnowicy.	Urząd Gminy Sosnowica		TAK			TAK	5 000 000,00 z	Budżet Gminy dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Wykorzystanie turystyczne kanału Wieprz-Krzna.	Urząd Gminy Sosnowica		TAK			TAK	15 000 000,00 z	Budżet Gminy dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Budowa parkingu dla kamperów oraz pola namiotowego w Sosnowicy.	Urząd Gminy Sosnowica					TAK	2 000 000,00	Budżet Gminy dofinansowanie ze środków zewnętrznych
Klimat i powietrze	Zagospodarowanie terenu przy j. Zagłębcze.	Urząd Gminy Sosnowica					TAK	3 000 000,00	Budżet Gminy dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Rozwój bazy noclegowej na terenie gminy Sosnowica.	Urząd Gminy Sosnowica					TAK	5 000 00,00	Budżet Gminy dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Rozbudowa infrastruktury turystycznej.	Urząd Gminy Sosnowica					TAK	600 000,00	Budżet Gminy dofinansowanie ze środków zewnętrznych

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	2026	2027	2028	2029	Lata 2030-2033	Szacunkowe koszty realizacji zadania zł	Źródło finansowania
	Rozbudowa ścieżek edukacyjnych.	Urząd Gminy Sosnowica			TAK	TAK	TAK	500 000,00	Budżet Gminy dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Budowa parkingu w Sosnowicy.	Urząd Gminy Sosnowica			TAK	TAK	TAK	500 000,00	Budżet Gminy dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Montaż instalacji OZE na terenie gminy Sosnowica.	Urząd Gminy Sosnowica			TAK	TAK	TAK	1 200 000,00	Budżet Gminy dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Montaż instalacji fotowoltaicznych na terenie gminy Sosnowica.	Urząd Gminy Sosnowica	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	2 000 000,00	Budżet Gminy dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Budowa farm fotowoltaicznych na terenie gminy Sosnowica.	Urząd Gminy Sosnowica					TAK	1 500 000,00	Budżet Gminy dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Budowa/Przebudowa/ modernizacja mienia komunalnego.	Urząd Gminy Sosnowica	TAK	TAK				2 000 000,00	Budżet Gminy dofinansowanie ze środków zewnętrznych
Klimat i powietrze	Dostosowanie dwóch kotłów miałowych do współspalania biomasy na obiekcie ciepłowni miejskiej przy ulicy Polnej 68.	Zakład Usług Komunalnych w Parczewie	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	Brak danych	Budżet spółki/ dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Zakup pojazdów niskoemisyjnych, oraz termomodernizację budynku komendy.	Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Parczewie	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	Brak danych	Budżet Komendy/ dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Remont drogi gminnej nr 104059L w miejscowości Kodeniec km 0+000 - 0+635.	Urząd Gminy Dębowa Kłoda	TAK	-	-	-	-	598 549,70	Budżet Gminy , Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg 2025

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033

Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	2026	2027	2028	2029	Lata 2030-2033	Szacunkowe koszty realizacji zadania zł	Źródło finansowania
Klimat akustyczny	Budowa ścieżek rowerowych na terenie gm. Dębowa Kłoda wraz ze ścieżkami edukacyjnymi opisującymi zdarzenia w danym miejscu: - Chmielów- Krzywowierzba Kolonia - Stępków- Makoszka - Sosnowica	Urząd Gminy Dębowa Kłoda		TAK	TAK			10 000 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027
	Budowa drogi dla rowerów w pasie drogi powiatowej 1095L w miejscowościach Jabłoń i Dawidy.	Urząd Gminy Jabłoń		TAK	TAK	TAK		5 270 850,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027
	Budowa drogi dla rowerów w ciągu drogi gminnej nr 103770L w miejscowości Wantopol i Kolonia- Kolano wraz z niezbędną infrastrukturą turystyczną.	Urząd Gminy Jabłoń		TAK	TAK	TAK		5 270 860,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027
	Rozbudowa drogi gminnej nr 103762 L - ul. 3-go maja w miejscowości Jabłoń na odcinku od km 0+000,00 do km 0+811,63.	Urząd Gminy Jabłoń	TAK					3148386,35	Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg
	Przebudowa ciągu dróg gminnych nr 103754 L i 103783 L w miejscowości Gęś w kilometrażu roboczym od km 0+000,00 do km 0+988,61.	Urząd Gminy Jabłoń	TAK					1034871,78	Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg
	Budowa i modernizacja dróg gminnych.	Urząd Gminy Jabłoń			TAK	TAK	TAK	10 000 000,00	Fundusze Europejskie, Środki krajowe
	Budowa ścieżek rowerowych.	Urząd Gminy Jabłoń			TAK	TAK	TAK	10 000 000,00	Fundusze Europejskie, Środki krajowe
	Budowa drogi gminnej w m. Wierzbówka.	Urząd Miejski w Parczewie	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	1 350 000,00	Budżet Gminy, Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg
	Budowa drogi gminnej w m. Królewski Dwór.	Urząd Miejski w Parczewie	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	1 500 000,00	Budżet Gminy, Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	2026	2027	2028	2029	Lata 2030-2033	Szacunkowe koszty realizacji zadania zł	Źródło finansowania
Klimat akustyczny	Budowa ul. Działkowej w Parczewie.	Urząd Miejski w Parczewie	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	800 000,00	Budżet Gminy, Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg
	Budowa sieci dróg dla rowerów i ścieżek nordic walking wraz z niezbędną infrastrukturą turystyczną..	Urząd Gminy Podedwórze	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	200 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Polski Ład
	Budowa, przebudowa parkingów chodników I ścieżek rowerowych I pieszo - rowerowych w Gminie Podedwórze.	Urząd Gminy Podedwórze	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	500 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Polski Ład
	Budowa przebudowa, modernizacja dróg gminnych na terenie Gminy Podedwórze.	Urząd Gminy Podedwórze	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	10 000 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Polski Ład
	Budowa dróg gminnych.	Urząd Gminy Sosnowica	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	12 000 000,00	Budżet Gminy, Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg
	Budowa / przebudowa/modernizacja dróg gminnych.	Urząd Gminy Sosnowica	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	20 000 000,00	Budżet Gminy, dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Przebudowa drogi gminnej w m. Lejno dz. nr 365, 281 wraz ze zmianą organizacji ruchu na całym obszarze zlokalizowanym przy jeziorze.	Urząd Gminy Sosnowica	TAK	TAK				2 500 000,00	Budżet Gminy, dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Przebudowa drogi na odcinku Sosnowica – J. Czarne – Libiszów – Białka.	Urząd Gminy Sosnowica	TAK	TAK	TAK			4 500 000,00	Budżet Gminy, dofinansowanie ze środków zewnętrznych

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	2026	2027	2028	2029	Lata 2030-2033	Szacunkowe koszty realizacji zadania zł	Źródło finansowania
	Przebudowa drogi w Górkach.	Urząd Gminy Sosnowica	TAK	TAK				400 000,00	Budżet Gminy, dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Przebudowa placu manewrowego przy szkole w Sosnowicy.	Urząd Gminy Sosnowica	TAK	TAK				1 000 000,00	Budżet Gminy, dofinansowanie ze środków zewnętrznych
Gospodarka wodno-ściekowa	Zagospodarowanie brzegu jeziora i rozwój infrastruktury turystycznej przy jeziorze Bialskim.	Urząd Gminy Dębowa Kłoda		TAK	TAK			5 000 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027
	Modernizacja stacji uzdatniania wody w miejscowości Żmiarki polegająca na wymianie trzech zbiorników na wodę uzdatnioną.	Urząd Gminy Dębowa Kłoda		TAK	TAK			3 400 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027
	Przydomowe oczyszczalnie ścieków na terenie Gminy Dębowa Kłoda.	Urząd Gminy Dębowa Kłoda		TAK	TAK			3 000 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027
	Rozbudowa infrastruktury kanalizacyjnej na terenie gminy Dębowa Kłoda.	Urząd Gminy Dębowa Kłoda		TAK	TAK			10 000 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	2026	2027	2028	2029	Lata 2030-2033	Szacunkowe koszty realizacji zadania zł	Źródło finansowania
Gospodarka wodno-ściekowa	Poprawa gospodarki wodno-ściekowej na terenie Gminy Jabłoń. W ramach projektu wykonana zostanie modernizacja oczyszczalni ścieków w miejscowości Jabłoń i Kalinka, montaż wyposażenia przepompowni ścieków na sieci kanalizacyjnej, modernizację stacji uzdatniania wody w miejscowości Jabłoń oraz budowa i przebudowa sieci kanalizacyjnej i wodociągowej. Dodatkowo zakup liczników z nakładkami oraz system odczytu.	Urząd Gminy Jabłoń		TAK	TAK	TAK	TAK	15 000 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Środki krajowe
	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków na potrzeby mieszkańców.	Urząd Gminy Jabłoń			TAK	TAK	TAK	5 000 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Środki krajowe
	Budowa sieci kanalizacyjnej.	Urząd Gminy Milanów				TAK	TAK	20 000 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 NFOŚiGW
	Budowa Szlaku Wież Widokowych: Podedwórze: a) nad zbiornikiem Mosty b) nad zbiornikiem Podedwórze c) przy rezerwacie Warzewo	Urząd Gminy Podedwórze	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	1 000 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Polski Ład
	Modernizacja systemu zaopatrzenia w wodę MOF Parczew.	Urząd Gminy Siemień		TAK				206 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027
	Rozbudowa infrastruktury wodno-kanalizacyjnej i drogowej w Sosnowicy.	Urząd Gminy Sosnowica	TAK	TAK	TAK			8 500 000,00	Budżet Gminy / dofinansowanie ze środków zewnętrznych

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	2026	2027	2028	2029	Lata 2030-2033	Szacunkowe koszty realizacji zadania zł	Źródło finansowania
	Budowa sieci wodociągowych i kanalizacyjnych.	Urząd Gminy Sosnowica		TAK	TAK	TAK	TAK	5 000 000,00	Budżet Gminy / dofinansowanie ze środków zewnętrznych
Gospodarka wodno-ściekowa	Budowa nitki kanalizacyjnej Sosnowica – Pasieka.	Urząd Gminy Sosnowica	TAK	TAK				2 000 000,00	Budżet Gminy / dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Modernizacja oczyszczalni ścieków w Zienkach.	Urząd Gminy Sosnowica				TAK	TAK	6 000 000,00	Budżet Gminy / dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Modernizacja oczyszczalni ścieków Turnie.	Urząd Gminy Sosnowica					TAK	5 000 000,00	Budżet Gminy / dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków.	Urząd Gminy Sosnowica		TAK	TAK	TAK	TAK	3 450 000,00	Budżet Gminy / dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Modernizacja ujęć wody w Sosnowicy, Nowym Orzechowie oraz w Turnie.	Urząd Gminy Sosnowica					TAK	10 000 000,00	Budżet Gminy / dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Budowa oraz modernizacja istniejącej sieci wodno-kanalizacyjnej.	Urząd Gminy Sosnowica	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	10 000 000,00	Budżet Gminy / dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Przebudowa stacji ujęcia wody w Parczewie.	Zakład Usług Komunalnych w Parczewie	TAK	TAK	TAK	TAK		8 700 000,00	Budżet Spółki/dofinansowanie ze środków zewnętrznych
Gospodarka odpadami	Budowa farmy fotowoltaicznej o mocy 0,5 MW oraz sieci przesyłowej na terenie zamkniętego składowiska odpadów.	Urząd Gminy Jabłoń			TAK	TAK	TAK	4 000 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Środki krajowe

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	2026	2027	2028	2029	Lata 2030-2033	Szacunkowe koszty realizacji zadania zł	Źródło finansowania
Gospodarka odpadami	Budowa/Modernizacja Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów w Gminie Jabłoń.	Urząd Gminy Jabłoń		TAK	TAK	TAK		3 000 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Środki krajowe
	Rozbudowa punktu selektywnej zbiórki odpadów w gminie Milanów.	Urząd Gminy Milanów			TAK			3 887 588,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027
	Realizacja zadań projektu pt.: „Lubelskie bez azbestu” w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego na lata 2021 – 2027.	Urząd Gminy Podedwórze	TAK	TAK				24 000,00	Budżet Gminy Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027
	Wsparcie infrastruktury do selektywnego zbierania odpadów komunalnych (PSZOK) na terenie MOF Parczew.	Urząd Gminy Siemień	TAK					1 538 568,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027
	Lubelskie bez azbestu- ochrona zasobów środowiska i klimatu.	Urząd Gminy Siemień	TAK	TAK	TAK			Planowane: 660 000 (W tym Wkład Gminy: 99 000)	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027
	Budowa PSZOK w Sosnowicy.	Urząd Gminy Sosnowica	TAK	TAK				4 000 000,00	Budżet Gminy / dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Budowa nowego PSZOK'u przy ulicy Siemieńskiej w Parczewie	Zakład Usług Komunalnych w Parczewie	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	Brak danych	
Zasoby przyrodnicze	Lubelskie rezerваты – opracowanie planów ochrony, jako narzędzia efektywnego zarządzania zasobami przyrody” opracowanie projektu planu ochrony na okres 20 lat dla rezerwatu przyrody „Warzewo”.	Urząd Gminy Podedwórze Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Lublinie	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	Brak danych	Budżet Gminy Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	2026	2027	2028	2029	Lata 2030-2033	Szacunkowe koszty realizacji zadania zł	Źródło finansowania
Zapobieganie awariom	Zakup niezbędnego wyposażenia oraz sprzętu dla jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych z terenu Gminy Jabłoń.	Urząd Gminy Jabłoń		TAK				2 000 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027
	Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców i zapobieganie zagrożeniom na terenie Gminy Podedwórze poprzez zakup sprzętu i wyposażenia w tym: - zakup specjalistycznego sprzętu ratowniczo-gaśniczego dla Jednostek OSP, zakup lekkiego samochodu ratowniczo-gaśniczego wraz z wyposażeniem, zakup sprzętu ochrony osobistej dla druhów OSP, zakup wyposażenia niezbędnego do prowadzenia akcji ratowniczych i gaszenia pożarów. - zakup i montaż systemu powiadomień ostrzegających mieszkańców przed niebezpieczeństwem, montowany na budynkach publicznych wraz z wdrożeniem systemu alarmowania i ostrzegania ludności.	Urząd Gminy Podedwórze	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK		Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Polski Ład
Edukacja ekologiczna	Edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży, programy, ulotki, konkursy.	Urząd Gminy Jabłoń	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	100 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027
	Edukacja ekologiczna mieszkańców Gminy Podedwórze -cykl zajęć, warsztatów i wizyt studyjnych dla dzieci, młodzieży dorosłych, związanych z ekologią oraz obszarami chronionymi na terenie Gminy Podedwórze.	Urząd Gminy Podedwórze	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	200 000,00	Budżet Gminy / Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 Polski Ład

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Obszar interwencji	Zadanie	Podmiot odpowiedzialny za realizację	2026	2027	2028	2029	Lata 2030-2033	Szacunkowe koszty realizacji zadania zł	Źródło finansowania
	Akcje „Sprzątania świata” „Dzień Ziemi w Gminie Podedwórze”.	Urząd Gminy w Podedwórze	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	Brak danych	
	Rozbudowa ścieżek edukacyjnych.	Urząd Gminy Sosnowica			TAK	TAK	TAK	500 000,00 zł	Budżet Gminy dofinansowanie ze środków zewnętrznych
	Edukacja ekologiczna realizowana przez placówki oświatowe z terenu Powiatu Parczewskiego – działania edukacyjne, konkursy, programy prośrodowiskowe oraz obchody świąt ekologicznych.	Szkoły i placówki oświatowe z terenu Powiatu Parczewskiego, we współpracy z gminami: Parczew, Jabłoń, Dębowa Kłoda, Milanów, Podedwórze, Siemień i Sosnowica.	TAK	TAK	TAK	TAK	TAK	Brak danych	Budżety Gmin; Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021–2027; środki krajowe; Partnerstwa lokalne; sponsorzy; środki własne szkół

8. SYSTEM REALIZACJI PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA

8.1. SYSTEM INSTYTUCJI ZAANGAŻOWANYCH W REALIZACJĘ PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA

Nadrzędną zasadą realizacji *Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Parczewskiego* jest **jasny podział odpowiedzialności i współpracy pomiędzy instytucjami zaangażowanymi w jego wdrażanie, koordynację, finansowanie oraz kontrolę efektów**. System realizacji opiera się na współdziałaniu administracji samorządowej, jednostek organizacyjnych, instytucji nadzoru, organizacji społecznych i mieszkańców, a jego skuteczność zależy od sprawnej wymiany informacji, monitoringu i partnerstwa międzysektorowego.

1. Podmioty uczestniczące w organizacji i zarządzaniu Programem

Za ogólną koordynację i nadzór nad realizacją Programu odpowiada **Starostwo Powiatowe w Parczewie**, które pełni funkcję instytucji wiodącej w zakresie wdrażania polityki ekologicznej na poziomie powiatowym.

Do głównych zadań Starostwa należy:

- planowanie, koordynacja i kontrola realizacji zadań określonych w Programie,
- zbieranie i analiza danych środowiskowych z gmin i instytucji współpracujących,
- opracowywanie okresowych **Raportów z realizacji Programu Ochrony Środowiska** t.j. za lata 2025-2026;2027-2028;2029 oraz za lata 2030-2033.
- współpraca z instytucjami wyższego szczebla (Urzędem Marszałkowskim, WFOŚiGW, NFOSiGW, RDOŚ, WIOŚ),
- inicjowanie i wspieranie projektów proekologicznych na terenie powiatu.

W skład instytucji zarządzających i wspierających proces wdrażania Programu wchodzi również:

- **Rada Powiatu Parczewskiego** – organ uchwalający i opiniujący dokument,
- **Wydziały Starostwa** odpowiedzialne za gospodarkę komunalną, inwestycje, ochronę środowiska i planowanie przestrzenne,
- **Powiatowe jednostki organizacyjne** (np. Zarząd Dróg Powiatowych, placówki oświatowe) realizujące zadania wynikające z zapisów Programu.

2. Podmioty realizujące zadania Programu

Wdrożenie poszczególnych zadań i przedsięwzięć będzie realizowane przy współudziale szeregu instytucji publicznych i partnerów lokalnych, w tym:

- **Gmin powiatu parczewskiego:** Dębowa Kłoda, Jabłoń, Milanów, Parczew, Podedwórze, Siemień i Sosnowica,
- **jednostek budżetowych i organizacyjnych powiatu i gmin,**
- **zarządców dróg (powiatowych, wojewódzkich i krajowych)** – w zakresie działań związanych z ochroną powietrza, hałasem i gospodarką wodno-ściekową,
- **Nadleśnictwa Parczew** – w zakresie ochrony ekosystemów leśnych, retencji i bioróżnorodności,
- **instytucji oświatowych i kulturalnych,** realizujących zadania z zakresu edukacji ekologicznej,
- **organizacji pozarządowych i lokalnych stowarzyszeń ekologicznych,**
- **przedsiębiorstw komunalnych** i operatorów infrastruktury środowiskowej,
- **podmiotów gospodarczych,** szczególnie w zakresie modernizacji energetycznej i wdrażania rozwiązań niskoemisyjnych.

Ważnym elementem systemu realizacji Programu jest **współpraca międzygminna i partnerska**, umożliwiająca realizację projektów o charakterze ponadlokalnym, zwłaszcza w obszarach gospodarki wodno-ściekowej, ochrony powietrza i edukacji ekologicznej.

3. Podmioty kontrolujące przebieg realizacji i efekty Programu

Nadzór merytoryczny, analityczny i kontrolny nad realizacją zadań środowiskowych sprawują instytucje szczebla regionalnego i krajowego, w tym:

- **Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Lublinie (WIOŚ)** – prowadzący kontrole przestrzegania przepisów ochrony środowiska i monitoring jakości środowiska,
- **Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Lublinie (RDOŚ)** – odpowiedzialna za nadzór nad obszarami chronionymi, realizację polityki bioróżnorodności i ocen oddziaływania na środowisko,
- **Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego** – koordynujący politykę ekologiczną na poziomie regionalnym i współfinansujący projekty ekologiczne,
- **Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie (WFOŚiGW)** – pełniący funkcję instytucji finansującej i nadzorującej wykorzystanie środków na przedsięwzięcia środowiskowe.

4. Społeczność powiatu jako kluczowy uczestnik Programu

Mieszkańcy powiatu parczewskiego stanowią **główny podmiot i beneficjenta działań Programu**. Poprawa jakości powietrza, wód, krajobrazu i warunków życia bezpośrednio przekłada się na bezpieczeństwo i komfort lokalnych społeczności. Dlatego w systemie realizacji kluczową rolę odgrywa **partycypacja społeczna**, obejmująca:

- konsultacje społeczne i otwarte spotkania w procesie aktualizacji Programu,
- edukację ekologiczną, warsztaty, kampanie informacyjne,
- zaangażowanie mieszkańców w akcje proekologiczne i inicjatywy obywatelskie (np. sprzątanie, nasadzenia, segregacja odpadów).

Aktywne uczestnictwo społeczności w procesach decyzyjnych i działaniach praktycznych stanowi fundament skutecznej realizacji polityki środowiskowej w powiecie.

5. Współpraca i integracja działań

1. Efektywna realizacja Programu wymaga **systemowego podejścia i stałej koordynacji między wszystkimi szczeblami administracji**.

W tym celu zaleca się:

- organizowanie **okresowych spotkań roboczych** z przedstawicielami gmin i instytucji partnerskich,
- tworzenie **powiatowej sieci współpracy ekologicznej**, służącej wymianie informacji i dobrych praktyk,
- prowadzenie **monitoringu postępu realizacji celów i zadań**, w tym sprawozdawczości rocznej i dwuletniej,
- zapewnienie **transparentności działań** poprzez publikowanie raportów, informacji i wyników działań w Biuletynie Informacji Publicznej oraz na stronie internetowej powiatu.

8.2 WYKAZ INTERESARIUSZY ZAANGAŻOWANYCH W PRACĘ NAD PROGRAMEM OCHRONY ŚRODOWISKA

Interesariusze Programu to podmioty (osoby, społeczności, instytucje, organizacje), które uczestniczą w tworzeniu projektu Programu lub są zainteresowane wynikami jego realizacji.

Wyróżniamy interesariuszy:

1. Interesariusze wewnętrzni:

- Starostwo Powiatowe w Parczewie (Zarząd Powiatu, Rada Powiatu, wydziały merytoryczne),
- gminy z terenu powiatu parczewskiego (władze samorządowe, urzędy gmin, jednostki organizacyjne gmin),
- jednostki organizacyjne powiatu (np. szkoły, placówki oświatowe, jednostki pomocy społecznej)

2. Interesariusze zewnętrzni – mieszkańcy powiatu, przedsiębiorstwa oraz instytucje publiczne działające na terenie powiatu parczewskiego.

- mieszkańcy powiatu, w tym lokalne społeczności, sołectwa i organizacje nieformalne,
- przedsiębiorstwa działające na terenie powiatu (w szczególności te oddziałujące na środowisko),
- instytucje publiczne, w tym m.in. Wody Polskie, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska,
- organizacje pozarządowe, w szczególności stowarzyszenia i fundacje ekologiczne oraz społeczne,
- instytucje edukacyjne (szkoły),
- media lokalne i regionalne jako podmioty wspierające informowanie społeczeństwa i promocję działań proekologicznych.

8.3 UWARUNKOWANIA REALIZACYJNE PROGRAMU

Realizacja Programu odbywać się będzie poprzez wykorzystanie przez władze samorządowe instrumentów prawnych, ekonomicznych, finansowych i społecznych.

Uwarunkowania prawne

W celu realizacji polityki ochrony środowiska państwa na poziomie lokalnym, **Zarząd Powiatu Parczewskiego** jest zobowiązany – zgodnie z art. 17 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. *Prawo ochrony środowiska* (Dz.U. 2025, poz. 647) – do opracowania **Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Parczewskiego**. Projekt Programu podlega zaopiniowaniu przez Marszałka Województwa Lubelskiego, a następnie uchwaleniu przez Radę Powiatu Parczewskiego.

Dokument ten stanowi podstawowe narzędzie prowadzenia polityki ekologicznej na szczeblu powiatowym i wyznacza kierunki działań w zakresie ochrony zasobów naturalnych, poprawy jakości środowiska oraz adaptacji do zmian klimatu.

Zarząd Powiatu zobligowany jest również do systematycznej oceny realizacji przyjętych działań – w tym celu **co 2 lata sporządzany jest raport z wykonania Programu**, który przedstawiany jest Radzie Powiatu. Raport ten zawiera analizę osiągniętych efektów ekologicznych, wskazuje stopień realizacji celów oraz identyfikuje nowe potrzeby i wyzwania środowiskowe.

Uwarunkowania ekonomiczne

Realizacja zadań z zakresu ochrony środowiska wiąże się z wysokimi kosztami, dlatego Starostwo Powiatowe w Parczewie musi korzystać z różnorodnych zewnętrznych źródeł finansowania. Niezbędne jest zapewnienie odpowiednich środków finansowych na realizację priorytetowych celów określonych w niniejszym Programie. Główne instytucjonalne źródła finansowania działań proekologicznych obejmują:

- budżety własne jednostek samorządu terytorialnego,
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie,
- fundusze pomocowe Unii Europejskiej na lata 2021–2027,
- budżet państwa,
- Bank Ochrony Środowiska (BOŚ).

Dzięki wykorzystaniu powyższych źródeł możliwe będzie skuteczne wdrażanie przedsięwzięć ograniczających negatywny wpływ działalności człowieka na środowisko, poprawiających efektywność energetyczną oraz wspierających zrównoważony rozwój powiatu.

Dodatkowymi źródłami finansowania działań z zakresu ochrony środowiska mogą być również:

- administracyjne kary pieniężne nakładane za niedotrzymanie standardów określonych w decyzjach administracyjnych,
- grzywny i sankcje finansowe wynikające z naruszeń przepisów o ochronie środowiska,

opłaty za korzystanie ze środowiska, pobierane zgodnie z zasadą „zanieczyszczający płaci”,

- kary oraz opłaty za brak wymaganych pozwoleń środowiskowych,
- środki finansowe pochodzące od mieszkańców oraz przedsiębiorców,
- dotacje celowe, a także środki pochodzące ze spadków i darowizn.

Wszystkie w/w instrumenty stanowią istotne uzupełnienie budżetowych i funduszowych źródeł finansowania, umożliwiając realizację zadań inwestycyjnych i nieinwestycyjnych w zakresie ochrony środowiska na terenie powiatu.

Uwarunkowania przestrzenne

Planowanie przestrzenne odgrywa kluczową rolę w utrzymaniu równowagi przyrodniczej poprzez właściwą organizację przestrzeni, uwzględniającą potrzeby społeczne, gospodarcze i środowiskowe. Stanowi ono narzędzie umożliwiające racjonalne gospodarowanie przestrzenią oraz prognozowanie rozwoju gospodarczego w sposób zrównoważony. Kierunek ten pozostaje w pełnej zgodzie z celami polityki Unii Europejskiej, określonymi m.in. w dokumencie **Europejska Perspektywa Rozwoju Przestrzennego**, który promuje harmonijny rozwój terytorialny oraz ochronę zasobów naturalnych.

Na poziomie krajowym kwestie związane z obowiązkiem uwzględniania zagadnień ochrony środowiska w dokumentach planistycznych reguluje **ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (Dz.U. 2024 poz. 1130.). Ustawa ta nakłada obowiązek integrowania aspektów środowiskowych z procesem planowania, co pozwala na zapewnienie ładu przestrzennego oraz ochronę walorów przyrodniczych i krajobrazowych obszaru.

Uwarunkowania społeczne

Główne uwarunkowania społeczne realizacji Programu obejmują zapewnienie dostępu do informacji o środowisku oraz zagwarantowanie sprawiedliwości w postępowaniach dotyczących jego ochrony. Prawo obywateli do informacji i udziału w procesach decyzyjnych stanowi zasadę konstytucyjną, określoną w **art. 74 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej**, który nakłada na władze publiczne obowiązek prowadzenia polityki zapewniającej bezpieczeństwo ekologiczne obecnym i przyszłym pokoleniom.

Polska jako jeden z pierwszych krajów, podpisała i ratyfikowała **Konwencję o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska** (tzw. **Konwencję z Aarhus**). Dokument ten zobowiązuje państwa-strony do zapewnienia społeczeństwu aktywnego udziału w przygotowywaniu planów, programów i strategii oddziałujących na środowisko, a także do stworzenia mechanizmów umożliwiających kontrolę decyzji administracyjnych w tym zakresie.

Realizacja tych zasad w praktyce oznacza konieczność prowadzenia otwartego dialogu społecznego, transparentności działań administracji oraz budowania świadomości ekologicznej mieszkańców, co stanowi podstawę skutecznej polityki ochrony środowiska.

8.4 PROCEDURY MONITORINGU, PRZEGLĄDU STOPNIA REALIZACJI PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA

Wdrażanie Programu Ochrony Środowiska powinno być systematycznie monitorowane i poddawane ocenie pod kątem jego skuteczności i zgodności z założeniami. Ewaluacja Programu powinna obejmować w szczególności:

- ocenę efektywności realizacji zaplanowanych zadań,
- weryfikację aktualności zidentyfikowanych problemów ekologicznych oraz adekwatności podejmowanych działań,
- analizę stopnia realizacji Programu w odniesieniu do przyjętych celów i planowanych rezultatów,
- identyfikację rozbieżności między założonymi celami i działaniami a rzeczywistym poziomem ich wykonania,
- określenie przyczyn ewentualnych odchyleń od przyjętych założeń,
- wskazanie koniecznych korekt i modyfikacji Programu, umożliwiających skuteczniejsze osiągnięcie celów środowiskowych.

Regularna ocena realizacji Programu jest kluczowym elementem skutecznego zarządzania polityką ochrony środowiska. Umożliwia ona bieżące doskonalenie jego zapisów, wprowadzanie niezbędnych korekt oraz dostosowywanie podejmowanych działań do zmieniających się uwarunkowań środowiskowych, społecznych i gospodarczych. Dzięki temu Program zachowuje aktualność, a jego realizacja pozostaje spójna z potrzebami lokalnej społeczności oraz celami zrównoważonego rozwoju.

Dla zapewnienia prawidłowego przebiegu monitoringu realizacji celów i zadań **Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Parczewskiego** konieczna jest regularna wymiana informacji pomiędzy jednostkami organizacyjnymi, dotycząca stopnia zaawansowania realizacji poszczególnych przedsięwzięć.

Ze względu na ograniczone możliwości pomiarowe oraz koszty prowadzenia szczegółowych analiz, monitoring powinien opierać się na starannie opracowanym zestawie wskaźników, pozwalających na skuteczną ocenę postępów realizacji Programu.

Pomiary i obserwacje w zakresie stanu środowiska na terenie powiatu parczewskiego prowadzone są głównie przez **Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska (WIOŚ)** w ramach krajowego systemu monitoringu środowiska, a także przez inne instytucje działające na zlecenie samorządu powiatowego lub gminnego.

Stosowanie jednolitych, powszechnie akceptowanych wskaźników umożliwia wiarygodne porównywanie wyników oraz ocenę skuteczności działań w kontekście wdrażania zasad zrównoważonego rozwoju. Odpowiednio dobrane wskaźniki pozwalają również na uporządkowanie danych i tworzenie spójnego systemu informacji środowiskowej, niezbędnego do efektywnego zarządzania polityką ekologiczną powiatu.

Wskaźniki zastosowane w niniejszym **Programie Ochrony Środowiska dla Powiatu Parczewskiego** zostały opracowane w sposób zapewniający ich zgodność z systemem monitorowania jakości środowiska określonym w Tabeli nr 22 „**Programu Ochrony Środowiska Województwa Lubelskiego 20230**”.

Proponowany zestaw wskaźników ma charakter orientacyjny i otwarty – może być w przyszłości **modyfikowany, uzupełniany lub weryfikowany** na etapie przygotowywania sprawozdań i raportów z realizacji zadań środowiskowych. Ujęte w tabeli wskaźniki obejmują kluczowe elementy obrazujące stopień realizacji celów Programu, uznane na moment jego opracowania za najbardziej reprezentatywne.

Przyjęto wskaźniki, które są łatwe **do zweryfikowania i obliczenia**, co znacząco ułatwi proces sporządzania okresowych ocen i raportów z realizacji Programu.

Podczas przygotowywania raportu z wykonania Programu Ochrony Środowiska ocena efektów działalności środowiskowej powinna być oparta na **aktualnych danych pochodzących z Głównego Urzędu Statystycznego (GUS), Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska (WIOŚ) oraz Starostwa Powiatowego w Parczewie**. W przypadku braku danych za dany rok, stanem odniesienia powinna być **najbardziej aktualna dostępna wartość wskaźnika**, która umożliwi porównanie i zobrazowanie efektów realizacji Programu w odniesieniu do przyjętej wartości bazowej.

W Programie Ochrony Środowiska dla Województwa Lubelskiego 2030 (uchwała uchwały nr LIII/759/2023 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 11 grudnia 2023 r.) wskaźniki do monitorowania powiatowych i gminnych programów środowiska wśród mierzalnych wskaźników wskazano (tab.47):

1.Ochrona klimatu i jakości powietrza (OKJP)

Cel: Poprawa klimatu i jakość powietrza przy zapewnieniu bezpieczeństwa energetycznego w kontekście zmian klimatu

- Liczba sfer z przekroczeniem stężeń dopuszczalnych i docelowych na terenie województwa [szt.] (źródło: WIOŚ, GIOŚ);
- Sprzedaż energii cieplnej na cele komunalno-bytowe [GJ/rok] (źródło: GUS);
- Liczba czynnych przyłączy sieci gazowej do budynków ogółem [szt.] (źródło: GUS);
- Długość ścieżek rowerowych [km] (źródło: GUS);
- Liczba przewozów pasażerskich komunikacją miejską [mln osób] (źródło: GUS);
- Emisja zanieczyszczeń gazowych z zakładów szczególnie uciążliwych [Mg/rok] (źródło: GUS).

Cel: Przeciwdziałanie negatywnym skutkom zmian klimatu

- Udział procentowy energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem [%] (źródło: GUS, UMWL).

2.Zagrożenia hałasem (ZH)

Cel: Ochrona przed hałasem

- Udział procentowy punktów pomiarowych, w których wystąpiły przekroczenia poziomu dopuszczalnego dla krótkookresowego hałasu drogowego (źródło: GIOŚ);
- Udział procentowy punktów pomiarowych, w których wystąpiły przekroczenia poziomu dopuszczalnego dla długookresowego hałasu drogowego (źródło: GIOŚ).

3. Pole elektromagnetyczne (PEM)

Cel: Monitorowanie i utrzymanie dotychczasowego stanu braku zagrożenia ponadnormatywnym promieniowaniem elektromagnetycznym

- Liczba osób narażonych na ponad-normatywne promieniowanie elektromagnetyczne (źródło: WIOŚ, GIOŚ).

4. Gospodarka wodami (GW)

Cel: Osiągnięcie dobrego stanu jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych

- Stan jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP) ocenianych jako dobry [%] (źródło: GIOŚ);
- Stan jednolitych części wód podziemnych (JCWPd) ocenianych jako dobry [%] (źródło: GIOŚ, PIG-PIB).

Cel: Ochrona przed zjawiskami ekstremalnymi związanymi z wodą

- Efekty rzeczowe inwestycji w danym roku: obwałowania przeciwpowodziowe [km/rok] (źródło: GUS);
- Pojemność obiektów małej retencji wodnej [dam3] (źródło: GUS).

Gospodarka wodnościekowa (GWŚ)

Cel: Prowadzenie racjonalnej gospodarki wodnościekowej

- Odsetek osób korzystających z sieci wodociągowej [%] (źródło: GUS);
- Odsetek osób korzystających z sieci kanalizacyjnej [%] (źródło: GUS);
- Udział przemysłu w zużyciu wody ogółem [%] (źródło: GUS);
- Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności ogółem [dam2] (źródło: GUS).

Zasoby geologiczne (ZG)

Cel: Racjonalne gospodarowanie zasobami geologicznymi

- Wydobycie węgla kamiennego [tys. t] (źródło: PIG-PIB Bilans zasobów złóż kopalin);
- Liczba punktów niekoncesjonowanego wydobycia kopalin [szt.] (źródło: PIG-PIB).

Gleby (GL)

Cel: Ochrona gleb przed negatywnym oddziaływaniem antropogenicznym, erozją oraz niekorzystnymi zmianami klimatu

- Powierzchnia ekologicznych użytków rolnych [ha] (źródło: Inspekcja Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych <https://www.gov.pl/web/ijhars/dane-o-rolnictwie-ekologicznym>);

- Powierzchnia gruntów zdegradowanych i zdewastowanych zrehabilitowana i zagospodarowana w ciągu roku (ogółem), w stosunku do ogółu gruntów wymagających rekultywacji [%] (źródło: GUS).

Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów (GO)

Cel: Gospodarowanie odpadami zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami, uwzględniając zrównoważony rozwój województwa lubelskiego.

- Masa unieszkodliwionych odpadów zawierających azbest [Mg/rok] (źródło: IOŚ-PiB);
- Masa wytworzonych odpadów komunalnych przez jednego mieszkańca [kg/mieszkańca] (źródło: GUS);
- Udział odpadów zebranych selektywnie do ogółu odpadów [%] (źródło: GUS);
- Zrehabilitowana powierzchnia zamkniętych składowisk, na których unieszkodliwiane są odpady komunalne [ha/rok] (źródło: GUS).

Zasoby przyrodnicze (ZP)

Cel: Ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowych

- Liczba ustanowionych planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 [szt.] (źródło: RDOŚ);
- Liczba ustanowionych planów ochrony dla parków krajobrazowych [szt.] (źródło: ZLPK);
- Liczba opracowanych planów ochrony dla rezerwatów przyrody [szt.] (źródło: RDOŚ);
- Liczebność ważniejszych zwierząt chronionych (szt.);
- Udział powierzchni terenów zieleni w powierzchni ogółem [%] (źródło: GUS).

Cel: Zwiększenie lesistości

- Lesistość [%] (źródło: GUS);
- Pożary w lasach ogółem [szt.] (źródło: GUS).

Zagrożenia Poważnymi Awariami Przemysłowymi (PAP)

Cel: Ograniczenie ryzyka wystąpienia poważnych awarii

- Liczba przypadków wystąpienia poważnych awarii (źródło: GIOŚ, WIOŚ).

9. Załączniki

Załącznik 1 Opinia Lubelskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego

**Lubelski Państwowy
Wojewódzki Inspektor Sanitarny**

DNS-NZ.7016.244.2025

Lublin, dnia 30.12.2025 r.

Starosta Parczewski
ul. Warszawska 24
21-200 Parczew

Opinia

Na podstawie art. 54 ust. 1 oraz art. 58 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2024 r. poz. 1112 z późn. zm.), w odpowiedzi na wniosek Strony z dnia 08.12.2025 r.,

Lubelski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny

opiniuje pozytywnie projekt dokumentu pn. „Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Parczewskiego na lata 2026-2029 z perspektywą do 2033” przedłożony wraz z prognozą oddziaływania na środowisko.

Uzasadnienie

Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Parczewskiego na lata 2026-2029 z perspektywą do 2033 (zwany dalej Programem) jest podstawowym narzędziem prowadzenia polityki ekologicznej na terenie powiatu parczewskiego. Według przedstawionych założeń, realizacja Programu doprowadzi do poprawy stanu środowiska przyrodniczego oraz wdrożenie efektywnego systemu zarządzania środowiskowego. Program Ochrony Środowiska określa politykę środowiskową, a także wyznacza cele i zadania środowiskowe, które odnoszą się do aspektów środowiskowych, usystematyzowanych według priorytetów.

W Programie przeanalizowano 10 obszarów interwencji, do których należą:

1. ochrona klimatu i jakości powietrza,
2. zagrożenie hałasem,
3. pola elektromagnetyczne,
4. gospodarowanie wodami,
5. gospodarka wodno-ściekowa,
6. zasoby geologiczne,
7. gleby,
8. gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów,
9. zasoby przyrodnicze,
10. zagrożenia poważnymi awariami.

Wojewódzka Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Lublinie
ul. Pięlegniarek 6 | 20-708 Lublin
tel. 81 74-34-272 lub 81 53-34-100
adres e-mail: wsse.lublin@sanepid.gov.pl
adres e-Doręczeń: AE-PL-94158-17698-AAEWI-23

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Realizacja Programu ochrony środowiska została objęta harmonogramem wykonania poszczególnych zadań, w których ujęto nazwę zadania, podmiot odpowiedzialny za jego realizację oraz ryzyka. W ramach obszarów interwencji zaplanowano między innymi: termomodernizację budynków, rozwój odnawialnych źródeł energii, rozbudowę drogi rowerowej, rozbudowę i modernizację infrastruktury związanej z zaopatrzeniem w wodę i odprowadzeniem ścieków.

Zgodnie z treścią Programu, aby realizacja zadań zawartych w Programie przebiegała zgodnie z założonym harmonogramem niezbędne jest prowadzenie monitoringu oraz ewaluacji ich wykonania. Monitorowanie realizacji zadań będzie prowadzone w oparciu o wskaźniki obrazujące zmianę stanu środowiska na terenie powiatu. Skuteczne monitorowanie wymaga ścisłej współpracy wszystkich jednostek administracyjnych oraz instytucji zaangażowanych w realizację POŚ, w tym gmin powiatu parczewskiego, służb ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za poszczególne obszary interwencji.

Prognoza oddziaływania na środowisko Programu Ochrony Środowiska dla powiatu Parczewskiego na lata 2026-2029 z perspektywą do 2033 roku została opracowana przez Michała Smuszkiewicza. Zakres prognozy i stopień jej szczegółowości został uzgodniony z Lubelskim Państwowym Wojewódzkim Inspektorem Sanitarnym pismem z dnia 20.08.2025 r., znak: DNS-NZ.7016.165.2025 oraz Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Lublinie pismem z dnia 25.08.2025 r., znak: WSTI.411.24.2025.AC. W prognozie dokonano oceny obecnego stanu środowiska w granicach administracyjnych powiatu parczewskiego oraz potencjalnych zmian w środowisku w przypadku braku realizacji Programu. Ponadto wskazano, że działania realizowane w ramach programu, w perspektywie średnio i długoterminowej, wpłyną pozytywnie na zdrowie ludności, jakość oraz komfort ich życia.

W opinii Lubelskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego realizacja zadań Programu, którego celem jest poprawa środowiska naturalnego, niewątpliwie przyczyni się do poprawy zdrowia i jakości życia mieszkańców powiatu parczewskiego.

Z-CA LUBELSKIEGO PAŃSTWOWEGO
WOJEWÓDZKIEGO INSPEKTORA
SANITARNEGO
Jolanta Dobrzańska
/podpisano elektronicznie/

Otrzymuje:

Adresat – e-Doręczenie

Sporządził: DG, Oddział Zapobiegawczego Nadzoru Sanitarnego, tel. kontaktowy (81) 533 41 57
Sprawdził: MW, Oddział Zapobiegawczego Nadzoru Sanitarnego, tel. kontaktowy (81) 533 41 57

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

Załącznik 2 Opinia Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Lublinie

REGIONALNY DYREKTOR
OCHRONY ŚRODOWISKA
W LUBLINIE

Biała Podlaska, 2026-01-12

WSTI.410.79.2025.MK

Starosta Parczewski
ul. Warszawska 24
21-200 Parczew

Działając na podstawie art. 54 ust. 1 i art. 57 ust.1 pkt 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t. j. Dz. U. z 2024 r., poz. 1112 z późn. zm.), w związku z pismem Starosty Parczewskiego z dnia 8 grudnia 2025 r. (data wpływu: 9 grudnia 2025 r.) w sprawie zaopiniowania projektu „Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Parczewskiego na lata 2026 – 2029 z perspektywą do 2033” Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Lublinie przedstawia opinię w zakresie ochrony środowiska dotyczącą projektu „Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Parczewskiego na lata 2026 – 2029 z perspektywą do 2033” wraz z prognozą oddziaływania na środowisko.

Na podstawie art. 57 ust.1 pkt 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t. j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1112 z późn. zm.), organem właściwym w sprawach opiniowania w ramach strategicznych ocen oddziaływania na środowisko, w przypadku dokumentów innych niż opracowywane i zmieniane przez centralne organy administracji rządowej jest regionalny dyrektor ochrony środowiska. Zgodnie z art. 54 ust.1 ww. ustawy projekt dokumentu podlega opiniowaniu wraz z prognozą oddziaływania na środowisko.

W ramach Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Parczewskiego wyznaczono 10 podstawowych obszarów przyszłej interwencji, w ramach tych obszarów wskazano cele na lata 2026 – 2029 z perspektywą do 2033:

1. Ochrona klimatu i jakości powietrza:
 - 1.1. Zwiększenie efektywności energetycznej,
 - 1.2. Rozwój energetyki lokalnej,
 - 1.3. Rozwój niskoemisyjnej infrastruktury energetycznej na terenie powiatu,
 - 1.4. Rozwój mobilności niskoemisyjnej,
 - 1.5. Ograniczenie emisji przemysłowych,
 - 1.6. Poprawa efektywności energetycznej,
 - 1.7. Zwiększenie dostępności terenów rekreacyjnych i przestrzeni przyjaznych mieszkańcom,
 - 1.8. Osiągnięcie wymaganych standardów jakości powietrza,
2. Zagrożenia hałasem:
 - 2.1. Ograniczenie emisji hałasu,
 - 2.2. Poprawa jakości klimatu akustycznego na terenie powiatu,
 - 2.3. Ograniczenie oddziaływania hałasu przemysłowego i komunikacyjnego na środowisko,
3. Pole elektromagnetyczne:

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

- 3.1. Minimalizacja oddziaływania PEM na zdrowie człowieka i środowisko,
- 4. Gospodarowanie wodami:
 - 4.1. Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych,
 - 4.2. Zrównoważone wykorzystanie zasobów wodnych w gospodarce,
- 5. Gospodarka wodno – ściekowa:
 - 5.1. Poprawa jakości wód i zwiększenie dostępu do infrastruktury,
 - 5.2. Zwiększenie dostępności usług wodociągowych oraz zapewnienie stabilnego i bezpiecznego zaopatrzenia mieszkańców w wodę,
 - 5.3. Zwiększenie dostępu mieszkańców do systemu kanalizacji sanitarnej oraz poprawa standardów gospodarki ściekowej,
 - 5.4. Zrównoważone wykorzystanie zasobów wodnych na potrzeby mieszkańców i gospodarki,
- 6. Zasoby geologiczne:
 - 6.1. Zrównoważone gospodarowanie złożami kopalin, ograniczanie presji związanej z eksploatacją kopalin,
- 7. Gleby:
 - 7.1. Racjonalne użytkowanie gruntów,
 - 7.2. Zmniejszenie powierzchni terenów zdegradowanych oraz przywrócenie im funkcji przyrodniczych, społecznych i gospodarczych,
- 8. Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów:
 - 8.1. Zwiększenie poziomu recyklingu,
 - 8.2. Stopniowa eliminacja wyrobów zawierających azbest z terenu powiatu parczewskiego oraz ograniczenie ryzyka zdrowotnego i środowiskowego związanego z jego oddziaływaniem,
 - 8.3. Ograniczenie ilości odpadów komunalnych wytwarzanych przez mieszkańców,
 - 8.4. Zapewnienie czystego, bezpiecznego i uporządkowanego środowiska publicznego,
 - 8.5. Zwiększenie poziomu selektywnej zbiórki odpadów komunalnych,
 - 8.6. Zwiększenie poziomu odzysku odpadów oraz ograniczenie ich składowania,
- 9. Zasoby przyrodnicze:
 - 9.1. Ochrona obszarów chronionych,
 - 9.2. Zachowanie i ochrona różnorodności biologicznej oraz zasobów przyrodniczych,
 - 9.3. Ochrona i rozwój ekosystemów leśnych jako kluczowego elementu różnorodności biologicznej,
 - 9.4. Zapewnienie prawidłowego zarządzania lasami prywatnymi,
 - 9.5. Zapewnienie prawidłowego zarządzania lasami państwowymi,
 - 9.6. Wzmocnienie ochrony różnorodności biologicznej poprzez zachowanie obiektów o wyjątkowej wartości ekologicznej,
- 10. Zapobieganie poważnym awariom:
 - 10.1. Wzmocnienie systemu bezpieczeństwa publicznego i ograniczenie ryzyka występowania awarii,
 - 10.2. Ograniczenie ryzyka wystąpienia poważnych awarii przemysłowych przez minimalizację ich skutków,
- 11. Edukacja ekologiczna:
 - 11.1. Podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców powiatu.

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Lublinie uzgodnił zakres i stopień szczegółowości informacji zawartych w Prognozie oddziaływania na środowisko pismem z dnia 25 sierpnia 2025 r., znak: WSTI.411.24.2025.AC.

W prognozie oddziaływania na środowisko przeanalizowano i oceniono wpływ projektu POŚ na poszczególne elementy środowiska przyrodniczego powiatu Parczewskiego.

W większości przewidziane w POŚ zadania nie będą miały negatywnego wpływu na elementy środowiska.

Realizacja projektu wpłynie lokalnie na pogorszenie stanu powierzchni ziemi, zmniejszy się udział powierzchni biologicznie czynnej, zmaleje bioróżnorodność, zubożeje flora i fauna. W większości będą to działania odwracalne, związane z rozbudową kanalizacji, dróg. Działania negatywne obejmować będą zajęcie terenu pod budowę nowych obiektów budowlanych.

Obszary objęte projektem dokumentu znajdują się w obrębie Głównych Zbiorników Wód Podziemnych nr 215 Subniecka Warszawska i 407 Subniecka Lubelska. Po przeanalizowaniu zapisów projektu programu w Prognozie nie stwierdzono znaczącego negatywnego wpływu ustaleń na cele środowiskowe dla jednolitych części wód podziemnych i powierzchniowych, określonych w Planie gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły. Wręcz przeciwnie ustalenia Programu wskazują zadania dotyczące rozbudowy sieci kanalizacyjnej oraz modernizacji oczyszczalni ścieków, które powinny pozytywnie wpłynąć na środowisko wodne.

Ponadto nie stwierdzono znaczącego wpływu na zmiany klimatyczne. Za pozytywne należy uznać, iż realizacja postanowień dokumentu doprowadzi do zmniejszenia ilości zanieczyszczeń powietrza czy emisji ciepła.

Rozdział 9 Prognozy oddziaływania Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Parczewskiego należy uzupełnić o wpływ na hałas.

W Prognozie nie przewiduje się wystąpienia znaczących oddziaływań (rozumianych jako przekroczenia określone prawem standardów jakości środowiska) wynikających z realizacji zapisów projektu programu. Ustalenia projektu dokumentu będą miały pozytywny wpływ na powietrze ze względu na ograniczenie emisji powierzchniowej i komunikacyjnej związane z wzrostem wykorzystania OZE, modernizacją systemów ogrzewania czy rozbudową sieci ciepłowniczej. Oddziaływania negatywne dotyczyć będą głównie prac budowlanych czy modernizacyjnych a więc będą to głównie oddziaływania krótkotrwałe i ograniczone w czasie.

Powiat parczewski charakteryzuje się wysokimi walorami przyrodniczymi, występuje tu wiele form ochrony przyrody – Poleski Park Narodowy; rezerwaty przyrody: Czarny Las, Warzewo, Jezioro Obradowskie, Królowa Droga, Lasy Parczewskie, Torfowisko przy Jeziorze Czarnym, Kahiża; Parki Krajobrazowe: Poleski i Pojezierze Łęczyńskie; Poleski Obszar Chronionego Krajobrazu; obszary Natura 2000: Zbiornik Podedwórze PLB060015, Uroczysko Mosty – Zahajki PLB060014, Dolina Tyśmienicy PLB060004, Lasy Parczewskie PLB060006, Polesie PLB060019, Ostoja Poleskie PLH060013, Ostoja Parczewska PLH060107, Czarny Las PLH060002, Wrzosowisko w Orzechowie PLH060098, Zespół przyrodniczo – krajobrazowy Stawy w Siemieniu oraz kilkadziesiąt użytków ekologicznych pomników przyrody. Biorąc pod uwagę charakter wprowadzanych zadań (termomodernizacja budynków, rozbudowa dróg czy kanalizacji), ich lokalizację (związane głównie z terenami zurbanizowanymi) nie przewiduje się wystąpienia znaczącego negatywnego oddziaływania na ww. obszary chronione.

W obszarze objętym opracowaniem – na terenie powiatu parczewskiego występuje kilkadziesiąt obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską. W sytuacji prowadzenia prac w obiektach zabytkowych wskazano, iż mają być one prowadzone pod nadzorem konserwatora

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

zabytków. W związku z powyższym nie przewiduje się znaczącego negatywnego wpływu na zabytki.

Ze względu na charakter wprowadzanych ustaleń oraz odległość od granicy państwa nie prognozuje się wystąpienia oddziaływania transgranicznego.

Powyższą opinię przedstawiono po zapoznaniu się z projektem „Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Parczewskiego na lata 2026 – 2029 z perspektywą do 2033” wraz z prognozą oddziaływania na środowisko, uwzględniając wymagania w zakresie ochrony środowiska dotyczące projektów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gmin oraz prognoz oddziaływania na środowisko, w tym art. 71, 72, 73 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t. j. Dz. U. z 2025 r., poz. 647) oraz art. 52 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t. j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1112 z późn. zm.).

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska
w Lublinie
Beata Śliewiż
(podpisano kwalifikowanym
podpisem elektronicznym)

Otrzymała:
1. Starosta Parczewski
2. ad. acta

SPIS RYSUNKÓW

RYSUNEK 1. POŁOŻENIE GMIN NA TLE POWIATU PARCZEWSKIEGO	9
RYSUNEK 2. MAPA POWIATU PARCZEWSKIEGO	11
RYSUNEK 10 ZLEWNIE JCWP NA TERENIE POWIATU PARCZEWSKIEGO	65
RYSUNEK 12 JCWPd I GZWP NA TERENIE POWIATU PARCZEWSKIEGO	76

SPIS TABEL

TABELA 1 LUDNOŚĆ W POWIECIE PARCZEWSKIM.....	11
TABELA 2 . LUDNOŚĆ % OGÓŁEM W 2024 ROKU	12
TABELA 3 KLASYFIKACJA STREFY LUBELSKIEJ WG KRYTERIUM OCHRONY ZDROWIA W OCENIE ZA ROK 2023- 2024	25
TABELA 4 KLASYFIKACJA STREFY LUBELSKIEJ WG KRYTERIUM OCHRONY ROŚLIN W LATACH 2023-2024.....	26
TABELA 5 CELE SZCZEGÓLNE WSKAZANE W PLANACH GOSPODARKI NISKOEMISYJNEJ DLA GMIN POWIATU PARCZEWSKIEGO	30
TABELA 6 ANALIZA SWOT, OBSZAR INTERWENCJI – POWIETRZE	45
TABELA 7 CELE REKOMENDOWANE W WYTYCZNYCH MŚ W KONTEKŚCIE POTRZEB WYNIKAJĄCYCH Z OCENY STANU W OBSZARZE INTERWENCJI OCHRONA KLIMATU I JAKOŚCI POWIETRZA – OCENA.....	46
TABELA 8 DOPUSZCZALNE POZIOMY HAŁASU W ZALEŻNOŚCI OD PRZEZNACZENIA TERENU.	48
TABELA 9 ANALIZA SWOT, OBSZAR INTERWENCJI - HAŁAS	53
TABELA 10 CELE REKOMENDOWANE W WYTYCZNYCH MŚ W KONTEKŚCIE POTRZEB WYNIKAJĄCYCH Z OCENY STANU W OBSZARZE INTERWENCJI ZAGROŻENIE HAŁASEM – OCENA.....	54
TABELA 11 WYKAZ STACJI BAZOWYCH TELEFONII KOMÓRKOWEJ NA TERENIE POWIATU PARCZEWSKIEGO.....	56
TABELA 12 WYNIKI BADAŃ POZIOMÓW PEM W ŚRODOWISKU	59
TABELA 13 ANALIZA SWOT, OBSZAR INTERWENCJI – POLE ELEKTROMAGNETYCZNE	60
TABELA 14 .CELE REKOMENDOWANE W WYTYCZNYCH MŚ W KONTEKŚCIE POTRZEB WYNIKAJĄCYCH Z OCENY STANU W OBSZARZE INTERWENCJI POŁA ELEKTROMAGNETYCZNE – OCENA.....	60
TABELA 15 JEDNOLITE CZĘŚCI WÓD WYSTĘPUJĄCE NA TERENIE POWIATU PARCZEWSKIEGO ORAZ ICH STAN ZGODNIE Z II APGW.	62
TABELA 16 JAKOŚĆ JCWP ZNAJDUJĄCYCH SIĘ NA TERENIE POWIATU PARCZEWSKIEGO	68
TABELA 17 WYKAZ WÓD STOJĄCYCH NA TERENIE POWIATU PARCZEWSKIEGO	72
TABELA 18 OCENA STANU JCWPd	75
TABELA 19 WODY DO NAPEŁNIANIE I UZUPEŁNIANIE STAWÓW RYBNYCH	75
TABELA 20 ANALIZA SWOT OBSZAR INTERWENCJI – WODY POWIERZCHNIOWE I PODZIEMNE	77
TABELA 21 CELE REKOMENDOWANE W WYTYCZNYCH MŚ W KONTEKŚCIE POTRZEB WYNIKAJĄCYCH Z OCENY STANU W OBSZARZE INTERWENCJI GOSPODAROWANIE WODAMI – OCENA	77
TABELA 22 DŁUGOŚĆ SIECI WODOCIĄGOWEJ I KANALIZACYJNEJ W 2024 R.	78
TABELA 23 UJĘCIA WODY, NA KTÓRYCH BAZUJĄ WODOCIĄGI GRUPOWE	79

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA
DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO NA LATA 2026-2029 z perspektywą do 2033**

TABELA 24 ZESTAWIENIE ISTNIEJĄCYCH OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW	79
TABELA 25 EWIDENCJA ZBIORNIKÓW BEZODPŁYWOWYCH I PRZYDOMOWYCH OCZYSZCZALNI W 2024 ROKU..	79
TABELA 26 ANALIZA SWOT, OBSZAR INTERWENCJI – GOSPODARKA WODNO – ŚCIEKOWA	81
TABELA 27 CELE REKOMENDOWANE W WYTYCZNYCH MŚ W KONTEKŚCIE POTRZEB WYNIKAJĄCYCH Z OCENY STANU W OBSZARZE INTERWENCJI GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA – OCENA.....	81
TABELA 28 WYKAZ UDOKUMENTOWANYCH ŹŁÓŻ SUROWCÓW MINERALNYCH	82
TABELA 29 ANALIZA SWOT, OBSZAR INTERWENCJI – ZASOBY GEOLOGICZNE.....	84
TABELA 30 STRUKTURA UŻYTKOWANIA GRUNTÓW POWIATU PARCZEWSKIEGO.....	85
TABELA 31 WYKAZ UŻYTKÓW ROLNYCH Z PODZIAŁEM NA KLASY BONITACYJNE (WG STANU NA DZIEŃ 1 STYCZNIA 2025).....	86
TABELA 32 ILOŚĆ GOSPODARSTW EKOLOGICZNYCH W POWIECIE PARCZEWSKIM.....	87
TABELA 33 STRUKTURA WŁASNOŚCIOWA LASÓW NA TERENIE GMIN POWIATU PARCZEWSKIEGO.....	88
TABELA 34 ANALIZA SWOT, OBSZAR INTERWENCJI – GLEBY	89
TABELA 35 CELE REKOMENDOWANE W WYTYCZNYCH MŚ W KONTEKŚCIE POTRZEB WYNIKAJĄCYCH Z OCENY STANU W OBSZARZE INTERWENCJI – OCENA	90
TABELA 36 WYKAZ FUNKCJONUJĄCYCH INSTALACJI KOMUNALNYCH NA TERENIE WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO AKTUALIZACJA 24.02.2022 R.	93
TABELA 37 WYKAZ USUNIĘTEGO AZBESTU Z GMIN W POWIECIE PARCZEWSKIM	112
TABELA 38 ANALIZA SWOT, OBSZAR INTERWENCJI – ODPADY	113
TABELA 39 CELE REKOMENDOWANE W WYTYCZNYCH MŚ W KONTEKŚCIE POTRZEB WYNIKAJĄCYCH Z OCENY STANU W OBSZARZE INTERWENCJI GOSPODARKA ODPADAMI I ZAPOBIEGANIE POWSTAWANIU ODPADÓW – OCENA.....	114
TABELA 40 WYKAZ UŻYTKÓW EKOLOGICZNYCH ZNAJDUJĄCYCH SIĘ NA TERENIE POWIATU PARCZEWSKIEGO	148
TABELA 41 WYKAZ POMNIKÓW PRZYRODY ZNAJDUJĄCYCH SIĘ NA TERENIE POWIATU PARCZEWSKIEGO	155
TABELA 42 WYKAZ ZABYTEKÓW W POWIECIE PARCZEWSKIM WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTEKÓW	164
TABELA 43 ANALIZA SWOT, OBSZAR INTERWENCJI – ZASOBY PRZYRODNICZE	166
TABELA 44.CELE REKOMENDOWANE W WYTYCZNYCH MŚ W KONTEKŚCIE POTRZEB WYNIKAJĄCYCH Z OCENY STANU W OBSZARZE INTERWENCJI ZASOBY PRZYRODNICZE – OCENA	166
TABELA 45 ANALIZA SWOT, OBSZAR INTERWENCJI – ZAGROŻENIA POWAŻNYMI AWARIAMI	168
TABELA 46 CELE REKOMENDOWANE W WYTYCZNYCH MŚ W KONTEKŚCIE POTRZEB WYNIKAJĄCYCH Z OCENY STANU W OBSZARZE INTERWENCJI ZAGROŻENIE POWAŻNYMI AWARIAMI – OCENA	169
TABELA 47 ANALIZA SWOT, OBSZAR INTERWENCJI – ADAPTACJA DO ZMIAN KLIMATU I NADZWYCZAJNE ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA.....	171
TABELA 48ANALIZA SWOT, OBSZAR INTERWENCJI – EDUKACJA EKOLOGICZNA	175
TABELA 49 CELE REKOMENDOWANE W WYTYCZNYCH MŚ W KONTEKŚCIE POTRZEB WYNIKAJĄCYCH Z OCENY STANU W OBSZARZE INTERWENCJI EDUKACJA EKOLOGICZNA – OCENA	175
TABELA 50 CELE, KIERUNKI INTERWENCJI, WSKAŹNIKI I ZADANIA WYNIKAJĄCE Z OCENY STANU ŚRODOWISKA DLA POWIATU PARCZEWSKIEGO	178
TABELA 51.HARMONOGRAM REALIZACJI ZADAŃ WŁASNYCH WRAZ Z ICH FINANSOWANIEM DO ROKU 2033 ...	193

SPIS WYKRESÓW

WYKRES 1. POWIERZCHNIA GMIN W POWIECIE PARCZEWSKIM.....	10
WYKRES 2. DŁUGOŚĆ SIECI KANALIZACYJNEJ ORAZ WODOCIĄGOWEJ (KM) W 2024 R.	78